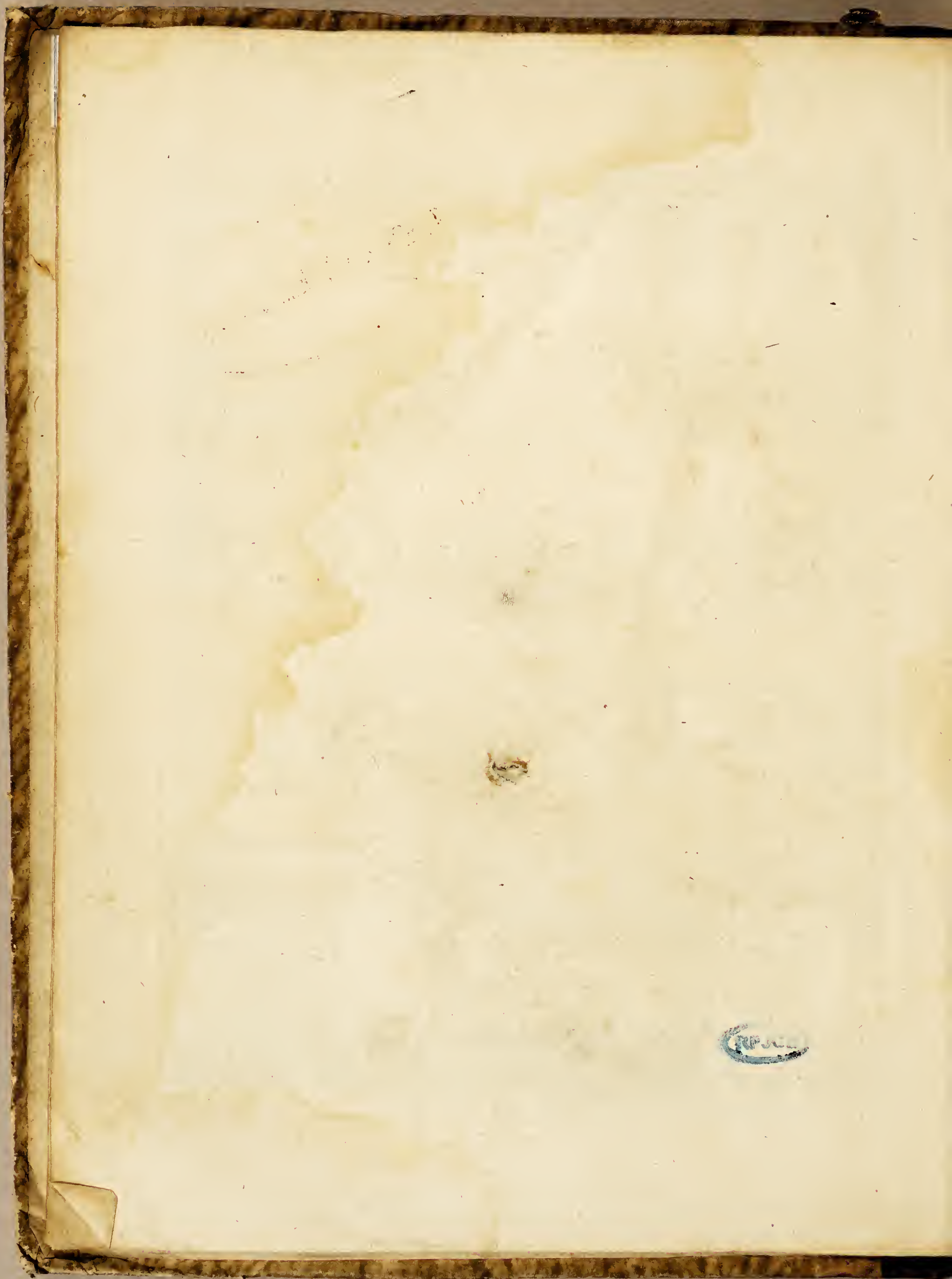

Te LEEUWARDE, by JAN CLASEN.

DE GROTE NIEUW-BEREISDE WERELD:

BEGRYPENDE ZES REIZEN,

Zo na LYBIEN, d'Eilanden van KANARIEN en BARBARYEN; Stroom der AMAZONEN, KARIPOUZEN en KARIBANEN; na MAROCCO; MOREN-LAND of ETHIOPIEN, MOZAMBIQUE en GOA; als mede na SYRIEN en een zeer nauwkeurige Beſchrijvinge van 't HEILIG LAND; en de laaſte is geweeſt na SPANJEN; enz.

Alles Beſchreven door

JAN MOCQUET,

Bewaarder van 't Kabinet der ongemene Aardigheden van den Koning van Vrankryk in de Tuillerie binnen Paris.

Den Derden Druk verziert met Kopere Platen, en uit de Franze Tale overgezet.

Te LEEUWARDEN;
By JAN KLASEN; Boek-handelaar, 1718.

VOOR-REDEN.

Naardemaal God den gantzen Aardbodem gestelt heeft onder de kennisse van den Mensch, zo is 't ook geen wonder dat wy van aangeborentheid genegen zijn tot nauwe of nieuwsgierige onderzoekinge der zelve, om meer oorzake te hebben met verwonderinge t' overpeinzen en te loven de Goddelijke wijsheid en goedheid, en alle die dingen aan te leggen t'onzen gebruike. Want met wat voor een vervrolijkinge van geest voelen wy ons niet vervoert, wanneer wy komen te overwegen de Scheppinge der Aarde en der Zee, geschikt in zodaniger voegen als men de Wateren ziet rusten op het Middel-punt der Aarde? weerhouden door eene geheimenisse van den Almagtigen ons onbekent, en door Eb en Vloed, de welke nimmer hare palen en bepalinge zijn overtredende; zo groot is der zelver gehoorzaamheid aan den genen die hun 't wezen en de Wet gegeven heeft. Dog in der waarheid den Mensch is te gering eene zo diepe geheimenisse te door-gronden, en schoon deze Wateren uit eene zeer diepe plaatze zijn voortkomende, en die oorspronk aan de Fonteinen, stilstaande Wateren en Stromen zijn gevende: zo heeft nogtans de Goddelijke voorzigtigheid 't zodanig geschikt, dat zy uit hare plaatzen niet en konnen komen, dan om te dienen tot nodig gebruik van de Menschen en de Dieren, bedauwende en vrugtbaar makende d'Aarde, die ons in 't leven voed en naar 't af-sterven weder ontvangt; dat meer is 't overige dezer Wateren werd gedreven derwaarts het eerst zijn wezen of oorspronk uit genomen heeft. Maar wat groter wonder is 't den Hemel t' aanschouwen, omringende dezen gehelen Aardkloot en de Wateren, dewelke door zijne dagelijkze en on-ophoudelijke beweginge, niet alleen den tijd en de getijen des Jaars is gevende, maar ook het leven en bewegen aan alle dingen? Als mede de Zonne die haren loop om den gantzen Aardkloot vervordert, van het Oosten naar het Westen, door zijne keeringe en wederkeeringe, langs den

Sodiacq: Van gelijke de Mane, volgende die de felve loopbane, matigende zy door hare lieffelijke invlietinge de hitte der Zonne, bevogtigende in der nagt 't gene de hitte des daags te veel verdroogt heeft, alzo ook de andere Hemelze lighamen die voeden, maken levendig en onderhouden yder ding, volgens de fchikkinge, den tijd en de hoedanigheid haar noden, en dit alles door eene zo fchone ordentelijkheid, dat wanneer dit grote ligt zig voor ons fchijnt te verbergen, om ons te laten in eene donkere nagt, zo gaat hy ondertusfchen in andere wijken bekleden de nodige bedieningen t' harer onderhoudinge, zijnde in eene gedurige werkinge en beweginge, om zijne uitwerkinge mede te deilen aan een yder Land, volgens de hoedanigheid van meer of minder dag en nagt, als harer gelegentheid of ftand bekwaam is vindende: 't welke veroorzaakt dat 'er gene plaatzen op der Aarde zijn, die niet op haar maniere gevoelen d' uitwerkinge van dien, zo als ik die menigmaal in agt genomen hebbe in woefte Eilanden, die fchoon zy onvrugtbaar en zonder Water waren, egter niet en lieten Gedierten te hebben, die niet en konden gevoed en levendig gehouden worden door andere dingen, als de dauw van de nagten, aan de welke zy alleen haren toevlugt zijn hebbende.

In dezen is alleen te eeren d' oneindelijke goedheid van den Opperften, die zo magtiglijken en wisfelijken weet te beftieren, regeeren, onderhouden, en 't leven te geven aan alle deze Schepzelen, en boven alle den Menfch, die grote reden heeft geduriglijken zijnen geeft onbewegelijken ftar-oogent te houden in 't overpeinzen van zo vele wonderlijke werken. Maar hoe kan men beter zulks doen als in 't Reizen door de Wereld, daar in agt nemende d' alderbevallijkfte en bezonderfte zaken van d' algemene natuur? Zo dat ik my niet meer en verwondere over *Abraham*; den wel-beminden van God, die door hem wierde gelaft uit zijn Land te gaan, Vader, Moeder, Naar-magen en Vrienden te verlaten, om te gaan zoeken een ander verheven en verkozen Land, daar

hy

hy alderhande slag van zegeningen zoude komen te genieten, naar egter vele uitgestaan te hebben, trekkende door de wildernissen en onbeklimmelijke gebergten. 't Zelve onderwijst ons klarelijken, dat terwijlen wy hier beneden Pellegrims en Reizers zijn, God niet en wilt dat wy zouden versmoort blijven in de vermaken en teere genegentheid onzer Geboort-landen onder d'onze; maar dat wy door de moeite en ongenugten der Reizen, zouden bezoeken wat goed en kwaad zy, en ons alzo bereiden om op het aldervrolijkste te konnen verlaten als 't nodig zal wezen, deze aardze woon-plaatze, om die te verwisselen voor ons ware Vaderland, waar wy eeuwiglijken zullen wonen. Deze inzigten, boven mijne aangeborene nieuwsgierigheden, hebben my voornamentlijke beweegt verscheide Reizen door de Wereld t'onderwinden, zo in Africquen, d'Oost- en West-Indiën, als t'Oosten of de Levand, en 't Heilig Land, uit alle welke door Gods genade gezond en behouden weder gekeert zijnde, hebbe ik mijn billijken verbonden geagt mijn Land zulks mede te delen en in geschrifte te stellen, op de beste maniere het my mogelijken is geweest, van 't voornaamste ik in zo vele verscheide gewesten zo ter Zee als te Lande, heb konnen ondervinden en in agt nemen: Ik zelver d'eere gehad hebbende den overleden Koning die eenige malen te verhalen, scheppende dien vermaak in die te horen: Verhoop ik derhalven dat den Lezer mijn te meerder dank zal weten en te beter op sal nemen, 't weinige dat ik hem hebbe afgemaalt, tot getuigenisse mijner goede wille, en de begeerte die by my zy 't Gemeen daar mede voordelig te wezen, en aan de Franze nieuwsgierige eenigen dienst te mogen bewijzen, om hun daar door op te wekken naar mijn voorbeeld diergelijke of groter Reizen t'onderwinden, tot grootmakinge van God, tot eere van hun Land, en voordeel harer mede Ingeborene. Middelerwijle zal den Lezer gewaarschout zijn, dit niet anders en zy dan een natuurelijk en eenvoudig verhaal mijner Reizen, en verscheide mijner wedervarens, latende de volkomener be-

ſchrijvinge der plaatzen en dingen aan nauw agtnemender en bekwamer dan ik zy, boven dat het een overtollige zake zoude zijn weder te verhalen, 't gene zo vele andere zo wijdlopig en wel hebben beſchreven, dog hope metter tijd en door de genade Gods een ander Boek te doen zien, handelende van de Planten, Bomen, Bloemen, Vrugten, Dieren, en andere ongemene dingen der Landen alwaar ik geweeſt hebbe, met hare hoedanigheden, kragten en af-tekeningen op 't alder eigentlijkſte 't my mogelijken zal zijn: Als wezende 't zelve mijn beroep, my verzekerende dat ik daar in meerder vernoeginge aan de nieuwsgierige zal konnen geven.

OP DE

WONDERLYKE

REIZEN,

Beſchreven door

JAN MOCQUET.

Hoe lagt een fiere geeſt in 't weijen,
Langs beemden, heuvelen en heijen:
Of Swieren over Aarde en Zee,
Die zoekend, na een vremde ree,
Gaat ſtuiven door het ſchuim der baren;
Of rennen door de groene blaren,
In 't nare woud en donkk're bos.
Maar die een Fix gevleugeld Ros
En nieuwen PEGASUS wil tomen,
En vliegen over ſtroom en bomen,
Beſchry de zadel van MOCQUET:
Hy voert u, ſpoedig onbelet,
Als PARSEUS door de hoge wolken,
En toont uw onbekende volken,
Haar leven, zeden, aard en kle'en,
En wijſt uw al haar ongemeen.

Nu by de bruine Afrikanen,
Of weder door de ruime banen
  Des Hemels, over d'Oceaan.
  By dolle en wrede Karibaan,
Die mensch nog menschen bloed verschonen;
Of langs de Vloed der Amazonen.
  Dan swait zijn Teugel weer,
  Na 'et Heilig Land, aan 't Middel-meer.
Zo vaart gy veilig op zijn wieken,
Van 't Westen tot het Morgen krieken,
  Beschermt voor 't wild gediert,
  Dat Scheur-ziek door Woestijnen swiert.
Zijn Pegasus zal u bevrijen,
Voor rover, schelm of moorderijen;
  Hoe fel de zee de klippen stoot,
  En buldert, dat een gantze vloot
Verscheurt, en zinkt, en gaat ten onder,
Hier treft geen blixemen nog donder;
  Men ziet de Wereld en haar glans,
  Als van een Hemel-hogen Trans.

S. van Hoogstraten.

IN-

INLEYDINGE,

Tot verklaringe der Cirkulen, Zonen,

Parallelen, Graden der langte en breette, Klimaten en andere saken, dienstig tot beschrijvinge van de geheele Werelt.

Al eer wy komen tot het besonder verhaal der ses Reysen/ die ik sedert 14. a 15. jaren herwaarts/ gedaan hebbe in verscheyde gewesten van Europa, Asia, Africa, ende America, dunkt mijn tot duydelijker kennisse derselver 't niet buyten reden sal zijn/ in 't kort te seggen/ by maniere van Inleydinge/ eenige dingen der vier deelen van de Wereld/ als ook eenige beginselen/ gehoorende tot de Sphere ofte de Werelt-kloot/ ende de Geographie ofte Land-beschrijvinge/ om den Leeser te lichter te leyden tot het gene 't welke hier en daar in dese mijne Geschriften gevonden wert verspreyt te zijn: stellende voor eenen vasten en noodigen regel verscheyde dingen/ die ik andersints genootsaakt soude wesen tot veelmalen weder te moeten verhalen/ sonder echter alleen maar in 't gros en algemeen aan te raken 't gene die wetenschap is betreffende/ latende de nauwe ondersoekinge en kennisse van dien/ aan de gene die daar van hun werk zijn makende/ en meerder wetenschap daar van/ dan ik/ zijn hebbende/ mijn vernoegt hebbende van alleen te kennen 't geene mijn noodig was/ om meerder voordeel uyt te doen trekken/ en vernoeginge mijner reysen te konnen geven.

Men moet dan weten/ dat by God den gantschen Aardbodem soodanig geschikt is geworden/ dat hy de aarde en de zee in een ronde klomp t' samengevoegt heeft/ die door haar gewichte rusten op 't Centrum ofte Middel-punt van de Werelt/ als op de laagste plaatse/ om te dienen tot sekere onthoudinge en bekwame wooninge/ in haren ommeloop/ aan de menschen en dieren/ in de verhevene gewesten boven de wateren, die hare bepaalde plaatsen hebben in de afgronden en diepten van d' aarde. Dese wateren dan omringen de geheele aarde/ en verdeylen die door eene wonderbare konst in drie groote en wijt uyt-gestrekte begrijpingen ofte vaste landen/ om dewelke volgens de verordineringe en gelegentheyd der bovenste deelen des Wereldts/ de Werelt-beschrijvers stellen vijf voorname Cirkulen ofte Gordels/ welke zijn den Equinoctiaal ofte Middel-linie/ de twee Tropiquen van Cancer en Capricornus, zijnde die van den Somer en van den Winter/ en de twee Cirkulen Arcticus en Antarcticus, zijnde die van Noorden en Zuyden.

Den eersten Cirkel dan is genaamt Equinoctiaal, Equator ofte Middellinie/ vermits de Sonne komende onder dien ('t gene twee-maal in

het jaar is geschiedende / ongevaar den 21. Maart ende 24. September) over den gantschen Aardbodem / den dag ende nacht even gelijk is makende / ook is sy even alsoo staande van de twee Poolen ofte Aspuncten / ende deylt den Aard-kloot in dier voegen in twee gelijke deylen ofte Hemispheren, waar van d' eene haar uytstrekt naar het Noorden ende d' andere naar het Zuyden.

De tweede Cirkel is den Tropicus Cancri, ofte den Sonne-stand van den Somer / vermids de Sonne daar in komende / den Somer geeft aan alle het land aan dees zijde den Equinoctiaal gelegen / 't welke geschiet op het punt ofte de steek wanneer de Sonne is komende op den eersten graat van het teeken Cancri ofte de Kreefte / 't gene is ongevaar den 22. van Junij: en als dan hebben wy de langste dagen ende kortste nagten des jaars: Desen Cirkel is staande van den Equator 23. graden ende een halve / naar de Noortpool van de Middel-linie.

De derde Cirkel is den Tropicus Capricornij ofte den Sonnen-stand des Winters / ofte die des Steenboks genaamt / waar in de Sonne komende ('t welke is omtrent den 23. December) ons den alderkortsten dag en langsten nacht des jaars is makende / zijnde aan de andere Hemisphere ofte half ronte van de Aard-kloot / Zuydewaarts heel anders gelegen / en is dese nederwaarts bezuyden den Equator als den vorigen staande / te weten 23. ende een halve graat.

De vierde Cirkel in den Arcticus, ofte Noord Cirkel, ende den vijf den den Antarcticus ofte Zuyder Cirkel, staande deselve even verre van synen Pool ofte Aspunt / namentlijk 23. en eenen halven graat. Vorder wert door dese vier laetste Cirkelen den gantschen Aardbodem verdeylt in vijf Zonen, riemen ofte deyllen / welke omringen ende dekken 't wesen der aarde / waar van den eenen genaamt wert de Torrida ofte den heten Land-streek / twee getemperde / en twee koude. De Torrida is gelegen tusschen de twee Tropicquen, breet 47. graden. Den eenen der getemperde Noortsche ofte Septentrionale, is gelegen tusschen den Tropicus Cancri ende den Cirkel Arcticus; den anderen de Zuyder ofte Meridionalen, tusschen den Tropicus Capricornij, ende den Cirkel Antarcticus, yder 43. graden. De twee koude zijn den eenen tusschen den Cirkel Arcticus en sijnen Pool ofte Aspunt / ende den anderen tusschen den Cirkel Antarcticus en sijnen anderen Pool ofte Aspunt / yder van 43. graden, gelegen.

De Zona ofte 't Deyl der Torrida, is alsoo door d' oude genaamt geworden / vermits hun vermoeden was / om der recht onderstandigheyt en gewone naarby wooninge der sonne / dat alle 't selve lant onbewoonbaar waar / om de groote hette 's halve: Even alsoo ook de koude Zonen om de over groote koude / spruytende door de verre afgelegentheyd en geduerige laagte van het voorschreve licht: maar de

Scheep-

INLEYDINGE.

Scheepvaarden onser Eeuwe / en selver eenige voorgaande / hebben door ondervindinge bevonden / dat alle de landen bewoonbaar waren ende bewoont wierde / soo als eenige der wijste en geleerste Oude alreede by geschrifte naargelaten hadden / meer door vertoog van reden en vernuft als ervarentheyt. Want in de Torrida wert de hitte des daags soetelijken getempert door de eenparige koude des nachts: en in de koude Zonen wert de locht inden somer versoet door 't lange verblijf vande Sonne boven derselver Horisont, en boven dien is de koude aldaar verdragelijker / vermits aldaar geenen wind is ofte seer weynig / ende hare koelte seer kleyn en swak zy. Wel is waar dat de landen onder de koude Zonen leggende / weynig bewoont en niet seer volkrijk zijn / vermidts d' Aarde aldaar niet soo vrugtbaar is als onder de getemperde. Maar aangaande de Zona Torrida ofte heete / aldaar zyn plaatsen wonderbaarlijken volkrijk / soo om de wel-gelegentheyd der wateren / als de goetheyd en vrugtbaarheyd der aarden / welke voortbrengen gerste ofte rijs en overvloet / even als in de landen staande onder de gehoorsaamheyd van den Konink van Monomotapa, naar de Caap van goede hope ofte Bona Esperance, Angola, Caap des Courantes ende de landen der Abisfinen ofte Paap Jan, en sich uytstrekken van Bombase tot aan de Roode Zee. Aan d' Oost-zijde hebt gy ook seer schoone Eylanden / als die van S. Laurens, Zeilan, Maldives, Sumatra, Javaas, de Molukkes, en andere in grooten getalle / overvloeyende en vruchtbaar zijnde van alle dat noodig en aangenaam zy tot onderhoud van 's Menschen leven. Naar 't Westen zijn gelegen de Landen van Nieu Spaangien, Brasilien, Peru, en andere naast-aangelegene / niet verre van den Equator, die seer goet zijn. Alle 't selve betoont klarelijken de valscheyd van 't gevoelen der Oude / over de onbewoonelijkheyt deser Zonen Belangende d' uytstrekkinge ofte breete deser vijf Zonen van den Equinoctiaal ofte Middel-linie / tot aan yder der Poolen toe / die wierden verdeylt in Parallelen ofte even gelyke verdeelingen / als hare lengte van het Oosten naar het Westen tot de Meridianen, van waar getrokken werden de lengte en breette van verscheyde Landen. De Parallelen zijn Cirkulen even verre den eenen van den anderen staande / beginnende van de Equator ofte Middel-linie / en eyndigende aan de Poolen ofte Asspunten. De Meridianen zijn Cirkulen passeerende door de Poolen ofte Asspunten en kruysen den Epuator ofte Middel-linie / waar de Sonne gekomen zijnde den middag is makende voor de geene die boven den Horisont zijn / en midder nacht aan de gene die onder den selve zijn.

De breette der Koninkrijken wert onderscheyden door de Parallelen van 't Noorden naar het Zuyden / even als de lengte door de Meridianen

nen

nen van 't Oosten naar het Westen. De Meridianen zijn van eene eenparige uytstrekkinge / haar 't samen vergaderende aan de beyde Poolen ofte Aspunten / t' welke niet en doen de Parallelen, die altoos even verre den een van den anderen zijn staande / maar echter de een grooter of kleynder is als d' ander / volgens hare naderinge van de Middel-linie naar d' Aspunten.

Achtervolgens d' uytstrekkinge deser Cirkulen, neemt men de breette ende lengte van verscheyde Landen en gewesten der Aarde. De breette ofte hoogte wert gerekent van den Equinoctiaal ofte Middel-linie naar de Poolen ofte Aspunten van beyde de zijden op 90. graden : ende lengte begint men van de Meridiaen der Canarische Eylanden / gaande van 't Westen in 't Oosten tot 360. graden over de gehele ronte der Aarde. Waar op in acht te nemen is / dat de Rijken onder deselve graden der lengte zijnde / van wat breette die ook zijn / op eenen oogenblijk gelijke ure hebben / als de gene die onder besondere graden zijn / 't verscheyden zijn hebbende / en alsoo een ure maar zijn verscheelende op 15. graden eerder ofte later / naar dat men Oostelijker ofte Westelijker is gelegen. Van gelijken de gene die onder een graat van breette zijn / schoon verscheyde in lengte / hebben eene evengelijkheyt van dagen en nachten / ende gelijke getyen des jaars aan d' eene zijde des Equinoctiaals ofte Middel-linie : Want aan d' ander zijde geeft men alle dese dingen gans anders. Want als het Winter in de Noorder deelen is / heeft men den Somer in de Zuyder deelen op deselve breette. Soo als ik aangemerkt hebbe in 't Koninkrijke van Canaroren en Goa in Oost-Indiën, alwaar sy hunnen Winter hebben in Junius / Julius en Augustus / in tegendeel der selver breette in ons Europa. Maar dien winter en bestaat niet dan in regen en groote winden / komende uyt het Oosten : ende dien regen is heet / soo dat den winter derselver gewesten van Goa wel soo heet ofte heeter is als alhier onsen Somer / zijnde de boomen aldaar altijd even groen / dragende yder op hunnen tijt t' allen tijde hare vruchten / als Laquebar, Annanas, Jangomas, Carambolas; Jambos, en andere. Want den geheelen winter is aldaar heet ende vochtig / en als dan vertoont sich de Sonne weynig / zijnde deselve verborgen onder swaare wolken / makende sulks de dagen heel donker : maar de plaatsen die verscheyde breette hebben / hebben ook ongelijkheyd in dagen en nachten / meer en min volgens hare verscheydenheyd en hare naderinge ofte verre afgelegentheyd der Poolen ofte Aspunten. Den dag werd genomen vander Sonnen opgank tot synen ondergank : in de Landen onder den Equinoctiaal ofte de Middel-linie zijn sy alle / gelijk ook de nachten / yder van 12. uren. Van daar in de plaatsen sterkkende naar de Aspunten ver-

lengen

lengen sy ; als op de 30. graat der breette is den langsten dag 13. uren 5. minuten onder den 50. graat, 16. uren 20. minuten / onder den 66. en een halve / ofte den Cirkel Arcticus, zijn sy volle 24. uren lank: onder den 70. graat gaat de Sonne in 64. dagen en 14. uren niet onder / als in een gedeelte van Moscovien, naar ik heb hooren seggen van een Hollands Capiteyn die aldaar geweest hadde / dat hare langste dagen aldaar sonder nachten in Juny en July zijn / soo ook in den winter sy even gelijke lange nachten hebben: in dier voegen dat de Schepen van daar komende/ genoodsaakt zijn herwaarts te moeten keeren in de maand Augusti / soo sy niet door het ys en willen opgehouden worden. De volkeren aldaar woonende / makende geduerende den Winter gaten in het ys / om Zee-wolven te vangen: maar dikmaals werden sy daar in bedrogen / komende het ys eerder dan sy dagten t' ontdooyen / soo als ik heb hooren seggen dat eertijds aldaar vele menschen zijn verongelukt/ door dien 't ys op een male kwam te breken / vermits aldaar saisoenen zijn / dat den der herte d' eene tijd eerder dan d' ander is komende: 't gene hun sedert ook vroeger naar het land heeft doen keeren.

Men moet mede in acht nemen / dat de graden der breette altoos over al gelijk zijn / yder houdende 15. Hoogduytsche ofte 17½ Spaansche / 25. Fransche / en 60. Italiaansche mijlen / 't welke is 20. uren wegs: maar de graden der langte zijn met der breette eeven gelijk onder de Middel-linie alleen / maar hoe sy meerder daar van afwijken / hoe sy minder werden soo dat onder de Aspunten sy hun alle komen te verliesen in een punt. Want onder de Lienie houden de graden der lengte 60. mijlen ; en onder de 60. der breette niet meer dan 30. mijlen / ende onder de Aspunten zijn die gantsch niet. Soo dat gebeuren sal / indien twee schepen het eene van het andere 150. mijlen verre zijnde / en van den Equinoctiaal ofte Middel-linie naar 't noorden komende te zeylen / gekomen zijnde onder de 60. graden, sy niet verder den eenen van andere sullen zijn dan 75. mijlen / ende onder de 71. graden 31. minuten / maar 50. mijlen / ende onder de Poolen ofte Aspunten sullen sy den anderen komen te ontmoeten. Het welke de Stuerluyden wel hebben in acht te nemen / ten aansien der watervloeden die in eenige gewesten gevonden werden / meenende een sekeren weg te kiesen / men eenen anderen komt te nemen / van gelijken om niet bedrogen te zijn / door sekere Land-kaarten / meerendeel valsch zijnde / indien niet wel alvooren ondersocht en naargesien zijn door goede Stuerluyden. Gelijk ons gebeurde op onse reyse naar West-Indien, zeylende van de stroom Cajenne, by de Caribesche Eylanden gelegen / naar d' Eylanden van S. Lucia ofte die

van Capo Verde: Want hier wierden wy bedrogen / soo door de watervloeden als de Kaarten die wy hadden / die gansch valsch waren / ende vonden niet meer dan eenen van die geweesten die seker was. Want in plaats van naar die geseyde Eylanden te geraken / passeerden wy langs het Eyland Tabago, en dat van Trinidad, en wierden gedreven aan 't Eyland Blanca, daar wy geen water konde vinden / 't welke wy grootelijks noodig hadden / 't geen mijn dede verwonderen / waar van dat konden leven een oneyndelijk getal van Geyten en Bokken / ende soo veel ander gedierte dat wy daar vonden / sonder een drop water om te drinken: maar de voorsienigheyd Godes heeft (soo alrede hier boven aangeroert hebbe) daar in versien door de frissche nachten ende den dauw / waar door dese beesten hun bevochtigen. Van daar setten wy het naar 't Eyland Margueriet, alwaarmede geen vers water en konde vinden. Wy raakten aan den mont van Cumana, daar wy sulks vonden / aan d' inkomste van den stroom des selven lands / gelijk een Hollands Schip ons geseyt hadde; waar by betoont wert de noodsakelijkheyd die daar zy van goede en wel-gemaakte Kaarten te hebben.

Maar om nu te komen tot de dry vaste Landen / waar by 't geheele Aard-rijk door de wateren werd gescheyden / is het eerste verdeylt geworden door de Oude in dry deelen / te weten / Europa, Asia, en Africa, alle aan een hangende. Het tweede (aan d' oude onbekent / en ontdekt in onse dagen door Cristoffel Colombus, in den jare 1492. en door Americus, Vespucius, in den jare 1495.) is America, dat door sijne wijde uytstrekkentheyd gedeylt wert in twee deelen / als Mexico en Peru. Het derde is Terra Australis ofte Magalanica, alsoo genoemt / vermits Ferdinandus Magellanus eerstemaal in den jare 1519. het selve vond. Men houd het selve heel groot / maar 't meeste gedeelte onbewoont en woest. Men noemt het ook Terra del Fuego, vermids de menigte der vueren die men aldaar uyt de grond siet voortkomen / ende 't selve onvruchtbaar en onbewoonbaar is makende / zijnde aldaar menigte minen van swavel die deselve vueren veroorsaken / soo als ik selve gesien hebbe / gaande naar de West-Indiën: Want passerende door d' Eylanden van Capo Verde, is aldaar ook een genaamt Fogo, vermids de vueren die 't selve geduerig is uytwerpende / ende seer hoog gelegen. Wy keerden eenen geheele nacht rontom het selve / ende sagen de vlammen met seer groote menigte uyt de hoogte voortkomen / als mede aan de zijden van dien: ende den volgenden dag langs verby 't selve Eyland zeylende met eenen seer onstuymigen wint / en daar heel naarby komende / bracht ons den wind ook seer sterke en kwade sulpherachtige dampen toe.

INLEYDINGE.

Europa het eerste der drie vaste landen / is wel het kleynste ofte minst uytstrekkentste / ende wijkt d' andere weynig in vruchtbaarheyd / maar in wapenen / wetten / Gods-dienst / Konsten / wetenschappen ende alderhande slag van deugden / gaat het selve verder verby. Ende onder de Provintien Europa, behaalt Vrankrijk alleen den prijs / in 't oordeel selver der Volkeren haar grootste vyanden zijnde / 't zy dat men overweegt desselfs goedheyd / vruchtbaarheyd en schoonheyd van Landen / genoucheljkheyd en soete getemperthepd harer locht / gesontheyd en overvloed van wateren / en groot getal harer bewoonderen: 't zy dat men aansiet de zeden harer volkeren / harer Godsaligheyd / Kloekheyd / Geleerthepd / Rechtveerdigheyd / Tucht / Mildheyd / Openhertigheyd / Beleefthepd / Vryheyd / en alle andere Borgerlijke ommegangen en oorlogs-bedrijven: Kort om den roem der Franschen is soodanig geweest door hare overwinningen in 't Oosten / dat harer naam aldaar gebleeven is tot eeuwiger gedachtenisse / namelijk hier door / dat noch ten huydigen dage / door de geheel Asia en Africa men met den naam van Frangi noemt / alle de gene die uyt Westen en Europa, van wat geweste het ook zy / aldaar komen. De vruchtbaarheyd van Vrankrijk is soodanig / dat sy in overvloed Spangien, Portugaal, Italien en Barbaryen, niet alleen van granen / maar ook van verscheyde andere gerieffelijkheden versorgt / en ik geloof waarlijk dat daar alle jaren uyt Provencen, Lauguedoc, Bretagne, Poitou, Saintonge en Normandien, over de 6000. Scheepen derwaarts varen / voerende granen / balen en andere Koopmanschappen: Tot Lisbon komen alleen over de duysent soo groote als kleyne schepen voor haar gedeelte aan. En ik vertrouw dat de Spaangiaarts en Portugeesen niet en souden konnen versorgen een soo grooten getal van Vlooten naar d' Indiën, soo sy niet geholpen wierden door granen / die men hun uyt Vrankrijk is toebrengende / om hun beschuyt te doen bakken / boven de Zeylen / Kabelen / gezoute Vlees en andere noodige dingen om hare schepen mede te versien.

De voornaamste Provintien van Europa zijn Vrankrijk, Spaangien, Hoog en Laag-Duytsland, Italien, Slavonien, Grieken, Hongaryen, Poolen, Denemarken, Sweden, Moscovien: ende d' Eylanden Engeland, Schotland, Yerland, Ysland, Groenland, Sicilien, Candien, Malta, Sardaignen, Corsira, Corfu, Majorque, Minorque, ende andere der Middel-landsche Zee.

Asia, het tweede deel onser eerste vaste Landen / is om sijn seer groote uytstrekkentheyd / rijkdom en vruchtbaarheyd van allen

ken tijden seer beroemt geweest / om dat het gedragen heeft de grootste Monarchen ofte alleen-heerschingen / en eerste Keyser-rijken / als de Assirische, Babilonische, Persische, Griekse, Partische, Bactriansche, Indische, ende andere: en huyden de Turksche, Persische, Arabische, Tartarische, Mogolsche, Chineesche en andere Indiaansche. Maar boven al is dit gedeelte hoog geacht door de scheppinge van den eersten mensche / Plantinge van 't aartsche Paradijs / ende dat de Colonien en Populeringen van daar komen ende verspreyt zijn door alle 't overige van de geheele werelt; doch noch meer om de verlossinge van 't menschelijke geslachte en bewerkinge onser saligheyt aldaar verkreegen. Mede van gegeven te hebben den Gods-dienst / Wetenschappen / Konsten / Wetten / Burgerlijke Regeringe / Wapenen en Konst-grepen / aan alle de andere deelen: kort om / vermits haren onschatbaren rijkdom / ende de wijsheyd en behendigheyd harer bewoonderen. Derselver aller vermaarste Provintien zijn de Landen van den Grooten Heer ofte den Turk, van den Persiaan, den Grooten Mogor, Groot Tartarien, Arabien, China, Indostan, de Kusten van Oost-Indiën, als Guzeratte, Cambaye, Malabar, Coromandel, Bengale, Pegu, Siam, ende 't overige van Indiën aan dese en gene zijde van de Ganges, d' Eylanden van het selve zijn ontelbaar in getale / als Zeilan, Sumatra, de Javaas, Molucqnes, Philippinen, Japon, de Maldives en andere.

Het laatste deel van dit vaste Land / is Africa, gescheyden zijnde van Europa door de Middellandsche Zee / ende van Asia door de engte van Egypten ende de Roode Zee / makende by naar een Eyland / doch omringt van alle zijden door de zee / uytgenomen het streekjen lands / 't gene tusschen Egipten ende 't Heylige Land is leggende. Hare voornaaste Provintien zijn Egypten, Barbarien, Fez en Marokko, Morenland ofte Abissima, Nubien, Lybien, Guinea, Congo, Monomotapa en andere aan de Zuyd Kuste. Dit deel is goet en vruchtbaar in eenige gedeelen / maar begrijpt in haar groote wildernissen en zandachtige Landen sonder water. 't Gedeelte van Africa, aan d' Oude onbekent / en ontdekt door de Portugeesen ongevaar in den jare 1497. werd genoemt door d' Arabiers Zanzibar, en strekt sich uyt van de binnen Zeen (uyt welke den Nijl sijnen oorspronk is nemende) tot aan de Caap van goede hope ofte Bona Esporance, en begrijpt in sich seer goet Land / zijnde naast gelegen aan den Grooten Monomotapa, soo ook onder andere Zefala en Couama, van waar groote menigte van seer fijn en zuyver Gout getrokken wert: sulks heeft aan verscheyde doen oordeelen / dat 't selve land van

Zefala en Couama, van waar groote menigte van seer fijn en suyver gout getrokken wert: sulx heeft aan verscheyde doen oordeelen / dat 't selve land van Zefala en Couama, Ophir was / waar Salomon sond sijn goud te halen: andere dunken sulks eerder naar Malacca en andere plaatsen van Oost-Indiën en is geweest / ende daar zijnder selve die willen dat het in Peru in het Westen zy.

Het tweede vaste land des Werelts / is dat deel 't geen men America noemt / en soo ik geseyt hebbe / gedeelt wert in twee voorname deelen / als Mexico in 't Noorden / en Peru in 't Zuyden / scheyden door d' engte van Panama: waar in verscheyde Provintien en volkeren zijn van verscheyde besondere zeden / talen en manieren van leven. De grootste Stad die in 't Noorder deel is / is Mexico ofte Temistitan, overvloedig in alle slag van goederen en wellusten: selver alvoren het door de Spaansche is 't ondergebragt geworden / hadde het (soo als sy vertellen) over de 70. duysent huysen / met eenen seer grooten en prachtigen Tempel / waar mannen / vrouwen en kinderen van alderhande jaren en slag aan hare Afgoden geoffert wierden / sy deselve de borst opsnydende / en 't herte al slaande uytstrekkende / wierpen het hare Afgoden alsoo toe / ja selver hunne vyanden / gevangen in den oorlog / offerden sy in dier voegen. Om dese groote wreetheyt en verschrikkelijke tyrannye / die sy tegens hare vyanden oeffenden / haalden sy een seer kwaat geruchte onder alle de naast-aangelegene volkeren over haar / die niet van door gewelt ofte als gedrongen sich hun vrienden maakten; en 't gene 't vreemste is / sy en spaarden selver niet haare naaste bloet-magen in dese offerhande: en wanneer eenig gesaglijk Persoon kwam te sterven / mosten 'er van hare slaven lebendig met hun begraven werden / om hun geselschap in de andere Werelt te gaan houden: Wanneer sy hare vyanden in offerhande geoffert hadden / sneden sy de lighaamen in stukken / daar naar braden sy die ende hielden Maaltijden daar van met hare vrienden. De Caribanen een ander volk in 't Zuyden / doen noch van gelijken alsoo / als wy 't sijner plaatse sullen seggen. Ferdinandus Cortes die Mexico gewan / hadde de meeste moeyten ter wereld / hun van dese vervloekte gewoonte te doen afstaan: den haat die hun alle hare nabueren toedroegen / was oorsake van haar algemeen bederf: want sy stonden in so grooten getalle op om Cortes te helpen / dat sy hem eyndelijken / naar vele van haar waaren doodgeslagen / de overwinninge deden verkrijgen / ende dese Stad innemen / tot ongemeene vreugt en vernoegen van alle de naast-aangelegene Indianen, hare gesworene vyanden van allen tijde. Het

Noorder deel van America verbangt in sig het Land van Mexico ofte NieuSpangien, Florida, Virginia, Canada ofte Nieu Vrankrijk, Estotiland, Terra de Labrador, Cortereal ende verscheyde andere Landen om 't Noorden tot aan de naute van Anian gelegen / die noch niets te wel bekent en zijn. Maar 't Noorden van Nieu Spaangien zijn verscheyde landen door de Spaansche ontdekt in den jare 1583. als 't Land der Conchos, Passaguates, Tipuas, Toboses, Jumans, Patarabives, Quires, Cumanes, Cibola, Quivora en andere. 't Zuyder-deel van America vervat in haar verscheyde Provintien / als Peru, Chili der Patagones, Brasilien Caribane, Cumana, Darien, Vraba, Castile del Oro, Nieu Granade en andere / boven de Eylanden soo van de Noord-Zee / als Cuba, Espagnola en andere; en die van de Zuyd-zee ofte Pacifique, als die van Salomon en andere onbekende meer.

Brasil heeft tot Land-palen naar 't Noorden den grooten stroom der Amazonen, ende naar 't Zuyden die van La Plata, ofte de Silvere / 't Land is genoegsaam schoon en aangenaam / van goede locht en wel getempertheyt den meesten tijd heet en vochtig / overvloeyende en vochtig / overvloeyende in verscheyde slag van inlandsche en wilde vruchten / en wortelen / als Patattes en Cassaves, van het welke d'Inwoonderen leven: aldaar zijn een groot getal van Aard-dieren en Zee-schepselen die sig van dese vruchten spijsigen / ook serpenten van eenen vreemden en monstreusen aard: doende de verwe alleen van hun vel het gesichte schrikken. Men eet aldaar van een Armadillo, die met harde schobben is gewapent / en van eenen Crocodil en Govyanen, 't welke een seker slag van Egedissen is / wesenden hoog van beenen / zijnde het vleys van alle dese sappig genoeg / doch eenigsints soet ende slap. De Brasilianen zijn groote vyanden van de Portugeesen, en wanneer sy deselve konnen betrappen / eten sy deselve sonder uytstel ofte genade: ende 't gene het wonderbaarlijkste van allen is / sy weten te kennen in de zand en slijkachtig wegen / de treden der Portugeesen uyt alle andere volkeren / ende konnen die onderscheyden aan de voetstappen / even als den Jager die der Jacht-beesten kent. Deselve namen op sekeren tijd eene Portugeesche Vrouwe die de Françoisen die met haar Waren / nooyt weder konden redden / door dien sy alreeds gegeten was: Want sy zijn seer wraakgierig / nimmer vergevende dan door gewelt / en niet uyt goede wille. Wanneer de Françoisen aldaar komen / geven sy die hare Dochters om by te slapen / hopende sy haar op haar vertrek ietwes daar voor in vergeldinge sullen geven.

Het derde vaste Land is Terra Australis als noch niet ontdekt / ende in 't gene men anders noemt Vuer-aarde, dat der Papega-

yen

pen en Nova Guinea : Naar de Mare Pacificque of Zuyd-zee / en d' Archipelago van S. Lazaro , zijn d' Eylanden van Salomon , die als noch niet wel bekent en zijn. Sedert eenige jaren herwaarts heeft een Portugees Capiteyn genaamt Pedro Ferdinando de Queiros , eenige kusten van dien bevaren / en seyde wonderen van die landen wegens hare goetheyd en schoonte : ja dat het eenigsints gelijkt naar een aardsch Paradijs : doch men moet af-wachten een sekerder en breeder ontdekkinge. De Portugeesche Land-beschrivers en Stuerluyden seggen / dat alle die Australische Landen grooter dan Europa ende een gedeelte van Asia zijn : Desen Capiteyn Pedro Ferdinando heeft aldaar gevonden de Bayen van S. Philippus en Jacob , ende de haven Vera Crux, welke hy seyt seer goet ende bekwaam zyn om meer dan 1000. schepen in te leggen / op de hoogte van 15. ende eenen halven graad.

EERSTE BOEK

Der Reysen van

JAN MOCQUET,

Naar Lybien, d' Eylanden van Canarien en Barbaryen.

Volgende den lust die ik overlang gehad hadde / van door de Werelt te reysen / wilde ik door Africa beginnen / om de gelegentheyt die ik vond / van een schip / 't welk naar Lybien was gaande.

Ik vertrok dan van S. Malo, en ging te schepe in 't Schip genaamt de Sirene, geladen met zout / 't gene wel versien was van mont-kosten ende oorlogs-behoeften: Wy waren daar op in alles 25. Persoonen sterk: Het dan zuyd-west ende zuyd-zuyd-west aangeset hebbende / den wind ons heel gunstig zijnde / voeren wy verby de Caap van S. Vincent, en op de hoogte der Eylanden van Canarien gekomen zijnde / ontmoeten wy van verre een Schip en een Jacht / die haar beste deden om by ons te komen; het Jacht kwam met eenen kleynen wint / om ons van naar by te besien en te preyen; maar waren echter soo slecht niet van onder het geschut te naarderen. Eyndelijk naar ons van alle kanten genoeg besien / en beschout te hebben de gestalte en groote van ons Schip / keerden sy weder naar haren Admiraal, die ontrent drie of vier mijlen van ons was / hem verhalende dat ons Schip soo groot niet was als het hare / maar niet en wiste wat voor volk wy waren / dewijle sy met ons niet gesproken hadden. Haren Admiraal dit alles verstaan hebbende / sond haar met het Jacht weerom naar ons toe / ons de geheele nacht aldus passende met een Lantaarne op de mast / volgden sy ons gestadig deur van verre op de zijde / wy ondertusschen ons aldus soo na van dese Zee-rovers vervolgt siende / bra-

ken onse boot om daar een platte grond van te maken / om ons grof geschut van 't eene aan 't ander boort te konnen verwisselen: Daar na ons bovenet gespannen en onse musquetten met onse steenstukjens ende grof geschut veerdig gemaakt / onse reen ingenomen en / onse zeylen nat gemaakt / en voorraat van wijn op de overloop (om de Bootsgesellen te drinken en beter moet te geven) gebracht hebbende / besloten wy liever alle te sterven / als ons van dese Zeerovers te laten nemen. Sy twee dagen en twee nachten om ons geweest hebbende / eyndelijk haar Admiraal met alle sijne marszeylen en andere / zeyl op zeyl genaardert zijnde / gelaste hy ons over te komen / maar wy doof daar naar zijnde / en vaardig hem onse heele laag geschut te geven / riep hy over luid / dat wy niet souden schieten soo wy wijs waren / en indien een Frans Schip mochten zijn / wilde hy ons geen kwaat doen / maar alleen dat wy onse boot souden uytsetten: Wy antwoorden hem dat onse boot gebroken was / en derhalven de sijne soude uytsetten: Hier over metten andere langen tijd getwist hebbende / en hy ons soo wel gemoed / en door ons boevenet soo wel beschermt siende / sette eyndelijk sijne boot uyt / en kwam over aan ons boort / doch siende in ons Schip niet dan zout geladen / keerden te rugge / als willende ons om soo kleynen sake genige ongenugte aandoen: te meer dewijle hy ons vast voornemen sag / van ons te willen verweeren / en dat daar niet als slagen te winnen soude zijn / soo verliet hy ons t' eenemaal. Dit voorby zijnde vervolgde wy onse cours / maar in 't wederom keeren ons andermaal ontmoetende / bevocht hy ons heel sterk / en dede ons groote schade aan / zijnde wel drie ofte vier tegen ons alleen. Een maant daar na wierden wy een ander schip met een Jacht / die achter Cabo Blanco ofte 't witte hooft verborgen lagen / gewaar; deselve ons siende aankomen / en dat wy de Caap sochten aan te doen / begaven haar onder zeyl ende kwamen op ons af / maar wy ons soo naar verrast siende / zijnde ten vier of vijf uyren naarde middag / wenden wy 't over den anderen boeg / om tijd te winnen / en ons vaardig te konnen maken: doch eer wy ons grof geschut uytgeset en ons boevenet gespannen hadden / waren sy al aan ons boort / ende geboden ons sonder toeven over te komen / ofte dat sy ons in de grond souden schieten. Onsen Capiteyn, die sich over hare dreygementen niet en onstelden / beval de Constapels haar best te doen / 't geen sy ook deden; haar van heel naby groettende / antwoorden sy ons wakker op dat pas: Eyndelijk naar verscheyde lagen geschut ende muquet schoten hadden / die op ons als hagelbuyen vielen / overviel ons de nacht / doch bleef

het

het een weynig ligt door het schijnen van de Mane. Ondertusschen waren eenige van ons volk gequetst / dog geene dood: hebbende den vyand ons geduerig van eene zijde maar bevochten / ende aanvallen / meenende ons te overwinnen / wierden alsoo dra sy aankwamen wederom afgewesen / 't welke sy siende deden anderen aanval / en kwamen onder de wind van ons geschut aan d' andere zijde verandert was / doch vonden sich bedrogen: want wy aldaar drie stukken en eenige steen-stukjes vol steenen ende cardoesen vol spijkers by de kogels vaardig hadden / komende dan den een den anderen aan boort / losten wy op hem de voorsz. drie stukken / en steen-stukjes / regt in sijne voorstevе / waar 24. man vaardig stonden om in ons Schip over te sprengen: Sy hun siende geheel in vuer door soo veel schoten die wy op hun deden / en veel van de hare den overloop omvere geschoten / begosten te roepen in het Engels / O Heere God! daar naar van ons afwendende / schoten eene schote dwers door ons Schip / de welke een onser Bootsgesellen sijn been vermorselden / die voor uyt naar de pomp kwam geloopen / vermits men riep dat wy te gronde gingen / en alreede by de twee voeten waters in ons Schip hadden / door een Kanon-schote die sy ons in 't beginsel al gegeven hadden / doch onsen Timmerman was heel handig in sulks weder te stoppen / en wierden die reyse bevrijd / soo van de Roovers / als van het sinken; dese Roover verlieten ons dra en wy en sagen hun niet meer. Ik geloove sy veel volk verlooren hadden / anders souden sy ons in dier voege soo niet verlaten hebben / zijnde soo seer gemoedigt / naardemaal sy gesworeen hadden ons alle de voeten te willen spoelen. Sy moesten ook groot gebrek aan Mont-kosten hebben / dewijle sy van ons niet anders af vorderden. Dit gevaar dan ontkomen zijnde / arbeyden wy om ons tou-werk dat alle aan stukken geschooten was / weder te splitsen / en onse gescheurde en aan alle zijde doorschootene zeylen te vermaken; onse masten stonden ook en waggelden / vermits de swaare Kanon-schooten die sy gekregen hadden. Wy en deden niet dan heen en weder slingeren dan over d' een en dan over d' andere zijde / alsoo het Schip kwalijken meer konde geregeert werden / overmids dat alle onse zeylen uytnemende waren aanstukken geschoten. Voortgaande wonnen Cabo Blanco, daar wy seven Schepen van Brouage vonden / die ons sagen aankomen by de Kreeke, 't welke een streek lands ofte baay is / leggende voor d' inkomste van de Haven / waar wy ontrent ten 11. uyren des avonts aldaar aankomende / ons anker wierpen. Twee der selve schepen van de grootste en beste gewapende / hun aan beyde zijden van ons voegden / ende de vijf andere in 't ronde / de Trompetten blasende en de

Trommelen roerende / maakten sy ons alsoo wel ter degen wakker wanneer wy om te rusten dachten: Op het voorsz. gelupt begosten wy ons geschut en musquetten te vervaardigen / ons boevenet te spannen / ende onse reede op te hale: maar sy ons toeroepende van waar het schip? stonden wy lange genoeg eer wy hun antwoorden / niet wetende wie sy waren en hadden reets op de tonge te seggen / Spaanjaarts, geloovende sy sulks mede waren: Doch ten laatsten riep den Schipper / genaamt Hamon Clement, Wy zijn Françen, 't welk sy niet willende gelooven / gelasten ons dat wy onse boot souden uytsetten; maar deselve gebrooken zijnde / soo ik alreede geseyd hebbe / antwoorden wy hun / dat sy de hare souden uytwinden / 't gene sy lange weygerden / 't elkens dreygende op ons te willen schieten: doch eyndelijken besloten aan ons boort over te komen / met hunne wapenen / om te sien wie wy waren: sulks gedaan / en kennisse van ons genomen hebbende / sonden sy hare boort te rugge naar hun schip-boort / ons begroetende met veele Kanon schooten.

Den volgenden dag des morgens / liepen wy in de Haven / alwaar wy op het land dry Lybische Mooren vonden / die verloopen waren van het volk der voorsz. seven scheepen: doch en hadden die vermids de wildernissen niet konnen achterhalen. Dese dry Mooren kwamen dan vrymoediglijken aan ons boort / om onsen Schipper te sien / alsoo dien voor desen meermalen in die gewesten geweest was; sy gaven ons te kennen dat een Portugeesche Caravel, niet verre van de oud Caap, aan d' andere zijde van Cabo Blanco lag / die onsen Capiteyn besloot te lande te gaan vinden / en ook met groote moeyte dede / naardemaal seer verbrand ende verhaart van de Sonne / gegaan hebbendedoor zandachtige bergen / weder keerden / doende deselve Caravel in de Baay van Caap by ons op de rede komen. Ondertusschen liet ik my aan land setten om eenige Vogelstruys-eyeren te mogen bekomen / door toedoen van den Konink Base Alformo, de welke in een plaatse niet verre van daar gelegen was: door die zanden en wildernissen dan gaande / dacht ik door de Mooren gevangen genomen te zijn geworden / door dien sy langen tijd raad hielden om 't selve te doen / doch 'k redden my / my in de zee werpende naar 't boort van een Schip / 't gene naar 't Land was komende / 't welke hun beweegden dat sy elk anderen wilden affmeeren / doch trachten den Koning Base hun weder te bevredigen / en alsoo ontkwam ik hun / die myn buyten twijffel anders met hun geleyt souden hebben / om verre te verkoopen.

Alle die Landen van Lybien 30. ofte 40. mijlen weegs van Cabo Blanco,

Blanco, zijn niet anders dan zanden en wildernissen; ende moeten die van dat land hare wateren verre loopen soeken / brengende sy deselve in geyte-vellen op Kemelen daar sy die noodig hebben/ gaande sy dat putten in de sterkte Arguin, 't welke 7. a 8. mylen van Cabo Blanco, gelegen is op eene kleyne verhevene plaatse/ beset door eenige Portugeese Soldaten ende eenen Hopman: zijnde vrienden van de Mooren des lands / die niet t' eenemaal swart maar witte Mooren zijn / doch zijn eenige swarten onder hun / en alle Mahometanen: dryven Koophandel met Pluymen van Vogelstruysen en visch / die sy alle Hallebranches noemen. Aangaande de Vogelstruysen / deselve zijn aldaar in overvloet / leggen hare Eyren in het zand / en begraven die in het selve / soo dat het moeyte geest die te vinden / doch den wind wayende komtse die weder t' ontdekken: dese Eyeren zijn seer goet om t' eeten / en leven ook de Swarten meest daar van.

Vijf a ses dagen daar naar 't voorsz. soo kwam aldaar eenen Fransen Rover aan / desen wilde in de Haven zijn / doch wy beletten hem het selve / begeerden ook dat wy hem de voorsz. Portugeesche Caravel souden laten nemen: maar alsoo wy die in onse bescherminge en bewaringe hadden / verdreven wy die tegens hem. Seven a acht dagen daar naar kwamen aldaar noch vijf Spaansche schepen aan / behoorende aan den Hartog van Adelantado, dese veroorsaakten dat wy ons een weynig toerusten / om hun d' inkomste van de haven te beletten / ten dien eynde sonde de boot van de Caravel uyt / om te sien wat voor volk sy waren/ haar gelastende indien sy vrienden waren / dat sy een wit Vaandel souden laten waayen / en dat wy hun dan vry laten inkomen souden / het welke sy deden / en setten ook van hun volk in de selve boote om aan ons boot te komen/ en alsoo daar door te betuygen dat sy ons geen ongenuchte wilden aandoen: Alle dan in de selve haven gekomen en geankert zijnde / besochten wy den anderen / en daar naar vervoegden sich yder werder naar sijn boort. Dry dagen naar 't voorsz. de Spaansche op hun gemak in 't ronde van ons zijde komende leggen / geboden ons de Haven te verlaten / voor reden gevende het aan de Fransche niet georloft was aldaar eenige visch te mogen vangen / 't gene / ons dus gedwongen siende / bevonden te moeten doen; alsoo namen wy met ons van daar mede een Moor, om ons naar de oude Caap te lootsen en te geleyden. Desen Swart was genaamt Hisse, en was de Kust heel wel bekent: ook en waren wy nu niet seer verre van het Kasteel Arguin, waar binnen hun een besetinge van Portugeesen en Swarten is onthoudende. Vonden dese plaatse mede seer goet tot de vangst / aldaar eenigen tijt gelegen hebbende / kwam een

Spangiaart van 't Kasteel Arguin tot ons af / biddende dat wy hem eenige Spijkers wilden geven / ende een seker Hout 't geene sy noodig hadden voor hunne Schepen / leggende in de Haven daar wy uyt gekomen waren. Wy gaven hen 't geene hy versocht / doch kwam den Verrader maar om ons te verspieden / en te weten wat wy deden / en ofte wy onse ladinge waren hebbende / seggende sy geen visch aan hare Haven en vonden / en genootsaakt souden zijn die te komen soeken aan onse zijde daar wy lagen / en dit alle om ons te bedriegen / gelijk sy deden : want dry a vier dagen daar naar so kwamen sy met dry schepen aan / om ons te lichten / en hier toe gebruykten sy dese loosheyd / te weten / sy leyden hare netten in hare booten / en hare wapenen onder deselve verborgen / en siende al ons volk aan land belet met het visschen / sonden sy daar op twee van hare booten derwaarts / om haar van die te verseekeren ; komende d' andere ondertusschen vast naar ons boort als vrienden / hare wapenen verborgen zijnde / als boven verhaalt / d' onse geen kwaat achterdenken op hun hebbende / wesende niet meer dan dry man op ons schip / als den Capiteyn , den Timmerman en mijn Persoon met een Swart, geboot den Capiteyn my dat ik hun den ontbijt soude verbaardigen / doch sy ontlasten my van die moeyte / alsoo sy haar op staande voet verseekerden van onsen Capiteyn en de kamer onser wapenen. Een der Pagien van den Hartog een bloot swaart in sijn handen nemende / stelden hem voor de deure van de Kamer / om te beletten dat niemand van ons daar binnen soude konnen komen / daar naar lichten sy d' ankers / ende trokken de ree in top om na de Kreek ofte Baay te geraken / daar haare schepen lagen. Aldaar gekomen zynde / namen sy alle onse wapenen / kruyt / groote ree en zeylen / naar 't selve herstelde sy al ons volk in ons schip / om de ladingen van de vis te voltrekken / houdende alle den nacht goede wacht / hun altoos van ons mistrouwende. Maar de heylige dagen van Kersmisse gekomen zijnde / 't welke by naar de tijt is dat men van die gewesten moet vertrekken / om met de vis voor de vasten te keeren / namen sy al ons volk van ons schip / verdeylenden die op de hare / en stelden Spanjaarts op het onse / latende ons volk aldaar om vorder te helpen visschen : van dry schepen die aldaar over waren / gingen twee onder zeyl / makende 't onse het derde / om weder naar Spaangien te keeren. Maar in volle zee wesende / houdende den Schipper van ons Schip in 't hare / gaven sy het gebied aan den Spaanschen Capiteyn die op 't onse was / zijnde de Pagie van den Hartog , aldaar

daar

daar als Schipper: d' andere dan namen haren cours / latende ons alleen: maar ontrent by Porto Santo, niet verre van 't Eyland Madera zijnde / wierden wy door tegenwint soodanig bestreden / dat wy genootsaakt waren ons naar 't Eyland te moeten begeven / aldaar 't anker heel verre geworpen hebbende van de stad Madera, onderstonden wy om aan land te mogen gaan om ons te verversschen / doch de Portugeesen en Mestisen die aldaar waren beletten ons sulks / seggende ofte voorgevende wy de peste hadden / en derhalven stelden wachten op alle de aankomsten: soo dat wy genootsaakt waren te landen achter de rotsen / alwaar men ons brood en wijn bracht over de mueren / het ons aflatende met een koorde ofte touw voor ons gelt / en dat noch met groote biddinge. In dese ellende bleeven wy 14. dagen / en op het eynde van deselve kwamen de Spaansche schepen en onse met-gesellen / die wy in zee achter-gelaten hadden / mede aan 't voorsz. Eyland / zijnde haar masten gekorven door het kwaat weder. Den Generaal derselver schepen / dede aldaar soo veel door woorden en versoeken / dat hy toelatinge bekwam van binnen Madera te mogen komen / mids aandoende / nevens alle de sijne / de kleedinge aldaar werdende gedragen. Weynig tijd daar naar / den Generaal voor sijn Persoon onpasselijk geworden zijnde / sond naar my te soeken in de stad door sijne wachten / ter plaatse daar wy waren; Ik een kleed van die stad op sijn Spaansch aangedaan hebbende / 't gene my een der Soldaten van 't Kasteel leenden / kwam ik alsoo binnen Madera om den Generaal te besoeken / ende bleef aldaar tot den tijt onses weder scheep-saninge. Naderhand alsoo ik besocht ende geplondert wierde door het volk van de opperwacht / en derhalven van kleed veranderende / vergat ik mijn borse in mijn diessak / doch dachten die gasten daarom te beter die te besoeken / ende namen mijn het meeste van mijn geld / al-eer ik het gewaar wierde / en indien ik niet van stonden aan te rugge hadde gekeert om daar over last te geven / souden sy my niets altoos gelaten hebben gehad. Op een avont / wy alle in ons schip gekeert wesende / uyt-genomen den Capiteyn en Spaanschen Stuerman / besloot onsen Capiteyn met ses der sijnen / aldaar gebleven / aan de Spaansche een aardige part te speelen / voor derselver komste binnen boort: onsen Luytenant wierde ook door hem verwittigt een gedeelte der andere beneden in 't ruym te leyden / hun beloovende goede wijn te sullen doen drinken: waar over de spaansche Bootsgesellen (begeerig tot de slemp wanneer het hun maar niet en komt te kosten) niet in gebreke souden gebleven

 hebben,

hebben. Ons ander volk hadde hy ook gelast d' eene de wapenen te bewaren van de Kruyt-kamer / waar ik met een van d' onse / maar een been hebbende / alſo hy het ander in een voorgaande gevecht verlooren had / toegeſchikt waren ; d' andere om de zeylen los te laten : en om het korter te maken en onsen aanſlach te bevorderen / lichten wy een anker / latende het andere in de gronde leggen. Maar als wy by naar 't ſelve geligt hadden / 't geene omtrent 10. uyren in den avond-ſtond was / ſiet ſoo quamen den Capiteyn , den Spaanſchen Stuerman met d' andere Bootſgeſellen aan boort / den Stuerman gekwetſt en met een Deegen geſteeken zijnde / alſoo hy aan land met een Spaanjaart van d' andere ſcheepen gevochten hadde ; deſe komſte brak alle ons voornemen / ende den volgenden dag de wind goet zijnde gingen onder zeyl. Wat nu helangt het Eyland van Madera , een der Canariſche , by d' Oude de Fortunata genaamt / is omtrent 40. mijlen in 't ronde groot / en daar ſijn twee Steden op / waar van de voornaamſte ook genaamt were Madera ; 't heeft twee ſterkten / zijnde een van dien / het alderbaſte / met Caſtiliaanſche Soldaten beſet / en 't andere met Portugeeſen. De Stad is gelegen in een Dal onder eenen Berg / van de welke ſoo veel waters en in ſoodanigen overvloet ſomwijlen komt nederſtorten / dat ſulks dikwijls onder loopingen veroorſaakt / 't gene hun grootelijks beſchadigt / en bruggen / huyſen / kerken en andere bebouwen wech neemt. De Stad is ontrent ſoo groot als St. Denijs in Vrankrijk , doch ſeer dicht bewoont ; en daar ſijn een groot getal van ſwarte Slaven die buyten de Stad in de ſuykeren werken ; in 't overige des Eylands ſtaan hier en daar vele luſt-huyſen. Het land is ſeer overvloedig in alderley uytnemende vruchten / en voor al in wijnen ; de lucht aldaar is ſoet en getempert / en de woonſteden d' aangenaemſte des werelts : Ik en verwonder mijn daarom niet meer / dat d' Oude dit land gehouden hebben te zyn / de Eliſeeſche Velden , als een aartſch Paradijs : onder anderen brengt dit land voort menigte van ſuyker-rieten / welke ſeer ſponcieus zijn / en die de gene die buyten woonen afſnijden / onder een moolen verbrijſſelen / in een pers ſtellen en d' uytgedrukte vochtigheyd op het vyer ſetten / en die gekookt en herkookt weſende / in kuypen als die van de verwers gieten / en daar in ſoo lange laten ſtaan / tot dat alle de vochtigheyd daar van verteert zy / het aldus hebbende geſuyvert / werpenſe het in ſteene potten / waar het ſich dan in ſuyker-brooden vormt / op ſoodanigen manier als men 't ons van daar is overbrengende : d' overgeblebe heffe is een roodachtige en ſwarte ſuyker / 't gene ſy noemen de verrode ſuyker / dat is te ſeggen ſwarte.

Ik

Ik sag aldaar den Franschen Consul, genaamt Jan de Caux van Chartres, getrouwt hebbende de Nichte van Dom Christoval de More, Viceroy ofte Stadhouder van Portugal: Den selven is seer ryk / en bethoonde ons veel gunste en beleefthepd / soo aan mijn als ook aan mijn geselschap: aldaar zijn geduerig vele Fransche, Engelsche, Duitsche en andere Factoors, om de schepen aldaar komende te laden. Daar worden ook gemaakt groote menigte van uytnemende Confituren, die alhier gebragt werden / als Marmeladen, Quevleys, Citroen-schillen en verscheyde andere soorten. Maar om weder te komen tot ons vertrek / wy waren geen 30. mijlen van het Eyland / ofte ons kwam een soo groot onweer over dat wy gedrongen wierden te moeten keeren naar Madera, daar wy wel drie weeken verbleven; eyndelijken weder in zee gegaan zijnde / geraakten tot S. Lucar de Baramede in Spaangien, aldaar gekomen wesende / leyden sy van stonden aan onsen Capiteyn in het huys der Galeyen gevangen / leggende aan de Haven van S. Maria: voor reden haarer doeninge gevende / dat hy in eenige voorgaande reysen Graanen en Wapenen aan de Mooren van Barbaryen in de voorsz. plaatse van Cabo Blanco verkoft hadde. Hier over d' ondersoekinge met de getuygenisse der Mooren by gebragt zijnde / wilde den Opper-rechter ofte Adelantado, geen geloove geven aan hun seggen / maar liet onsen Capiteyn weder in vryheyd henen gaan met sijn schip: doch onse visch was t' eenemaal bedorven / 't geene een groot verlies voor ons was. Van daar raakten wy naar Lisbon om deselve daar te verkoopen / soo als wy een gedeelte deden: doch den Ondersoeker der gesontheyt / aan ons boort gekomen zijnde / om deselve te besichtigen / die kwalijk bevindende / deden verbod dat wy geene meer souden verkoopen op groote straffe / soo dat wy genootsaakt wierden de overige in zee te werpen.

Onsen Capiteyn vond ondertusschen aldaar gelegentheyd sijn schip te bevrachten / om naar Mazagan in Africque granen en beschuyt te brengen / aan de Portugeesche Soldaten aldaar tot besettinge leggende / om den oorlog te voeren in Barbaryen: Met dese ladinge vertrokken wy van Lisbon in aller spoet / om de voorsz. arme luyden onderstand te brengen / die by naar van honger vergingen. Daar waren te vooren derwaarts wel andere schepen geladen met mont-kosten gesonden / maar waren alle door de Roovers genomen geworden. Aldaar gekomen zijnde / schooten wy een stuk af / om hun te verwittigen dat sy ons een Loots wilden senden om te moogen naarderen; hier op antwoorden sy ons met een gelijke schoot / en sonden ons een Loots / en soo

kwaamen wy soo naar als 't ons mogelijken was / en wierpen het anker ongevaar drie kwartier mijls van Mazagan. Korts daar naar kregen wy vele scheepjes aan boort / om ons t' ontladen. 'T was een groote ellendigheyt die arme menschen te sien / hoe seer sy verhongert waren; en indien dese mont-kosten dus ter goeder tijd niet over gekomen waren / ik geloove dat sy alle souden van honger gestorven hebben / ofte genootsaakt zijn geweest / hun voor Slaven aan de Mooren te moeten overgeven. Ik en konde de kinderen / en selver d' oude luyden / niet beletten dat sy de sakken met Beschuyt niet door boorden / om te eeten en hun honger te mogen versaden. Ik dede mijn best hun daar van af te weeren en sulks t' onthouden / maar aan d' andere zijde hadde ik medelijden / hun siende soo flaeuhartig / en schrikkelijk om aan te sien / van honger. Mijn Capiteyn hadde my de beschuyt in bewaringe gegeven / om die by de wicht over te leveren / in diervoegen als hem die tot Lisbon was behandigt. Die dan ontladen zijnde / en in de voorraat scheuren / daar toe verordineert / gebracht wesende / sag ik d' Edel-luyden en Bevel-hebberen een yder sijn wicht van beschuyt / en mate van graen komen halen / 't gene hun van den Konink van Spaangien was toegeleyt. Een deser Edelen ontfing my en gaf mijn huys-vestinge tot synent / naardemaal aldaar geene herbergen ofte plaatsen zijn om in te konnen blijven voor de Vreemdelingen. Ik dede soo veel dat onsen Capiteyn en Schipper mede aldaar gehuysvest wierden. Mijn persoon aangaande / ik ontfing duysenderley beleeftheden van dien Edelman / alsoo ik hem genas van een kwale die hy aan d' oogen hadde / daar van sich verlost voelende / wist hy niet wat goede onthalinge hy my daar over doen soude. Want aldaar noch Genees-meester noch Drank-maker was / maar alleen een Heelmeester, die vry geoeffent was in de Latijnsche Tale / doch die kennisse ontbrak / om de geneesmiddelen en d' onderbindinge van dien te kennen. Den Rechter aldaar / nooden my op sekere dag ten eten met dien Heel-meester, die seer wel in het Latijn konde spreken / maar alle 't selve gaf hem geen vermogentheyd heelmiddelen te konnen geven in een siekte die hy was hebbende. 'T meeste deel des volks van de Stad / kwamen my vinden in mijn huys om hun te laten genesen / en deden my groote aanbiedinge / maar 'k hadde geenen tijd die alle te konnen voldoen / ten opsichte wy in korte stonden van daar te rugge te sullen keeren / soo als wy ook weynig tijds daar naar kwamen te doen.

Aangaande nu dese stad van Mazagan, deselve is seer sterk / en

en heeft soodanige dikke mueren / dat ses mannen heel in 't ronde daar boven op konnen gaan: de huysen aldaar zijn seer laag / en gaan deselve voorsz. mueren in hoogte te boven. Ook zijn daar heel veel uytnemende groote en lange stukken geschuts / die by naar de geheele Muere van dese Plaats in 't ronde bedekken / doch waren slecht geaffuyt. Daar zijn ontrent 40. Constapels en 600. Soldaten / te weten 200. paerden en 400. man te voet / meest alle getrouwt. Dese stroopen op d' Arabiers die sy gevangen nemen / en hare beesten met hun te rugge brengen: sy hebben dichte by haar een Sad genaamt Azamor, die hun hart den oorlog aandoet / en zijn maar twee mijlen van den anderen gelegen. Alle morgen gaan uyt Mazagan ontrent 40. paarden om te ontdekken / deselve blijven tot d' middag buyten: des naarmiddags gaan 40. andere uyt / die met den avond weder te rugge keeren: ook zijn daar 6. van dese Edelen ofte Cavaliers, die sy Atalayes, dat is te seggen wachten / noemen / die verre van den anderen zijn / yder aan een besondere wijk / en / over al de wacht houden; wanneer die eenig ding ontdekken / komen deselve in aller yl te rugge loopen / de wachten van de Stad hun siende / trekken 2. a 3. maal de klocke / en daar op stijgen d' andere van binnen terstond mede te paarde / en loopen naar de zijde van 't gegeven teeken. Want aan alle de plaatsen waar dese voorsz. wachters zijn / staat een groot hout opgericht als een mast / wanneer sy nu eenig ding sien / trekken sy met een dun touw haar Vendel / daar aan vast zijnde / om hooge / en dient het selve tot een teeken voor alle die geene die uyt Mazagan trekken. Wanneeer sy nu een tocht willen doen / begeven sy haar alle in de wapenen en trekken in ordre uyt / dragende yder met hem 't voer voor sijn paart / 't welk sy kooren t' eeten geven / volgens den regel en 't loon hun uyt Portugal werdende toe-gesonden. Sy eeten aldaar veel kleyne slak-hoorentjens / die hun onderhouden op de planten; welke planten aldaar van groote krachten zijn. De Honing-byen maken aldaar witten honig en van seer goede smaak; sy stellen haer korven op de huysen / die op de maniere van Afrique, zijn gedekt met houte solderingen op zijn Moors / en men kan sonder moeyte van 't eene huys tot op het andere gaan. Dese Stad van Mazagan is niet anders dan een sterkte / ongevaar een half ure in 't ronde groot / werdende alleen door Soldaten ofte Krijgs-volk bewoont / die yder een gedeelte lands ontrent de Stad gelegen hebben / waar op sy gerste / tarve / peulen / boonen en andere granen zijn zaeyende; doch de Mooren komen sulks de meeste tijd inder

nacht

nacht affnijden en verderven. Het overige des lands leyd onbebout. De Mooren doen hun duysentderley boosheden aan / ja vergiftigen haar een Put die buyten de stad in een Thuyn is staande / en werpen daar in de doode Asen en andere vileyndigheden meer. In de Stad hebben sy eenen gedekten regen-bak / op welkers hoogte sy wacht zijn houdende : Dese is seer hoog en breet / en bekwaam om over de 20000. pijpen water te konnen begrijpen. Het hadde weynig gescheelt ofte ik was aldaar gebleven / want daags te voren als wy onder zeyl souden gaan / kwam onsen Capiteyn en Schipper aan land om my te halen : want ik en gink niet uyt de stad / ende en dede aldaar niet anders als het sieke volk te genesen ; doch doen langs de zeekant zijnde gaan wandelen / om Zee-pietersely te versamelen / die aldaar in overvloed is wasschende ; en weder in de Stad gekomen zijnde om te rusten / wierde ik in aller spoet gehaalt om een sieken te gaan besichtigen / onsen Capiteyn my niet vindende gink daar over weder wech / latende my alleen aldaar. T' huys komende / en 't selve verstaande / ging ik van stonden aan naar de zeekant om hem te spreeken / maar bevonden dat hy alreede heel verre was / derhalven ik my genootsaakt vond weder in de stad te keeren / om den volgenden dag af te wagten. Ondertusschen 't Schip goede wind krijgende met het aankomen van den dag / ging 't selve onder zeyl / doch een Soldaat op de muer te wagt staande / wetende dat ik noch in de Stad was / kwam my sulks dadelijk bekent maken / daar over verwondert zijnde / liep ik naar de wal om te sien 't gene waarachtig was / derhalven in groote bekommernisse wesende / hoe ik van daar sou mogen geraken / ging ik naar het huys van den Capiteyn van 't voet-volk / om de poorte te doen openen / 't gene hy my toestont / en gaf den sleutel aan den Portier / doch moste wachten tot dat de Ruytery vaardig was om uyt te rijden. Derhalven my dien tijd seer lange viel. Eyndelijken de poorte geopent zijnde / bad ik den Moorschen Loots my een schuytjen te willen vervaardigen / om my aan boort van ons schip te brengen. Doch t' mijnen goede gelukke vond ik eenige Soldaten die gingen visschen / waar onder eenen was die wy aldaar uyt Portugal gebracht hadden : dese deden my soo veele te gevalle dat sy my in haar schip namen / en sonder de wind die heel stil was sou ik genootsaekt zijn geweest aldaar te hebben moeten blijven : Ik en soude soo vele daar naar niet gevraagt hebben / hadde ik mijne Reys-tuyg en Genees-middelen gehad / maar t' mijner ongeluk en hadde ik niet meer dan dat ik om en aan hadde / sonder troost van eenige dingen. Dese Soldaten dan deden hun beste om 't Schip t' onderhalen /

len / 't gene alreeds seer verre was / boven dien begost haar de zee heel hoog te verheffen / soo dat sy niet verder wilden / my vertoonende indien de wint kwam op te steken / dat sy in geenige manieren werder aan lant souden konnen komen / maar gevaar loopen aan hun leven: hier op lietense af verder te varen / en hielden onder hun raad wat sy te doen hadden: eyndelijk / besloten hebbende te keeren / saten sy om. Hier over seer moeyelijken geworden zijnde / begost ik haar seer te bidden / en beloofden haar wel te sullen vernoegen / 't selve haar moedigende keerde sy weder naar het schip / door hart aanroepen deden sy soo veel datse daar aankwamen. Dit en was geen kleyne sake voor my / ten opsichte van de moeyte die men heeft aldaar te leven / ja het meeste gedeelte der Portugeesen selver aldaar zijnde / zijn Menschen die aldaar door gewelt gebragt werden / gevonnist wesende aldaar in ballingschap voor sekeren tijd te moeten zyn / om den oorlog tegens de Mooren te helpen voeren; kort om / 't zijn by naar alle te malen misdadigers die den hals verbeurt hebben; want buyten dat wert genig mensch gedwongen aldaar te gaan. Aldus gelukkelijken aan ons Schip geraakt wesende / dede onsen Capiteyn tot sijner ontschuldinge my verstaan / dat hy my niet langer hadde konnen wachten als tot den dag / en soo ik niet aan land ware geweest soude hy al met de nagt onderzeyl gegaan hebben / wel wetende dat wanneer ik haar soude sien zeylen / ik my verhaasten soude hun te komen vinden. Maar ik geloove dat waarom hy soo ras sonder my te wagten deur ging / alleen was om van my ontslagen te zijn / wegen eenig gelt 't gene ik hem geleent hadde / en hy my dieshalven schuldig was / en my naarderhand voldee tegens syne dank / my voorwerpende sijne geledene verliesen / doch was ik inder daad niet gehouden deselve te moeten helpen dragen / ten opsichte van 't verdrag met hem gemaakt / van noch voordeel ofte verlies te sullen genieten: want ik en konde noch in een rond jaar daar naar sulks van hem niet dan door vonnisse van 't Parlament van Bretagne weder krijgen.

Eyndelijk kwamen wy tot S. Lucar de Baramede, ons vol zout geladen hebbende in de Rivier ofte Stroomen van Sivilie, uyt de zout-pannen aldaar langs de kuste leggende / neben eenige Cochenilie, en ontrent 30. a 40. duysent kroonen aan gemunt gelt; doch twee maanden daar naar vertrokken wy weder van daar / in 't geselschap van een kleyn Neerlands Schip; 14. dagen t' samen op Zee geweest zijnde / wierden wy gewaar twee groote Scheepen en hare Jachten / met volle zeylen op ons aankomende / hier over ons spoedig vaardig gemaakt hebbende om hun gemaakt hebbende om hun t' ontfangen / spanden wy ons boe-

D benet /

benet / setten ons geschut upt tot 12. stukken in 't getal / met onse steen-stukjes en musquetten / daar naar onse zeylen genat en onse reede versekert hebbende / verwachten wy hun alsoo: doch sy en toefden niet langer ons aan boort te komen / gekomen zijnde geboden sy ons aan te komen leggen / en onse zeylen te strijken / en met eenen begroeten sy ons / gevende ons yder een lage van hun geschut / hier over en bleven wy in geenen gebreke haar t' antwoorden: en alsoo duerden het gevecht den geheele dag / sonder dat wy yets den eenen op den anderen gewonnen / doch hadden wy veel gekwetsten / en ook gebrande bekomen / door het vuer / by 't afschieten van 't geschut: dat meer is een onser stukken borste aan duysent stukken / en 't achterkasteel viel de twee overloopen in / tot heel diep in 't zout; en sonder de tegenstand van 't selve zout / daar 't op viel / soude het ons Schip aanstukken doen vallen hebben: De musqet-schooten regenden ondertusschen op ons sonder ophouden / soo dat ons Schip van alle zijde doornagelt was van 't eene tot 't andere boort / onse zeylen waren geheel aanstukken / en de reste in seer kwade toestant. Maar de nacht gekomen zijnde / hielt het gevecht op / doch namen onse vyanden ons den geheele nacht waar / tot den volgenden morgen / toen sy van ons weeken. Den geheelen nagt waren wy in beraad wat wy te doen souden hebben / ofte ons over te geven ofte tot den uytersten te verweeren. Onsen Capiteyn, die den moet hoog lag wilde niet hooren van hem over te geven. Ondertusschen waren wy aan het boort van 't kleyn Neerlands Schip / om dessels willen te verstaan. Desen Neerlander met sijn eerste schoot die hy gedaan hadde / was sijn kruyt gesprongen / derhalven veele van de sijne verdorven enverloozen waren gegaan; sy hun kruyt in een groot stuk van een zeyl geleyd / en sulks met de lont in de hand daar upt gehaald hebbende / hadde dit ongeval veroorsaakt. In der nacht was ik aan hun boort / om haren Stuerman te besigtigen / die geheel verbrand was / namelijk sijn borst / aangesicht en handen / zijnde alles seer dik en geswollen / waar door hy ook niet een steek upt syn oogen sag / alsoo bragt ik hem eenige Heel- en Genees-middelen toe. Vorder seyden sy my / dat 'er nog 4 a 5. anderen seer kwalyken daar aan waren / en op 't sterven lagen door dien sy op eene verschrikkelijke en jammerlijke maniere gebrand waren. Ten laatsten als men sich wel met hun beraden hadde / wierde met een algemeen goedvinden besloten / dat men de boot aan het boot van den vyant soude senden / met eene man hun tale te kennende / dewyle sy Engelsen waren: 't selve wierde gedaan / doch sy wilden hun in geeniger manieren laten bevredigen / seggende dat sy veel schade geleden hadden / en dat het hare meyninge

niet

niet en was kwaat aan de Fransche te doen / zijnde hun sulks uytdrukkelijken verboden door den Konink van Engeland, haren Heer; maar onsen Capiteyn hadde haar met smadige woorden toegesproken / derhalven wilden sy dat hy selver aan hun boort soude komen / hem daar over te verontschuldigen / soo als hy moeste doen: Daar na kwamen sy aan ons boort / met de boot der twee scheepen / ons over al besoekende / doch en vonden niet anders dan het zout: maar soo sy ons gelt gevonden hadden / souden wy kwalijk daar aan geweest zijn; want sy dan lichtelijk ons een trek van hun hantwerk gespeelt souden hebben. Eyndelijken / naar wy hun eenige vereeringe van montkosten gedaan hadden / keerden sy weder naar hun boort / doch seyden ons de Bootsgesellen en Soldaten van hun Schip / dat sy besloten hadden gehad met den morgenstont ons te lichten / en dat sy met den anderen alle hare kleyne verversinge gedronken en gegeten hadden / op hoope dat sy andere van ons souden krijgen: maar God door sijnen genade behoede ons daar voor.

'T is aanmerkens waardig / dat een van dese twee Schepen / waar door wy bevochten waren geweest / 't selve was dat ons in 't eerste van onse Reyse ontmoet en doen naar gejaagt hadde / zeylende naar Capo Blanco; 't gene ons vele hielp / vermits hy doen van ons wel onthaalt was geworden / en seyde nu / dat naar hy ons datmaal verlaten hadde / een Schip / geladen met suyker / genomen / en sulks hem de moeyte om ons gedaan / wel betaalt hadde. Ondertusschen wy dit gevaar ontkomen zijnde / deden wy soo veel door ons dagelijks zeylen / dat wy aan de Caap van 's Lands eynde kwamen / alwaar wy aan dees zijde van deselve / een groot Hoogduyts Schip van Lubek vonden / en setten onse Boot daar naar uyt / om van hem een weynig beschuyt te hebben / alsoo d' onse by naar op was / vermids de tegenwinden die wy ondertusschen gehad hadden; wy kregen sulks van haar om gelt en goede woorden / en bevonden dat het seer eerelijke Luyden waren. Ik was mede in de Boot om eenige ververinge te bekomen / doch de wind sterk / de zee verbolgen en onse Boot voor gebroken wesende / kregen wy soo veel waters in deselve / dat wy die niet weder ledig konden krijgen / zijnde 't Hoogduyts Schip alreede by naar anderhalf mijle van ons; doch kwam weder een weynig naar ons toe / ons in zee siende: maar wy hadden duysent ongelegentheden om daar in te komen / ten scheelden ook niet veel ofte ik soude tusschen 't Schip en ons Boot geklemt geworden zijn / vermits de zee heel hol ging: maar ik 't eynde van een tou gevat hebbende klom ras op / en hadde maar

een weynig letsel aan mijn een been. Eyndelijken geraakten wy te Sint Malo naar een maant zeylen : den volgenden morgen naar onse aankomste / soude ons Schip by naar op de ree vergaan hebben / door een groot opkoment onweer : en men hadde vele moeyten met ons volk aan boort te senden : want sonder dat soude 't Schip te gronde gegaan zijn onder sijne groote Anker-kabels : En alsoo wierden dese moeyelijke reys volleynd / waar God voor gedankt moet zijn.

Eynde van het eerste Boek.

TWEEDE

TWEEDE BOEK

Der Reysen van

JAN MOCQUET,

Naar de West-Indiën, de Rivier der Amazonen, 't Land der Caripousen, Caribanen, en andere Landen en Eylanden in het Westen.

Naar het wederkeeren mijner Reyse uyt Africa, bleef ik eenige tijd in Vrankrijk; maar wetende dat den Heer van Ravardiere vaardig lag om te gaan naar de West-Indiën, bevong my eene wonderlijke genegentheyt om die Landen mede te sien: derhalven vervoegden ik my tot dien Heer / en begaf my te scheepe in sijn Schip leggende in de Haven van Cancale. Wy setten het naar Chozé, een Eyland vijf mijlen van Cancale voorsz. / om aldaar af te wachten bekwamen weder om ons in volle zee te mogen begeven. Wy lagen aldaar veerthien dagen / niet sonder groote winden en onweeren uyt te staan / en die ons moeyelijkheyt genoeg gaven: ja van een Boot te verliesen / doch wy kogten weder een ander. Eyndelijken gingen wy 't zeyl / liepen zuyd-west ten westen aan / en alsoo geraakten wy in 't korte door de naute: maar door dien ons Schip nieuw was / hebbende noch niet in zee beproeft geweest / waren wy gedrongen te moeten lijden ('t geene ons vry tegens de borst was) dat het gene groote zeylen koude

voeren / door dien het die soodanig deden hellen / de marse seer hoog zijnde / dat het geduerig met de zijde op het water lag / tot groote ongelegentheyt ; niet-te-min vertrouden wy volkomen in God / en lieten daarom niet naar voort te gaan. Op de hoogte van 's Lands eynde gekomen zijnde / sagen wy een Schip: wy setten 't daar na toe / om te mogen weten van waar het kwam ; 't selve naar by wesende / en wy gans vaardig sulks aan te tasten / en hy van gelijken wel uytgerust ons t' ontfangen / bekenden wy dat het een Frans Schip was : staande den Capiteyn daar van achter op de Companje, wel gewapent met sijn Swaart in de hant / ons toeroepende soo wy niet onder de wint wilden opkomen / dat hy ons beschieten soude: Doch twisten wy een weynig daar tegens / om hem te beter te mogen bekennen / en te weten van wat plaats in Vrankrijk hy mochte zijn : Hem wel besichtigt en bekent hebbende voor een recht Fransman, kwamen wy van onder de wint tot hem : 't Geen hem een weynig den hoovaardigen dede speelen / geloovende dat wy een Oorlog-schip waren / en hem niet gedorst hadden aan te tasten : Naardemaal hy van sijne Companje met sijn Swaart eenige teekenen dede / als ofte hy wilde seggen dat wy wel gedaan hadden dat wy opkwamen. Echter was ons oogmerk heel anders / als die van ons Land den oorlog aan te doen / boven dat sulks genoegsaam soude zijn geweest om onse reysen te verhinderen. Onsen Cours vervat hebbende / hadden wy den wind soo gunstig / dat in 14. dagen tijds wy aan het Eyland Lancelote kwamen ; waar omtrent een van onse Gasten overboort in zee viel / en 't was voor ons onmogelijk hem te konnen redden / alsoo wy voor de wind hadden / en schoon wy evenwel naar hem wenden / en tot aan de plaatse daar hy ingevallen was keerden / soo vonden wy niet dan sijn broek / naardemaal hy / sijn gevoeg gedaan hebbende / van de voorsteven was komen te vallen. Alle sijn Plunje wierde dadelijk op den overloope te koope gebragt / en aldaar kost een yder sijn gading / en 't gene hy noodig hadde van kleeren / linnen en andere saken / zijnde van alles wel versien / alsoo hy hem uytgaf voor een Edelman : en was genaamt du Val, en van Vire in Normandien. 'T selve verby zijnde / liepen wy na de Kust van Barbaryen, dewelke wy sagen ; den volgenden dag kwamen wy onder 't Land van dien / om reeden te soeken / en wierpen 't anker in een Baaye tusschen twee stroken lands gelegen / aldaar setten wy de Boot uyt om te landen ; by 't selve komende vonden wy niet dan Wildernissen sonder yets anders meer / weshalven wy weder naar 't boort van ons Schip keerden / om d' ankers te ligten / en eenige andere bekwaamer plaat-

se te soeken om ons te konnen onthouden / en ons Jacht op te maken. Dien geheele dag voorts langs de Kuste loopenden / en den volgenden nacht / vonden wy een weynig daar naar de mond van Rio Ouro, werwaarts wy onse Boot uyt sonden om deselve te peylen / om te mogen weten of wy die in soude konnen zeylen tot aan een kleyn Zand-eyland / 't gene onse Boot gesien en geraakt hadde ; doch vonden aldaar niet meer dan 12. voeten waters / gaande ons Schip selfs by naar soo diep ; derhalven wy met onse Kiel aan de grond slieten / doch en kreegen daar geen letsel van / door dien de Rivier stille was : aan dat kleyne Eyland dan gekomen zijnde in Rio Ouro, ontrent vijf mijlen in de mond / en 'tgene niet in de Kaarte stond vermeld / noemden wy hetselve Eyland / de la Touche, naar de toenaam van ons Opperhoofd den Heer van Ravardiere, aldaar wierpen wy ons anker uyt om eenige tijd te verblijven : begosten daar ook ons Jacht op te maken / 't geene geheel vaardig lag in ons Schip / en niet aan en ontbrak als alleen in een te stellen / te calefateeren en te pikken. Ondertusschen gingen wy alle dagen aan land Hoorentjes te soeken / die de schoonste waren die men met oogen konde sien / wy vonden die op de kruyden / en scheenen die ofte sy met gout ge-emallieert ofte gemarmert waren ; dese in mijn neusdoek geleyd hebbende / verfde den visch daar in / die als een kleyn slakjen was / eene purperachtige verwe daar aan. 'T mag wel zijn / dese van dat slag van mosselen zijn / genaamt Murea, die purperachtig sap van hun geven / en waar van de Oude so veel gesproken hebben / doch in onsen tijd onbekent zijn. Wy vergaderen daar veele om hare schoonheyds halve / en vischten ook seer goede visch met onse netten / ja soo veel / dat en wy niet wisten wat wy daarmede souden doen.

Dit Eyland was vol Cormorans, zijnde eenen sekeren Vogel hem in Egypten in de Woestijne onthoudende / en Serpenten etende / by de Latinisten Ibis genaamt ; wy schootender heel vele met onse Vuerroers. Van dese Vogelen houd altoos eenen de wagt als d'andere slapen / even als men seyd dat de Kranen doen : Wy hadden groote moeyte die te naarderen / en mosten op d'aarde kruypen als wy die wilden schieten. Maar naar dat sy een wynig verschrikt waren geworden door de Vuerroers kwamen sy aldaar niet meer soo veel als wel te vooren. In dat gewesse bleven wy by naar een geheele maant / sonder eenig mensch te sien : maar omtrent 5. a 6. dagen voor ons vertrek / wierden wy op het Land eenige rook gewaar / by naar drie mijlen van ons : welke ons dede denken dat aldaar eenige Libianen en Swarten gekomen moesten zijn / vermits aldaar omtrent de Kust / de

Wil-

Wildernissen van Lybien beginnen: dese Swarten kwamen verde uyt het Land aan de Kusten / om te sien ofte aldaar eenige schepen waren leggende / om met Ambergrijs te mogen handelen. Dese brachten de wateren tot haren drank in Geyten-vellen / daar toe besonderlijken gemaakt / met hem mede: begroeven haar in 't zant om 's nachts te rusten / ook uyt vreese van aan de Leeuwen en Tijgers / aldaar in groote menigte zijnde / hun niet te doen reuken. Men soude eygentlijk geseyd hebben dat dese menschen uyt de Helle kwamen / soo seer waren sy verbrand en verheyt om aan te sien: Wy sonden dan onse Boot uyt / om de reden te weten der vueren die wy gesien hadden in het land; aldaar komende vonden wy dry van dese Lybianen, waar van 'er twee in ons Schip kwamen / en een van dien seyde my dat hy bloetvrient was van Taguyde Alforme, hem onthoudende op Cabo Blanco, weshalven ik hem naar het nieuws van dien vraagden / alsoo ik daar van hadde hooren spreeken in mijn voorgaande reysen naar de Caap voorsz. Vorder verstonden wy dat het den tijd van hare Vasten / by hun genaamt Ramadan, derhalven en aten sy ook niet voor op den avont en inder nacht. 't Was een hartseer alle deese menschen te sien / hoe arm en ellendig dat sy zijn / sonder brood ofte andere spijse; eten alleen eenige Vogelstruys Eyeren / gedroogde visch en dergelijke slag van vleesch. Den volgenden dag sonden wy haar weder naar het land. Den geene welken alleen aan het land gebleven waar / was de Sone van een dese twee anderen / en kwam sijn Vader / uyt de Boot aan land tredende / ontfangen / werpende sig aan sijne voeten en sijne handen kussende. Naar 't selve gaf de Vader hem een beschuyt / 't geene wy hem gegeven hadden / daar hy seer blijde mee was / dewijl hy grooten honger en kwalijk in de Wildernissen avond-maaltijd gehouden had / en boven dien in de ongenade van de wilde beesten was geweest / die hun aldaar gedurig zijn onthoudende / hebbende wy van ons Schip af eenige malen inder nacht yselijken hooren huylen en briesschen. Op dese geheele Kust en konden wy geen soet water vinden / nochte ook al heel verre in de Rivier / en om sulks te soeken sonden wy wy aldaar onse Boot uyt / doch te vergeefs / zijnde 't geheele land woest en onvruchtbaar van alles. Dit Eyland daar wy ons anker geworpen hadden was recht onder den Tropicus Cancri gelegen. Ons Jacht nu opgemaakt en in Zee gebracht hebbende / gingen wy onder zeyl / naar dat wy aldaar vijf volle weeken gelegen hadde / liepen zuyd ten westen naar d' Eylanden van Cabo Verde; en so langs d' Eylanden Sal, S. Jago en Fogo (die der voorsz. Caap) om te gaan anker aan

dat

dat van Brava, daar wy eenige dagen verbleven. Alle dese Eylanden zyn seer onderworpen / stormen en harde winden / soo als ons aan dit Eyland van Brava over kwamen / alwaar wy een anker / door 't veranckeren / en van alle oogenblijken / te moeten ankeren / verlooren / naardemaal ons de wind nu naar 't land en dan naar de zee toe joeg; men soude seggen dat dese winden aldaar besloote leggen in eenige afgrond / alsoo sy daar uyt voortkomen op sekere uren van den dag en inder nagt. En 't gene vreemt is / is dat een mijle van daar de zee stille en sonder wind was: 't welke my doet gelooven dat dese winden alsoo besloote zijnde en met gewelt uytberstende / de kracht niet en hebben van verre door te konnen dringen / weeg gedreven en voort-gestooten werdende door de wind uyt zee komende. Wy en konden de wooningen ofte onthoudingen der Eylanders en Portugeesen, Mesticen en Swarten niet vinden. Dit Eyland brengt Tabak voort / als ook veel Milie en andere vruchten / zijnde 't land aldaar vry bergachtig / aldaar vind men eenige Vijge-Moerbesien-en andere boomen. Maar dat wy ons hier wel ververst hadden met soet water / droge visch en gedroogde geytjes / die deselve Eylanders ons te koop brachten / lichten wy ons anker om onsen cours te volgen; en hadden de wind soo gunstig dat wy aan de mond van de Stroom der Amazones kwamen in 14. dagen / ontrent drie uren voor dag. Aldaar vonden wy een groote ebb' en vloed / door de getyen die aldaar met eene ongemeene rassigheyd / en een wonderbaar geluyt te maken / zijn op en afloopende / en veele boomen en planten / die langs de Kust ontwortelen / mede nemen: 't water van de Zee is aldaar van een taneytte verwe. Wy ons in den morgenstond heel schielijk onder dese bruisschende en rasende afloopende golven bevindende / hebbende by naar geenen wind / soo begosten die op de wacht stonden te roepen / dat wy verlooren waren / door dien sy meenden dat wy op de banken saten: Op dese geruchten kwam een yder te voorschijn om hulp-middelen te soeken: Ik voor my / hoorende het woord van te sullen vergaan / klom haastelijken om hoog / om te sien ofte daar gelegentheyt was om te konnen ontswemmen / en ofte wy dichter aan de Kuste waren / zijnde niet anders te hoopen overig sig te mogen redden / dan door het swemmen tot den dag toe / alsoo wy 't land gesien hadden / naardemaal men ons vermits de hoogte die wy waren hebbende / berichte dat wy daar dicht by mosten zijn: Hier op den Stuerman wel bedacht wesende / nam hy het Sink-loot in de hand / en vond al peylende 25. vademen water dieshalven seer verblijd wesende / riep hy luyt uyt / dat wy in de Rivier der Amazones waren / dewelke omtrent een graat aan dese zijde de Middel-lenie is leggende.

 gende.

gende. Hier op voerden wy weynig zeyls / den dag af wagtende om 't Land te sien / soo als wy des morgens deden / en weder peylende vonden niet meer dan 9. vademen waters / de diepte vast afnemende tot 3 a 4. vademe toe / schoon wy noch geen land en sagen ; 't selve hielt ons grootlijken in bekommernisse. Den volgenden dag sagen wy 't land / doch heel laag zijnde / doen hielden wy het al Oost Zuyd-Oost / en naderden vast de Kust omkennisse van 't Land te mogen nemen : maar al met vreese van te stranden ofte op eenige droogten te sullen geraken / alsoo het aldaar niet dan vol plaaten was / en wy t' elke male op deselve stieten.

Terwijlen wy aldus doolden / wilden 't geluk dat wy in zee een Canoë , een hunner Schuyten / gewaar wierden / zijnde daar in 17. Indianen , sy ons siende kwamen naar ons toe / en in ons Jacht / dat voor ons uytvoer / en ten laatsten geraakten sy aan ons boort ; dese waren alle naakt en geschildert / soo alsse in dat Land zijn gaande / met hare Kroonen van Pluymen op het hooft / dese seyden ons dat sy uyt den Oorlog van de Caap Caypour kwamen (zijnde een der Capen by de Stroom der Amazonen gelegen) en eenige buyt in haren Canoën hadden. Haren Hooft-man was van een goede gestalte / schoon hy heel naakt waar / had alleen maar een klein stukjen geschildert Cattoen-linnen om het lijf / daar mede hy zijne Mannelijkheyd bedekten / by hun genaamt werdende Langoutin. Desen sprak met soodanigen bevalligkheyd / dat men hem genomen soude hebben voor een Staats-heer : want hy sprak bedaart / en gaf cierelijkheyd aan zijne woorden en gelaat. Naar dat hy met ons reden gevoert had wegens 't Land / en waar wy t' ankeren hadden / liet hy ons twee Indianen om tot leyds-luyden te verstrekken / en deselve leyden ons naar het Land van Yapoco in de mond van de Riviere ofte heel naar daar by / en dede ons Schip leggen aan een hoekskeN Land / om ons te verschuylen voor het afloopent water : Soo dat wy als de getyen verloopen waren / op de platen ofte zand-gronden geheel bleven leggen : maar de vloed keerende raakten wy weder vlot.

Van dit Land van Yapoco komende / lieten wy de Riviere der Amazonen aan de linkerhand van ons leggen / zijnde aan gene zijde van deselve naar het Zuyden 't Land van Brasilien gelegen / en aan dees zijde naar het Noorden de Caripousen en Caribanen. 30. a 40. Mijlen van die groote Stroom ofte Rivier vonden wy langs de Kust eenige steen-klippen / en in deselve eenige aderen / hebbende een leyachtige verwe / en in die eenige Silver-aderen vermengt / hier van trok ik een kleyn stukjen steen / doch verloor het weder. Wy sagen ook alhier teekenen

dat

dat eenige Hollands ofte Engels Schip hier verby was gepasseert. Den volgenden dag / willende weten wat wy aldaar souden konnen gewinnen / gingen wy aan Land om Hak-messen / Bylen / Messen / Ketenen van Couralen, van verscheyde verwe / en andere diergelijke dingen te verruylen. Hier sagen wy de Indianen door twee kleyne houte stokjes vyer slaan: Soo ik naderhand / twee jaren daar na / de waarheyd hier van aan den Konink tot Fontane-bleau hebbe verthoont: d' Indianen aldaar t' samen gekomen uyt hunne Woon-plaatsen / hadden daar hare Amacs, ofte hangende Bedden gespannen / gemaakt van basten van Palm-boomen / en waren in grooten getalle soo Mannen / Vrouwen en Kinderen / alle naakt / ja soodanig alsse van Moeders lijve gebooren waren: Sy hadden alle eenige ketenen van Couraal aan / tot cieringe huns lighaams: en aan hare ooren hadden sy lange stukjens hout / en ronde steentjes / en voorts hadden sy met hun duysentderley vodderyen gebracht om te ruylen / en buytten / als Gommen, Reygers-veeren en Papegaayen, Tabak en andere dingen meer / 't gene het Land hun is voortbrengende. Ik dede mijn beste om met hun te ruylen / en nam van haar soo veel Koopmanschap als my mogelijk was: Wy maakten onsen Koop sonder spreken / toonende met teekenen / 't gene wy 't eene tegens 't andere wilden hebben ofte geven.

Den Konink van dat Land Yapoco, genaamt Anacajoury, dede verscheyde Canoës verbaardigen / om te gaan Oorlogen tegens de Cariben, 't welke oorsake was dat wy te dier tijd geen groote ruylinge aldaar konden doen / door dien sy alle doende waren met werken / d' eene aan hare Canoës ofte Vaar-tuyg / d' andere volgens hun gebruyke / met hare Wapenen te maken / andere met Mont-kosten te verbaardigen / 't gene de Vrouwen deden / in somma wy sagen alle dit Volk seer doende met hun werk: Onder anderen maakten sy eenen sekeren Drank ofte Wijn van Vruchten / die yemand alsoo wel Dronken kan maken als Bier ofte Appel-drank / bereyden die ook van verscheyde verwe. Hier toe kauwen sy eenen sekere Wortel / daar naar latense dien een langen tijd in Water kooken / en dan doense sulks afloopen / 't gene d' eerste maniere is. Want daar is een veel dikker soorte / die by hun gemaakt word door de Vruchten van den Palm-boom / zijnde die van de groote eens Galnoots / van dese pellen sy niets dan de schellen / om deselve sittende / wesende die geelachtig als een Oranje Appel / dienende haar de Noote nergens toe; daar naar koken sy 't voorsz. en zijgent deur / en dat is de tweede maniere. Daar is noch een andere slag; 't gene men soude seggen te zijn klare Melk / gemengt

gemengt met weeke Kase. Ik hadde begeerte de smaak daar van te kennen / alsoo ik daar toe door hun gebeden was sulks te drinken / wilde ik 't hun niet weygeren / uit vreese dat sy niet souden denken dat ik hun versmade ofte kwalijk wilde ; soo dat sy derhalven seer vernoegt waren my siende sulks drinken. Sy lieven geene droevige en ingetrokkene Persoonen : en soo gy met hun speelt oft al speelende aanraakt / moet sulks al lacchende geschieden. Ik leyde haar somwijlen de hand op de rugge al speelende / en sy wilden my sulks al lacchende van gelijken mede doen. Sy zijn stout en strijtbaar / beleeft en milt / en hebben een vrolijk aangesicht. De Caribanen zijn niet alsoo : want sy souden ons niet hebben willen / by maniere van spreken / eene Patatte geven : dat is een Wortel als een Radijs ; maar langer en van een roode en geelachtige verwe / en van seer goede smaak / eten die gekookt ofte gebraden op de koolen ; doch soo men daar van dikmaals koomt te eten / wert men die tegen / en is ook seer windig.

Aangaande de Vruchten aldaar / sy hebben verscheyde slag die goet zijn om t' eten / maar wild en by ons onbekent / ten sy d' Ananas (een Vrucht van langte als een Comcommer ofte Spinrokken / persende 't sap daar van uyt als die vers zijn / is sulks soo lieffelijk als Malvaseye en Vijgen) die een spanne lang zijn / en van dikte als eenen dikken beuling. Vorder hebben sy Plantanas ofte Vijge-boomen / die de Spaangiaarts Plantins noemen. Sy maken ook dunne uytgerolde breede Koeken van Casava, 't welke een Wortel is die sy op een steen ofte hout raspen / in maniere van een vijl / hebbende sy geen Mortieren om te konnen stooten : daar naar leggen sy 't geraspte in een groote Korve / gemaakt van kleyne struykjens / uytgerekt als teenen. Dese Wortel geeft ook een fenijnig sap van sich. Naar de voorsz. geraspte Vrucht wel uytgeperst te hebben / laten sy die droogen / daar naar weeken sy die in water / en maken dan een deeg hier van / 't welke sy op een groote platte steen over 't vyer uytgespreyt leggen / en de gelijkheyd van een seer dunne Koeke geven. Aldus bereyt zijnde kan die wel 3. a 4. jaren bewaart werden / mits op een drooge plaatse leggende. Ik proefden die / doch en vond daar de smake van ons Brood niet in / en geloof dat men die wel haast moede soude werden / deselve dikmaals etende. Noch maken sy veel ander soort van Spijse toe / maar al heele rouwe / en die niet seer aangenaam en is / voor de gene die deselve niet gewoon en zijn te nuttigen. Ik sag haar hare toerustinge verveerdigen in 't Hof van haren Koning Anacajoury, namentlijk de versieninge van Mont-kosten voor hare Canoës, die naar den Oorlog souden

gaan / hier toe leyden alle die gescyde Koeken op een gestapelt in 't midden van het huys / en haren Drank in Cawoerden, meer dan een Emmer nat houdende / want dese Cawoerden zijn van eene wonderlijke groote / by d' onse te reekenen. Ik sag in 't huis des Koninks een Caribische Slave / die aan de bereydinge der Mont-kosten tot den Oorlog werkten. Dese Scheeps-vlote bestond ontrent in 35. Canoes, yder versien met 25. a 30. Mannen.

Maar om weder te komen tot onse komste in dese plaatse van Yapoco, soo dra wy aldaar geland waren / gaf ons den Konink Anacajoury twee zijner Neven in Gyselinge / of by geval yemand van d' onse mochten komen te verliesen ofte aldaar te verdwalen: De Neve van dien Konink leyde my door de Bosschen; want de geheele Kuste aldaar vol boomen staat; en hy hadde eenige Indianen by hem. Dit kleyne Kind was heel wakker / en wel afgericht door een Wilde / en het thoonden my de Vruchten die goet waren om t' eten en weder niet. Onder anderen hebben sy aldaar een Vrucht genaamt Mancinille, van de groote eens kleynen Orangien Appels / heel geel en schoon van aansien / maar echter so fenijnig / soo sy seggen / dat indien men daar van maar een weynig in de mont komt te nemen / het yemand dadelijken doet sterven: De Visschen selver / die langs de Kust aldaar hun onthouden en van dese Vrucht suygen / werden door de vloeden aldaar opgeworpen; want de boom die de selve voortbrengt staat heel dicht by de Zee / en die vloeyt seer verre in het Bosch / soo dat sy duysentderley slag van Vruchten met haar te rugge sleept / als wy in de Rivier der Amazonen selver sagen drijven; de Visch die dese uytsuygt / verveIt en verschobt geheel / en de geene die van dese Visschen eten / verliesen het bovenste vlies van haar geheele vel / als de Laserissen die het vleesch der Vipers eten: En alsoo dra yemand hem vind bevangen van eene deser kwalen / beelden sy hun in dat sy van 't vergift eens Mancenille gegeten hebben / soo als de Spaangiaarts, dese Indiën bewoonen / het zijn noemende. Desen Neef des Koninks thoonden my ook verscheyde Kruyden waar van sy hun dienen / onder anderen eenen die sy gebruyken tot tegen-gift / wanneer sy gekwetst zijn door vergiftige Pijlen. Ik nam eenige bladeren van dit Kruyd / om een Salve van te maken / welke seer treffelijk is voor wonden en andere kwalen. Ik wilden ook de Wortelen uyttrekken van 't selve / maar desen Jongeling wilde sulks niet gedoogen: en d' Indianen selver die by hem waren / thoonden moeyelijkheyd / dat hy my dese Plante gewesen had / die sy boven alle de andere waardeerden en achten. Ik en wilde my

niet verder daar tegens stellen / uyt vreese ofte ook zijn Vader hier over kwalijk te vrede op my mochte zijn geworden. Maar dat ik menigte van Planten / Vruchten en andere naukeurige dingen hadde vergadert / keerden ik weder na ons Schip / om alles wech te sluyten. Ik was ook in hare Wooningen om noch eenige sinnelykheden aldaar meer te mogen bekomen / en ten dien eynde nam ik eenige Messen en andere snuysteringen mede / om met hun te ruylen. Onsen Stuerman was by my / wy waren in eene Cabane, daar veel Indianen by den anderen waren / soo Mans als Vrouwen; onder anderen was daar eene ontrent van 17. a 18. jaren oud / die in een Mortier / gemaakt van een hol hout / stampten met een lang stuk hout / ik nam ook een hout om met haar te stampen / waar over sy seer verblijd waren / siende dat ik het verstond haar op hare maniere te stampen: en schoon sy heel naakt was / trok sy het haar niet aan dat ik recht over haar stond. Maar 't selve dede sy ons Patatten kooken / en gaf ons noch andere dingen t' eten / met eene wonderlijke hantsaamheid en soetheid. Ik geloove dat dese Caripousen het aldersoetste en menschelijkste geslachte van alle d' Indianen zijn. Sy zijn ook seer sorgvuldig over haar eer / en dienstbaar aan die gene die hun besoeken: De Vrouwen / Dochters en Kinderen kwamen seer vrymoedigsijken aan 't boort van ons Schip / sonder gelaat van eenige schaamte ofte beschaamtheyd over haar naaktheyd: maar sy nepen altijds hare beenen dichte toe / als of sy die kruysselings over een leyden. Daar was ook eenen kleynen Indiaan die my kleyne bondeltjes Toebak bracht / met een kleyn Kookertje / van schorse van boomen gemaakt / breed als een duym / en rond als een ring / 't welke een ding is daar de Mannen hun van dienen om hare Schamelheid in den buyk mede te besluyten: het selve keert en draayt sich soo als men wilt: ik nam daar 2. a 3. stuks van uyt nieusgierigheyd / om dat sy seer curieusselijken gemaakt waren. Alle d' Indianen daar in 't ronde / hebbende ons Geschut hooren affschieten / kwamen van alle kanten aan Strand om met ons te ruylen en te handelen / Houweelen / Hou-messen / Messen en andere Kramerye. Als wy 't Geschut nu afgeschooten hadden / wierde het geluyt daar van by naar een kwartier uyrs lang gehoort door dese menigte van Bosschen / naardemaal alle dat Land vol Bergen / Valleyen en Weer-galmen was / die d' een op d' andere antwoorden met een wonderlijk geluyt / en ik geloove sulks meer dan 25. mylen weegs konde gehoort werden.

Belangende dit Volk / de Caripousen, sy zijn groote vyanden van de Caribanen, en voeren eenen doodelijken Oorlog met den anderen.

anderen. De Caribanen eten de Caripousen, doch desen niet d' andere: De voorschreven Nebe van den Koninк Yapoco, toonden my door teekenen hoe dat de Caribanen groote tanden hadden / bytende in zijnen arm / gaf hy my daar door te kennen dat sy hun aten / wanneer sy hen in den Oorlog gevangen gekregen hadden. Den haat onder hun is sodanig en soo groot / dat het onmogelyk is hun opt met den anderen te konnen vereenigen; en echter heb ik sedert hooren seggen / van een Bootsgesel van Havre de Grace, dat sy hun met den anderen verdragen hebben. Dat Volk eten ook sekere Serpenten / als Slangen / van eene wonderbare dikte en langte. Dat Land van Yapoco is meer den 120. mijlen van 't Land der Toupinambous gelegen / na de Stroom van Maragnan toe / in Brasil: die van Yapoco zijn wel van deselve verwe / en half versengt als d' andere / maar zijn schoonder / wakkerder en vrolijker. Onder dese Wilden aldus zijnde / sag ik op sekeren dag / onder anderen dien Capiteyn der Canoes die ons eerst was komen vinden / die my groote teekenen van vriendschap door zijn gelaat betoonden / seggende dat hy my van zijne Woon-plaatse / verre genoeg van daar gelegen / veelderhande voorname dingen soude brengen / onder ander heele schoone kleyne Papegayen, sprekende hun-luyder taal: echter verliet ik my soo seer op zijne belofte niet / maar versag my elders van deselve. Mijn eerste reys-tuyg van was een kleyne Papegay, van de groote eener Mussche / hebbende een langen staart / en zijnde van eenen tammen aart: deselve konde met soo een wonderbare sachtigheyd het hayr en den baart van eenig Mensche pluysen / dat men sulks by naar niet en konde gevoelen / ik gaf in wisselinge daar voor een kleyn meskan. Den voorschreven Capiteyn / den welken my soo vele ongemeene dingen belooft hadde / kwam my onder anderen aanbieden een bondel Slangen / die soo vet als eenen dikken Aal waren / en die 't vel soo gemarbert hadden / van geele / graauwe / blaauwe en andere verwen / dat het my alle genegentheyd benam daar van te proeven ofte t' eten / soo sy-luyden zijn doende / als daar van levende / en den anderen grootelijks mede zijn onthalende; dese waren geheel bereyd / gaar en vaardig om te nuttigen / leggende deselve in bladeren. Ik vermerkten ook / dat dese Caripousen sich beter onthaalden als wel de Caribanen; sy bakken mede Koeken van Melie die seer goet zijn / hebben mede noch eenige andere slag van Spijse / die aangenaam genoeg is door den aard van het Land aldaar.

Aangaande den voornoemden Capiteyn, sal ik wegen zijn Volk alhier een vreemde en aanmerkens waardige sake verhalen / soo

als

als my de Neve van Anacajoury vertelt heeft / staande aan hem 't opperste gebied over 't selve land ; doch regeerden zijnen Oom voor hem vermits zijne jonkheyd / tot dat hy t' zijner jaren gekomen zoude zijn : Den selven seyde my dan / dat sy geen vleys ofte visch vermochten te eten / voor en al-eer sy eenige harer vyanden gedood ofte in den Oorlog hadden komen om te brengen ; en dat men hun dese volgende eere aan dede : (die in waarheyd aan onse France Capiteynen niets te aangenaam soude zijn) namentlijk dat sy een Looven-hut van Palm-boomen vervaardigden / en den genen die sy tot Capiteyn willen verheffen daar in setten / dat eenen dusdanigen al-eer hy vleys ofte visch mag eten / zijnen tijd doorbrengt met het maken van wapenen ; hier komen dan de grootste Capiteynen van het Land by / met den Konink van de plaats / die aan desen nieuwen Capiteyn, d' een naar den anderen / een vertoog doen / hem voorhoudende dat hy kloekmoedig / onvertsaagt en vaardig in 't gevecht moet wesen / nimmer daar in aarselen sonder groote reden / doch met oordeel / dat hy alle den last des Oorlogs moet tegenstaan / hoe onverdraaglijk die ook soude mogen komen te wesen / en de deucht / eer en goede naam eens goeden en rechtvaardige Capiteyns moet beminnen ; dese reden ge-eyndigt hebbende / nemen sy in de hand een dikke teene roede / en geven hem yder daar mede dry slagen / met alle hunne macht / op het lighaam / soo datse daar door hem 't selve geheelijk doen bloeden / en ook siet men op het selve daar door blaren op komen loopen / van de groote eens vingers : aldus en in gelijker manieren spreken sy hem aan / en slaan hem met hare teene roeden den eenen naar den anderen / en dat een geheele maand lank / 3. a 4. male ter weeke : ondertusschen / geduerende dien geheelen tijd / en mag desen armen gekwetsten niet anders eten / als Casaven en Patatten, totter tijd toe dat hy alle dese vercieringe en verheerlijkinge van kloekheyd heeft ontfangen : naar 't voorsz. maken sy een groot vyer / waar op sy groene bladeren leggen / soo om te rooken als om de kracht der vlamme te beletten / over 't selve vyer hangen sy een Amac, ofte Hang-bed / op haar luyder manier / in 't welke desen nieuwen Capiteyn moet leggen / hem geheel met bladeren bekroonende ; aldus moet hy alle hitte en rook verdragen / tot hy dat geheel van zijn selven komt te vallen / wanneer sy nu sien dat hy by naar niet meer en asemt / dan werpen sy het bedde om laag op der aarde / nemen menigte vers water en gieten sulks in overvloet op hem / tot dat hy / armen Gast / als van der dood tot het leven weder verrijst. Alle 't selve vertrokken zijnde / doen sy d' eere hem aan als aan eenen grooten Capiteyn, en doen een tocht

met hem ter Zee / langs de Kust / om hunne vyanden t'ontmoeten: Daar naar weder-gekomen zijnde in hare Woonstede / doen sy aan desen nieuwen Capiteyn op nieuw vermaningen / en geven hem yder weder drie slagen als vooren: en van dien tijd af vermag hy Vleys te eten. Een weynig daar naar gaan sy noch een reyse hun verlustigen met hare Canoes in de Zee / en soo sy geene vyanden komen te vinden / laten sy niet naar te rugge te keeren en haren Capiteyn volkomen te verheerlijken / gevende hem nochmaals als vooren yder drie slagen / en als dan staat hem vry Visch te mogen eten / en in dusdaniger manieren wert hy bevestigt / en onder hun ontfangen in het Ampt om over d'andere te gebieden. Doch 't selve en geschiet niet als aan de gene die hun in een gevecht wel gedragen en vele vyanden verslagen hebben. Ik laat u bedenken / Leser / ofte ons Krijgs-volk / die tot deselve waardigheyd 't meestendeel eerder door hare borse / als hare vroomheyd zijn komende / 't selve wel voor soodanigen prijs souden wille koopen / als wel die arme Wilden zijn doende. 't Gene ik noch 't vreemste van alle in desen vinde / is dat den Indiaan die dese Teen-slagen verdraagt / niet en vermag hem te bewegen ofte te krijten in eeniger manieren altoos / zijnde hem maar alleen geoorloft zijn schouderen t' samen te mogen halen. Ik selver hebbe by naar een diergelijke sake / van mijne reyse wederkeerende / gesien: want wy hadden in ons Schip drie Indianen, die wy naar Vrankrijk brachten / namentlijk twee Caribanen, Gebroeders / en eenen Caripous, Neve van den Konink Yapoco; een deser Caribanen, Gebroeders / den kleynsten genaamt Atoupa; zijnde wy noch in de Riviere ofte Stroom Cajenne, alwaar hun de Caribanen onthouden / seyde dat hy wel in Vrankrijk wilde komen / doch geloofden dat ons Schip 't selve was / en noemden het ook alsoo: maar sullende vertrekken / wilde hy met alle geweld sich van boven neder in de Zee werpen / om hem naar Land te redden: maar wy ten anker in de Riviere leggende / om hem sulks te beletten / gaven wy hem in bewaringe van Yapoco, Caripous, zijnen gesivooren vyand: Soo dat elken voet-stap die Atoupa kwam voort te setten / Yapoco eenen van gelijken dede / hem over al boven en beneden in het Schip vervolgende / seggende den desen aan ons dat men hem maar soude laten begaan / en indien den anderen soo stout mochte komen te zijn / van hem in zijne tegenwoordigheyd in Zee te werpen / dat hy hem dadelijken soude volgen / 't hooft in de grond setten en hem doen drinken op zijner vrienden welvaren. Desen kleynen Atoupa dan en was niet ouder dan 12. a 13. jaren / en nam op eenen dag een voornemen / hem te willen verdrinken of te dooden op

eeniger manieren / en dienvolgens meenden hy sich van 't boort in Zee te werpen / soo den genen die 't ooge op hem hadde hem by de beenen niet weerhouden hadde. Wy in volle Zee zijnde / hielt hem zijn Broeder geduerig in de armen / en des nacht bont hy hem vast / doch bont men hem dikwils weder los: siende hy derhalven geene middelen overig om hem te konnen verdrinken ofte te doen sterven / (alsoo men hem geene Messen overig liet om sich te mogen beschadigen) soo vond hy echter op eenen dag een puntig hout / en daar mede sloeg hy Yapoco in den hals / soo dat hy hem de geheele zijde van de keel 't vel afhaalden. Den Generaal sulks verstaan hebbende / dede hem op den overloop komen / en met een sweep van touwen aan een stok gebonden / wel scherpelijk geesselen: doch 't scheen hy niet geraakt en wierde / alsoo hy niet anders dede dan de schouderen t'samen te halen / sonder krijten ofte een eenig woord te spreken: 't Selve verwonderden my ten hoogsten / hem siende soo wel getekent door de ontfangene slagen / en dat hy geen meerder werks daar van was makende.

Om dan weder te keeren tot onsen Koophandel in dat Land van Yapoco, naar aldaar alle de mangelinge van Koopmanschappen gedaan te hebben die wy konden vinden / besloten wy naar de Rivière ofte Stroom Cajenne te gaan / daar hun de Caribanen onthouden: doch voor ons vertrek / kwam den Koning Yapoco binnen 't boort van ons Schip / met zijn Vrouw / zijn Suster en haar Moeder / en den Indiaan Yapoco, zijnen Neve / die wy met ons mede namen / zijnde die een Sone van zijn Suster / in welkers plaatse den Konink Anacajoury 't gebied was hebbende / terwijl zijne onmondige jaren duerden / die eer lange hy stond te sullen hebben. Desen Neef seyde my dat hy by naar alle de gewoonelijke gebruyken om een Capiteyn te mogen werden / van gelijken als alle andere / die tot dese waardigheyd wilden komen / alreede geleden en uytgestaan / en ook op den uyttocht geweest / en alreede vlees / maar noch geen visch gegeten hadde / 't welke zijne laatste vercieringe soude wesen / om tot zijn hoogste eere te komen. Zijnen Oom en Moeder leverden hem in onse handen / en versochten ons ernstelijken voor alle dingen dat wy hem doch niet en souden laten vallen in handen der Caribanen, hare vyanden / ofte der Spaangiaars, hebbende sy hooren spreken van de wreedheyd / die deselve tegens hare Land-saten geoeffent / en het kwaad onthaal 't gene sy gedaan hadden aan die van Jucatan, Zempallan, Tlaxcallan, Panuco, Tecouantepec en Mexico. Desen Konink bad ons ook dat wy hem wilden helpen strijden tegens de Caribanen, en dat hy te gelijke met ons soude gaan / met zijne

vaar-

vaardig leggende Scheeps-bloote / (soo als ik verhaalt hebbe) en dat alle den buyt die wy souden komen te nemen voor ons soude zijn: Maar onsen Generaal, begeerdende ter goeder trouwe met dese Caribanen te handelen / wilde hem zijn versoek niet verwilligen / doch beloofden hem alleen dat hy zijnen Neve wel bewaren / en ook de Caribanen tegens hem niet en soude bystaan. Desen Neef die met ons kwam / wierde mede gelokt en tot sich getrokken / door eenen Indiaan, Zone van den Konink des Eylands van Trinidad, welken d' Engelschen door arglistigheyd van zijn Eyland vervoert hadden / en door den Heer Ralleyg, in een reyse was mede genomen. Desen verstond echter niet wel de Caripouse sprake / om dies wille hy veere daar van daan woonachtig was: boven dien om dat hunluyder tale geheel besonder en verscheyden van die der Caribanen was / derhalven hadden sy moeyten genoeg den anderen te konnen verstaan / schoon hun Land-streeke maar 30. mijlen den eenen van den anderen gelegen zy. Maal desen Tolk ofte Indiaanschen Taal-meester, begeerig zijnde sich te Huwen met een Dochter van Anacajoury, en alreede met den Vader daar over gehandelt hebbende / hadde zijn Reys-tuyg al aan Land doen brengen / seggende aan dien Konink / dat hy de Caribanen den Oorlog met hem wilde aandoen / dewijle zy een zijner Broederen gegeten hadden. Onsen Generaal hier van verwittigt wesende / gebood hem niet uyt het Schip te gaan / ten opsichte zijn Persoon ons om de sprake hoog noodig was / hem beloovende dat men de naaste reyse hem aldaar te rugge brengen soude; hem door gewelt aldus gehouden siende / dede hy soo veel dat hy Yapoco (den voorsz. jongen Gesel die wy met een zijner Broederen in waarborge hadden) beweegden om mede te gaan / hem seggende heel veel goeds van Vrankrijk en Engeland, soo dat de Moeder nochte Oom hem niet weder tot hun konden krijgen / en hy alsoo met ons naar Vrankrijk voer. Alwaar hy gekomen zijnde men hem gebruykten om 't Spit te drayen / 't welke hem soodanig mishaagden / dat hy sonder een woort te seggen / van Cancale naar S. Malo gink / van waar men hem weder te rugge dede halen. Negen Jaren daar naar / van alle mijne Reysen tot Parijs gekeert wesende / woonende in de Tuillerye, als Bewaarder van 't Cabinet der bysonderheden van den Konink / kwam den Heer Rasilly ook aldaar weder van de Brasiliaansche gewesten: Ik sulks verstaande / en dat hy eenige Brasilianen met hem gebracht hadde / om deselve den Konink en de Koninginne Regenten op te offeren / gink ik op eenen morgen in 't Capucijnen Klooster / alwaar deselve waren / soo om die te sien / als om eenige tijdinge te vernemen van den

Heer Ravardiere, Lieutenant van den Heer Rasilly, verbleven op Maragnan, om in de Stroom der Amazonen te gaan: 'k En was soo dra in de Kamer niet getreden / daar dese Brasilianen Toupinamboux waren / ofte ik sag den voornoemden Yapoco, die my mede kennende / van stonden aan om den hals kwam springen en om-armen / my vertellende al zijn voorgevalle leven / en hoe hy naar Brasilien gekeert / maar by naar wel 200. mijlen van zijn Land Yapoco aangekomen was / en dat hy aldaar niet hadde konnen wederkeeren / maar gegaan was naar Maragnan, een kleyn Brasiliaans Eyland / en daar naar in een kleyn Scheepken geraakt was / met den Heer Du Bos (een Bretons Edelman / zijnde aldaar voor desen met den Heer van Ravardiere en mijn Persoon gekomen) maar op Zee genomen was geworden / door sekere Roovers omtrent Engeland, doch echter gelegentheyd gevonden had van in Vrankrijk te keeren / en waar hy / aldaar aangeland zijnde / Me-vrouwe van Ravardiere in Poictou was wesen vinden / (alsoo hy alreede d'andere reyse daar geweest was) haar tijdinge van haren Heer / in Brasilien verbleven / brengende; dat geduerende hy hem aldaar onthielt / op sekeren dag een Varken in de Gracht van 't Kasteel gevallen zijnde / en de voornoemde Vrouwe hare Dienaars / en van gelijken hem Yapoco die te helpen gebiedende / 't selve daar weder uyt te halen / hy haar vrymoedelijken daar op (schoon oorspronkelijken gesprooten uyt het Land der Wilde) geseyd hadde / hy soo slechten en geringen werk niet en konde doen: De Vrouwe hem hier over eenige schelt-woorden toevoegende / dat hy uyt spijt van die / sonder een eenig woord daar op t' antwoorden / regel-recht van daar naar Rochelle gegaan was / aldaar eenige Persoonen van Havre vindende / deselve hem derwaarts geleyd hadden / en hy alsoo naar Parijs geraakt was. Ik hem nu alhier dus ontmoetende / en hy my als voorsz. verwillekommende / leyde ik hem in mijn Huys / daar ik hem 't beste dat my mogelijk was trakteerden; daar naar leyden ik hem tot den Konink / die hem wensten te sien. Ik dede hem op zijn knyen voor zijn Majesteyt vallen / die my gebood / in zijne sprake hem toe te spreken / daar ik maar een weynig van konde; naar 't selve liet zijn Majesteyt hem eenig geld geven / en alsoo wierde hy gebracht naar Havre de Grace, daar Me-vrouwe de la Ravardiere hem van daan dede weder halen door haar Volk / en sedert hebbe ik niets nader van hem gehoort. Siet daar hoedanig het met het leven van desen jongen Yapoco is gegaan. Om nu weder tot dit Volk te komen; hoe wilde zy ook mogen zijn / echter zijn zy groote vrienden van d'eer / en voor al van alle dat rechtvaardig en waarachtig is: 't Selve

hebben

hebben zy van hun eygen aangeborentheyd / houdende zy in groote verachtinge / de boosdadigers en bedriegers / ja soo seer als zy vrienden der goede en deugtsame zijn. Zy beminnen ook gene bloode ofte vreesachtige / maar doen groote eere aan kloekmoedige en dappere Menschen.

Maar dewijle wy noch by de Stroom der Amazonen zijn / al-eer wy van daar vertrekken / sal 't goed zijn yets te seggen / van 't gene ik op de plaatse selver heb konnen vernemen. Eenige hebben dese Riviere der Amazonen, ofte Oregliane, genomen voor die van Maragnan, maar andere willen daar twee van maken / en seggen hare monden ofte inkomingen eenige hondert mijlen van den anderen zijn leggende / makende die van Maragnan aan de Noord-zijde d' affscheydinge van Brasil, even als de Riviere de la Plata, ofte Silver-stroom / d' andere aan de Zuyd-zijde: Alle dese Stroomen ofte Rivieren komen van de Bergen van Peru, zijnde d' alderhoogste / en beswaarlijkste om te beklimmen / van 't overige deel der geheele Wereld.

Den Stroom der Amazonen is seer wijd in hare inkominge / by naar 50. mijlen van het eene tot aan het andere eynde des Land / en heeft in haar verscheide groote Eylanden: De Zee loopt aldaar op de uyren harer getyen seer snellijke op en af / en brengt met haar menigte van Vruchten / Boomen en Planten te rugge / welke zy langs de Kust (die vol Bosschen is) ontwortelt. Want alsoo de oevers laag zijn / loopt de Zee onverhindert heel verre in het Land. De verwe van het water deses Strooms trekt op het menijn: Wy bevonden die meer dan 30. mijlen in Zee soetachtig. In deselve / 30. a 40. mijlen innewaarts / zijn ook eenige Eylanden waar hun de strijdbare Vrouwen Amazones genaamt / op zijn onthoudende / voerende deselve den Oorlog met die van het vaste Land op de Kust van Brasil: En die aan d' andere zijde / daar d' Indianen naar de Caap Vayanpouc woonen / dat zijn hunne Vrienden en Bondgenooten / en daar mede trekken zy uyt ten Oorloge. Dese Vrouwen dan / om voort te teelen / hebben alle jaren te doen met deselve Indianen in de Maand van April / en geven daar toe aan die een teeken / wanneer zy begeeren dat zy tot haar overkomen / en dat alle dagen en uyren van de voorsz. Maand; voorts en staan zy niet toe dat deselve Indianen sterker in haar Eyland komen dan zy selver zijn / stellende sich eenige van hun aan de Haven / om die te bewaren / terwijle d' anderen haren tijd in genuchte doorbrengen / doch daar naar gaan deselve Wachtersen van gelijken op haar beurt hun mede verbrolijken / en alsoo besteden zy die geheele lieffelijke Maand in vrolijkheyd en genuchten. Als nu op 't eynde van 't jaar hare Vrienden en

Bond-genooten tot hun wederkeeren / en zy ondertusschen komen te baren / soo behouden zy daar van alleen de Vrouwelijke Vruchten / en geven die der Mannelijke aan de Mannen / om die met hun mede te nemen / willende die slag niet langer dan een jaar onder hun gedoogen. In desen soude het waarschijnelijk zijn / dat de Sonen die zy dese Indianen mede geven / naderhand noch wel te doen komen te hebben met hare Susters en na Bloed-verwanten / te meer alsoo zy altoos gewoon zijn te soeken de Kinderen der gener die met hun te doen gehad hebben. Echter alhoewel dese Indianen van het vaste Land getrouwt zijn / soo en dienen hun dese Amazonen anders nergens toe / als tot Vriendinnen / die den een den anderen vereeren in teeken van liefde en goede genegentheyd tot malkanderen. Aangaande 't gene dat eenige willen seggen / dat zy maar een Borst souden hebben / en d' andere afbranden / op de maniere der oude Amazonen, die aan de Stroomen Thanais en Thermodoön gewoont hebben / sulks zijn alleen maar verzierde verdichtselen. Doch waaracht ig is het dat dese de Melk van hare eene Borst laten verdroogen / om alsoo te vryer met de Boge te konnen schieten: en 't kan zijn dat men aldus het seggen der Oude ook moet verstaan. Den Soon van den Koning Yapoco seyde my onder anderen / dat dese Vrouwen 't hayr van hare Vrouwelijkheid heel lang dragen / en sulks kemmen als het hayr op hun hooft / en dat zy van seer groote gestalte zijn: seyde ook noch / dat hy in haar Land geweest was met zijnen Oom Anacajoury. Wy en konden haar niet gaan besoeken / gelijk wy wel wensten te doen / vermits d' afvlietingen van het water aldaar al te sterk voor de Schepen zijn neerschietende / ja selver voor ons Schip en Jacht / 't gene alreede genoeg naar 't water helden: en dewyl de vloeden aldaar naar de Kusten trekken / kan men derwaarts niet komen dan met een Roep-schuyte / ofte met de Canoës der Indianen, die niet boven een voet water diep gaan. Siet daar alle 't gene ik hebbe konnen ervaren van deselve Amazones: 't welke my niet en doet in twijffel trekken alle het gene wy daar van geschreven vinden / van die beroemde oude Schryvers; men hout ook dat daar noch eenige in Africa ontrent de Caap de Bona Esperanca ofte Goede Hope / in 't Koninkrijk van Monomotapa zijn. Alle het Land dat aan de slinkerhand in de Stroom der Amazonen leyd / is vervat onder de groote Provintie van Brasil, eerstelijken ontdekt zijnde geworden door Alvares Cabral, Portugees Capiteyn, in den Jare 1500. Jan Vincent en Arias Pinçon, vonden in den Jare 1509. de Vloed Maragnan, gehouden voor de grootste van de geheele Wereld. Sedert heeft Americus Vespucius en andere / die

die Landen beter leeren kennen: En in 't Jaar 1542. heeft den Capiteyn François Oreglianus, Castiliaan, (gesonden zijnde door Gonsales Pizarro) een Riviere ofte Stroom gevonden / die uyt de Provintie Atunquixo is vlietende / gelegen 30. mijlen van de Australische Zee. Desen van Peru vertrokken zijnde / vervolgden die Stroom over de 400. mijlen / af-varende eenen rechten weg tot aan haren mond / en meer dan 1700. in krommigheden en omwegen / vindende daar in vele Volkrijke Eylanden; en was acht Maanden lang op dese reyse / in duysentderley gevaren en ongelegentheden: Dese heeft aangebracht dat hy op sekeren oever deses Strooms gevonden hadde / Vrouwen die met de Boge schooten / welke d' Amazonen zijn / en hielden de Spaanjaarts aldaar met hen gevecht. Columbus, in zijne tweede reyse / hadde alreede dese Amazonen ontdekt op seker Eyland / 't gene d' Indianen Madannina ofte Matinina noemen. Desen Capiteyn Oreglianus gaf aan dese groote Stroom / ofte Riviere der Amazonen, zijnen naam / en nam die ook voor die van Maragnan., soo als de hedensdaagsche Reysers daar in genoegsaam over een zijn komende: Inder daad de gene / welke in den Jare 1612. in de Toupinambous, en in 't Eyland van Maragnan zijn geweest / berichten ons / dat aldaar geen Rivier ofte Stroom van die name en is / maar alleen een Inham ofte Baay / en in de selve 't voorsz. Eyland van Maragnan; welken name wel oorsake kan zijn / dat men die voor een andere Riviere van Maragnan genomen heeft / verscheyden van die van Oregliano, ofte der Amazonen, die echter niet-te-min maar een en is.

Maar om weder te keeren tot ons vertrek van het Land Yapoco, om te gaan naar de Caribanen of Mensch-eters; Wy vertrokken dan / naar wy een Maand aldaar gelegen hadden / langs de Kuste / en alsoo ons Schip sich op droogte bevond wanneer de Zee kwam af te loopen / soo waren wy t' elkens genootsaakt stil te leggen en 't anker te moeten laten vallen / tot dat de Zee ons weder vlot kwam te maken / en te lichten van de plaatse waar wy pal lagen. Wy liepen dan geheel langs de Kuste / die heel schoon was / en vervult met een oneyndelijk getal van groene Boomen / dewelke alle die gewesten seer vermakelijken en aangenaam zijn makende. Wy nu de Stroom / ofte Riviere van Cajenne, naderende / wierde eene Canoë gewaar die aan ons Schip kwam / en was in deselve eenen genaamt Yago, Broeder van Camaria, Konink der Caribanen; desen de Neve van Anacajoury gewaar werdende (die wy in ons Schip hadden) verwonderden sich in 't beginsel daar over seer / niet wetende hoe hy onse komste met dien

Yapoco,

Yapoco, haren gesworen vyand soude verstaan; echter en liet daar om niet naar / ons in de Stroom Cajenne te geleyden / wesende die een veylig en goed onthouden voor de Schepen / zijnde aldaar 5. a 6. vademen waters / en in eenige gewesten meerder en in andere minder. Desen Yago seyde ons / dat hy wel wiste / dat den Konink Yapoco sich toerusten om haar te komen besoeken / en dat sy hem ook binnen 3. a 4. dagen waren verwachtende: soo als haren Toupan ofte Duyvel haar hadde geseyd. 't Selve was waarachtig; want naar dat wy eenige dagen aldaar geweest waren / sond onsen Generaal eenig van zijn Volk / met Camaria, in het Land / (een mijner Dienaars mede gegaan zijnde / om my mede te brengen 't gene hy voor 't ongemeenste en sinnelijkste soude vinden) en die in een plaatse zijnde / waar Camaria hun geleyden / 5. a 6. mijlen van ons gelegen / vonden en wierden sy bekent / hoe dat Anacajoury aldaar met zijn Scheeps-vloote aangeland was geweest / 't Land bedurven en verbrand / en een groot gedeelte der Bewoonderen van die Kuste gekregen hadde; en sagen ook hoe zy hare vyanden / op de plaatse dood gebleven / geslacht hadden en al gebraden op aten: En dat daar ook eene Indiaansche Vrouwe was / die een gebraden hand onsen Capiteyn aanbood / welke hy heel rouwelijken van hem stiet; en alsoo onsen Generaal aldaar t' zijner eerste reyse al geweest was / en hem een gedeelte harer wreedheden alreede bekent waren / wilde hy hier niet verblijven ofte weder-keeren / maar sond de zijne aan Land / als ik geseyd hebbe. Myn Dienaar wedergekeert zijnde / berichten my dat zy aan Camaria groote klachten over hare geledene schade gedaan hadden / waar over hy in soodaniger maniere ter selver tijd met haar geweent hadde / dat men hen niet vermogens was geweest te konnen stillen; echter dat hy hen / op 't beste dat hy konde / weder getrost hadde / haar beloovende dat hy 't soodanig soude sien te bestellen / dat hy Yapoco, Neve van Anacajoury, in zijne handen mochte krijgen / om daar mede met den anderen een plechtelijke Feeste te houden / en dat zy in weynig tijds hun weerwrake van hare vyanden hebben souden / en met vreugde naar hun welgevallen die souden komen te verstooren. Dat daar eene Indiaansche Vrouwe was geweest / die kennisse hebbende gekregen dat mijnen Dienaar een Heel-meester was / haar tot hem hadde gevoegt / biddende dat hy haar doch wilde verbinden van een steek / die zy door eenen Brasiliaanschen Degen in het hooft gekregen hadde; doch dat hy (siende den steek soo groot / en dat de panne selver deur was / en men de harsenen blood daar onder leggen sag) geseyd hadde dat hy daar geene Genees-

mid-

middelen toe geven konde; dat daar noch vele andere gekwetsten waren / en aan die gedaan had al 't gene hem mogelijk was geweest. Ook ondertusschen in zijn onthouden aldaar (op een avond met haar in hare Cabanen ofte Hutten / gemaakt van Palm-boome-takken / geweken wesende) gesien had hare Ceremonien / die zy gewoon waren te plegen over hare Mannen en Vrienden in gevecht dood gebleven. Eerstelijk dat daar een Indiaansche Vrouwe heel naakt in haar Amac of Hang-bed was geseten / die een seer vermakelijk en aangenaam gezang / 't gene heel lang duerde / begost hadde / en sulks gedaan zijnde / zy toen de vrome feyten van haren overleden Man aangevangen had te vertellen; hoe hy haar bemind / hoe stoutmoedig hy tegens zijne vyanden geweest / hoe uytnement hy met de Boge schieten / en de lasten en arbeyd van den Oorlog hadde konnen verdragen: en voorts noch duysent andere hoedanigheden en volmaaktheden meer / die zy alle in 't korte verhaalde. Dat 't voorsz. gedaan wesende / eene andere Indiaansche Vrouwe uyt hare Amac ofte Hang-bed op-geresen / en aan alle d' andere gaan bidden was om met haar te willen weenen. Daar op deselve in soodaniger manieren beginnen hadden te kryten / dat men geseyd soude hebben / dat zy alle sinneloos waren geworden. Dat zy / dese huylinge ge-eyndigt wesende / op-gestaan waren om goed-zier te maken van 't vleys harer vyanden / zijnde eenige gebraden Egediffen en Crocodillen daar onder gemengt: Dat zy alsoo haar-luyder Feesten op de Graven harer doode Mannen en Vrouwen gehouden hadden; oordeelende dat zy die in dusdaniger manieren ten vollen konden vernoegen / naardemaal zy mede d' onsterffelijkheyd der Zielen zijn geloovende: Siet daar alle 't gene mijn Knecht my verhaalden dat hy in acht genomen hadde over hare Ceremonien. Ondertusschen rusten wy ons Schip toe / om te gaan bekennen de gronden van de Stroom Cajenne, en te weten van waar deselve haren oorspronk was nemende. Wy hadden by ons twee Indianen, om ons eenig Brasilien-hout te wijsen / waar van zy hunne Bogen zijn makende; hier toe een Tonne Drank en Beschuyt / om van te mogen leven / met ons genomen hebbende / zeylden wy alle 't overige van dien dag en nacht / houdende het aldeur langs de Kuste / die seer vermakelijken was; zijnde aldaar ook duysentderley Vogelen / die soodanigen geluyt maakten dat het verschrikkelijken om te hooren was: boven dien vonden wy daar ook veel kleyne Vliegskens / een seker slag als Muggen zijnde / die ons heel lastig vielen / en seer groote ongemachte / soo des daags als des nachts / aan deden / maar insonderheyd des nachts. Den volgenden morgen geraakten wy aan het eynde

 van

van dese Riviere ofte Stroom / aldaar sagen wy een Waterval / 't welk van eenen Berg in een Valleye storte / en beneden een Meer maakten / en van daar over een platte en seer breede Rotze in een diepe Graft viel / die allenskens wijder werdende / eyndelijken haar in de volle Zee kwam te storten: gaande het Gety aan die plaatse toe / daar zy eerst begost te vallen. Wy en vonden in dese reyse niet besonders / dan alleen verscheyde slag van Beesten / en Indiaansche Hoenders van een seker ander gedaante als die van ons Europa; de ouden / als Mannekens en Wijfkens / waren by hare jongen / ende en vloden niet ons tot hun siende komen / maar waren van een geheel tammen aard. Dese Hoenders hadden swarte Pluymen op 't hooft / waren seer schoon en geleken naar een Reyger. Hier van brachten wy 'er in ons Schip / maar en konden die alle tot in Vrankrijk toe niet bewaren. Dese geheele Kuste vonden wy seer woest. Weder aan 't boort van ons Schip gekeert zijnde / en verhaalt hebbende 't gene wy gesien hadden / op die Riviere ofte Stroom / sont ons onsen Generaal op eenen anderen dag weder uyt / om noch eenen anderen te besichtigen / die sich van die van Cajenne scheyde / en sich naar 't Zuyd-Oosten strekte. Aldus verv aardigden wy ons Boot met d' Indianen, en geloovende dat desen Stroom niet verre van daar was / ofte wy onsen Tolk niet wel verstaande / namen wy geene Mond-kosten met ons: derhalven my ook maar alleen van eenige stukjens Beschuyt versien hebbende / en daar van aan een onser Indianen mede deylende / was die seer blijde over dese voorraad die ik noch by my hadde: naar dat wy heel verre in desen Stroom ofte Riviere geloopen waren / vonden wy aldaar niet anders dan meenigte van Boom-takken / die by naar de geheele Canaal bedekten / derhalven moesten wy ons ook t' elke male in de Boot nederleggen / om onder de takken der Boomen te konnen doorvaren / die vol Oesters waren. Eyndelijken geraakten wy in een sekere plaatse van vele afgehoude Boomen / aldaar gelaten door eenige Luyden van andere Schepen / voor ons alhier geweest. Dese Boomen vonden wy uytermaten groot / en van binnen aan het hart seer roodagtig / als Brasilien-hout, schoon het sulks niet en was / soo ik ondervonden hebbe. Ondertusschen den Indiaan, wien ik als voorsz. Beschuyt gegeven hadde / en bemoeyden sich niets soo seer ons Volk te volgen / als wel om eenig onderhoud te soeken om van te leven / doch kwam haastelijken wederom / my thoonende door teekenen ofte wijsinge dat hy iets goeds voor ons gevonden had / hier op het Hoos-vat van de Boot gaande halen / dat ons diende om 't water uyt te scheppen / leyde hy

my alleen met hem / heel verre in het Bosch / op een sekere plaatse daar eenen afgehouwen hollen Boom lag / in hebbende eene Honig-raat van Byen / d' alder-uytnemenste / klaarste / soetste en aangenaamste die men soude konnen bedenken. Desen Honig was heel helder en klaar / trekkende naar het groen / geslooten zijnde in beuskens / even als der Koop-luyden groote Stok-beursen die een handvatsel hebben / en daar veel beurskens aan vast zijn / daar desen Honig met een vlies ofte vel om sat / zijnde een heel suyvere vochtigheyd ; wanneer men nu een deser beurskens open brak / kwam den Honig alleen uyt dat selve geloopen / en niet uyt de andere : alsoo brak ook den Indiaan het eene naar het andere open / stortende den Honig daar uyt in het Hoos-vat / 't welke hy my te drinken gaf / als eene seer uytnemende druppende vochtigheyd : naar dat wy op dese maniere hier van genuttigt hadden / gink hy uyt de Stroom ofte Rivière water halen / om sulks daar mede te mengen / om dien Drank alsoo te verlengen / en ons te beter dorst te doen lesschen. Ondertusschen waren onse Metgesellen aan een ander zyde in 't Bosch gegaan / om het Brasilienen-hout te soeken. Ik dede soo veel dat ik een weynig van desen Honig in het Hoos-vat bewaarden / als niet anders hebbende om sulks in te konnen doen : maar ons Volk seer verhit en dorstig weder uyt het Bosch gekomen wesende / en 't Hoos-vat nemende om te drinken / vermengden sy het water met desen Honig en dronken sulks ; 't welke my een groote twistinge met onsen Timmerman veroorsaakten / alsoo hy het voorsz. met opset gedaan hadde / als een van zijn Landtaard / waar in zy tot alle nijdigheyd en heymelijken haat geboren zijn ; dit ongelijk / over het verlies van desen uytnemenden Honig / verdroeg ik op 't aldergeduldiglijkste dat 'et my mogelijken waar / vermits onsen Luytenant daar by was / die niet souden hebben willen doen 't gene desen stoutmoedigen Timmerman dede ; scheppende dien voor sich water uyt den Stroom ofte Rivière / met zijn hand om te drinken. Ik en konde noyt weder van dese soete vochtigheyd bekomen / wat teeken ik dieshalven ook kwam te doen aan den Konink der Caribanen, om hem te verstaan te geven hoedanig die was geweest ; want ik de name daar van niet en wiste ; 't welke my te meer dede verwonderen over desen Indiaan, hoe hy soo wel ter bekwamer tijd desen Honig in het Bosch hadde weten te vinden / sich daar toe expresselijken van d' andere afgesondert hebbende. Indien ik alleen maar 3. a 4. oncen daar van hadde konnen bewaren / 'k en soude die niet om iets ter wereld gegeven / maar die weerdiglijken in acht genomen / en den Konink / mijnen waarden Meester / mede over-

overgebracht en bereert hebben / soo als ik dede van de gene die ik uyt Africa bracht / die hy seer goed van smake vond / en sorgvuldiglijken gelasten te bewaren in zijne Koffers / in de Potten selver van het Land / waar in ik die van daar gebracht hadde. Desen Africanischen Honig was wit als sneeuw / klaar en van eenen goeden smaak : ook bekenden den Konink selver noyt soo uytnemende gesien te hebben : maar dit en was niet anders dan groven Honig / te vergelijken by die uyt het Land der Caribanen : De Byen die desen Honig in West-Indiën maken / zijn Stroo-geel van verwe / kleyn en lang / en vallen niemant in geeniger manieren lastig / soo als ik ondervond op de plaatse waar ik dien voorsz. Honig bekwam ; deselve was even als eenen seer kostelijken Balsem : Ik geloof gelijk als de Honing van Africa uytnemende is tot geneesinge der wonden / dat ook de dese uyt Indiën in aller gevalle die verre te boven moet gaan in alle hare hoedanigheden / als smaak / reuk en verwe.

Van dese Stroom ofte Riviere weder gekeert zijnde / daar wy niets hadden konnen opdoen ofte ontdekken dat ons mochte dienen / soo besloot onsen Generaal my te senden met den Konink der Caribanen , om naar hare Wooningen ofte onthoudingen te gaan / en in 't Bosch te sien ofte wy aldaar niet en souden konnen vinden eenen sekeren Boom / zijnde een slag van Aloë-hout , by hun genaamt Aupariebou , soo als wy van 't selve gevonden hadden op het Land van Yapoco. Ten dien eynde vertrok ik met Camaria , Konink deser Caribanen , die voor my tot waarborge 7. a 8. van zijne Indianen liet / en ik begaf my te Schepe in een Canoë , met welke wy in een kleyn Riviertken liepen / 't gene omtrent twee mijlen te Landewaarts inne gink en seer nauw was / de takken van de Boomen het selve by naar geheelijken bedekkende / soo dat wy duysenderley moeyelijkheden hadden om ons plat neder in de Canoë te leggen / om deselve te wijken : maar d'Indianen , als geheel naakt zijnde / en vraagden daar soo veel niet naar : want schoon de takken hun in de Riviere hadden doen vallen / konnende wel swemmen / soo souden sy daar niet naar gevraagt hebben : doch 't gene ons 't alder seerste dede / was / dat daar takken waren / geladen met sekere kleyne geparelde Oesters / van seer goede smake / soo als ik deselve / eenige daar van openende / proefden ; dese Indianen verwonderden hun seer my siende deselve alsoo open doen / kennende de maniere daar van niet / als noyt sulks meer sien doen hebbende. Wy gingen vast roeyende voort / om hare Wooningen te vinden ; ten laatsten aan 't eynde van de Stroom gekomen zijnde / lan-

den wy en geraakten anderhalf myle van daar in een harer Woonsteden: en kwamen de Caribanen aldaar ons te gemoete / biedende zy haren Konink eenige Vruchten en andere dingen aan om te eten / van welke zy my sommige mede deylden; van dese Woonstede vertrokken zijnde / volvoerende onsen weg naar die van Camaria, en komende aan de voet van eenen Berg / begost den voorsz. Konink seer hart te schreeuwen / en versocht my dat ik van gelijken alsoo wilde doen / 't gene ik naar kwam / en ik geloove dat sulks was / om alle die in het Bosch mochten zijn / te samen te roepen / op dat zy van stonden aan te rugge souden keeren naar de Woonstede: want ik sag hun van alle kanten t' samen loopen naar hare plaatse / gelegen in een dal / alwaar ik gekomen wesende vele Caribanen vond / soo Mans als Vrouwen / onder andere de Vrouwe van Camaria, die een Amac ofte Hang-bed van Kattoen was makende. D' Indianen van beyden aard / Mannen en Vrouwen / soo naakt als zy waren / kwamen alle geloopen om my met mijn Metgesel / die eenen jongen Timmerman van ons Schip was / te sien / die groote vreese hadde dat zy hem op souden eten / my seer biddende hem yetwes te willen geven van 't gene ik mede bracht om met hun te ruylen. Ik gebood daar op dat men my Ouato courende, dat is te seggen / goed vuer maken soude / om dieswille wy heel nat geworden waren door eenen regen op den weg / naar dewelke zy niet veel en vragen / dewijle zy niet seer verlegen zijn om hunne Kleederen te droogen / als gene dragende; zy maakten my dan op den avond / doch al vry laatachtig / 't versochte vuer: ons een weynig daar by gewarmt hebbende onder een overdekte plaatse / waar alle dese Indianen waren / hielden wy aldaar ook ons avondmaal met den Konink en zijn Vrouwe / in 't aansien van alle d' andere: Zy onthaalden my seer met hare wilde Mond-kosten; ik hadde daar doen brengen een flessche met Wijn en eenige Beschuyt / 't gene ons wel te passe kwam / naar so vele vermoeytheyd door den voorsz. moeyelijken weg / soo van 't Water als de Boschagtigheyd / alwaar de Indianen eenige reysen genootsaakt waren geweest / my op haren hals te moeten dragen / door sekere seer diepe plaatsen. Naar den eten dede den Konink ons in zijn Huys vertrekken / daar hy twee Amacken hadde laten hangen voor my en mijn Metgesel: zijnde de mijne bezijden die van den Konink gehangen / die van mijn Metgesel een weynig hooger / en die van de Koninginne aan de zijde van den Konink: Den geheelen nacht waren aldaar Wachten die vueren stookten by den Konink en my: doch onsen armen Timmerman dede niet anders als schudden en beven / geloovende geduriglijken dat

zy ons souden komen op eten. Den Koonink Camaria begost middelerwijle my t'onderhouden van den Koonink Yapoco, van dat hy niet en docht / en gekomen was in eene zijner Rivieren ofte Stroomen / daar hy vele van zyn Volk gedood had: maar dat hy wenschten / soo het mogelijken was / zijnen Neve Yapoco te mogen hebben / die wy in ons Schip hadden; dat ik daar over met onse Generaal wilde spreken / en soo veel by hem doen / dat hy aan haar overgelevert mochte werden om op te eten; seggende / hem hebbende / hy alle zijne Onderdanen als dan soude ontbieden / om op het Feest van den Caripous te komen: Wat my belangt / hy my aldus aanrandende / soo begeerde ik hem in zijne verwachtinge niet tegens te spreken / maar in tegendeel beloofden hem alles wat hy wilde. Vorder seyde hy / dat hy willig en bereyd was my te geven alles wat hy hadde / om dien armen Yapoco te mogen hebben / en dat ik wel acht wilde nemen dat sulks mocht komen te geschieden / 't welke ik hem niet en dorste weygeren. Dien nacht viel my seer lang / siende ook dat de Koninginne / Vrouwe van Camaria, niet en sliep: ik stond 2. a 3. malen op / om uyt het Huys te gaan / denkende geduerig aan de boosheyd en wreedheyd van dese Mensch-eters / en Menschevleys verslinders. Boven dien wierde ik in 't midden van het Huys gewaar een Padde / van d'alder-vreemste en verschrikkelijkste groote die ik oyt mijn leven sag: en geloove het eerder eenen Duyvel als een Padde was; naardemal Camaria dikmaals met den Duyvel was sprekende / om te weten wat zijne vyanden deden. Den dag gekomen zijnde / stond ik dadelijk op / om te weten wat wy te doen souden hebben; en Camaria thoonden my zyn Keel / die heel ontstelt was van een verkoutheyd die hy hadde. Ik leyde hem met my in 't Bosch / om bekwame Kruyden te soeken tot zijne siekte / en dede wat my mogelijken waar om Honig te vinden / om hem zijne Geneesmiddelen te mogen bereyden: maar hy en konde my noyt verstaan / ofte begrijpen wat ik hem vraagden. Eyndelijken / naar onbeten te hebben / gingen wy met d'Indianen uyt / om Aloë-hout te soeken; 't selve is eenen genoegsamen grooten en dikken Boom / dragende bladeren die gelijken naar die van eenen Perseken-boom / doch een weynig groender en blinkender: den Boom eygentlijk verbat in zyn harte een swart en Olyachtig hout / bytende en van seer goede reuke zijnde / wesende dien van de dikte eener Tonne; hebbende hy in zijn harte niet meer van dit swarte hout / dan men pitte in eenen kleynen Amandel-boom / van 6. a 7. jaren / van binnen soude mogen vinden: dit hout is heel hart / en waar het swart is / stuyt

de

de Bijl in 't houwen daar op af: gaat te gronde / in 't water geworpen zijnde / als een steen. Wy pakten hier van omtrent 35. tonnen vol / wegende 70000. ponden gewichts ofte daar omtrent. Wy laden noch 2. a 3. ander slag van hout / gelykende t' eene seer naar 't roode Sandel-hout, en 't andere naar Citroen verwe ofte Roosen-boomen-hout / hebbende sulks by naar die reuke / ruykende het uyttermaten wanneer het eerst vers is gehouwen / doch by vervolg van tijd verliest het weder deselve. Ik hebbe bevonden dat dit swarte hout inder daad / schoon van verscheyde verwe zijnde / in zijn hoedanigheyd wel Aloë-hout is / maar niet soo wel ruykende als dat van Oost-Indiën, vermits het van over Zee is komende / en daar door eenige zoutachtige en scharpe eygenschap is krijgende: maar ten tijde dat ik tot Goa was in een Werk-huys ofte Ensarail, alwaar de Afgoden-dienaars werkten / sag ik aldaar Aloë-hout van de Riviere Ganges, 't welke de rook en de eygenschap seer gelijk was hebbende van dat van Westen, soo ik ervaren hebbe door naukeurige ondervindinge. De Heydenen seyden my dat dit hout seer uytnement was / heel wel ruykende / niet rotachtig ofte wormachtig / en voornamentlijk een goede Genees-middel tegens pijn in 't Hooft / Hooft-sweer / en de derdendaagsche ofte vierdendaagsche Koortse. Aangaande de Hooft-pijn te geneesen / soo moet men dit hout wrijven tegens een stuk platte Marber-steen / en sulks daar naar vermengen met Roose- ofte gemeen-water / en daar naar het Voor-hooft met het selve strijken: En voor de Koorts moet men water daar mede vermengt drinken / en daar van 2. a 3. oncen in nemen. Deselve deugt en wert niet gevonden in het Aloë-hout, 't gene men ons is brengende / naardemaal sulks geheel verrot en vermolsemt is / hebbende dit geene andere krachten in sich / dan alleen om Rook-werk daar van te maken / en heel weynig om tot Genees-middelen te gebruyken; weshalven ik aan de sinnelijke Apothekers ofte Drank-makers wil raden / dat zy / soo veel hun mogelijke sal wesen / willen soeken na het goede en oprechte Aloë-hout, 't geene bijtachtig en vermengt zy met een sekere bitterheyd. Belangende de verwe de beste is de swartste / trekkende op het grauwe met aderen vermengt / zijnde heel hart en swaar / gevende van sich / gebrand werdende / eenen goeden reuke / wesende voor al heel gomachtig. Dit zijn de teekenen van het best / soo als ik op mijne reyse heb konnen ervaren. Ik weete wel dat de prijs daar van een weynig hoog is / en derhalven sulks hun 't meeste belet 't selve in hare Winkels te hebben / houdende zy in dessels plaatse Sandel-hout van Citroen coleur / van een heel verschelende kracht en eygen-

schap

schap van 't andere is: Even als de Turbit, waar van zy 't meeste soeken naar 't gene wit en licht is / en weeh stupst wanneer men het aan stukken komt te breken; en niet het grauwe / 't welke seer wel ruykt / gomachtig / swaar en 't oprechte en goede is; soo als ik tot Goa gesien hebbe / ter plaatse daar zy het selve plukken. D' Indianen selver en gebruyken geen ander dan dit grauwe / trekkende eenigsints naar den witte: ook sal een Dragma van dit meer werkinge doen dan drie andere: ik geloove dat dit witte het oprechte Tubit niet en is / naardemaal ik diergelijke in Indiën niet gesien en hebbe; maar dat sulks eerder uyt Persien komt / naardemaal men het van Aleppo en Alexandrie is brengende / met de Caravanen die van Babylonien zijn komende. Siet daar 't geene ik tegenwoordig weet te seggen van het opregte Tubit, doch noemen d' Indianen dit Aloë-hout Aupariebou. Aldus vergaderden wy in de Riviere van Cajenne een groot deel van dit Aloë-hout, dat seer schoon en goed was: zijnde de menigte die wy daar vonden / grooter als wy noch opt by een gesien hadden / en ook oorsake dat wy niet soo veel en namen als wy anders wel souden gekonnen hebben. Echter kosten de ervarenste en wetenste Drank-bereyders van Tours, Poinctiers, Angers, Fontenay, la Rochelle en andere Steden / van my daar van tegens 10. 15. en 20. stuyvers d' once. Ik vertrouwe dat indien dit Aloë-hout uyt het Westen door droogt / en 20. a 30. jaren gesneden gelegen hadde / als dat van de Ganges, alwaar 't beste is wassende / sulks 't selve seer gelijk soude zijn geweest / soo in deugt / als verwe en reuke; maar gelijk als ik het heel groen overbracht / soo als ik 't op de plaatse gevonden hadde / dede het de onkundige Drank-bereyders meenen dat het geen oprecht Aloë-hout en was. Maar om weder tot desen Stroom van Cajenne te komen / in 't midden van deselve leyd een kleyn Eyland / groot zijnde omtrent hondert schreeden in zijnen omloop / op het welke vele Vogelen van daar in 't ronde des nachts komen rusten / onder anderen die schoone slag met hare incarnate Pluymen tot aan de bek toe; en alsoo ik wenschen eenige daar van levendig in Vrankrijk te brengen / dede ik dat geheele kleyne Eyland belijmen (want ik hadde uyt Vrankrijk 9. a 10. pond Lijm met my mede gebracht) des anderen daags eenige van ons Volk daar naar gaande sien / vonden zy vele van dien gevangen / maar 't ongeluk wilde dat zy my niet en verwachten tot ik by hun kwam / alsoo ik datmaal niet in 't Schip en was / en zy aten die alle (als vraten als zy waren) op / het welke my seer leet was. De Vogelen zijn van de groote van een

Kraan / en in 't beginsel columbyn van verwe / doch naderhand grooter wassende werdense allengskens incarnaat: d' Indianen maken van dese Veeren Kleederen / en Kroonen op hun hoofden / dese staan hun seer schoon / wanneer sy daar mede gekleed zijn. Sy Schilderen ook hun lighaam met zinzolyn verwe / 't welke hare gewoonlijke verwe is waar mede zy hun Schilderen: 't selve doen zy met kleyne Greyntjes / besloten zijnde in een bast / op de maniere van de Alquequangy ('t gene een Plante is die gemeenelijk in de Wijngaart groeyt / werdende die genaamt Berg-narcissen ofte geele Eyloosen) zijnde dese geheel vol van kleyne roode zaatjens daar zy hun mede Schilderen. Ondertusschen gebruykten en bekommerden wy dese Caribanen seer met het opsoeken van 't voorsz. Aloë-hout, en gaven hun een Bijl ofte Snoey-mes voor een stuk ofte twee van het selve: d' Indianen selver kwamen my t' elkens waarschouwen / wanneer sy een stuk verbaardigt hadden / om te weten ofte het schoon en genoeg gesuyvert was van het witte hout / 't gene daar rond omme is sittende / en geen smaak / kracht ofte deugt in sich selven heeft. Om nu een stuk van dit hout naar de Zee-strand te trekken waren zy met hun vele daar over doende / alsoo het heel swaar is; 't aldaar gebracht hebbende / verkoosen zy 't gene zy 't liefste hadden / een Bijl ofte een Snymes / in ruylinge tegens haar stuk houts: Onder anderen sag ik een deser Caribanen daar over seer verlegen en in grooten twijfel / als niet wetende wat hy soude verkiesen / een Bijl ofte een Sny-mes / en desen aangaande was hy lange daar mede doende in 't overwegen en bedenken by sich selven / welk van beyde hem 't noodigste soude mogen zijn: eyndelijk naar hy sich wel bedacht hadde / nam de Bijl / siende dat hy den genen die hem de selve gaf / over dit zijn lang dralen / t' onvrede maakten. Sy brachten ons ook veele Vruchten te koop / als Annanas en Plantinen (het welke lange en dikke Vijgen zijn / van de groote eener Cervelade ofte Vleys-worste) Patatten en andere goede dingen om te eeten: van gelijken Crocodillen, en een ander slag van gedierte / gewapent met schobben / 't gene de Spaansche Armadille noemen. Ik ontleden aldaar een Crocodil / en at het vleesch daar van / dat tamelijken goed was / doch een weynig soet en slap / schoon ik 't selve seer gezouten en gekruyt hadde. Ik bekwam ook van hun / in ruylinge / noch een ander soorte van gedierte / 't gene een sekere slag van Apen ofte Meer-katten / maar meer opgeschort van Neuse was / hebbende een heele lange Staarte: d' Indianen seggen dat dit Beest zijne Jongen op zijn rugge draagt / naar dat het deselve geworpen heeft / en met deselve

alsoo op zijn rugge gaat / en van Boom tot Boom is springende / en wanneer een derselve wilt vallen / houd het sulks weder met zijne staarte op / zy maken ook in de Bosschen sulk een geluyt / dat hoe weynig daar in getalle maar by den anderen zijn / gy sulks hoorende / seggen soud daar hondert Varkens te gelijke dood gesmeten wierden / soo seer hoort men van alle kanten hun geschreeuw. 't Gene ik koft was dood / en kosten mijn een Trompie: 't was een Wijfjen / en hadde twee Tepels aan de Borst / even als een Vrouw-mensch: d' Indianen hadden ook met de Boge een geschooten / dat met een Pijle in de buyk gekwetst was / en een zijner Jongen op zijn rugge droeg / 't welke zy ons te koope brachten voor een Bijle. Dit Jong in ons Schip zijnde / schreeuden soo geweldig luyt / dat d' ooren dede tuyten / doch stierf haast / naardemaal het niet eten wilde. By toeval was datmaal ook een Simme in ons Schip / welke van het voorsz. Dier in soodaniger maniere om de middel omvat wierde / dat zy arme Simme niet weder los konde geraken / loopende met het selve op het touw-werk van het eene tot het andere voort / trachtende met zijne handen / doch te vergeefs / die te doen vallen. Ook hadden wy noch een ander Dier / 't alderyreemste dat men sich soude konnen inbeelden / zijnde sulks namentlijk lang van hayr / heel over eynd staande / met lange handen en voeten / hebbende drie klauwen achter en twee aan de handen: houdende het sich aldeur als een ronde kloot in een / 't en konde niet / soo 't scheen / over eynde op zijne beenen staan / derhalven spanden wy eens een touw over de breette van ons Schip / stelden het op het selve / doch bleef daar om als voren; 't gene men het te eten gaf / nam het met de handen als een Mensche / en stak sulks ook alsoo in zijn mond. Wy hadden noch veel andere vreemde Dieren / doch soude my te lange en moeyelijken vallen die in 't breede te beschrijven / daarom sal ik keeren tot eenige bedrijven die ik onder dese Caribanen in acht genomen heb. Een weynig voor ons vertrek van dese Stroom ofte Riviere van Cajenne, sagen wy op sekeren dag / dese Caribanen eene Nieuw-getrouwde door de Bosschen uyt vermeyden leyden / 't gene met een seer groot gerucht en geraas te maken geschieden / ja verjoegen en dooden alles wat zy in het Bosch ontmoeten / en na 't selve kwamen zy aan den Oever van de Zee om onse Schepen te sien; het waren Menschen van schoone langte en poeselachtig. Zy setten hun neder op de kant van de Stroom / om ons Schip te beter met aandacht op hun gemak te mogen aanschouwen. De Gehoude ofte Bruyd / was een Vrouw gants alleen onder een menigte Caribanen, en naar dat zy

aldaar

aldaar eenigen tijd geweest haden om ons t' aanschouwen / stond zy op / en daar naar geleyden alle d' andere haar door het Bosch te rugge als voren: Aldus leyden zy hare nieuwe Getrouwde om / met hare Vrienden en Bloed-verwanten. Op een nacht de Wacht op den overloop hebbende / sag ik dese Caribanen op de hoogte van een Berg de Wacht houden / en hoorde hun heel luyd op eenen Hooren toeten / waar op die van alle d' andere Woon-plaatsen in gelijker manieren t' elker uyre antwoorden; daar naar ontstaken zy een helder vuyr / 't welke zy van stonden aan weder uytdoofden: dit deden zy alle te male op dat men gelooven soude dat zy niet en sliepen: want zy seer hare vyanden de Caripousen vreesen. Ons Schip nu geladen zijnde met alle 't gene wy hadden konnen bekomen / en vaardig wesende t' zeyl te gaan / besloot ik noch eens naar haare Woon-steden te gaan / met eenige Krameryen van Messen / Kourale Ketenen / Kammen en andere dingen: en gaf dit alle te samen in eene kleyne Korve aan een Indiaan te dragen / die wonderlijken vernoegt was my aldus te mogen volgen: maar loos en bedriegelijk zijnde / wilde hy niet voor my gaan / seggende sulks hem niet toe en kwam / 't welke my seer dede verwonderen dat desen Indiaan wiste wat dat was yemand d' eere te geven: maar den argen Gast dede het alleen om te gemakkelijker zijn hand in mijn Korve te steeken / en yets van my daar uyt te mogen steelen / 't gene / ik / my omkeerende / ook alsoo gewaar wierde / hem op de daad betrappende. Ik vertoonde hem soetelijken dat sulke zijne doeningen niet wel gedaan waren: doch hy verschoonde sich op 't beste dat hy konde / en daar mede trad hy voor my tot dat hy in 't Bosch een kleynen weg / aan de rechter-hand gelegen / vond / die naar zijne Wooninge gink / aldaar gaf hy my mijne Korve weder / en ik en konde hem niet houden / wat ik ook dede. Ik gaf hem een Kamme voor zijne moeyte / waar hy sich seer over verblijde. Ik en wete niet ofte hy niet yetwes ter zijde / van 't gene hy uyt mijne Korve genomen had / weg geworpen hadde. Ik vervolgden mijnen weg tot op sekeren Berg / daar ik vele Caribanen, met hare Vrouwen en Kinderen / vond: als ook by geval onsen Tolk, die my seer hielp om mijnen Koophandel te drijven / en dat ik noodig was hebbende / soo van Papegaayen als andere slag van Dieren. Naar dat ik aldaar geruylt hadde / leyde my desen Indiaan in eene andere Woon-stede / waar ik de Caribaan Ypoira sag / Broeder van Atoupa die in ons Schip was. Desen sat op het Dak van een harer Huysen / gemaakt van Palm-takken / soo dra hy my gewaar wierde / wierp hy sich

van boven neder / en kwam my duysentderley onthalingen bewijsen / noch indachtig zijnde dat ik hem een Bijle hadde doen geven / hebbende hy de zijne in onsen dienst gebroken. Hy sprak my van zijnen Broeder Atoupa, en dat zijn Moeder niet meer dan dat selve kleyne Jongetje en hadde / 't welk alle haren troost was / dat de Caripousen al zijne andere Broederen en Susters 't leven benomen hadden / en indien onsen Generaal hem tot zijn Moeder wilde laten wederkeeren / dat hy te vrede was selver naar Vrankrijk met ons te gaan. Ik seyde hem dat hy met my soude te rugge keeren / om dit zijn vertoog selver te doen / 't gene hy dede. Ik vraagden hem naar water / 't gene zy Tonna heeten / 't welk hy my van stonden aan liet brengen door zijn Huys-vrouwe / die voorwaar van eenen redelijk schoone gestalte was / al-hoe-wel zy geheel naakt was. Ik gedronken hebbende / deden zy my in eene groote Schuere / gemaakt van Palm-takken / gaan / waar in zy hun huydensdaags met hare Amacken zijn onthoudende / om aldaar raad te plegen aangaande de saaken van den Oorlog. Daar naar leyden zy my in een Huys / daar vele naakte Vrouwen en Dochters waren / hier leyden zy voor my Patattas op het vyer / om t'eten: eenige ruylinge met hun gedaan hebbende / soo van Melie als Pattatten en Gommen (welke laatste een seker swart lijmachtig Pek ofte Bitume is / daar zy hare Canoës mede zijn bepekkende) soo laden ik met dit voorsz. goed 2. a 3. Indianen, en keerden alsoo naar de reede tot ons Schip. In 't wederkeeren hadde ik seer groote moeyte / vermids my dese Caribanen door de Bosschen leyden / in welke wy vele wateren moesten door gaan / boven dat het seer regenden en kwaad weder was. Aldus 2. a 3. mijlen van dese kwade weg gedaan hebbende / kwamen wy aan het eynde van een kleyn Rivierken / en daar vonden wy eene Canoë op het Land / welke wy niet anders dan in 't water hadden te brengen / en die te doen drijven / doch daar en waren geene Riemen by; maar dese Indianen sochten soo lange onder 't groen / daar die verborgen lagen / tot dat zy die vonden. Dese Riemen waren seer kleyn / gelijkende een kuyffel-bort ofte spaan / waar mede men den Kennip klopt. Aldus in 't Schuytje gegaan zijnde / voeren wy soo wel dat wy aan ons Schip kwamen / alwaar men my met groot verlangen verwachten / niet wetende waar ik soo laat mochte blijven / te meer alsoo zy gereed stonden om den volgenden morgen onder zeyl te gaan / soo als wy deden. Maar al-eer wy uyt dit Land vertrekken / wil ik niet vergeten te seggen / dat onder andere besonderheden welke aldaar wasschen / men daar sekere Gommen vind / genaamt Copal, Anime en

Bitume, zijnde dit laatste een swarte seer wel-ruykende Gomme, wanneer men die op het vuer komt leggen; dese is ook seer goed voor de sinkingen uyt het hooft als men den rook daar van opsnuft: Deselve deugt werd mede gevonden in de Anime, 't welke een geele en klare Gomme is / even als die van Arabien, en dese werd in dikke klompen gevonden. Aangaande de Copal die en heeft deselve krachte niet / maar dient om de geswellen te vermurwen en te genesen / wel te verstaan / wanneer die uyt koude en slijmachtige oorsaken zijn herkomende. Want belangende de gene die uyt hette en bloed hun oorsaak nemen / daar en is den Copal niet soo dienstig voor / ten opsichte dat die heet is. Dese Copal dan is een witte Gom, trekkende op den grauwe. Den Boom die deselve voortbrengt / gelijkt seer naar eenen Lauwerier in bladeren; maar is in zijn selven grover van stam; daar zijn ook kleyne van dese slag. Ik vergaderden van dese Gomme aldus / ik snee een sneede in den selven Boom / daar naar / den eersten ofte tweeden dag vond ik die Gomme daar van heel suyver op de kliebe leggen. D' Anime werd op gelijke maniere gekregen / en zijnen Boom gelijkt seer naar den anderen. Aangaande het Bitume, ofte de swarte Gomme, deselve komt voort in een Land daar veel Fonteyn-aderen zyn; en men vergadert die aldaar / vermengt met aarde / aan de stammen van sekere Boomen / onder derselver groene Mosch. D' Indianen dienen hun daar vay als van Pek / pekkende daar mede hare Canoës ofte Vaar-tuyg. Aangaande haar luyder Tale / sal ik alleen maar seggen / dat daar verscheyde soorten zijn; die der Caripousen is eenigsints verschelende van die der Caribanen, hebben ook moeylijkheyd genoeg den anderen te konnen verstaan / schoon zy niet verre den een van den anderen zijn gelegen. Dese Caribanen vraagden ons seer naar 't gene wy in den Hemel aanbaden / ofte het ook Zonne was / die zy Ouayou noemen / ofte de Mane die zy Nona heeten; de Starren / Cherica, den Hemel / Capa, de Wolken / Canopo; belangende het Vyer 't selve noemen zy Ovato, 't Water / Tonna, de Zee / Parano, de Bosschen / Uropa, de Mond / Pota, de Oogen / Onou, en 't Hayr / Omchay. Voorder / belangende den Godsdienst van alle dit Brasiliaansche Volk / en onder anderen dese Caripousen en Caribanen, deselve leven sonder Geloove en sonder Wet / en sonder eenig seker vertrouwen aan de ware ofte valsche Godheyd; bidden selver gene Af-goden ofte andere dingen aan: gelooven alleen maar ten deele d' onsterffelijkheyd der Zielen; zy spreken veel van een God dien zy Toupan noemen / die eenen Duyvel is / met den welken zy eenige gemeynschap hebben / oeffenen

 ook

ook verscheyde slag van Waar-seggingen en Tooveryen onder haar. Ik wozde indachtig dat men ons seyde / dat doen Camaria, Konink der Caribanen, eenige dingen wilde weten / betreffende haren Oozlog tegens hare vyanden / hy een gat in de aarde maakten / daar in uytspzekende eenige woozden / en dat doen iet met groot gelupt en geraas daar uyt op kwam / 't gene tot hen spzak en hem onderzechten wat toen de vyanden deden; en inder daad als Camaria en zijn Bzoeder Yago aan ons boozt kwamen / t'onser aankomste aldaar / seyden zy ons / dat hun seer wel bekent was / dat haren vyand Anacajoury, Konink der Caripousen, sich verwaardigden om haar te komen bespzingen / 't welke zy soo spoediglijken niet en konden weten / dan dooz dese middel. Om weder te keeren tot Yapoco Caripous, waar van ik hier boven gespzoken hebbe / en om wien Camaria Konink der Caribanen, ik by hem zijnde / my ernstelijken gebeden had / dat ik het doch soodanig by onsen Generaal wilde bestellen / dat hy hem in zijne macht mochte krijgen / om hem op te doen eten / in weerwzake van de ongenuchte die zijnen Oom Anacajoury hen de voozgaande dagen aangedaan hadde: Als nu in ons Schip wedergekeert wesende / spzak ik daar over met onsen Generaal, den welken my seyde dat men hun sulks wel mochte belooven / maar niet-te-min dat hy hem wel wachten soude een soodanigen booshepd te begaan: Dienvolgens beloofden men aan Camaria, dat men hem Yapoco soude leveren / waar over hy seer verblijd was / en sond ook dooz zijn geheele Land / en over al aan alle zijne Vzienden en Bond-genooten dat zy hun bereyden souden / om tot dit heerlijke Feest te komen. Den volgenden mozgen onse zeylen los makende en ophalende / en 't anker lichtende om te vertrekken / siet soo kwam Camaria aan de strand / met vele andere Indianen, om Yapoco te halen; doch hem sulks ernstelijken geweygert zijnde / soo week hy met soodanigen spijt en kwaadhepd van daar / dat ik andermaal niet met hem soude hebben willen wederkeeren / om zijnen Gast als voren te wesen. Want ik geloove dat zy seer gaarne met my souden hebben willen doen / 't gene zy gedacht hadden met den armen Yapoco uyt te richten. Desen Camaria was blind / maar heel loos en dooztrapt. Betreffende Ypoira, Bzoeder van Atoupa, welken des avonds in ons Schip was gebleven / soo als ik te voren verhaalt hebbe / desen dede alles wat hy konde / op dat men zijnen Bzoeder Atoupa soude laten gaan: maar siende dat hy hier mede niets en won op het gemoed van ons Opperhooft / seyde hy / dat hy dan wenschen met hem mede naar Vrankrijk te reysen / en dat hy hem selver eerder wilde dooden / ofte ver-

verdrinken / als hem verlaten: Den Generaal sulks hoorende / antwoorde hem / dat hy dies aangaande wel te vrede was / en dat hy ter goeder uyre gekomen waar met dese genegentheyd. Dit dus besloten zijnde / en wanneer wy ons nu onder zeyl begosten te begeven / siet daar de Moeder van dese twee Caribanen in een Canoë aankomen / op d' alderbreemste en droevigste maniere des wereldts / krijtende en suchtende: met haar brengende / de Boge / de Pijlen / de Schilderye en den Amac van Ypoira, zijnde die te samen alle haren rijkdom. Ypoira zijn Moeder dus siende / was seer droevig dat hy haar om zijnent wille soodanige rouwe sag bedrijven / bad derhalven onsen Generaal dat hy haar een Byle wilde laten geven / om haar alsoo een weynig te vertroosten / 't selve wierde gedaan / en alsoo keerde zy seer weemoedigltjken weder te rugge.

Naar 't voorsz. begaven wy ons op den weg / en zeylden langs een kleyn / doch seer vermakelijk Eyland / by de Kuste der Caribanen, gelegen op de streek strekkende naar 't Eyland S. Lucia; maar wy wierden bedroogen door de Stroomen die aldaar Zuyd-Zuyd-Oost gingen / hebbende / volgens de gissinge van onsen Stuerman / in eenen nacht over de 70. mijlen weegs / by naar sonder eenigen wind afgeleyd. Wy zeylden al langs 't Eyland Tabuco, dat Noord-waarts van ons lag / latende daar naar dat van Trinidad naar 't Zuyden leggen; wy ontdekten ook de voor-teekenen van Isle Blanche, 't welke 5. a 6. kleyne Eylandekens zijn / dichte d' een by d' andere gelegen / en zeylden tusschen deselve door: Eyndelijken eenige mijlen boven 't selve zijnde / sagen wy Land; doch wy waren langen tijd in 't overwegen ofte 't selve Land ofte Wolken waren / alsoo het sich seer laag verthoonden: Hier over geschieden vele weddingen ofte 't selve Land / ofte geen Land was. Eyndelijken / het gestadig daar naar toe houdende / bekenden wy dat het waarlijk Land was / maar aan ons onbekent / door dien wy door de vloeden seer bedroogen waren geworden. Daar nader aankomen / sagen wy daar op Beesten loopen met groote troupen langs de Kust: eenige van de onse kenden deselve niet / seyden derhalven in 't beginsel het zijn benden Buyters; doch wierde bevonden dat dese Buyters wilde Geyten waren / alsoo 't selve Eyland daar van overvloeyde. Onse Mars-zeylen heel laag strijkende / trachten wy 't selve Eyland aan te doen / en aldus kwamen wy daar dichte by / zeylende ons Jacht gedurig voor ons uyt / om te ontdekken ofte daar gene droogten ofte klippen waren / soo als wy ook inder daad recht over eene souden gezeylt hebben / sonder het Jacht / 't welke ons daar over waarschoude / door een teeken dat het dede aan het eynde

van een piek / en alsoo namen wy den kours die het ons wees / latende die klippe een kleyne steen-worp van ons leggen ; dese was niet boven een voet ofte twee met water bedekt : soo dat / gelijk als wy voort liepen met eenen wakkeren wind / wy ons alhier sonder twijffel souden aanstukken gestooten / en aldaar vergaan hebben / alsoo het eygentlijke een plaatse buyten hulpe ofte bystand was / en dat meer is om dat het op den avond was : maar God / door zijne genade / behoeden ons daar voor : en door dien wy by naar niet meer en sagen / soo konden wy ook geen grond vinden om t' ankeren ; doch eyndelijken vonden die noch op 30. vademen waters / alwaar wy dien nacht 't anker lieten vallen. Den volgenden morgen deden wy de Boot verveerdigen om aan Land te gaan / om vers water te soeken : Ons Volk / naar de vroeg-kost / ging geheel lustig / met hare Musquetten en Pieken / henen / sonder te denken om een weynig waters met hun mede te nemen : doch zy voelten sulks heel swarelijk : want naar dat zy al heel verre op het Eyland in de hette van de Zon geloopen / en de Geyten naargevolgt waren / hadden zy sich soodanig verhit / dat zy van dorst meenden te sterven ; en met groote moeyte en vermoeytheyd wederkeerende / soo waren zy genootsaakt de alderswakste op hare schouderen te rugge te moeten dragen : zy brachten ook met hun mede vele Pellicanen ; en kwamen alsoo den eenen naar den anderen / geheel swak en mismoedig wederom / soekende zy niet anders als om te mogen drinken. Den Spits-broeder van onsen Generaal aan 't boort van ons Schip komende / seyde overluyt / wy zijn geweest Paarlen soekende ; maar ik hadde liever een Tonne Waters als een met Paarlen / en dat vermits den grooten dorst die hy met d'andere geleden had. Den volgenden morgen gingen wy weder met 16. Mannen uyt / om d'andere zijde van het Eyland op te doen / en te gaan soeken of daar ook geen vers Water en was / geland zijnde / sagen wy voor ons een groote menigte wilde Geyten loopen / die langs de Zee-kust hun kwamen vervoegen / dese besetten wy in een Valleye / onse Vuer-roers en Musquetten op hun lossende / velden wy 'er 5. a 6. daar van op de plaatse. Dese Dieren / niet gewoon zijnde in dusdanigen maniere naar-gejaagt te werden / maakten een groot geruchte door haar veelvoudig geschreeuw en blaten / en schoon zy dwers door 't lijf geschooten waren / soo vielen zy evenwel niet omverre / maar vlooden met een luchte sprong. Wy lieten aldaar een Man om deselve / die wy geschooten hadden / te ontweyden en te verveerdigen. Ten kwam my doenmaals niet in de gedachten om de Besoar-steenen te soeken / die dese Beesten

sten in haren onderften buyk zijn dragende; maar 'k vergaapten mijnen tijd met d' andere te volgen door de Wildernissen van dit Eyland / om vers Water en nauwkeurige dingen op te soeken. Wy gingen aldus 3. a 4. mijlen sonder eenig Water te vinden / waar over onse Metgesellen seer verwondert en bedrogen waren / soo wel als die van daags te voren: want wy en hadden niets om den dorst te verslaan in een soo grooten hitte van de Zon. Voor my ik hadde in mijn sak mede genomen / een Cocos ofte Palm-boom-neute / om te drinken / 't welke my / in noot zijnde / wel te passe kwam / en geloove dat ik sonder deselve niet dan met moeyte weder-gekeert soude konnen hebben. Onsen Timmerman wierde genootsaakt stil te moeten blijven staan / my ernstelijk biddende by hem te willen blijven: maar ten was mijne meyninge niet / in die Wildernisse te slapen; te meer om dat ons Schip den volgenden dag des morgens onder zeyl soude gaan / 't welke my te meerder moedigden om dien dag te keeren. Maar wy alsoo aan d' een en d' andere zijde gewandelt en geloopen hadden / kwamen wy eyndelijken onder eenen schoonen Boom / daar wy ons / om te rusten / in de schaduwe van dien onder stelden: En gelijk het seker is datter geen beter tegen-middel zy om den dorst te lessen ofte te verslaan / als het slapen / soo leyden haar ons Volk / die maar een weynig verhit ofte vermoeyt waren / soo van den dorst als den weg / en dat zy naar de Geyten geloopen hadden / ter neder / en sliepen dadelijken. Maar my belangende / hebbende geenen vaak / ik leyde my op de rug / 't aangesicht naar om hoog / om de locht te scheppen; aldus leggende / wierde ik een groote Egedis met klauwen gewaar / zijnde die seer hoog van beenen / hebbende de staart heel lang / namentlijk van de groote van een Kat; dese siende stond ik vaardiglijken op / sonder ons Volk te wekken / nam een Piek in de hand / en gaf daar mede soodanigen stoot tegens den tak van den Boom / dat twee van dese Egedissen (by d' Indianen Gouyanas genaamt werdende) van boven neder vielen. Ik liep die naar / de Pieke naar slepende brak deselve in twee stukken / doch maaktent soodanig / dat ik eenen achterhaalden / die onder een Rotze socht te kruppen / greep hem by de staart en trok hem met alle mijne kracht te rugge; doch hy seer sterk zynde hielt hem soo stijf tegens my / hebbende heel lange klauwen / dat hy het lighaam redden / latende my de staart in de hand / welke noch meer dan drie uyren daar naar leefde dat zy haar geduerig verroerden. Ons Volk wakker geworden zijnde / verhaalden ik hun mijne Jacht / en dede soo veel door mijn loopen op het selve Eyland / dat ik noch twee van dese

Egedissen betrapten / daar wy een goede Fruytinge van maakten: want het vleesch daar van is tamelijken goed; ik bewaarden het vel om over te brengen. Dit Beest is van een seer sterk leven: want naar dat wy die gevangen en dood geslagen hadden / sprongen en beweegden zy hun niet-te-min van upr tot upr / en dat in soodaniger voegen (deselve in een Servette dragende) dat ik die dacht t' elke male te sullen moeten laten vallen. Naar dat wy ons een weynig onder desen Boom gerust hadden / vervorderden wy onsen weg tot aan d' andere zijde van de Zee / vindende aldaar een kleyn Weegsken ofte Voet-pad / 't gene naar het veld deser Geyten ging / wy dit siende / geloofden dat het den weg was / waar langs zy hun Water gingen soeken om te drinken; ontrent een mijl van desen weg gegaan hebbende in een vlakke Weyde / vonden wy dat het de plaatse was daar de Geyten hun naar toe begaven om te rusten; want het veld aldaar seer neer getreden was. Wy sagen ook aldaar een ander Voet-pad / ofte een uytgank / derselver plaatse / denkende dat die ons soude leyden naar het Water; maar bevonden dat die ons weder bracht naar de Zee-kust; doch wy vermerkten eenig Zee-water van verre op een Rotse die hoog en plat was / dit begost ons te verblijden / alsoo wy meenden dat sulks Regen-water was / daar by komende en 't selve proevende vonden wy 't heel anders / en dat het niet dan Zee-golven waren / die haar aldaar tegens die Rotzen kwamen breken / en altoos yetwes overig naar sich lieten / en dat de Zonne sulks alreede tot een seer klaar en suyver zout gedroogt hadde. Siende dan dat wy geen Water vonden / soo moesten wy tot ons leetwesen den weg wederkeeren naar ons Schip / soekende yder den kortsten / alsoo wy alle in 't wilde liepen / om maar eerst daar aan te konnen komen / en ons te ververschen ofte te laven / wel-verstaande die daar van versien was: want den gemeenen regel was (zijnde die niet genoeg) dat een yder niet meer dan een kleyn Romerken vol dranks / van suyren Appel-drank / vermengt met twee deelen Waters / gegeven wierd. Ik kwam den derden van ons allen op het Schip; doch ging om my te ververschen / alvooren baden in de Zee / natmakende ondertusschen daar in een weynig beschuyt om te nuttigen / neder swelligende met eenen eenige monden vol Waters. 't Overige van ons Volk achter gebleven / en ik aldaar maar met een Duyts- en Schots-man gekomen zijnde / riepen wy om de Boot / en alsoo 't Schip meer dan anderhalf mijle van Land was gelegen / verletten ons sulks seer / en derhalven wilde ons de Boot sonder d' andere / die noch verre waren / niet komen halen;

len; doch ondertusschen dit aldus geschiede kwamen zy den een den anderen onder d' armen ondersteunt hebbende vast aanleyden; eyndelijken verwierf ik soo veel by de Bootsgesellen dat zy my aan 't Schip brachten / waar ik gekomen zijnde / dadelijken mijn Vlees-voeder en Vlessen ging besoeken / en ik was dry volkomen dagen eer ik mijn dorst konde verslaan. 't Overige van ons Volk kwam seer laat weder / en wierden alle gehaalt / wesende zy uyttermaten moey en afgesloost: Maar den armen Timmerman bleef alleen achter om de Geyten / Egedissen en Papegayen / die daar vele en seer schoon waren / geselschap te houden. Onsen Generaal, siende dat hy ontbrak / seyde dat hy niet vertrekken wilde van de Kust / voor en aleer hy tijdinge van hem soude hebben bekomen / en dien volgens sond hy den geheelen nacht Bootsgesellen uyt met den Trompetter / om te blasen door het Eyland om hem alsoo te roepen: maar 't was te vergeefs / naar-de-maal hy heel verre van daar was. De morgen gekomen zijnde / wierde zijnen Bootsgesel gelast een Schop te nemen nevens eenige andere meer / die bykans de plaatse wisten waar hy gebleven was / en dese gingen hem alsoo soeken door deselve Wildernissen / (want het was een plat Eyland hebbende weynig Boomen.) Eyndelijken vonden zy hem / sich met zijn Musquet voortslepende op 't beste dat hy konde: want hy was heel kwalijken daar aan; in 't Schip geraakt zijnde / hadde hy een groote Koortse / vergeselschapt met een rasernye / en dat 4. a 5. dagen lank / dede niet anders als te roepen om drinken / en men konde hem by naar zijnen dorst niet verslaan. Hy vertelde ons daar naar / dat hy onder een Boom geslapen hadde vol Papegayen / welke hy gemakkelijken met de hand konde grijpen / en dat de Cabritten ofte Geyten hem in de nacht waren komen beruyken / maar dat hy sich / zijn Musquet by hem leggende / niet van zijn plaatse beweegt hadde: dat de koelte van de nacht hem een weynig gelaaft had / doch dat hy genootsaakt was geweest zijn eygen Water te drinken. Wy van dit Eyland vertrokken zijnde / om naar dat van Marguerite te gaan / en onder zeyl wesende / zijnde heel laat op den avond / wierden wy twee Schepen gewaar / komende die met volle zeylen naar ons toe: En alsoo wy ons Jacht aan 't voorsz. woeste Eyland gesonken hadden / hielden wy het met de wind van hun af / en heel naar by den anderen gekomen zijnde / begosten zy hare Trompetten te blasen / die d' onse beantwoorden; wy ons nu om hun t' ontfangen verdaardigt / en alle 't Geschut uytgeset hebbende / staande om hant-gemeen te sullen werden / wesende den wind ons gunstig / doch een donkere nacht zijnde / soo scheenen zy niet

aan te willen komen / voor en al-eer zy verspied hadden wie wy waren: Ondertusschen hielden wy 't aan de wind van hun af soo veel wy konden: Eyndelijken / geduerende de ongestuymige nacht / ontsnapten wy hun / en liepen den geheelen nacht voorts / naar het Eyland Marguerita, daar wy den volgenden dag tegens den avond aankwamen / en 't anker lieten vallen by een kleyne Wooninge / gelegen aan-de West-zijde; daar naar sonden wy onse gewapende Boot aan Land / om die plaatse op te doen / alwaar wy noch vueren in de Huysen vonden / doch geenige Menschen daar binnen; naar-de-maal zy op onse aankomste in 't Eyland al gevloden waren. Wy vonden ook een Canoë, die van de Parel-visschery was gekomen; maar in deselve niet dan Schelpen en geene Paarlen. Wy sonden onsen Hoog-bootsman op een hoogte van het Eyland / om te sien ofte hy niets ontdekken konde / den selven sag van verre 3. a 4. Swarten, die hem vermerkende in een Hagedoorn-bosch vloden / en hy en konde die noyt weder vinden / hoe narstig hy ook daar naar sochte; want wy wensten eenen aldaar te mogen betrappen / om ons te doen aanwijsen / waar de Paarlen by hun gevangen wierden / 't welk op sekere plaatsen langs het Eyland is geschiedende; maar 't was onmogelijk voor ons eenen te vinden. Den volgenden nacht hadden wy eenen harden storm / soo dat het niet veel en scheelde ofte ons Schip soude gestooten hebben; doch door grooten arbeyd 't anker latende vallen / en 't Schip rijden latende / soo wierden wy van dat groot gevaar verlost. 's Anderen daags / siende dat wy aldaar ook geen sort Water konden vinden / lichten wy weder 't anker / en namen onse kours naar Cumana; 3. a 4. mijlen van daar vernamen wy een Schip / leggende in een Kreeke ofte Inham / zijnde een Duytsman / die aldaar Zout uyt de Mijnen lag te laden; sulks is alhier in grooten overvloet; aan dit gewesté wierpen wy ons anker aan de rechter zijde van 't voorsz. Schip / en doen setten wy onse Boot uyt / om aan zijn boort te gaan / en van hem te verstaan / waar wy doch soet Water souden vinden. Wy elkanderen door het geschut begroet hebbende / soo seyde hy: indien wy ons naar de Stroom Cumana wilden begeven / dat wy het aldaar souden bekomen / en dat wy op weg zijn Sloep / die hy daarom derwaarts hadde gesonden / souden ontmoeten; 't welke wy deden / doch en wilden 't Volk daar in (wy die tegen komende) ons in geeniger manieren / uyt groote vreese / naderen; echter en lieten wy daar om niet / naar Cumana voorts te gaan; alwaar wy / by de Stroom komende / van verre langs de Kust twee Schepen ten Anker sagen leggen; maar wy en

konden van soo verre niet besichtigen wie zy waren; niet tegenstaande dese onsekerheyd / zeylden wy evenwel voort / naardemaal wy den drank seer noodig hadden / en sonder deselve niet langer konden leven. Wy de voorsz. Schepen naar by zijnde / soo bevonden wy dat het eene een Duytsch en 't andere een Engelsch Schip was; handelende 't eerste aldaar onder de hand met die van Cumana, daar haar de Spaansche onthouden / zijnde 't Engelsche Jacht aldaar gekomen om Water voor zynen Admiraal te halen / die hy langs de Kust van Marguerite gelaten had. Naar dat 'er vele Kanon-schooten van verwillekominge gedaan waren / kwamen d' Engelsche aan ons boort / doende groote onthalinge aan onsen Engelschen Stuerman / en aan 5. a 6. andere van hun Lands-volk / die wy onder d' onse hadden. Onsen Trompetter thoonden my hunnen Stuerman / en seyde my / dat deselve eenige jaren te voren Stuerman op een Engelsch Schip zijnde / wesende aan de West-Indische Kuste ontrent Sint Jan de Loue (d' eerste plaatse van Indiën om naar Mexico te gaan / daar hun de Spaanjaarts onthouden / te dier tijd hare geswoore vyanden zijnde) hun een storm over-gekomen was / en dat zy daar door op de Kust geworpen / en alle die op 't selve Schip hun bevonden / gebleven waren / uytgenomen desen Stuerman / dat die met swemmen aan Land gekomen was / by hem hebbende een kleyn Zee-Compas / dat hy daar mede was gaan dwalen om te Lande te rugge te mogen keeren naar de nieuw-gevonde Landen: dat hy onderwegen een Indiaansche Vrouwe / daar hy op kwam te verlieven / ontmoet / en die schoone beloften / door teekenen van haar te willen Trouwen / gedaan had; en dat zy sulks geloovende / hem daar op door de Wildernissen geleyd / de Vruchten en Wortelen des Land / goed en bekwaam om te eten / getoont / en hem onder d' Indianen voor Vertaalster gedient had / over al voorgevende dat hy haren Man was: Dat zy (naar aldus in 2. a 3. geheele jaren meer dan 800. mijlen weegs gedwaalt en door 't Land geloopen te hebben / sonder anderen troost als van dese Vrouwe t' ontfangen) eyndelijken aan de voorsz. nieuwe gevondene Landen gekomen waren / hebbende hem aldeur door zijn voorsz. Compas geleyd en gericht; dat zy onderwegen t' samen een Kind gekregen / en aldaar een Engelsch Schip / op de Visscherye leggende / gevonden hadden / zijnde hier over seer verblijd / sich siende door soo vele gevaren geraakt; doch dat hy aan dese Engelsche zijn geheele toeval wijtloopig verhaalt hebbende / zy hem daar op aan 't boort van hun Schip genomen / en wel onthaalt hadden; maar sich daar naar schromende / dese Indiaansche Vrouwe / aldus naakt wesende / met hem te ne-

 men

men / als mede ten andere / dat zy zijn Vrouwe was / soo liet hy haar aan Land staan / sonder eenigsints werk meer van haar te maken: Maar dat zy (haar siende aldus van den genen die zy soo beminde verlaten / om wiens wille zy uyt haar Land en van de hare gegaan was / hem soo wel geleyd en verselt hebbende / door plaatsen waar hy duysent malen sonder haar dood gesmeten soude zijn geweest) heel rasent was geworden; en naar eenig leetwesen over 't voorsz. gethoont te hebben / haar Kind genomen / en sulks aan twee stukken gescheurt / en de helfte daar van naar hem in de Zee geworpen hadde; willende daar mede uytdrukken dat 't selve zijn gedeelte was; en dat zy 't andere met haar op genade van 't geluk genomen hadde / en vol rouwe en mistroostigheyd te rugge gekeert was. De Bootsgesellen van dit Schip / die desen Stuerman aan boort gehaalt hadden / siende dit wreede en ysselyk schouwspel aan / vraagden hem waarom hy aldaar dese Vrouwe liet / hy antwoorden haar dat het een Wilde was / en dat men derhalven ook geen werk daar van behoefden te maken. Dit was wel eene groote ondankbaarheyd en booshcyd van hem. Ik 't voorsz. verstaan hebbende / soo konde ik hem kwalyk / als met afgrijsen en vermaledijdinge / meer aansien.

Naar dat wy den anderen wel onthaalt hadden / geleyden ons d'Engelsche om Water aan 't Land te halen: Den geheelen nacht was ik ook aldaar / om in de geheele Stroom mijn bekomste tot mijnen vermake te drinken. Ik vulden ook de ledige Flessen van mijn Fles-voeder voor het toekomende. In de morgenstond / al-eer wy onder zeyl gingen / kwamen twee Spaansche Mesticos, met eene Indiaansche Vrouwe van Cumana, aan ons boort / om Paarlen te ruylen tegens andere Koopmanschap / doch wy en hadden niets van hun gadinge: Lichten derhalven 't anker en gingen onses weegs / keerende langs 't geheele Eyland van Marguerit, en dat van Blanche, om door de Virginie uyt te komen: maar aldaar een groot Schip ten anker siende leggen / en konden wy niet oordeelen wat voor een hy was / ofte een Engelsman ofte Spaanjaart, daarom zeylden wy heel dicht by hem henen / sonder dat wy opt eenig Mensch op zijnen overloop konden sien: een weynig vorder zeylende / wierden wy een ander Schip / een Galeasse gelijkende / gewaar / 't gene met zyne volle zeylen op ons af kwam; hier op hielden wy het aan de wind soo veel als ons mogelijken was; doch echter waren wy vaardig hem te ontfangen: maar de nacht ons overvallende / zy by ons gekomen zijnde / als wy nu vermeynden met hen hand-gemeen te werden / stak 't groote Schip / 't gene wy aan Land op anker gelaten hadden / vueren op /

't welke oorsake was dat dit ons weder verliet. Daar naar hielden wy het den geheelen nacht langs Portorico, en den volgenden dag tegens den avond zeylden wy verby het geheele Eyland. Wy / ons siende met het aanbreken van den dag door-geraakt; waren in groote vreugde; alsoo wy nu in volle Zee gekomen waren / soo setten wy onsen kours ontrent naar de hoogte van het Eyland Bermude: Eenigen tijd hier omtrent geweest hebbende / sonder eenigen weg te spoeden / vermits het stil weeder en een groote kalmte was / soo over sagen wy ons Brood; en sulks heel weynig bevindende / wierden wy genootsaakt 't selve te verdeelen; en in desen viel my door mijn hooft ontrent 8. a 10. ponden te deel / zijnde alreeds byna geheel bedorven; maar alsoo ik vele Papegaayen te voeden had / soo en wist ik niet / hoe ik het best aanstellen soude / naar-de-maal die Beesten seer gulsig zijn: Eyndelyken besloot ik de meestverslindenste te dooden / soo ik dede / ik liet die braden / en at die op / eer het Beschuyt my meerder kwam t' ontbreken. Ondertusschen / siende dat de wind ons niet en wilde dienen / hielden wy raad / en besloten in deselve / dat / indien desen tegenspoedigen tijd noch langer mocht komen te dueren / wy het lot souden werpen / om te weten wie zijn Metgesel soude komen te eten. Binnen ons boort hadden wy 3. a 4. Indianen, en dese souden buyten alle twijffel d' eerste aangehouden hebben: Maar in dese verslagentheyd zijnde / geliefde de goedheyd Gods ons te besoeken / en te begenadigen met eenen goeden wind / den welken ons bracht tot aan het Eyland Flores, een der Asores ofte Vlaamsche Eylanden: alhier namen wy een weynig ververschinge; doch naar ons wenschen aldaar niet konnende bekomen / zeylden wy dwers naar de Kust / verwachtende den wind: en alsoo die des nachts goed kwam te werden / verlieten wy 't selve Eyland / en namen onsen kours naar Cancale in Bretagne, alwaar wy / den Alderhoogsten zy lof en dank / den 15. Augusti / gelukkelijken aankwamen.

Eynde van het tweede Boek.

DER

DERDE BOEK

Der Reysen van

JAN MOCQUET,

Naar Marocco, en andere plaatsen van Afrika.

De Reyse by my 't Jaar te voren in de West-Indiën gedaan / hadde in my een soo grooten lust gelaten / om voorts het overige des Werelds te besien / dat ik besloot naar d' Oost-Indiën te gaan / indien ik daar toe bekwame gelegentheyd mocht komen te vinden. Ten dien eynde vertrok ik dan van Parijs, en nam mijnen weg recht naar Bretagne, en ging aldaar t' Scheep tot S. Lezer (S. Nazare) in een Schip van Poligain, in het welke in alles niet meer als 20. Persoonen waren. In 't begin van onse reyse wierden wy soodanig door tegenwinden bestreden / dat wy genootsaakt waren te moeten vervallen op de Kuste van Galicie, beneden de Caap de Verc. Aldaar eenigen tijd verbleven hebbende / staken wy weder in Zee / en kwamen tot Lisbon, juyst als men aldaar vreugde en genoegte bedreef / over de geboorte van een der Kinderen des Konings van Spaanjen, 't welke heel deftig om te sien was. Want naar dat de loop der Stieren lange geduurt had (volgens haar maniere van tijd-kortinge) waar door veel Paarden 't ingewand uytgerukt / en menigte Ridders ter aarde geworpen waren / wierd eenen Stier met Petarts, of Buyr-ballen / omhangen; doch 't getal derselver was soo groot / dat hy onder het gewichte daar van nedervie l / derhalven zy gedwongen wierden eenen grooten en sterken

sterken Os te moeten gaan socken / om die te doen dragen; en evenwel boog dien noch onder soo swaren last. Dese Petarts, ofte Buyr-ballen / waren aan malkanderen gehecht / makende te samen een groot deksel / 't geen het geheele lighaam van den Os bedekten; daar-en-boven waren daar noch andere aan zijne hoorens gehecht. Het Feest ge-eyndigt wesende / wierde het vuyr in dese Buyr-ballen gesteken / en als doen soude men gesegd hebben dat den Os in de lucht vloog door dusdanigen geweld / en dat het geraas een donder gelijk was geweest: Want 10. duysent Musquetten en souden geen meer geluyt gemaakt konnen hebben als dit dede / alsoo elken Buyrbal / den een naar den anderen / afging / en dat den Os geheel geroost wierd. Ik verbleef eenigen tijd te Lisbon, op de hope die ik had / gelijk ik gesegd hebbe / van naar Oost-Indiën te sullen gaan / soo de Vloote dat Jaar daar na toe gegaan hadde: Maar als zy nu vaardig was om uyt te loopen / kwam de Hollandsche Vloote sich ontrent de palen van Lisbon leggen / en verbleef aldaar langen tijd naar de voorsz. Vloote te wachten: maar de Portugeesen en waren soo onbedacht niet van uyt te loopen. Doch als naderhand Don Louijs Tayardo, Opper-bevelhebber van de Vloote / vernam dat de Hollanders vertrokken waren / ruste hy een Vloot toe van 35. zeylen / om hun te volgen / een weynig verre in Zee gekomen zijnde / sond hy een kleyn Scheepken / voor desen genaamt geweest de Parel, en genomen van die van Rocelle, voor hem uyt / om d'andere op te doen: doch dit Scheepken de Hollanders ontmoetende / wierd door deselve genomen / en alsoo keerden d'andere weder naar de Haven van Lisbon, sonder yetwes uyt te richten. Dese gelegentheyd dus verlooren hebbende om datmaal naar Oost-Indiën te gaan / besloot ik naar Barbaryen te reysen / en ten dien eynde ging ik te Scheep tot Cascas, in een Schip van Capiteyn Poulet van Rochelle.

Wy liepen Zuyd-west-waarts aan / en zeylden verby Azamor, omtrent de Stad Lions, zijnde een verwoeste plaatse / hebbende noch heele hooge Toorens. Vijf dagen daar naar / kwamen wy aan de rede van Saffy; daar ik eenigen tijd verbleef / sonder aan Land te gaan: Maar Cidi Hamet, Talbe, ofte Secretaris van den Koning van Marocco, Muley Boufairs, tot Saffy gekomen zijnde / met zijne Almahalle, of kleyne Krijgsmacht / om herwaarts te geleyden de Caravane die van Marocco kwam / en weder te rugge te geleyden de andere die derwaarts ging / wierde alhier siek; en verstaan hebbende dat wy eenen Tabibe, of Genees-meester in ons Schip hadden / sond hy eenige Mooren om my te halen; ik ging met haar aan

Land / sonder te recht te weten wat hy van my begeerde / aldaar aan de Haven komende / vond ik desen Cidi Hamet met veel Mooren aan de mueren van 't Kasteel geseten / hy my siende / stond dadelijken op / nam my by de hand en leyde my in zijn Leger-plaatse / buyten Saffy, in zijne Tente / die seer heerlijk en met schoone Figueren geborduert was / op zijn Moorsch. Aldaar dede hy een Jode komen / om ons voor Tolk te mogen dienen in de Gemische sprake ('t welke bedorven Spaans ofte Portugees is) die my kundig was: my het verhaal van zijne siekte gedaan hebbende / besloot ik 't gene my tot zijn genesing het beste dachte / en ten dien eynde keerden ik naar 't boort van ons Schip / om eenige daar toe dienende kruyden te gaan halen. Om kort te maken ik Purgeerde hem soo / dat ik hem van onderen dede kwijt worden eenig goetje als kleyne Serpenten; 't welke my seer verwonderde / want het waren heel groote / breede en lange Wormen / en soodanige dat men kwalijken sich soo vuyle en schrikkelijke dingen soude konnen inbeelden in 't lighaam van een Mensch te zijn: naar 't selve wierd hy weer heel wel te passe / en wy waren groote vrienden / hy en zijne Alcayden deden my het beste onthaal van de Wereld; Hy gaf my een Paart om met hem naar Marocco te mogen reysen / en liet my langs den weg seer goede ziere aandoen.

Aldus vertrokken wy van Saffy om naar Marocco te gaan / en sloegen de Almahalle, ofte de kleyne Krijgs-macht / by de Adoüars, ofte de Tenten der Arabiers neder / en gingen derwaarts om met haar de Mooren hare Vrienden te sien. Dese Arabiers deden ons in haar Tenten komen / daar na spreyden zy voor ons heel dikke en hayrachtige Tapyten op der aarde neder / om te sitten / en lieten Melk van Kemels komen om te drinken / met ik en weet niet wat al voor andere dingen meer. Naar het voorsz. vertrokken wy op den avond weder naar de Leger-plaats der Mooren, die niet heel verre van daar en was. 's Anderen daags braken wy onse Tenten op / en leyden de Krijgs-macht naar Duquele, alwaar Water was. De Arabiers hebben aldaar vele wijde en diepe Kuyley gemaakt / die zy Matamores noemen / soo dat het heel verbaarlijk is daar in naar derselver grond te sien / dese zijn by hun gemaakt / om Water daar in te vinden: in sommige was Water en in andere weder niet; en dese Arabiers komen aldaar Water soeken / van meer als vier ofte vijf mijlen weegs daar in 't ronde: Van Duquele komen zy met hare Kemels / die dit Water in Oudres of Geyten-vellen laden: En als zy nu hare Kooren ingesamelt hebben / breken zy haar Adoüars, of

of Tenten weder op / en gaan naar eenig ander heel verre daar van daan gelegen geweste / latende dese aarde een langen tijd onbebout rusten: en daar naar keeren zy eens wederom al- hier / ladende zy hare Huysen / Huys-raad / Vrouwen en Kin- deren op hare Kemels / als d' oude Nomaden, en hedendaag- sche Tartarische Horden doen / en trekken alle met benden van Cabilles, ofte Geslachten op; en soo men een uyt hare Ge- slachten komt te slaan / soo houden zy daar over haar al t' sa- men verongelijkt / en wreeken ook gelijkelijken van stonden aan het selve gelede leet. Daar zijn van dese Cabilles die sich tot een voegen / om den Oorlog andere Cabillen aan te doen / die van hare vrienden niet en zijn: en dese sullen somwijlen meer dan 12000. van een Cabille ofte Maagschap wesen: want zy Trouwen onder een / de Nichten en Neven met malkanderen / en verdedigen den anderen als voorsz. d' Alderoudste en wijste onder haar / maken zy tot hun Hooft / en gehoorsamen hem in alles / en over al / gelijk als haar eygen Vader / en dat met een wonderlijke eerbiedigheyd / soo als ik hebbe gesien in den Alcayde Abdasis, Hooftman een deser Cabillen, die ons van Marocco tot Saffy geleyde / om te beletten dat die van zijne Cabille ons geenige overlast souden aandoen: want hy had ons op zijn Hooft in bewaringe genomen / hebbende het alsoo aan den Koning van Marocco beloofst / te meer dewyle de zijne een goed gedeelte des weegs / van Marocco tot Saffy, in hadden.

Om weder tot onse reyse te komen / den morgen gekomen zijnde / braken wy onse Tenten op / en terwijlen de Kemels geladen wierden / oeffenden de Moorsche en Arabiersche Ridders haar met de Lancie. Onder anderen was daar eenen jongen Alcayde, die zijn loop met zijn Lancie op my nam / my in zijn spraak toeroepende / Bara, bara, aben Serani, dat soo veel te seggen is / Wacht u Soon eens Christens, ik stak daar op mijn Paart met Spooren / 't gene een heel snel / doch schrik- achtig / barbaris Paart was / en hebbende twee Pistoolen aan de Knoop van mijn Zadel / liep ik desen Ridder te gemoete; maar mijn Paart heel hart van gebit zijnde / soo scheelde het seer weynig ofte ik soude my in de grond van dese voorseyde Matamoren, ofte groote Water-grachten / geworpen hebben / want gemeenlijk de monden van deselve / die seer vele zijn / bedekt leggen onder de kruyden: maar my bykans op de kant van eene siende / mijn Paart / om sich te redden / daar over willende springen ('t welke het niet soude hebben konnen doen / sonder ons beyde om hals te brengen / vermits de wijdte van dese Gracht) hielt ik het soo van passe op / dat / soo den Alcayde, die sich met my oeffende / sich selven ook niet op-

gehouden hadde / my soo na by dese diepte siende / ik sonder twijffel daar in gevallen / en noyt daar geheel weder uyt gekomen soude hebben ; aangesien derselver groote en schrikkelijke diepte. My uyt dit gevaar verlost siende / loofde ik God / en reed daar soo verre als my mogelijk was / latende dese Mooren sich tegen den anderen met de Lancie oeffenen / en ging aan een zijde / om dat ik niet en wiste de plaatsen deser Matamoren , als sy deden / en die soo gevaarlijk waren voor deselve niet en weten. Maar het voorsz. reden wy den geheelen dag vast voort / en leden uytnemende hette / tot aan den avond / toen wy onse Tenten stelden aan een stilstaande Water / daar alle dese Arabiers hun in wierpen om haar te wasschen en te verfrisschen : dat my bry moeyde / door dien ik groote lust hadde om van dit Water te drinken / en hoe beroert en vuyl het ook was / ja selfs een weynig zoutachtig / wierde ik evenwel gedwongen daar van te moeten drinken. Wy stelden ons dan in dese Woestijne neder / en vertrokken 's anderen daags heel vroeg weder van daar / reysende den geheelen dag door de aldergrootste hitte van de Zon / als het in dese dorre en verbrande Velden mogelijk was / van wegen de warme winden / die soodanig waayen dat sy ons by naar van dorste deden sterven : Ten laatsten kwamen wy in een Wildernisse daar men heel verre Water moest gaan soeken. Doch aldaar waren Adoüars der Arabiers , die ons aan eenige ververschingen van Water en Kemels-melk hielpen / die niet seer soet en is / maar van eene heel vreemde smake voor die daar aan niet gewent en zijn ; echter doet de nood alles goed vinden / soo als ik dikwils in mijn reysen besocht hebbe.

's Anderen daags morgens / onsen weg vorderende / wierden wy veel Arabiers , met hare Kemelen met Kooren geladen, / gewaar / die haar met ons kwamen vervoegen / om naar Marocco te gaan. Wy ontmoeten ook vele Arabiers , alle te Paarde met hare Lancien / de welke kwamen om haren Chec Abdasis te groeten / en andere hare Vrienden die in onse troep waren. Ik sag haar met een groote ootmoet de handen van haren Generaal Abdasis komen kussen / die sy eenen heel langen tijd geleyden.

Wat my aangaat / ik ging altijd in haar geselschap / latende de andere Troepen achter / vermits de begeerte die ik hadde haar te volgen / om somwijlen wat Waters van de Arabiers , haar Vrienden / te mogen krijgen ; die wy in eenige vlakten van dese Wildernissen neergeslagen vonden. Want wy gingen al geduerig voort / met sulk een uytnemende hitte / dat ik niet eens dorste mijn oogen om hoog slaan. Aldus reysende

de ontmoeten wy onder eenen Berg / eenige Arabische Harders / die hare kudden Schapen / Geyten en Kemels hoeden; tot dese gingen een getal onser Ruyters / om van hun te weten / waar wy Water souden mogen vinden: maar zy niet konnende of willen ons sulks aanwijsen / was eenen onder dese Arabiers (ons op den weg tegen gekomen zijnde) soo kloekmoedig / dat hy den stok een deser Harders af eyschte / deselve in zijn handen hebbende gekregen / begost hy daar mede op dese arme Lieden met sulken gewelt te slaan / dat het my grootelijks tot mede-lijden beweegde / hoewel ik echter grooten dorst hadde. Dese straffe onthalinge niet-te-min was oorsake / dat dese Harders ons wesen waar haar Adoüars waren / te weten ontrent een mijle daar van daan / derwaarts met groote blijt naar toe rijdende / vonden wy aldaar een van dese Arabiers, die verre van daar in een Geyte-vel Water was wesen halen: Dit Water was heel zout en warm; doch even-wel vielen alle dese Ruyters daar op aan / doch het was heel weynig / voor soo vele Personen. Ik verkreeg echter soo veel door geld / dat ik eenige droppelen kreeg van een Arabier van dese Tenten / daar wy naar toe gereden waren. Het scheen inder waarheyd dat men het leven aan dese arme Lieden onttrok / als men haar het Water ontnam / 't gene zy soo verre gingen soeken / en ten anderen in de tijd van dese groote hitte vind men aldaar ook kwalijk Water / want al haar Matamoren als dan verdroogt zijn.

Naar dat wy ons een weynig ververscht hadden / gingen wy ons weder by het Leger van de Almahalle vervoegen / en sloegen ons dichte by de Riviere de Tensif neder / een kleyne Dag-reyse van Marocco zijnde. Aldaar laafden wy ons een weynig met dit water; hoe-wel het heel warm was. Alle de landen van dat Land aldaar zijn vaste landen / een deel goed / een deel kwaad / maar meest onbebout; uytgesondert die dichte by eenige wateren zijn / die bebouwen zy. Dese Riviere Tensif levert uyt de uytnemenste Doorens van de Wereld / zijnde die kleyn en heel rood van vis / maar van een goede smake / en tot Marocco heel seer geacht.

's Anderen daags 's morgens / een weynig voort gereden hebbende / ontdekten wy Marocco in een groot veld / en 't schijnt dat dese Stad dichte by den Berg Atlas legt / hoewel die noch wel seve mijlen daar van daan gelegen is. Op onsen weg vonden en ontmoeten wy sommige Christenen, 't welke Luyden zijn die aldaar handelen; Dese wanneer zy verstaan dat 'er eenige andere Christenen met de Cafile komen / verheugen haar daar over seer / die op den weg te mogen ontmoeten: Dese brachten met

haar mede eenen kleynen Muyl-ezel / geladen met lijf-tocht. Het meeste gedeelte der Christenen deser Cafile, waren Engelsche gevangenen / met ysers aan de voeten / tot Saffy aangehouden om eenen Alcaydes wille / genaamt Abdelacintee, die een Portugees van geboorte / doch een verloochent Christen, en om zijn bekwaamheyd en kloekheyd / by hun bevel over de Cafilen, die van Marocco naar Saffy keeren / gegeven was / hebbende hy omtrent de 500. Soldaten onder zijn gebied. Dit geschiede by toeval aldus: Sekeren Antonius van Saldaigne en Pieter Cezar, Portugeesche Edellupden / te Tanger in Afrika gevangen genomen / wierden naar Marocco gebracht / en hadden aldaar 13. ofte 14. Jaren alsoo geweest / totter tijd dat zy verlost wierden / door het toedoen van den Heer de l' Isle, Arts ofte Geneesmeester / doen ter tijd voor Gesand van onsen Koning aldaar leggende. Dese twee Portugeesen in vryheyd wederkeerende / soo hadde desen Alcayde Abdelacinte met haar gehandelt / om sich selve mede te redden met het eygen Schip waar in zy haar souden begeven; ten dien eynde ging hy zijne Amahalle neder slaan / by die plaatsen daar men gewoon is 't water te gaan halen voor de Schepen / by het Hooft van Cantin; aldaar een nacht zijnde / seyde hy tot zijn Volk / dat hy een Moor doen komen had / met dewelke hy genegen was in 't besonder en heymelijk te spreken / wat verre van de Leger-plaatse / en nam ook niet meer met hem als een van zijne Slaven: dichte by de Zee gekomen wesende / schoot hy een Vuyr-roer af; 't welke het teyken was / dat hy aan die van het Schip gegeven hadde: soo dra die nu dit vuyr sagen / kwam het Volk van het Schip / 't welke achter een doornen-hegge verborgen lag / hun van hem versekeren / vervoerden en brachten hem in haar Schip / waar door hy sich alsoo redde: de Slaaf ontvluchte het naar de Almahalle, om de gevangen neminge van zijn Meester te verhalen / daar een yegelijk wel van verwondert was / en soo keerden zy alle weder naar Saffy. Maar naar-de-maal het Volk van een Engelsche Boot op de selfde tijd te Lande gekomen waren / om eenige dingen die zy noodig hadden te halen / soo wierden die vast gehouden / en in ysers gesloten / gelijk ik deselve in 't Kasteel van Saffy sag in heel armen staat / en die zedert alsoo naar Marocco gebracht waren / waar de Kooplieden voor haar betaalden 'k en weet niet hoe veel oncen Goud / 't welke ten naasten by het los-geld van den Alcayde Abdalacinte was / die het ontkomen waar. Want dese Koningen aldaar en willen niets verliesen / zijnde de gewoonte te Marocco, dat soo een Slaaf komt weeg te loopen / alle de andere t' samen sulks moeten betalen / blijvende den een voor den anderen borge / om

vry /

bly / sonder ysers aan de beenen / door de Stad te gaan / 't welke ten opsichte van de arme te verstaan is: Want wat de rijke belangt / deselve zijn gestelt in de Sisaine, 't welke het groote Gevangen-huys des Konings is / daar zy wel bewaart werden / even als dese twee Portugeesche Edellieden waren / daar van ik gesproken hebbe.

Om te komen tot de Christenen van Marocco, die ons tegen kwamen / deselve onthaalden ons wel / in een Tuyn / langs een loopent water / twee ofte drie mijlen van Marocco gelegen. D'Almahalle kwam desen dag niet in Marocco; maar ik liet deselve daar zy haar nedergeslagen had / en ik ging in de Stad slapen in een Christen huys / betalende alvooren mijne inkomste aan den Talbe ofte Hof-schrijver. Soo dra ik nu ingekomen was / en liet ik niet naar den Arts ofte Genees-meester / den Heer l'Isle te gaan besoeken / die in een schoon huys / in de Joodsche wijke / gehuys-vest was. De Heer de l'Isle hadde over lange al by de Koning van Marocco, als Gesant van onsen Koning gelegen / en was zedert van den Heer Huybert, Arts, ofte Genees-meester van onsen Koning daar ook gesonden / om den voornoemden Heer l'Isle te verlossen; doch waren beyde al weder naar Vrankrijk geweest / maar den Heer l'Isle was alhier weder te rugge gekeert. De Heer Huybert was omtrent een Jaar tot Marocco, en bekleeden aldaar het Ampt van Arts, ofte Genees-meester / by den Koning; alhier zijn voornaamste oog-wit / 't gene hem tot dese reyse beweegt hadde / voltrekkende / leerde hy soo wel d'Arabische sprake / dat hy daar in zedert heel gaauw wierde / soo als hy in zijn leven daar van openbare en Koninglijke bedieninge te Parijs, met groote vermaartheyd / gedaan heeft: sich vernoegende uyt dese Landen te trekken / meer geladen met wetenschap en Arabische Boeken / als met rijkdommen en andere gelegentheden / daar de Heer l'Isle weder gelukkiger dan hy in was.

In de Joodsche Wijk dan gegaan zijnde / wierde ik aldaar door een Jode geleyd / die my voor eenige Realen bedroog / my valscheiijk doende verstaan / dat men eenig recht moeste betalen aan de Poorte van de plaatse / als men daar in wilde gaan / en inder daad dede hy eenige tot my komen / die my sulks kwamen af-eyssehen / en ik moeste haar vernoegen. Dese Joodsche Wijke is meer dan een grote mijle van het Tol-huys / daar de Christen woonen / en dichte by des Konings Hof; en is als een Stad besonder / omringt met goede muyren / en daar en is niet meer dan een Poorte / die door de Mooren bewaart wert / en is bykans soo groot als Meaux: aldaar woonen de Joden, meer dan 4000. in getalle / en betalen Schattingen:

Alhier

Alhier zijn ook sommige Christenen: en daar woonen ook de Gesanten en Ambassadeurs van Uytheemsche Princen. Wat de Christenen belangt / die drijven daar Koophandel even als anderen / en woonen in het Tol-huys.

De Stad van Marocco is heel groot / ja veel grooter als 't gene men tot Parijs de Stad noemt; is heel Volkrijk / bestaande in 3. of 400000. Inwoonders / van alderhande Godsdienst; en daar zijn soodanige straten / daar men / om de groote menigte der Menschen / byna niet en kan doorkomen. Het meeste deel der gemeene Huysen aldaar zijn laag / kleyn en slecht gebout / van Aarde en Kalk: Maar de Huysen van de Alcaydes, Heeren en Persoonen van aansien / deselve zijn groot en hoog / van Steen gebout / en met muyren omringt / hebbende in 't midden een hoogen Toorn om sich daar op te konnen verkoelen / en daar in zijn vele kleyne vensters en luchtgaten: het bovenste der Huysen is plat en met een verhebentheyd rondom. Het Hof des Konings is van kleyne Steenen gebout / als van aan malkanderen geboegde stukken / zijnde daar aan ook vele marmere Pylaren / Fonteynen / en andere vercierselen. Hare Kerken zijn in grooten getale / van Marmer-steen gebout / en met Lood bedekt / als Dom-kerken. Op de Markten zijn groote Hallen ofte verwelfsels / daar de Kooplieden haar onder onthouden; en onder anderen die gene die de Alchec ofte Kleederen verkopen / als Uytdragers ofte Oude-kleer-verkopers. Daar zijn ook sommige vergaderingen waar in zy hare Wet onderwijsen. Door de Stad van Marocco loopen gene Stroomen ofte Rivieren / maar daar zijn menigte van Grachten en Gooten onder de aarde / om de Wateren te leyden die in overvloed van de Bergen van Atlas komen / soo uyt Bronnen als uyt gesmolten Snee: en zy doen dese Wateren herwaarts en derwaarts / tot gerief van hare Tuynen en Fonteynen / loopen. Zy hebben ook Putten en Regen-bakken. Zy dienen haar behendig van dese Wateren / om haar Landen en Tuynen daar mede te bevochtigen. Buyten de Stad / door het Land daar in 't ronde / zijn menigte Tuynen en Lust-hoven / met alderhande Vruchten en Wijngaarden / met Wateren: hebbende een kleyne Wooning in deselve om hun in te gaan verlusten: aldaar houden zy sommige Slaven toe om in te werken. Al het Land aldaar is goed en vruchtbaar / men en hoeft het bykans niet meer als maar open te krabben / en het zaad komt terstond voort. De Stad heeft aan alle kanten Bergen / behalven aan de zijde daar men van Saffy komt / daar heeft die vlakten. Daar zijn de Bergen de Draz, naar Lybien toe gelegen / van waar de goede Dadelen komen. Daar zijn geen

Boomen

Boomen op het veld / dan eenige Palm-boomen. Alle hun Boomen zijn in de Tuynen / die als onse Lust-hoven zijn.

Wat het Gerecht aldaar belangt / daar en is niet meer dan eenen Rechter in Marocco, die zy Haquin noemen / die goed en kort recht is doende / dikwils op de heeter daad selver / en heeft altijd zijn Citeres, ofte Bedienaars te voet / gewapent met stokken / en met Alfanges ofte Sabels / by hem; en als het noodig zy / wanneer hem eenige misdaad klaar is blijkende / laat hy het hooft op de plaatse afhouwen / want die verongelijkt zijn roepen quouac, quouac, dat is te seggen / door hulpe van den Koning eyssschen wy recht. Den Koning boven zijn gewoonelijke Schattingen / die hy hier en daar door het Land / by zijne Lijf-wachten / in de Bergen van Atlas, gewapenderhand laat ophalen / neemt noch daar-en-boven de tienden van alle Koopmanschappen / die daar geschieden. De Vrouwen van aansien in Marocco, en die selden uytgaan / zijn redelijk schoon en blank / de andere zijn geelachtiger en bruynder. Yder Man aldaar heeft 2. ofte 3. Vrouwen / en soo veel Bysitten als zy konnen de kost verschaffen; aan dese Bysitten geven zy een sekere somme daags / te weten 2. a 3. Tomins, om van te leven / doende elken Tomin eenen halven Reaal. Den Koning heeft vier getroude Vrouwen / en Bysitten sonder tal / die hy in het Hof afgesloten hout: en als hy vermaak daar by nemen wil / doet hy die alle naakt voor hem komen baden / en daar naar kist hy die uyt / die hem best behaagt / om by te slapen. De Mooren hebben weynig Huys-raad by haar / niet dan eenige Alcatifs, ofte Tapijten, op welke zy eten en slapen; en hebben ook eenige deksels. Slapende leggen zy heel laag / en weynige hebben Koetsen en Linnen; doch de Joden hebben Bedden als wy-luyden.

Wat de Mond-kosten aengaat / deselve zijn heel goed / en goede koop / en alles / het zy Vleys / Visch / Vruchten / en andere eetbare dingen / worden by het gewicht en de pond verkocht. Het Vleys dat daar is / zijn Ossen / Hamels / Gevogelte / wilt-braad; en van't Gebergte komt sommige Visch / als uytnemende Voorens; deselve komen van de Bergen Atlas, en van de Riviere de Tensif. De Wijnen zijn daar uytnemende en wonderlijke sterk / doch en drinken de Mooren deselve niet / maar eten wel de Druyven daar van. Wanneer een Moor by een Jode, ofte Christen, die Wijn verkoopt / sich dronken gedronken heeft / soo komt den Rechter / en laat alle de Wijnglasen / die van aarde zijn / aan stukken breken / en beslaat noch den Weerd daar-en-boven in een goede Auanie, ofte geldboete. Ik sal my vernoegen dit weynig geseyd te hebben / en

 vele

vele andere dingen / die ik van dese Stad en 't Land van Marocco soude konnen verhalen / verby gaan; dewijle die aan een yegelijk genoeg bekent zijn. Doch alleen sal ik noch maar daar by voegen / dat ontrent ses mijlen van Marocco, by den Berg Atlas, een Stad is / genaamt Angoumet, daar men noch vele vervallene gebouwen / op zijn Romeyns, met oude Letters / half versleten / siet: zijnde de Stad kleyn en seer verwoest. De Mooren houden dat daar een Heylige Persoon der Ouden begraven leyd / en daarom en willen zy de Christenen daar niet laten ingaan. En in de Bergen van Atlas zijn ook sekere Volkeren / die zy Brebbes noemen / die haar de wangen / op de maniere van een kruys / opsnijden / en een sprake besonder hebben / anders dan d' Arabiers. Dese onthouden haar sterk in dit Gebergte: betalen ook Schattinge aan den Koning van Marocco, den welken daar toe krijgs-volk derwaarts send / die af te halen. Het schijnt dese Volkeren overblijvers der oude Afrikanen zijn / die Inwoonders van het Land zijn geweest / eer de Sarazijnsche Arabiers aldaar gekomen zijn / die haar daarom in sekerheyd afgesondert gehouden hebben / en ook eenigsints Christenen zijn geweest; maar dat den ommegang en heerschinge der Arabiers haar zedert bedorven heeft.

Vorders als ik te Marocco kwam / was den Staat van 't Land aldus: Muley Boufairs, als doen Koning van Marocco, een der Sonen van Muley Hamet, wierde den Oorlog aangedaan van zijnen Broeder Muley Chec, van Muley Abdalla, zijn Neve / en van Muley Zidan zijn andere Broeder. Want dese drie Broeders te samen / voerden eenen wreeden Oorlog om het Koningrijke van Marocco; doch desen Muley Boufairs sich geheel op zijnen Bassa Joda verlatende / en dede daarom zijn saken te beter niet. Want Muley Abdalla, Sone van Muley Chec, Koning van Fez, won eenen Veld-slag van zijnen Oom Boufairs, die sich inder nacht in 't Gebergte van Atlas, in het Huys van den Alcayde Asur, begaf / 't welk een heel sterk Kasteel is: Doch de Brebbes setten hem af / en deden hem groote moeyten aan / eer hy aldaar konde komen; van hier sond hy daar naar zijne meest begunstigden Alcayden weder te rugge / om zijne Vrouwen en Dochters af te halen en in sekerheyd te geleyden; maar dese / zijnen geheelen Schat met haar meede brengende / wierden voor den dag by Angoumet afgeset / op een plaats / daar zy gebleven waren om een weynig van hare vermoeytheyd des wegs te rusten. De Brebbes leefden met dese Vrouwen en Dochters naar haar welgevallen / en leyden een Dochter tot Muley Abdalla, om dat hy haar ter Vrouwe begeerde / schoon zy zijn Nichte was. De Alcayden,

geleyders van dese Vrouwen / haar afgeset siende / en sonder eenige middel om haar verlies weder te krijgen / begaven haar t'harer behoudenis in een Asoy, ofte Kerke / onder de alforme, ofte bescherminge / van een Heylige Marabou: Maar Muley Abdalla sulks bericht zijnde / liet haar met de Marabou selve halen; doch die bad hem / Abdalla, sonder ophouden dat hy haar 't leven wilde laten / 't gene hy beloofde: echter / al-eer hy in zijn Michouart, ofte Paleys / keerden / liet hy haar alle onthoofden; welke hoofden hy aan zijn Vader naar Fez toe sond / die 't voorsz. verstaande / sulks gantsch niet goed en vond / om dat hy de Marabou bedrogen had. Siet daar den stant der saken van dese Vorsten.

Eens op een dag door de Alcasave gaande / 't welk het Huys des Konings is / sag ik een Geschut van Metaal / van een wonderlijke groote / en verwonderde my over de groothẽyd van zijn gewichte; doch my wierde geseyd / dat het gemaakt was geworden voor een sekeren hoog begunstigden Alcayde, die een Koning van Marocco had willen verraden / en dat hy de verraderye selfs ontdekt hadde door de middel van een zijner eygen Brieven; dat den Koning hier over op een dag / sonder yets te laten blijken / vraags-gewijse desen Alcayde voorgesteld had: Indien een Dienaar van zijn Meester seer bemint wierd, en dat die den selven evenwel socht te dooden, wat een soodanigen doch wel mochte verdient hebben? Dat den Alcayde daar op geantwoord had: In een grof Geschut gesteken, en daar uyt als een kloot geschooten te werden; Dat den Koning hem hier op weder geseyd hadde: Gy hebt sulks dan verdient; en hadde hem daar op voorts den Brief / met zijn eygen hand geschreven / vertoont / blijvende den anderen hier over heel verbaast staan / en hadde toen den Koning dit grof Geschut doen maken / latende den Alcayde daar in steken / en toen alsoo af-schieten / volgens 't oordeel van zijn eygen mond / en de verdiensten zijner verraderye.

In de Stad van Marocco is een groot getal gevangene Christenen, soo van Mannen als Vrouwen / die men aldaar van alle kanten uyt Barbaryen te koope brengt. Het gebeurde op sekeren dag / dat eene Christene Vrouws-persone / Slavinne zijnde in een der grootste Huysen van die Stad / een Dochter van het selve Huys soodanig in de Wet Jesu onderwees / haar heymelijk 't Christen geloove leerende / dat zy haar soo vast de Wet van den waren God in haar verstand drukten / dat het niet mogelijken voor d' andere was haar yets van den Alcoran ofte Mahometaansche Wet te konnen leeren; ja zy hielt haar soo vast aan den Gods-dienst der Slavinne, dat zy geensints in de Hey-

densche Kerke wilde gaan. Den Koning daar van verwittigt zijnde / dede dese Neophyte voor hem komen / en dreygden haar / dat / indien zy de Wet der Christenen niet en kwam te laten varen / hy haar soude doen dooden ; doch zy sulks gehoort hebbende / antwoorde seer kloekmoediglijke daar op / dat zy naar de dood niet en vraagden / en dat alle de pijnen des Wereldts haar niet en souden doen afstaan van 't geloove / daar zy in onderwesen was. Dit den Koning hoorende / gebood dat zy gebonden in handen gesteld soude werden van den Haquin, ofte Opper-rechter / om haar te doen sterven ; doch dat zy / gantsch onvertsaagt zijnde / geenig teeken van vreese daar over getoont hadde : maar dat zy volkomen vaardig was ter dood gebracht te werden. Den Koning haar noch eenmaal weder hebbende doen vragen / of zy haar dan niet en wilde bekeeren tot haar-luyder Wet ; soo antwoorden zy daar op / dat hunne Wet niet en dochte / en dat zy om de liefde van den genen die om ons de dood geleden had / sterven wilde. Desen wreeden Koning / siende dat hy haar alle dese vermaningen en beden te vergeefs dede / socht echter noch voor de laatste male haar van haar oog-wit af te trekken / en daar toe liet hy haar voorstellen / dat hy haar wilde in den Echt besteden met een der grootste van zijn Hof : maar zy daar op soo veel te meer met alle zijne beloften gekkende / soo beval den Koning / hier over verstoort werdende / dat men haar van stonden aan het hooft af soude houwen / 't welke ook geschiede : Alsoo stond dese onnoosele en deugtsame Dochter / stantvastelijken en Christelijken / dese martelisatie uyt.

Als ik nu nauwkeuriglijk dese Stad van Marocco besag / soo geraakte ik op een dag in het Michouart, of des Konings Hof / en sag in de eerste voor-plaats heel schoone Gebouwen op zijn Moors, verciert met Fonteynen / die in vaten en bekkens van Marmer in de aarde komen / met menigte Oranje- en Citroenboomen / met vruchten beladen : Maar in de tweede plaatse / daar ik ook in trad / vond ik kleyne Galderyen / onderstut met Pijlaren van witte Marmer / soo wel en kunstig gehouwen en gewerkt / dat de beste Werk-lieden haar over die konste verwonderden. Op d'aarde waren menigte vaten van Marmer / vol klaar en levendig Water / daar in ik eenige Mooren haar in sag wasschen / om daar naar haar Sala ofte Gebed te gaan doen : maar deselve / my gewaar werdende / begosten te roepen / en my naar te loopen ; 't welk my met ernst mijn treden dede verdubbelen / om metter haast daar uyt te geraken. In een ander Tuyn sag ik een heel schoone Vijver / gemaakt van Metselwerk / waar men sich in bade / en aldaar vond ik

eenige

eenige Morinnen, die haar Alquisayes ofte Slupers wiesschen / en daar naar ook het Lighaam.

Naar 't voorsz. ging ik de Leeuwen sien / die in een groote steene muyr / boven heel open zijnde / gesloten waren / en men klom met een trap op deselve; aldaar sag ik / onder andere dingen / eene genoegsame aanmerkens-waardige sake van een Hond / die eertijds voor de Leeuwen tot haar voedsel geworpen was. Desen Leeuw / de oudste van alle / d'andere minder zijnde / had den Hond / die men hem toewierp / onder zijne klauwen genomen / om hem te verslinden; doch eerst een weynig daar mede willende speelen / was 't gebeurt dat den Hond den Leeuw sesteerden / als ofte hy zijne kracht erkenden; en hem met de tanden eenige zeerigheyd / die hy onder de keel was hebbende / soeteltjken krauwende / nam den Leeuw soodanigen vermaak daar in / dat hy den Hond geen kwaad gedaan / maar dien bewaart hadde voor d'andere / en 't was nu / als ik hem met dese Leeuwen sag / al 7. Jaren geleden dat hy by die geweest was / soo de Christen Slaaf, die haar bewaarden / my seyde: Den selven verhaalde my ook / dat wanneer hy aan de Leeuwen t'eten gaf / de Hond met haar at / en haar selfs somwijlen t'eten uyt de muyl rukten; dat ook / terwijlen de Leeuwen om haar onderhoud vochten / den Hond / soo veel in hem was / zijn beste dede haar te scheyden; en wanneer hy sag / dat hy sulks niet en konde doen / door eene natuerlijke ingedinge / soo seer begost te huylen / dat de Leeuwen (die door het gehuyl der Honden verbaart zijn) sich terstond kwamen te scheyden / en haar met den anderen te verdragen. Dit voorbeeld der Dieren vertoont / wat de demoedigheyd en gehoorsaamheyd / tegen yemant grooter als hy selve / te wege kan brengen / en hoe edel en grootmoedig den Leeuw onder de andere Dieren is.

Dit Leeuwen-park uytkomende / ging ik de Paarden des Konings sien / die onder luyffens / op haar-luyder maniere gemaakt / stonden / en wonderlijk vet en glad waren: het waren Christenen Slaven die deselve versorgden; en daar was een groote en kleyne Stal / alles soo wel geschikt / dat het niet beter konde zijn. Het waren alle Turksche Paarden / de schoonste die men konde sien. Naar ik my voor dese male genoeg door de Stad vertreden hadde / keerde ik weder naar den Tol / 't welk de plaatse is daar de Christenen hun onthouden / en wel een myle van het Alcasaue ofte Koninglijke Hof / en dat dichte by de Joodsche Wijk gelegen is.

Ik vernam daar een seer destige geschiedenisse van een Koning van Marocco, die zijn Soon met een Leger gesonden had om

het Koningrijke van Gago (daar het beste Goud van daan komt) te winnen; desen jongen Prins alle de Woestijnen van Lybie, met een groote moeyte en arbeyd / door hem en de zijne / doortrokken hebbende / en by de Landen van Gago gekomen zijnde / soo wierd dien Koning van zijne komst verwittigt / derhalven trok hy hem met een heel sterk Leger van Swarten tegens / en met het selve besette en omringden hy hem soodanig / dat desen noch voorwaarts noch achterwaarts en konde; en boven dien wierd die ook door twee groote uyterste ellenden / als honger en dorst / in sulker voegen bestreden / dat het meeste gedeelte van zijn Volk daar door waren komen siek te werden / en niet wetende wat hy in desen nood soude doen / (want aldaar blijvende / hy van honger sterven moeste / ofte sich aan zijne Vyanden overgeven / en willende wederkeeren / ofte verder trekken / was hy gedrongen slag te leveren / en de zijne konden niet meer / wegens hun swakheyd / gekregen soo door de moeylijkheyd des wegs / als schaarsheyd van Lijf-tocht) soo gebeurden het / terwijlen desen Prins van Marocco aldus in zijn Tente bekommert sat / dat twee zijner Soldaten in hare Hutten Schaakten / en dat den eenen daar van hem seer beset vond / konnende zijnen Koning noch voor noch achterwaarts schuyven / en dat zijn Metgesel / al lacchende / daar op seyde / dat hy haren Prins geleek / die noch voor noch achterwaarts en konde trekken / sonder wel te vechten en hem in groot gevaar te stellen. Zy dese woorden tegen den anderen sprekende / soo geschiede by toeval / dat een der begunstigde van de Prins verby die Hutte ging / die 't voorsz. hoorde / en sulks so dadelijken aan zynen Meester overdroeg / die 't selve verstaan hebbende / van stonden aan dese twee Soldaten dede halen / (die hun daar seer over verwonderden) haar over verscheyde saken ondervragende / van wat zy gedaan en geseyd hadden / waar door zy / hun eyndelijken gedrongen siende / hem de waarheyd bekenden / en vielen ter aarden voor hem neder / versoekende vergiffenisse / 't gene den Prins hun verwilligden; doch vraagde straks daar op met eenen / aan dien die de voorsz. redenen gevoert had / wat hy hem in dusdanigen gevaar raden soude te doen? De Soldaat / wel beraden zijnde / antwoorde den Prins; dat soo hy zijn raad wilde gelooven / hy niet alleen hem selven / nevens haar / redden / maar daar-en-boven een groote eer behalen soude / indien de sake kwam te gelukken / soo hy die in zijn gedachten hem voorgesteld hadde: Den Prins beval hem daar op stoutelijk te seggen 't gene hy wilde; Hier op seyde den anderen / dat hem bericht was / dat den Koning van Gago een schoone Houbare Dochter hadde / dat hy / die een jongen

Prins was / en Vrouwen moeste hebben / aan desen Koning Gesanten behoorde te zenden / om hem te doen verstaan / dat hy in zijn Land niet gekomen was met voornemen van hem den Oorlog aan te doen; maar alleen om zijn Dochter ten Houwelijk te mogen hebben / van wiens volmaaktheden en uytnemende gaven hy had hooren spreken. Den Prins 't voorsz. gehoort hebbende / vond dien raad soo goed en soo wel / dat hy terstond Gesanten naar dien Koning / om de saak / af-vaardigden / die ook heel wel wierden ontfangen / ten opsichte van haar gesantschap; de vrede gemaakt zijnde / wierde het Houwelijk door dese middel gesloten / en met groote Zege-pralingen / op zijn Moors, volvoert. Den Prins ontfing van zijn Schoon-vader veel schoone en rijke giften / onder anderen drie goude Klooten / van binnen hol / wegende de drie 750. ponden / en waren alle drie van een wonderlijke groote / maar naar mate den eenen een weynig kleynder als den anderen: en dese werden huydendaags aan de Alcasave, ofte 't Hof van Marocco, op den top van eenen hoogen Tooren / noch alle drie / aan een hand-boom vast gemaakt zijnde / gesien / de grootste om laag / en soo al opgaande / zijnde de kleynste aan het eynde. Wanneer de Zon schijnt siet men die van heel verre blinken / gelijk ik in 't komen naar Marocco aanmerkte: by tijden van Oorlog is daar heel veel met Musquetten naar geschoten geworden. Siet eens wat den goeden raad van desen Soldaat al te weeg bracht; en zedert dien tijd is het Koningrijke van Gago, daar dese Dochter Erfgenaam van was / aan de Koningen van Marocco gebleven / die aldaar van daan haar Goud laten halen. Naderhand van mijn reys wedergekomen zijnde / en my op een dag by het Noenmaal van den overleden Franschen Koning bevindende / (die op dien dag Purgeerden / en in zijn Nacht-tabbart / in zijn geheym Kamerken (was) ik van zijn Majesteyt mijn afscheyd wenschende te nemen / om naar Oost-Indiën te gaan) soo kwam het te pas / sprekende van het Schaak-spel / dat twee Grooten van zijn Hof twee dagen en twee nachten sonder ophouden met Schaaken doorgebracht hadden / en verhalende den Koning van de spitssinnigheyd en arglistigheyd van dit Spel / soo nam ik de vrymoedigheyd hem dese geschiedenis van den Prins van Marocco te verhalen / daar in hy groot vermaak schepten / en vond de vindinge van dien Soldaat heel goed. Tot besluyt / alle dese Mooren zijn groote Schaakers / soo als ik onder haar zijnde in acht genomen heb; want naar de Joodsche Wijke gaande / vond ik by naar altijd die de Poort bewaarden met dit Spel besig; zy zijn ook daar in heel gauw en zinrijk / naar-de-maal zy meest al-te-maal swaarmoedig van

geest

geest zijn / en dit maakt haar mede heel scharpsinnig ; boven al zijn zy beminners van snedige en scharpe treeken / en schoone spreuken : Gelijk daar eens eenen was die goed gelaat en schijn van vriendschap aan een ander thoonden / en hem op het Tapijt veel Kost om t' eten voorstelden : waar door hy den anderen / wien dese eere aangedaan wierde / aardiglijken dede seggen : En geeft my soo veel Brood niet , maar het Harte , 't welke soo veel te seggen was als de goede wil en genegentheyd ; want hy wiste wel / dat den selven hem in zijn ziele kwaad wilde. Desen trek wierd gesepd van den Alcayde Mummin.

Naar eenigen tijd te Marocco my opgehouden te hebben / siende dat de Caravane sich vaardig maakte om naar Saffy te gaan / dede ik mijn beste om mijnen Brief van oorlof van Haquin , die den grooten Richter aldaar is / te verkrijgen / om sekerlijk Scheep te mogen gaan / sonder door die van Saffy opgehouden te werden. Ik betaalde dan mijn in- en uyt-gang aan de Talbes van den Tol / die die Poorten bewaren / 't welk een recht is dat yder Christen , te Marocco komende / haar schuldig is : En inder waarheyd / men kan nooyt genoeg gedaan hebben om dit slag van Volk te vernoegen. Ik vertrok dan van Marocco den 22. October / en wy sloegen de Almahalle vier ofte vijf mijlen van Marocco neder / in een veld langs den Berg Atlas , en daar zijnde / gingen wy / met ons drie of vier in geselschap / in de Adoüars ofte Tenten der Arabiers , een halve mijl van de Almahalla , om Gevogelte / Eyeren en andere Mond-kosten te hebben : maar ik daar zijnde / sagen wy veel Ruyters naar andere van het selfde Lands-volk loopen / die haar Kamelen en andere Beesten wech dreven. De Vrouwen van dese Arabiers namen de Zadels der Paarden van hare Mannen op haar hoofden / en liepen naar haar weydende Paarden ; hare Mans / die daar dichte by arbeyden / klommen terstond op deselve / en liepen als blixemen achter hare Vyanden / met de Lancie in de vuyst ; en ik geloove dat zy eyndelijk het hare wederkregen. Dese Vrouwen waarschouden ons / van in aller naarstigheyd weder naar ons Leger-plaatse te keeren / uyt vreese dat dese vyandlijke Arabiers ons gevangen mochten komen wech te leyden : 't welk wy deden / siende soo grooten schrik / oproer en geschreeuw onder haar. Maar het is een vreemde sake van dese Volkeren / die alle van een Geloof en Land zijn / dat zy evenwel den anderen den Oorlog aldus aandoen : doch ondertusschen onderhouden zy desen regel en tucht onder hun / dat zy / als de tijd komt dat men de Landen moet bezaayen / ofte het Kooren versamelen / als dan met malkanderen vrede maken ; maar daar naar / als haar Granen gedorst / en in haar Matamores ,

pag.

of Kuylen in het veld (daar zy al haar Kooren in bewaren) gesloten is / dan hervatten zy den Oorlog noch heftiger als voren. Dese Matamores of Kuylen / daar zy haar Kooren (gelijk ik gesegt hebbe) in bewaren / dekken zy met planken / en daar naar met aarde daar boven op / en dat in soodaniger voegen / dat zy daar op konnen Ploegen en Zaayen. Zy verschuylen hun Graanen aldus inder nacht / als sulks geenig Mensche siet / selver hare Vrouwen nochte Kinderen niet; en wanneer nu den tijd aankomt dat zy een menigte Kooren noodig hebben / ofte om te Zaayen / ofte sulks tot Marocco te koope te brengen / als dan halen zy het daar weder uyt. Dit hun Kooren bewaart sich aldaar heel wel en droog en langen tijd in de aarde.

Den 23. van de voorsz. Maand slogen wy de Almahalle neder by den Berg Atlas, in een effen veld; aldaar ging ik eenige Planten en Kruyden soeken / en als ik door het veld wederkeerde / wierde den Alcayde Abdasis, Hooft van een Cabille der Arabiers, my gewaar / den selven riep my by hem / my vragende wat Kruyden dat het waren / die ik met my droeg / en wat ik daar mede wilde doen? Ik gaf hem reden daar van / en daar na vertrok ik in onse Tente: Als het nu ontrent vier of vijf uyren in den avond geworden was / uyt-gegaan zijnde om my wat te vertreden / en de koele lucht te scheppen / ontmoete ik noch eens den voornoemden Alcayde, die ook uytgegaan was om zijn Leger te besichtigen / en my weder geroepen hebbende / nam hy my by der hand / en leyde my buyten de Tenten te wandelen; en als doen vertelde hy my vele dingen van den Afrikaansche Oorlog / en van den slag van Dom Sebastiaan, Koning van Portugaal, en dat hy doen noch heel jong was geweest / zijnde het nu al 35. Jaren verleden. Hy seyde my onder andere saken / hoe dat de Christenen doen voorgenomen hadden haar uyt te roeyen; maar dat zy / die te voren in Oorlog waren / hoewel van eene selfde Wet / doen t' samen vrede gemaakt hadden / om te beter haar te beschermen; en toen de Christenen te gemoet gegaan waren / naar de Stad van Tanger, die de Portugeesen toekwam. Dat zy aldaar besloten hadden Dom Sebastiaan slag te leveren / dat die verselt was geweest met een Moorschen Koning / na-maagschap van de Koningen van Marocco, die sich wettig Koning seyde te zijn / en dat d' andere tegens recht hem de Kroone onthielden. Als nu de twee Heyrlegers dichte by den anderen in slag-orden stonden / hadden de Christenen het minste teyken niet van eerst te willen aanvallen / getoont / maar hun stille gehouden; doch dat zy daar-en-tegen aldeur doende waren geweest haar gestadig met

met de Lancie tegens den anderen t' oeffenen / dat zy toen / siende dat d' onse (de Christenen) hun niet en roerden / haar met verwoetheyd waren komen aantasten; maar dat zy / in 't begintsel slecht onthaalt geworden zijnde / sich op de vlucht begeven hadden; en dat de Christenen, denkende dat alles by hun gewonnen was / haar met groote on-ordentelijkheyd en verwarringe vervolgt hadden / maar de Mooren hun daar op weder versamelt / en sich tegen dese verstroyde omgekeert hebbende / hare geleederen licht gebroken / en aldus Dom Sebastiaan de slag doen verliesen hadden / dat hy op de plaatse was komen te blyven / met twee andere harer Koningen / en dat een groot getal Gevangenen naar Marocco gebrocht waren geworden. Hy seyde my ook van Muley Maluco, ofte Abdelmelech, een der Koningen die den slag gewonnen had / dat die daar in van siekte / in zijn Ros-baar / naar op alles goede ordre gestelt te hebben / gestorven was: Als dese die by hem waren gewaar wierden dat hy overleden was / soo hadden zy uyt vreese / van de Soldaten daar door mismoedig te maken / schoon by haar de Victorie was / sulks verhoolen gehouden / en selver dese lust gebruykt / dat zy zijn Hand uyt de Bare deden komen / om daar by te doen gelooven als ofte hy noch in 't leven waar geweest / hebbende hy in Persone hier in versien / en gelast dat men naar zijn dood alsoo doen soude.

Abdasis, my dit alles verhaalt hebbende / sprak ook van Muley Boufairs, tegenwoordigen Koning van Marocco, alsoo die zijnen tijd by zijne Vrouwen en Bysitten alle te veel versleet / en sich alle te seer op een zijner Bassaas, genaamt Joda, vertrouden / dat hy derhalven den Veld-slag / die stont om gevochten te werden als wy van Marocco vertrokken / wel mochte komen te verliesen: Dat ook alle dessels vermaak niet anders en was dan comer, couscoussou, auquam, dat is te eten van een seker Meel / toe-gemaakt als Banket-zuyker: maar dat hy hem daar in bedrogen soude vinden / gelijk ook geschiede; want hy de slag verloor / gelijk ik hier boven al verhaalt heb; en wierde uyt zijn Koningrijke gestoten / vluchtende naar den Berg Atlas, even alsoo als onsen Nostradamus, in zijne Centurien, voorseyd hadde / en als men my zedert getoont heeft. Abdasis seyde my noch daar-en-boven / dat / als den Koning sich niet in den slag laat vinden / de Soldaten de moed verliesen / en dat / als den Koning een Leeuw of een Henne zy / zijn Volk het ook worden.

Wat het Coucossou belangt / daar ik gewag van gemaakt / en dikmaals van geproeft hebbe / dat is rond als Excet-suyker ofte Coriander-zaad, en word bereyd van Meel met Water / in een

een Pan / daar naar wert het in een aarde vat / van onder met kleyne gaten als een zeefte / gedaan / en dan in een pot aan 't vuyr heel siedende gestelt / makende hem den damp gaar / daar naar gieten zy sop daar op / en dan eten zy dat met grote stukken als Kaats-ballen: 't is van een heel goeden smaak / maakt vet en voet wonderlijken. Ik hebbe dikwils daar van gegeten / 't gene my de Morinnen en Jodinnen toe-maakten: hun Kooren is daar toe heel bekwaam / om dat het heel droog is: het onse / veel vochtiger zijnde / en soude soo goed niet wesen / indien men het eerst in den Oven niet wel en dede droogen.

Naar dese reden van den Alcayde, vertrokken wy naar onse Tenten / tot 's anderen-daags morgens / toen wy onse reyse hervatten / en wy hadden dien dag een geheel kwaden weg / door dorre en on-opklimmelijke Bergen / sonder weg of streek te houden / met een onverdraageliijke hitte; het versch water ontbrak ons aldaar seer; ik sat op een Muyl-ezel / en was elke reyse genootsaakt te voet te moeten gaan / 't welke my heel moeyelijken viel / om dat ik wel 6000. guldens in Goud by my hadde / soo in klompen als in Tybre, dat is / in Poeyer / gelijk het van Gago komt / als ook in Munte / zijnde Sequins van Barbaryen: Ik hadde de grootste moeyten des Wereldts / om t'elkens weder op te stijgen; want ik en moeste niet achter blijven / uyt vreese der Arabiers, en van die van onse Caravane selver. Alle de moeyelijkheyd van desen dag overgekomen zijnde / soo kwamen wy ons neder slaan by Duquele, daar dese Matamores zijn / daar ik soo vele van geseyd hebbe. Aldaar kwamen vele Arabiers te Paarde / wel uytgerust met hare Lancien / Abdasis, Chec en Capiteyn harer Cabille, groeten; dese brachten hem alle vereeringen; en naar dat zy hem de handen gekust hadden keerden zy weder naar hare Adoüars, die wel 2. a 3. mylen van daar waren. Den volgenden dag reden wy voort / naar de rust-plaatse Saffy, deselve vast naderende / soo reden wy door heele hooge Brem-bosschen / alhier waren twee Moorsche Ruyters / die my van den rechten weg af sochten te leyden / my doende met haar dwers door dese Bramen gaan / die soo hoog waren dat men nauwelijks die daar in reden konde sien. Ik sat op mijn Muyl-ezel / en wy te samen by een vervallene muyre komende / soo stegen zy af / en seyden tot my dat ik mede afstijgen soude / vertrouwende dat daar een Fonteyne was / om ons te verversschen: doch siende dat zy my alleen wilden doen afstijgen / om my achter dese oude muyre te krijgen / soo keerde ik terstond mijn aansichte naar den grooten weg / met de grootste haaste / die ik konde / en ontkwam alsoo eer-

eerlijken uyt hare handen: Haar voornemen was / soo ik meene / dat zy my mijn Goud en Silver / dat ik by my droeg / afhandig gemaakt / daar naar my de Keel afgesneden / en aldaar in een Kuyle geworpen souden hebben: maar ik kreeg een goede ingevinge op het uyterste als ik meenden af te stygen: dit geluk kwam ook daar by / dat den grooten weg / daar de Cafile langs reed / niet verre daar van daan en was / 't welk oorsaak was / dat ik my te lichter konde redden. Mijn al te groote spoed / en de begeerte die ik hadde van voort te geraken / en van de eerste tot Saffy te komen / was oorsake van dit toeval: Eyndelijk / God my de genade gedaan hebbende van gelukkelijk te Saffy te komen / naar dat ik my een weynig aldaar ververscht hadde / soo dachte ik om t' Scheep te gaan / en dede mijn Reys-tuys door de Talbes besichtigen / hun betalende 't geen haar van rechts-wegen toekwam.

's Anderen-daags / als ik meende t' Scheep te gaan / mijn Reys-tuyg aan de Haven doende brengen / kwamen de Talbes my den Brief en vry-geley van Haquin van Marocco, eysschen / haar die gegeven hebbende / seyden zy my / dat die niet meer en gelde / dewijle Muley Boufairs, van wien dese was / niet meer Koning van Marocco was / en dat ik eenen anderen van Muley Abdalla moeste hebben / als doen Koning van Marocco zijnde / onder zijn Vader Muley Chec, die te Fez was. Dit beletsel bedroefde my seer / alsoo het my de gelegentheyd van een Schip dede verliesen / 't gene weder naar Vrankrijk keerde: Evenwel / uyt nood gedult nemende / moeste ik een Trotier, ofte Bode met mijnen Brief naar Marocco senden / om eenen ander te gaan halen / 't welk sonder moeyten en kosten niet en geschiede. Maar het ongeluk was / dat / desen Brief gekomen zijnde / ik bynaar noch twee Maanden aldaar moeste wachten naar de gelegentheyd van een Hollands Schip / dat niet eer als 8. a 10. Weeken daar naar soude t' zeyl gaan. Dese verandering van Marocco was geschied zedert mijn vertrek van daar: want Muley Boufairs, Koning van Marocco, de slag tegens zijnen Neef Abdalla verlooren hebbende / soo vluchte die in het gebergte / daar hy afgeset wierde / als ik geseyd hebbe / en Abdalla wierde vreedsaamlijk Koning van Marocco. Zedert hebbe ik verstaan / dat Boufairs met zijnen Neve weder verdragen was: maar dat Abdalla (geduerende den vrede ontdekt hebbende / dat den anderen hem eenig verraad was brouwende om hem af te setten) den selven / naar dat hy hem zijn ontrouw verweten hadde / doorsteken heeft: maar dat naar het voorsz. Ziden, zijnen Oom / met de hulpe van den Santon ofte Marabou, Abdalla verdreven / en sich selven tot Koning van Ma-

rocco

rocco gemaakt heeft; en daar naar selver noch door den Santon verjaagt geworden is. En men seyd/ gelijk ik naderhand verstaan hebbe/ dat zy elkanderen weder slag gelevert hebbende/ toen de Santon de nederlage gehad heeft/ en door Ziden gevangenomen/ en ter dood gebracht is/ doende hy hem tusschen twee houten midden door sagen: maar dat zedert/ hy met zijnen Neve Abdalla weder eens geworden zijnde/ de Koningrijken van Fez en Sus aan Abdalla gebleven zijn/ en dat van Marocco aan Ziden. Want de Marabous en Santons belangt/ deselve zijn heel gevaarlijken onder dese Volkeren/ om dat de schijn van Gods-dienstigheyd en Heyligheyd in haar Wet (gelijk in alle andere) een groote middel is om het volk tot oproer te brengen/ als dikwils gesien/ en noch versch in geheugenisse is/ in desen/ welke/ zedert hondert Jaren/ dit laatste Geslachte gesticht heeft/ en die aldaar huydendaags is heerschende. Wat Muley Chec aangaat/ die te Fez was/ dien ging naar Spanjen, hem begerende Christen te doen maken/ en hy leverde daar op inder daad de sterke plaats van Arache in handen van den Koning van Spanjen, die hem daar voor eenig onderhoud gaf/ en beloofde hem gewapender-hand weder in de Koningrijken van Fez en Marocco te herstellen; maar die van Fez hebben daar naar niet willen luysteren/ noch sich met de Spanjaarts verdragen; en Abdallas Soon kwam ook weder te Fez, die hem sulks mede belette: soo dat zedert desen Chec gedwongen is geweest selfs weder daar van daan te gaan/ sonder yetwes anders van de Spanjaarts te gewinnen/ als haar een soo goede plaats in handen gesteld te hebben.

Maar om weder te komen tot het verblijf/ dat ik gedwongen was tot Saffy te moeten doen; ik hielt my ondertusschen besich met de Stad en het daar in 't ronde te besien. Het is een kleynen Stad/ gelegen aan de Zee-kant/ hebbende geen Haven/ maar alleen een Reede en Inham; zy is eertijds van de Portugeesen beset geweest/ en is ontrent soo groot als Corbeile, en redelijk wel omringt met muyren: zijnde van alderhande slag van Menschen bewoont/ als Joden, Mooren en Christenen: Alhier is ook een Tol-huys. Aldaar zijnde/ soo sloeg ik onder andere dingen acht op de maniere van haar Trouwen/ 't welk met de volgende Staatzye is toegaande: Zy setten de Getroude op een Muyl-ezel/ wel gebardeert en met ringen omringt/ en gelijk een Kouw of Tooren/ omhangen met Tapijten/ op zijn Turks: geenig Mensche kan dese aldus beslootene Vrouwe sien/ maar zy een yder/ door eenige doorluchtige Sluyers: boven de Tooren isser noch een Sluyer/ en aldus leyden zy haar/ in dese toerustinge/ door de geheele

Stad / werdende gevolgt van vele Muyl-ezels / geladen met het gene aan de Nieuw-getroude ten Houwelyk gegeven wert: Naar de voorsz. komen ook de Mannen en Vrouwen / van gelyken op Muylen en Muylinnen geseten; roepende de Vrouwen uytnemende hart / bewegende zy de tonge tusschen de tanden / desgelyks doen ook de Mannen / en tusschen beyden ryden doobele Trommel-slagers op zijn Moorsch. Dese wandelinge volepnd hebbende / soo gaan zy Noenmaal houden; daar naar komen zy weder op de plaatse / en indien het de Vrouwe van een Ridder / ofte een Oorlogs-man zy / soo vergaderen haar aldaar alle zijne Vrienden te Paarde / en die Speelen met de Lancie voor de Getrouden twee of drie uyren lang: dat gedaan zijnde / soo vertrekken zy alle. Vorders indien den Man zijn Vrouwe niet Maagd en komt te vinden / soo verstoot hy deselve / en sentse / met al 't gene zy mede gebracht heeft / wederom: en om te bethoonen dat zy Maagd geweest is / soo doen zy de Onderbroek van de Getroude / heel bebloed zijnde / door de Stad dragen. De Joden gelooven en onderhouden dit selfde mede.

Wat hare dooden aangaat / zy hebben Kerkhoven en Graben / daar zy gaan weenen over de overledenen / namentlijk de Vrouwen die en missen noopt eenige Vrydagen / als ook op hare Feest-dagen daar te gaan. De Joden doen het selfde / gelijk ik in Syrie self gesien hebbe / alwaar zy een seker vat / onder open zynde / gebruyken / en haar tranen recht daar door op het Graft / 't welk zy met Bloemen omringen / laten vallen.

Ik sal dit noch verhalen; dat alle de Mooren als Gevangenen en Slaven van haren Koning zijn: want zy souden / wie het ook was / uyt het Land ofte het Koningrijke niet derven gaan / sonder zijn uytgedrukte verlof en last / soo als ik menigmaal te Saffy in acht genomen hebbe: Onder anderen / hoe dat op een dag een Moorsche Jongeling / sonder daar op te denken / in een Boot der Christenen, door nieusgierigheyd / of om sich wat te vermaken en te Vissen / getreden zijnde / en den Haquin sulks gesien hebbende / soo dede die hem terstond door zijn Dienaars grijpen / daar naar op d'aarde leggen en wreedelijk met stokken slaan.

Gedurende den tijd die ik te Saffy was / verwachtende de gelegentheyd om te mogen vertrekken / ging ik door de woeste velden Planten / en heel schoone Bloemen soeken / om deselve aan mijnen Koning te brengen: Ik versamelde daar een groten hoop / die ik wel dede in pakken; Door de Jode Cochin Beschuyt doen bakken / en andere verversching des Lands tot mijne reyse hebbende verbaardigt / soo begaven wy ons eyndelijk

onder

onder zeyl / doch hadden by de Sorlings veel tegenwinden: Naar dat wy d' eene tot d' andere kant geloopen hadden / soo kwamen wy omtrent de Kust van Engeland met een heel mistachtig weder / 't gene ons groote moeyte aan dede / om dat wy soo seer van tegenwinden gekwelt waren geweest / en niet wel en wisten / waar het Land mochte zijn / dewijle wy de hoogte niet en kosten weten / noch aan de Zon noch aan de Sterren. Doch ondertusschen een Schip siende komen / by naar van grote als het onse / en dat sulks recht op ons aankwam / soo haalden wy onse zeylen by / om hem in te wachten / deende hem teeken dat hy by ons wilde komen / 't gene hy dede: Die seyde ons dat de Sorlings dichte by ons waren / en ook wat wind wy moesten houden. Hier over waren wy seer verheugt / en sagen ook kort daar naar de Sorlings, daar wy heel na by waren; maar het was heel duyster weeder / en ik geloove / dat sonder dit goed bericht / wy recht op de Klippen der Sorlings voornoemt / geloopen / en daar op gebleven souden hebben / alsoo zy laag in groote menigte zijn. In de Engte gekomen zijnde / wierden wy een Schip gewaar / 't gene al zijn beste dede om by ons te mogen komen / en meenende dat het van Vlissingen was / soo bereyden wy ons om hem te ontfangen: maar de nacht ons overvallende / die heel duyster was / soo verlooren wy hem / nemende een streek te veel naar 't Oost-Noord-Oosten. 's Anderen daags morgens sagen wy het Eyland Wicht, 't gene wy meenden de Kuste van Engeland te zijn; maar dichter by komende / soo kenden wy het / en daar een weynig langs varende / sagen wy de Kust van Engeland, die Noord-Oost van ons lag: alhier wierpen wy ons Anker uyt in een Baay / die wat landewaars in was gaande / zijnde daar een kleyn Stedeken. De Inwoonders ons hier siende ankeren / kwamen aan ons Boort / en seyden ons / dat als de Zee afliep / wy dan aldaar by naar op het drooge souden raken / en dat wy derhalven met alle vlijt weder t'zeyl moesten gaan / om in een Haven / daar niet verre van daan gelegen / te mogen komen / en waar toe zy ons ook hielpen / ons brengende in de voornoemde Haven / by Poulle in een Kreeke / dichte by een Tooren / daar wy ons konden bergen. Maar de nacht gekomen zijnde / soo hadden wy te doen met de vreemste en schrikkelijkste storm / daar men in langen tijd van hadde hooren spreken: soo dat wy genootsaakt wierden drie of vier Ankers uyt te werpen / en evenwel en liet ons Schip daarom niet naar / geduerig voort te drijven: Dit was op Vasten-avonds dag. Door dese grouwelyke storm bleven twee Schepen by het Eyland Wicht, zijnde het eene een Neerlands Schip / dat aan stukken

ſtiet / en het ander een Franſch, het welke / ſiende ſich in gevaar van tegen de Klippen te ſullen blijven / de Boot uytſetten / om hun daar mede te mogen redden / latende niets dan een Kat binnen 't boozt; doch dit Volk dichte aan Land gekomen zijnde / ſoo wierp een golf de Boote om / en alſoo kwamen zy alle te verongelukken / ſonder eenige byſtand ofte hulpe; het Schip ging ondertuſſchen vaſt voor de wind af naar Pleymout, een Stad en Haven in Engeland; eenige daar omtrent aan de Kuſt ſtaande / ſiende dit Schip naar het Land komen daar geen Haven was / liepen toe om 't ſelve daar voor te waarſchouwen: maar luyde roepende / en geenig Menſche hun antwoordende / ſoo verwonderden zy haar daar over ſeer / en wiſten niet wat zy daar van ſouden denken / ofte het ook geen Roovers waren ofte niet / die haar niet en wilden bekent maken. Ten laatſten ſiende dat het Schip tegen de ſtrand kwam te blijven / ſoo beſlooten zy aan het boozt van 't ſelve te gaan / en daar binnen komende / ſoo vonden zy niet dan de Katte / daar zy ſeer over verwondert waren / en brachten alſoo het Schip in de Haven / om verder tijdinge daar van te mogen hooren: dit Schip was vol Kooren geladen: doch zy daar naar verſtaan hebbende / dat het Volk daar van by 't Eyland Wicht gebleven was / ſoo lieten zy het in handen van 't Gerechte aldaar / om bewaart te worden voor die het mochte toekomen.

Deſe groote ſtorm / oorſaak van al deſe toevallen / was ſoodanig / dat ſy een groote vernielinge en verlies van Volk en van Beeſten / langs de Kuſte van Engeland, veroorſaakten / ſoo als wy naderhand verſtonden: Aan de Poulle komende / ſoo wierden wy de waarheyd daar van wel gewaar / en hoe dat de Zee ſommige hoeken hadde overſpoeld tot heel diep in de Poulle toe / 't welk een kleyne ſchoone Stad / op de kant van de Zee gelegen is. Naar dat wy eenige dagen in de Poulle geweeſt hadden om ons te ververſchen / en naar een goede wind te verwachten / om naar Havre de Grace te mogen zeylen / daar ons Schip moeſte aanleggen / om aldaar eenige Waren van Barbaryen te ontladen / en de wind nu redelijken goed geworden zijnde / ſoo gingen wy van daar t' zeyl / en kwamen 's anderen daags gelukkelijken / op den avond / in de voorſz. Haven / daar ik God voor dankte / naar ſoo vele verledene moeyten en gevaar. Te Lande tot Rouan gekomen zijnde / ſoo verwachte ik aldaar mijn Reys-tuyg / 't gene de Heu mede bracht; 't ſelve ontfangen en in een Boot op de ſtroom geladen hebbende / ſoo vertrok ik recht op Parijs, en van daar voort naar Fontaine-bleau, om den Koning te begroeten / hem reekenſchap mijner reyſe te geven / en hem de Planten en andere by-

byſonderheden / die ik mede gebracht had / te brengen / en daar zijn Majeſteyt ook ſeer over vernoegt was; my heel nauw van alle dingen ondervragende / ſoo antwoorde ik hem op het ſelve 't beſte dat ik konde: en my noch verder vragende naar Muley Ziden, wat dien dede / ſoo antwoorde ik hem / dat hy zijn Leger / in de Woeſtijnen / te velde had / en onder andere dingen verhaalde ik hem ook / van ſekere drie Ridders van Muley Boufairs, zijn Broeder / met dewelke hy in Oorlog was / hoe die in zijn Almahalle ofte Leger-ſtede haar aan hem waren komen overgeven / dat hy die ſiende / haar gevraagt hadde / ofte zy uyt haar goede wille tot hem kwamen? Zy ja daar op geantwoort hebbende / en dat zy Muley Boufairs, om dat men haar valſchelijke beſchuldigden dat zy in de Joodſche Wijke te Marocco waren weſen rooven / verlaten hadden: doch dat Ziden, ſulks van hun verſtaande / en daar op / ofte zy hem dan voor een ophouder van Dieven hielden / gevraagt hebbende / haar van ſtonden aan hadde doen onthoofden / en dat hy / ſulks gedaan zijnde / hier mede een groot teeken van Recht in een Barbaar en Mahometaan hadde willen bethoonen. Deſe en vele andere redenen door den Koning voleynd / en hem de Planten en andere byſonderheden aangeboden hebbende / die ik in dat Land hadde weten te krijgen / en onder anderen witte Honig van Afrika, zijnde heel klaar en uytnemende / ſoo proefde zijne Majeſteyt terſtond deſelve / en dede die nauw opſluyten; en ik vertrok alſoo weder naar Parijs, om met ernſt aan de Reys te denken / die ik wenſte naar het Ooſten te mogen doen.

Eynde van het derde Boek.

VIERDE BOEK

Der Reysen van

JAN MOCQUET,

In Ethiopien, ofte Mooren-land, Mozambique, Goa, en andere Plaatsen in Afrika en Oost-Indiën.

Gelijk als onsen lust ofte trachtinge in dit leven noopt ten vollen vernoegt is / maar geduerig aangroept / en gedreven wert tot nieuwe dingen / tot dat wy in 't besit van die daar wy meest naar haken gekomen zijn: Even ging het ook met my: Want van mijne laatste Afrikaansche Reyse weder-gekomen zijnde / soo vernieuden in my de genegentheyd mijner eerste beooginge / welke was van naar Oost-Indiën te gaan; waar in ik belet en afgetrokken was geworden door de ongelegentheyd in 't beginsel van mijn derde Boek verhaalt: Derhalven / besloten hebbende dese maal sulks te volvoeren / soo nam ik oorlof van den Koning en Koninginne / om naar Bretagne, en van daar naar Portugaal te bereysen. Ik ging dan op 't laatste van het Jaar / uyt de Haven van Poligain, t' Scheepe / in een Schip 't gene toebehoorden eenen genaamt Ives Birgam, en wy waren in alles omtrent 18. ofte 20. Mannen sterk: het was op een morgen / met een groot onweer: doch wy vonden ons genootsaakt t' zeyl te moeten gaan / om ons Schip / 't gene op de Reede lag / niet te verliesen / alsoo het door de baren seer geslagen wierde / en in gevaar stont van te blyven. Aldus voeren wy naar boort / met de meeste moeyelijkheyd van de Wereld / naar-de-maal ons de golven bykans t' elke male t' eenemaal overstolpten; soo dra wy nu daar in gekomen waren /

waren / soo gingen wy met een voor de wind onder zeyl / om onse voorgenomene Reyse te voltrekken. Dit Schip moeste naar Sivilie gaan / doch 't geluk begunstigde my in desen / dat ons by de Caap Pichay eene hevige storm overkwam / en dat de wind ons geheel tegen liep om de Caap van S. Vincent aan te konnen doen / en derhalven wierden wy genootsaakt de Riviere van Lisbon in te moeten loopen / 't gene volkomen naar mijn wenschen ging / naar-de-maal het nu den tijd was / dat d'Indiaansche Vloote sich toeruste om derwaarts te gaan ; en indien wy te Sivilie hadden aangeland / soo soude ik de moeyten van naar Lisbon te keeren / gehad / en mogelijk de gelegentheyd van mijne Reyse te konnen doen / verlooren hebben. Aldus lieten wy 't Anker vallen te S. Catharina , boven Belen , naar dat wy 8. dagen op Zee geweest waren / aldaar liet ik my aan Land setten / en ging tot Belen voorsz. slapen ; doch den Rechter ofte Versorger der gesontheyd / kennisse gekregen hebbende dat ik sonder verlof geland was / dede my gelasten dat ik op de verbeurte van 50. Ducaten weder t' Schepe soude gaan : maar wel denkende dat hy desen voeha niet en was makende / dan alleen om eene kleyne vereeringe te bekomen / soo liet ik echter niet (op myne sake goede ordre gesteld hebbende) naar Lisbon te begrepsen. Aldaar aangekomen zijnde / begaf ik my op een Huyr-kamer / om den tijd ondertusschen af te wachten dat men t' Scheep soude gaan : Alhier vond ik den Heer Herve , die in dienst geweest was van den Koning van Marocco , en een grooten Vriend van de Portugesche Edelen die aldaar uyt de gevankenisse verlost waren : zijnde den eenen een Sone van den Viceroy , ofte Stadhouder der Oostersche Indiën , Hendrik van Saldaigne genaamt / en den anderen een Broeder van Dom Batiste Fernand Sezar , Algemeenen Versorger van 't Oost-Indisch-Huys aldaar / en zijn Schoon-broeder de Grave de la Fere , dien nu gereed stond voor Stad-houder naar d'Indiën te sullen gaan. Desen mijnen Vriend / den Heer Herve , bad ik dat hy de voorsz. Heeren (op dewelke hy veel vermogen hadde) wilde spreken / dat ik door hun toedoen mede naar Indiën mochte overgaan. Pieter Sezar , Broeder van Dom Batiste Fernand , beloofde hem alles by zijnen Broeder te sullen doen 't gene mogelijken soude wesen / op dat die den Grave de la Fere , van mijnent wege / wilde bidden : Doch den selven Herve , om hun daar toe te meerder te verbinden / seyde haar dat ik zijnen Broeder was. Dese Heeren waren grootelijks aan hem gehouden / naar-de-maal hy in den tijd harer gevankenisse hun seer by-gestaan hadde / zijnde zy hem daar over ook nog eenige geleende penningen schuldig. Derhalven dede hy my met de Grave de la Fere spreken / door toedoen van Batiste

Fernand, die hem voor droeg dat ik een seer nauwkeurig Persoon was: aan hem bekent zijnde / dat ik kennisse der Planten hadde / hy was daar over seer blijde / en seyde my dat hy derele / goede en ongemeene in Indiën was hebbende / die hy / ten tijde dat hy Capiteyn in Ormus was geweest / aldaar vergadert hadde. Naar 't selve vraagde hy mijnen naam / schreef die op een papier / en sond deselve / door een zijner Edelen / aan den Versorger der Indiaansche saken; desen / dien gelesen hebbende / sond die te rugge / hem latende seggen / dat eenen Vreemdeling niet en vermochte naar Indiën te gaan / sonder verlof van den Koning van Spanjen. Den Grave la Fere sulks siende / dede op staande voet een Brief / in mijne tegenwoordigheyd / door Batiste Fernand, zijn Schoon-broeder / schrijven / en schikte die / door den voorsz. Edelman / aan Dom Christoval de More, Viceroy, ofte Stad-houder / van Portugaal; desen liet tot antwoort weten / dat den Fransman opgesteld / dat is te seggen aangenomen wierde. Ik was seer blijde over dese antwoorde: en ging met den voorsz. Edelman andermaal om dit verlof van verwilliginge te brengen aan den voornoemden Voorsorger der Indiaansche saken / die Neve van den voorsz. Viceroy, ofte Stad-houder was / die deselve siende behielt; doch seyde aan den Edelman / dat hy my / uyt krachte deser verwilliginge / evenwel noch niet en konde opstellen; maar daar over spreken soude met de Grave de la Fere. Ik hier over seer droevig zijnde / en by naar buyten hope de Reyse te sullen doen / soo keerde ik naar mijn Herberge / om aldaar te overpeynsen wat my te doen stond / om soo schoonen gelegentheyd niet te verliesen. Den volgenden dag / weder tot den Edelman van den Grave gaande / soo bad ik hem dat hy / van wegen den Stad-houder van Indiën, zijnen Meester / my noch eenmaal wilde verstellen / 't welke hy seer willigljken dede: maar ik en konde noch dat maal niet verwerven; echter en verloor ik geenen moed; doch den volgenden dag ging ik wederom den Edelman besoeken / hem biddende dat hy voor dese laatste male noch eens met my wilde gaan / 't welke hy dede / en wy waren t'samen by den Versorger der Indiaansche saken / brengende hem den Edelman het woort van wegen den Grave de la Fere, zijnen Meester. Desen siende dat hy soo dikwils moeyelijken gevallen wierde / van den genen welken hy niet en dorste misnoegen / (alsoo hy den eersten in Portugaal en Stad-houder van Indiën was) soo vraagde hy eyndelijken naar mijnen naam / als mede naar die van mijn Vader en Moeder / en de plaatse mijner geboorte / en daar naar stelde hy my in 't Boek voor een geboren Fransman, Sone van soo een en soo eene / geboren in soodanigen plaatse.

Aldus

Aldus wierde ik eyndelijken aangenomen / en was daar over uytnemende verblijd; ik bedankte den Edelman op het hoogste / over zijne moeyte mijnent halven gedaan / hem beloovende dat ik hem op Zee / in alles dat my mogelijken soude zijn / en mijn beroep ofte hanteeringe aanging / weder / in vergeldinge / behulpsaam soude wesen; soo als ik ook / hy naderhand sick werdende / kwam te doen. 2. a 3. Dagen daar naar ging ik myne Soldye ontfangen / welke was 7500. Rais, makende de 1000. vijf-en-twintig Realen, en hier mede ruste ik my toe om te Schepe te mogen gaan in den Admiraal, waar den Viceroy, ofte Stad-houder / hem op begaf; t' Scheep sullende gaan / soo was daar een groote on-ordentlijkheyd onder 900. Menschen die te Schepe kwamen. De Schrijvers lasen een yder by zijnen naam en toenaam op / om te weten ofte zy daar ook alle waren. Want de gene die daar niet en zijn / die werden hare Borgen desen aangaande aangesproken / soo over haar ontfangene penningen / als om dat zy het Schip soo veel te meer doen kosten. Mijnen Huys-waart was voor my Borge gebleven; en om dat hy geene moeyte van mijnent wege soude hebben / soo was ik daar tegenwoordig / en gedurig by het lesen der geheele toerustinge. Dit is een Schrijver die te Lande blijft / en dese ondersoekinge aldus doet. Van de gene nu die niet te voorschijn komen / op-gelesen werdende / daar spreekt hy naderhand de Borgen over aan. Dese omstandigheden nu ge-eyndigt zijnde soo gingen wy onder zeyl / te weten / eerst vijf groote Schepen ofte Caraaken; en waren / den Admiraal, genaamt Onse Lieve Vrouwe van den Berg Carmel, den Olijf-boom, de Groetinge, Onse Lieve Vrouwe van Indiën, en den Palm-boom; en daar na vijf Galioenen, S. Jeronymus, den goeden Jesus, den Heyligen Geest, S. Bartholomeus en S. Anthonis: met noch een Kraaxken, en twee minder Scheepkens; makende in alles een Vloote van 14. Schepen. Aldus vertrokken wy dan van de Revier van Lisbon, in de Maand van Maart / daags voor Palm-sondag / en liepen Zuyd-West / Zuyd-Zuyd-Oost / en Zuyden op. In 't gesichte van Madere hadden wy groote winden / en dichte daar verby zeylende / verloor ons het Galioen den goeden Jesus, doch dat nam zijnen kours alleen naar Mozambique, waar het van de Hollanders, aldaar zijnde / naderhand genomen wierd. Onder ons was de grootste on-ordentelijkheyd en verwarringe die men sich soude konnen inbeelden / en dat vermits de menigte van alderhande slag van Menschen die op de Schepen waren / spouwende deselve soo hier soo daar / en werpende zy hun vuyligheyd den eenen op den anderen: ook en hoorde men ondertusschen niet als geroep / gesteen en gesucht / van

de gene die door dorst / honger en siekte / als andere ongelegentheden gepers en gedrongen wierden / vervloekende de ure van te Scheep gekomen te zijn / ja haar Vaders en Moeders selver / als oorsake daar van wesende: soo dat het scheen dat zy alle sinneloos waren / en by naar wanhoopten over de groote hitte / die onder de Linie en ontrent d' Abrollos was / als mede de stilte en kalmte des Zees / die lange duerde / en de heete regen / die op de Kust van Guinea viel / en daar wy van ure op ure mede gekweld wierden / die naderhand in wormen kwam te veranderen / soo men sulks niet haastelijken en kwam af te droogen / 't gene daar door nat geworden was. 't Selve gaf my een over groote moeyelijkheyd / siende te dier tijd mijn Matras geheel nat / en krielende van dese Wormen / springende die op eene vreemde maniere. Dese regens zijn soo stinkende / dat zy niet alleen de Lighamen doen verrotten en bederven / maar ook de Kleederen / Kisten / en alle and're dingen die eenigsins om te gebruyken noodig zijn. Hebbende geene drooge Hemdden ofte Kleederen meer / om te verwisselen en aan te doen / wierde ik gedrongen aan mijn lijf te laten droogen 't gene ik droeg; doch bekwam my 't selve seer kwalijk / want ik daar door soodanigen Koortse en groote pijn in mijn rugge kreeg / dat my die by naar de geheele Reyse by bleef: dit en was het noch niet al / alsoo ik daar-en-boven mede die moeyelijke en gevaarlijke siekte hier door bekwaam / genaamt Louende, by de Portugesen geheeten Berber, en by de Hollanders Scheurbuyk, die my by naar alle het Tant-vleys dede verrotten / gevende dat een swart en stinkent bloed van sich: mijn knyen waren soodanigen ingetrokken / dat ik de schijven niet en konde uytstrekken / mijn dyen en beenen soo swart als leden die met S. Antonis vyer / de Roose ofte 't Kout-vyer besmet zijn. Ik was derhalven genootsaakt dagelijks daar in te moeten snijden en kerven / om 't swarte en verrotte bloed daar uyt te doen loopen. Ik snede ook mijn Tant-vleys af / om dat het soo geswollen was / dat het over mijn Tanden heen waste: ik ging dagelijks buyten op de kant van het Schip / my vast houdende aan het Tou-werk / met een kleyn Spiegeltje in de hand / om te sien waar ik het moeste afsnijden: wanneer ik nu dit doode vleys afgetrokken hadde / en veel swart bloed kwijt geworden was / soo waste ik mijn mond en tanden met mijn eygen water / die heel hart wrijvende: 't selve alsoo gedaan hebbende / soo was den volgenden dag daar wel soo veel wederom aan gegroeyt / en somwijlen ook wel meerder. Mijn ongeluk was dat ik niet eten / maar beter in swelgen als kauwen konde / vermids de groote pijne die ik lee door dese moeyelijke kwale. 'k En hebbe geen

beter Genees-middelen gevonden / dan veel Syroop van Violen, en t'samen-treckende Gorgel-drankjes / met goede rooden Wijn vermengt / te gebruyken. Vele van ons Volk stierven dagelijks daar aan / en men sag niet anders dan Lighamen over-boort in Zee setten / ja 2. a 3. te gelijke / de meeste gestorven zijnde sonder bystand / achter eenige Kisten / zijnde de oogen en 't platte der voeten van de Ratten op-gegeten: andere wierden in hare bedden dood gevonden / door dien zy / naar gelaten te zijn / hun armen naderhand hadden geroert / de Aaren daar door weder ontsprongen / hun bloed alsoo ontloopen zijnde / en dat vermits hare ydelhoofdigheyd / in welke zy vervallen waren door heete Koortsen / en stierven alsoo sonder eenige bystand ofte hulpe. Men en hoorden niet dan geroep van grooten dorst en verhittinge / want dikmaals naar dese hare mate gekregen hadden / 't gene ontrent een pintje Water mochte zijn / sulks by hun neder settende om / weder dorstig werdende / te drinken / kwamen hare Metgesellen omtrent haar / en andere van noch veel verder plaatse / om dit weynig Water van dese arme slapende ofte omgekeerde sieken te steelen en wech te nemen. Ja onder den overloop / in donkere plaatsen zijnde / en dat yemand maar op een Dief-stal komende te betrappen / soo sloegen en vochten zy met den anderen / sonder malkanderen te sien: en alsoo stierven de meeste dikmaals ellendiglijken uyt gebrek van Water / ofte dat zy daar van berooft waren geworden / sonder dat yemant hun weder met een weynig wilde bystaan / ja selver de Vader zijnen Sone niet / nochte den Broeder zijnen Broeder / soo seer drong een yder in 't bysonder de begeerte om door het drinken te mogen blijven leven. Ik vond my dikmaals alsoo bedroogen en my van mijne portie berooft / maar trooste my met soo vele andere / die even soo voeren als ik dede: 't Selve was ook oorsake dat men niet vast en dorste slapen; maar ik stelde mijn Water in een plaatse daar men 't selve niet lichtelijk en konde nemen sonder my aan te raken.

Naar dat wy aldus vele geleden hadden en de Linie gepasseert waren / soo verviel de Grave de la Fere, den Viceroy, ofte Stad-houder / selve mede in siekte aan eene heete Koortse / en duerde niet meer dan ses dagen: doch hadde alvooren gelast dat den Estrinquere, welke den genen is die het groote zeyl bestiert / in een der Malacse Galioenen gevangen vervoert soude werden / om dieswille dat hy een By-wijf uyt Portugaal met hem gebracht hadde / en om dat dese Hoer t' Scheep komende / swaar geweest / en daar in was komen te geleggen: De Vrouwe wierde naar Portugaal in een der kleyne Scheepkens te rugge gesonden / nevens 't Lighaam van den Grave de la Fere. Desen armen

Heer

Heer aldus gestorven zijnde in soo weynig tijds / soo Balsemden ik met groote moeyte het Lighaam / vermits de hette deser gewesten / die ons dede smelten als Boter door de Zonne: Hy was ook een heel vet Persoon: Met hem keerden ontrent 50. sieken te rugge naar Portugaal, en dat met groote voorbiddinge en moeyte / alsoo zy daar toe verlof van den Capiteyn Moor, ofte Major bekomen hadden: Dese in 't voorsz. ander Scheepken overgeset hebbende / soo riepen wy den Capiteyn van den Vies-Admiraal, genaamt Dom Christoval de Norogne, om op den Admiraal te komen gebieden; alwaar dien gekomen zijnde / ons alleen duysentderley straffen en wreedheden aan dede / soo door gevangen setten t' zijner vermaak / als met ons t' ontrekken onse gewoone uytdeelinge van Lijf-tocht: want hy vele pijpen met Wijn / Vleys en Olye voor sich achterhielt / om op Mozambique te verkopen. Dom Alfonse de Norogne, gewesenen Capiteyn van ons Schip / onder den Viceroy, ofte Stad-houder / geduerende dessels leven / moeyden seer dese kwade onthalinge van den voornoemden Dom Christoval: doch stierf binnen weynig dagen / en wierde zijn Lighaam met d' andere mede overboort in Zee geset. Ontrent 8. ofte 10. graden aan gene zijde de Linie gekomen zijnde / de wind ons geduerig tegens blijvende / soo hielden de Stuerluyden t' samen raad over 't gene hun te doen stond / ofte zy weder naar Portugaal souden keeren / ofte verder gaan / alsoo zy oordeelden dat zy de Caap de Bonne Esperance niet en souden konnen aandoen / vermits het te laat was en de Moussons, ofte de Gety-winden / al by naar verby waren. Naar dat zy over dese grond-sake wel getwist hadden / soo wenden zy om weder naar Portugaal te mogen keeren: doch eenigen tijd aldus gezeylt hebbende / begost den Capiteyn Moor (die vol begeerte was om op dese Reyse veel te steelen) hem siende Opper-hooft van de Vloote / sich tegens den Schipper en Stuerman daar over seer vergrammen / en naar dat hy hun met veelderley schelt-woorden bejegent hadde / soo dede hy hun andermaal wenden om de Reyse naar Indien te voltrekken: dit geschiede inder nacht / en dienvolgens wierde door 't vuyr aan d' andere Schepen teekenen gedaan / soo dat zy hun daar over mede kwamen te wenden; doch en bleven niet lange meer by een ofte in goeden stand: Want d' andere / bekent zijnde geworden dat den Viceroy dood was / scheyden haar van ons / nemende yder eenen besonderen weg; doch ons aangaande / wy bleven alleen tot dat wy aan d' Eylanden van Angoche, ontrent de Stroom Couama, kwamen / alwaar wy twee onser Galioenen, de Sant Anthoninis en Sant Bartholomeus, vonden. En soo vervolgden wy alderur onsen kours / stervende ons meeste Volk vast dagelijks door het Scheur-

Scheur-buyk wech. Eyndelijk naderden wy de Caap van Goede Hope / ofte Bona Esperance, en sagen de teekenen daar van / de Alcatraz en Mangues de Velours. Alcatraz zijn kleyne Vogelkens / by naar als Spreeuwen : Mangues de Velours zijn groote Vogelen als Kraaien / hebbende 't onderste des buyks witachtig / eensgelijk met het opperste van de rugge / 't uyterste der vleugelen en den staart / zijnde den hals alleen swart / blijvende deselve Vogelen altijd in die gewesten tot 80. mijlen in 't ronde van de Caap. Dese voorsz. teekenen verheugden en moedigden ons een weynig / dat wy in die soo yselijke en stormachtige plaatse / als wy die vonden te zijn / souden komen : want aldaar aanlandende soo hadden wy d' aldergrootste en vreeselijksten storm soo ik geloove die men ooyt gesien heeft / ja als men soude konnen sien ; Onse Kraake was by naar van 2000. Tonnen / een der alderschoonste Schepen die in dertig Jaren herwaarts in Portugaal gemaakt was geworden / volgens 't seggen selver der Portugeesen, echter en verthoonden het sich niet anders / uytterlijken aan te sien / als een gemeen Schip in die hooge en yselijke golven. Wy en hadden niet meer dan een weynig van het voor-zeyl / en 30. ofte 40. Bootsgesellen / en de rest aan het Stuer. In een soo betogen en nevelachtig weeder als het was / en konden wy den wind niet achter ons Schip houden / schoon wy ontrent hondert Personen / namentlijk vijftig aan elke zyde / waren / om de reen aan te halen / om alsoo geenen wind van vooren te krijgen / want wy sonder dat vergaan souden hebben. De golven gingen soo sterk dat zy over ons henen / ja selver over de hutte en wel twee pieken lengte hooger als het Water selve was : Onsen overloop was geheel met Water bedekt / en men en konde in het Schip niet van vooren naar achteren gaan / ofte men moeste daar toe het boort gebruyken. Onder dese ellende en armoede verwachten wy niet anders als ten laatsten noch Schip-breuke te sullen lijden / derhalven gaven wy ons aan de Goddelijke genade t' eenemaal op / en deden eene algemeene Processie in het Schip / van achteren naar vooren / biddende alle aandachtelijken tot God / dat hy ons doch van dit voorname gevaar geliefden te verlossen : alsoo wy sulks niet langer konden tegen staan / vermits de swakheyd en sickte onses Volks / en ik selver en konde mede niet meer helpen in 't aanhalen van de Reeden : Maar God / door zijne goedheyd / hadde mede-lijden met onse klachten en verhoorden onse gebeden / stillende allenskens dit groote onweer dat ons soo lange hadde by-gewoont. Aldus eyndelyken dit gevaar overgekomen zijnde / soo sagen wy door eene nevelachtigheyd de Caap das Anguilhas, 't welke ons dede grlooven dat wy die van de

Goede Hope / ofte Bona Esperance, waren verby gezeylt; en van daar geraakten wy aan Terra de Natal, daar het donker en by naar als nacht was. Alhier vonden wy noch eenige winden die ons veel verdriets en moeyelijkheyd / by dag en nacht / aan deden / en hadden ook alle de moeyten van de Wereld / om de Baixos de los Judios ofte da Judia, dat is te seggen / de Klippen ofte ondiepten der Joden, te mijden / 't welke seer kwade en gevaarlijke ondiepten zijn / die in 't Canaal der Kuste van Sofala zijn gelegen / en daar ook in verleden tijden dikmaals groote menigte van Schepen op zijn gebleven: zijnde onder anderen dese niet minder beklagelijk als gedenkwaardige Schip-breuke / van het Schip / genaamt S. Jacob in den Jare 1585. aldaar voorgevallen / 't welke van Goa na d' Oost-Indiën gaande / sich alhier op dese droogte kwam aanstukken te stooten / en van 250. Personen / die hun daar op bevonden / redden haar niet meer dan 90. / welke noch met verscheyde partyen / en op besondere manieren / soo hier en soo daar / door veel meerder ongelukken en ellenden te Lande / als wel die zy op Zee uytgestaan hadden / 't gevaar ontsnapten: eenige Jesuyten en Dominicaner Munniken bleven daar mede / en andere salveerden haar: de vreemde en afschrikkelijke omstandigheden der toevallen die datmaal aldaar voor vielen / hebben deselve Schip-breuke d' aldergedenkwaardigste gemaakt / die ooyt in dese Zee geschied zy. Derhalven ontsiet men seer dese kwade plaatse der Klippen / zijnde die een hoop groote scharpe steenen en spitse witte Coraal-punten, gemeenelijk bedekt metter Water der volle Zee / soo dat men die niet eer gewaar en werd / dan voor en al-eer men daar op te stooten en Schip-breuke door komt te lijden: Maar God dede ons de genade dat wy die niet en raakten / soo dat wy / de hoogte genomen hebbende / en ons siende dat gevaar ontkomen / onsen kours hielden naar Angoche, daar wy twee onser Galioenen (soo als ik boven verhaalt hebbe) vonden; deselve kennende soo wenden wy het naar deselve / wierpen ons Anker 3. a 4. mijlen van d' Eylanden / en sonden de Boot naar het Land / om eenige tijdinge van Mozambique te mogen verstaan / zijnde 't selve 35. mijlen weegs van daar gelegen: Alhier kwam aan ons boort een Pangays, ofte kleyn Schuytje / 't welke ons seyde dat Mozambique door d' Hollanders belegert en bestreden was geworden / en dat het maar ontrent 14. dagen geleden was dat zy de belegeringe daar door verlaten / en 't Galioen, den Goeden Jesus genaamt / genomen en verbrand hadden: dat zy-luyden / onse komste door 't selve Galioen verstaan hebbende / derhalven van daar geweken waren: want dit Galioen en was de dood van den Grave de la Fere niet bekent / nochte de verstroopinge onser

Vloote /

Vloote / naar-de-maal het aan d' Eylanden van Madera al van ons gescheyden was. Hier op lichten wy met vele moeyten weder ons Anker / en voort zeylende / scheelde het weynig ofte souden aan de grond gestooten hebben / niet boven 5. a 6. vadems waters aldaar vindendende: Den Stuerman / den Schipper en alle d' overige Baerens-gesellen waren daar over seer verwondert / niet wetende aan welke zijde zy het souden wenden om dieper grond te vinden. De wind gaande leggen soo waren wy genootsaakt 't Anker te moeten laten vallen / doch den volgenden dag hadden wy groote moeyten / hoe swak en siek wy ook waren / 't selve weder te lichten / maar door de stroomen die naar d' Eylanden van Angoche loopen / vreesden wy dat wy aldaar souden hebben vergaan; derhalven stonden wy een seer grooten arbeyd uyt niet het Anker te laten vallen en weder te lichten / en ik behiel daar van ook groote bladeren in mijne handen: hoe siek en slap ik ook was / en liet ik daarom niet naar van goeder herten te arbeyden / op dat wy uyt dese moeyelijke vaart souden mogen geraaken. Kort om wy lieten soo dikmaals het Anker vallen en lichten weder het selve / tot dat wy eyndelijken tot Mozambique kwamen: Aldaar bleven wy aan d' Eylanden van Sant George, 3. a 4. mijlen van daar gelegen / en den volgenden dag in den morgenstond Ankerden wy by het Fort. In onse aankomste voor Mozambique verstonden wy hoe dat onsen Vies-Admiraal, kort naar ons / de Caap van Goede Hope / ofte Bona Esperance, was verby gezeylt / naar dat het onweer een weynig was bedaart / en dat zy een Zee-monster / swemmende verby hun Schip / aldaar gesien hadden / wesende 't selve van eene vreemde gedaante en wonderbare groote: blasende en snorkende met groot geluyt / houdende 't Lighaam in 't ronde als een Pylaar / dragende eetwes op de maniere van een Schilt ofte Rondas / voor het Voorhooft / en eenen Zadel op zijn rugge; verby 't Schip passerende / soo maakten het een soo vreeselijken geluyt / dat zy in vreese waren van alle verlooren te gaan / doch het verliet hun eyndelijken weder / en zy en sagen sulks niet meer. Tot Mozambique gekomen zijnde / gelegen in Neder-Ethiopen, soo waren wy seer verwondert dat wy aldaar niets om t' eten vonden / te meer dewijle wy aldaar wat meenden te vinden / naar-de-maal wy door de Zee afgeslooft waren. Naar dat wy onse Schepen / namentlijk S. Bartholomeus, S. Anthonis, S. Jeronimus, en 't onse / welke den Admiraal was / wel vast gemaakt en versorgt hadden / soo gingen wy te Lande. En alhier lagen wy vijf volle Maanden / om t' overwinteren / verwachtende de Mouffons, ofte bekwame winden om naar Goa te konnen voort gaan. Aldaar stonden wy heel veel uyt / want

als ik voren geseyd hebbe / wy en konden niets voor Gout ofte Silver aldaar bekomen / om van te leven ofte ons door te konnen onderhouden / zijnde aldaar gantsch geen Brood te krijgen. Onse Sieken leyden wy op Bultsakken / van Palm-boome bladeren gemaakt / soo in het Fort als de Stad / staande in de selve ontrent de 200. Huysen ; maar daar van stierven noch wel 10. a 15. des daags / en daar wierdender op die plaatse noch over de 735. begraven / volgens 't seggen van den Cappelaan van ons Schip / die daar van een Lijste gehouden hadde. Belangende mijn Persoon / ik ging mede aan Land / konnende by naar niet als met groote moeyten voort gaan / vermits de Scheur-buyk die my de beenen hadde beset / en ik ging over strate soekende om voor geld te mogen eten / doch 'k en konde niets vinden dan eenige kleyne gesruyte Viskens / die dese Mooren op de strate verkosten / en eenige Koeken van Melie , op de Koolen gebakken / en die by hun Mocates genoemt werden / van dese Viskens / gefruyt in Olye van Gerselin (zijnde een kleyn zaad / even als dat van lange Rapen / uyt het welke zy eene Olye persen) en die een seer on-aangename smaak hadden / kost ik eenige / en daar naar verboegde ik my aldaar alleen in een oud vervallen Hutje / om my een weynig goeds te mogen doen / my voorts 't beste dat ik konde / in de genade Gods vertroostende / die noyt en verlaat de gene die haar in hem vertrouwen. Ik versocht ook van de Vrouwen een weynig Waters / 't gene zy my gaven / doch was soo zout dat ik sulks niet en konde drinken : want zy hadden het uyt eene ondeugende Put wesen putten / niet verre van daar gelegen : maar 't goede wierde gehaalt op het vaste Land / in een plaatse genaamt Cabaffiere. In de Palm-boomen was wel een kleyne ader / doch hadde weynig te beduyden. Naar het voorsz. keerden ik weder naar ons Schip / maar den volgenden dag kwam ik weder te Lande / soekende een Loof-hutte om my daar in neder te mogen leggen / om dieswille dat de Hollanders alle de Huysen aldaar verbrand hadden : te goeder gelukke vond ik een Soldaat die mijn soo veel dede / dat hy my / binnen het Fort / in zijn Huys nam met alle mijn Reys-goed. Naar dat ik eenige dagen aldaar geweest hadde / om my te suyveren en te genesen van mijne siekte en 't Scheur-buyk / siet soo kwam het Volk van onsen Capiteyn Moor my roepen / en gebod brengen / dat ik hun moeste volgen / om haren Meester / den Generaal , te spreken. Ik dede sulks met groote moeylijkheyd / vermits mijne siekte / en zy verhaasten my seer om voort te gaan : 't welke ik op 't beste dat ik konde ook dede / door een zandigen weg naar de Zee-kuste toe. Eyndelijken setten zy my op den hals

van een Moor, om my in zyne Almadie te brengen / zijnde sulks een seker slag van Schuyten / aldaar in gebruyke / gemaakt van eene hollen Boom. Dese Almadie, ofte dit Schuytjen / lag by naar op droogte / en wy moesten de vloet verwachten om weder vlot te geraken. Zy wierpen my daar in als een stuk houts / sonder eenig medelijden: daar was ook een van zyne Serjanten, die sich mede met my daar in begaf. De vloet gekomen zijnde / dede hy de Mooren roepen / om my alsoo aan boort van den Vies-Admiraal S. Jeronimus te brengen: Ik wachte een langen tijd / in 't voorsz. Schuytjen / in d' aldergrootste hette van de Zonne / op den vollen middag / en dacht aldaar van hette en dorst te sullen sterven. Ik koft van dese Mooren alhier een Palm-boomen Noot / by hun genaamt Lagne, om Water daar uyt te mogen drinken / en ik gaf de helfte daar van aan den genen die my gevangen leyde. Aan 't boort van ons Schip gekomen zynde / leverde hy my in handen van den Serjant, die hem dadelijken afvraagde op wat maniere hy verstond dat ik gevangen soude gelegt werden / aan de voeten ofte den hals; den anderen hem antwoordende aan den hals / soo openden den Serjant de Boeyens / en dede my plat ter aarde nederleggen soo lange als ik was / en sloot my den hals tusschen de twee houten: Doch siende dat ik siekkelijk was / hadde hy noch eenig medelijden met my / en gaf my een kleyn Oorkussen / om sulks onder mijn hooft te leggen. Ik versocht hem om eenmaal Water te mogen drinken / doch te vergeefs. In desen ellendigen stant was ik drie weken lang / eer men my weder daar uyt dede gaan. Ik dan / als voren / gevangen genomen zijnde / soo kwamen / ontrent ten 4. uyren tegens den avond / den Rechter van de Vloot / met den Schrijver / aan ons boort / my afvragende mijnen naam / wie en van waar ik was / en wie my verlof gegeven hadde van naar Indiën te mogen gaan; en schoon zy sulks wel wisten / soo speelden zy evenwel de onkundige: want hun was seer wel bekent wien ik was / en hoe ik te Schepe gekomen was / in dienste van den Grave de la Fere, en dat ik / doe zy in 't Schip siek waren geweest / hun gedient en by-gestaan / en zy my in die tijden gesepd hadden / dat zy seer in my gehouden waren: maar dese Portugesen, meest van der Joden af-komste zijnde / zijn van een seer kwaden aart / en heel ondankbaar. Als zy my nu / over mijn Persoon / wel ondervraagt en alles op-geschreven hadden / vraagden zy my ook waar mijn Koffer en Reys-tuyg was / en gelasten my dat ik hun daar van de Sleutel soude geven: Dit geschiede alleen om dat zy my wilden ontnemen en berooven van 't weynig geld en andere dingen / die ik noch by my mochte hebben. Door my

hadden zy ook gevangen genomen eenen sekeren Jan Baptiste, van Genua, gewesenen Secretaris, ofte Geheym-schryver / van den overledenen Viceroy, desen ondervraagden zy heel nauw / en klaagden hem aan / dat hy eenige papieren en Memorien by hem was hebbende tegens den Staat van Indiën. Den Capiteyn Moor hadde hem bedrogen: want hy sich aan Land doen setten had uyt de Pangais, in de welke hy sich begeven hadde / met Dom Louys Alves, Broeder van den Grave de la Fere, genegen zijnde om met hem te mogen gaan tot de winninge van Couame. Desen Dom Louys nam 2. a 300. Mannen met hem / om tot Monomotapa, een der Koningen van Neder-Mooren-land ofte Ethiöpien, aldaar bystand te doen / tegens eenen anderen Koning zijnen nabuyr / die hem eenen wreeden Oorlog was aandoende: desen aangaande hadde den selven Monomotapa aan de Portugesen belooft / hun alle de winste te sullen laten / die zy op zijne Vyanden vermogens souden zijn te konnen gewinnen. Den selven Jan Baptiste nu op het woord van den Capiteyn More te Lande gekomen zijnde / onder belofte dat hem geenig leet aangedaan en soude worden / wierde echter dadelijk in den Vies-Admiraal, door zijn gebod / gevangen gesonden: en kort daar naar wierd ik mede van gelijken vast geset / invoegen als ik boven verhaalt hebbe / en ik vond den selven Jan Baptiste onder den overloop van het Schip alsoo in hechtenisse / hebbende noch geene ysers aan de beenen. Ik was verwondert hem aldaar op soodanigen maniere vast gesloten te sien: Hy trachte my te troosten op het beste dat hy konde / dat ik doch dit verdriet geduldiglijken soude opnemen. Maar mijn kwellinge en was niet alleen dus aan den hals gevangen te leggen / maar 't meeste van allen was den honger / dorst en pijne aan mijn Tantvleys die ik leed / en 't Scheur-buyk / dat my 't meeste kwelde; want zy en wilden my selfs niet eens te drinken geven / en mijn ongeluk was dat ik geen geld by my genomen hadde / niet wetende werwaarts men voornemens was my naar toe te leyden; 'k en hadde ook in alles niet boven de 2. Realen in mijn Borse / en daar van wierde my noch eenen ontstoolen / en door den anderen versocht ik van den Serjant dat hy my eenige kleyne Visskens wilde koopen / als die aan het Schip te koope mochten komen / naar-de-maal daar Mooren buyten waren komen Visschen / die gemeenlyk aan boort kwamen vragen / in hare tale / ofte men geen Sombia, dat is te seggen Visch / en Macacoua, dat zijn Visschen in de Zon gedroogt / wilde hebben. Ik hadde noch mijn Kooker met gereetschap / en eenen gouden Ring aan mijn vinger / deselve verpanden ik om te konnen leven. Den avond / naar gedane ondervraginge aan Jan Baptiste en

mijn Persoon / gevallen zijnde / sond den Capiteyn Moor vele Soldaten naar beneden om ons te bewaren / en liet den voorsz. Jan Baptiste ysers aan de beenen doen / met een slot vast geslo-ten / en dede hem daar naar onder in het Schip op de last leggen en de luyken boven hem weder toe sluyten / werdende de sleutelen voort te rugge aan den Capiteyn gebracht / en alsoo bleef hy vijf volle dagen / sonder dat men hem by naar wilde t' eten geven / aldaar sitten. Aangaande mijn Persoon / den Serjant dede my op den avond de Boeyens van den hals weder af / doch sloot my ysers aan de voeten / en leyde my in zijn kleyn Kamerken / op een Kiste te slapen. Belangende Dom Louys d' Alves, Broeder van den overleden Grave de la Fere, dien siende dat den Capiteyn Moor den Secretaris een soo kwade part gespeelt / en hem aldus zijn gegeven woord verbroken had-de / wierde daar over seer verstoort / boven dat hy alreede seer kwalijken met dien Capiteyn was staande / ja soo zy met den anderen hadden willen vechten over een verschil / de besoldinge van den Grave de la Fere aangaande / bedragende wel 10. duy-sent Ducaten / soo aan Lijf-tocht / als Vlees / Beschuyt / Wijn / Olye / en andere Zee-verversschingen; 't gene den Ca-piteyn, voor desen maar Vies-Amiraal geweest / en sedert het overlijden van den Grave / Admiraal geworden zijnde / selver / en de zijne een goed gedeelte van dien / genomen en gegeten / en daar naar 't overige / ten deele om van te leven / en ten deele om tot Mozambique te verkopen / (so als hy dede) aan Land doen brengen hadde. Dom Louys echter / siende dat hy gene andere reden ofte verbeteringe van desen ondeugenden Per-soon konde krijgen / ging te Schepe / om zijne Reyse naar Couama voort te setten / en het Goud te vermeesteren / 't gene dien Koning / vyand van Monomotapa, in zijner macht was hebbende: doch den Capiteyn Moor, geloovende dat den voor-noemden Louys onder zeyl gaande / het Schip / daar wy in gevangen saten / wel mochte komen bespringen / soo sond hy derhalven vele Soldaten en Busschieters derwaarts / met last om op de Pangais, ofte Schuytjes van Dom Louys los te bran-den / en deselve in de grond te schieten / soo hy het minste gelaat maar mochte thoonen van aan voort te willen komen. Aldus op een morgen Dom Louys zijne Pangais, ofte Schuyt-jens / onder zeyl hebbende doen gaan / soo stelde hy sich in state als ofte hy ons Schip hadde willen komen bespringen / de Bus-schieters sulks siende / stelden hun om los te branden / en de Soldaten hielden hun alle vaardig met hare Musquetten / thoo-nende goed gelaat / d' eene seyde / laten wy schieten voor hy aankomt / d' andere / wy en willen niet schieten / om dieswille

dat

dat het Volk / 't gene in de Schuyten was / van hun Volk ofte Maats / en hare eygen Bloed-vrienden waren. Eyndelijken Dom Louys, 't zy dat hy vreese hadde dat men hem in de grond mochte geschooten hebben / ofte dat hy sich niet te veel op de trouwe der Portugesen, zijne Lands-luyden / en dorste vertrouwen / ging zijns weegs / sonder sich aan ons te vergapen; en daar op sond den Capiteyn naar den Konstapel / dien doen halen hebbende / sette hy hem gevangen / en dede hem ysers aan de voeten sluyten / gebiedende hem aan zijn gewisse te denken / alsoo hy hem wilde laten ophangen: Maar desen Meester Konstapel / een genoegsaam goed Gesel zijnde / en verwonderde sich niet seer over dese dreygementen / maar seyde hem stoutelijken dat hy hem selve Biechten soude / als meer misdaad begaan hebbende dan hy / die wel gedaan hadde van niet op Dom Louys geschooten te hebben. Dit dus geschiet zijnde / sond desen Capiteyn, den volgenden dag tegens den avond / een van zijn Volk om my uyt de Boeyens te halen / desen liet my onder den overloop gevangen / met 6. Soldaten tot bewaring / die my over al verselden / uyt vreese dat ik / gaande Wateren / ofte op den overloop komende / my in de Zee mochte werpen / om my alsoo te redden. My aldus een weynig meer in vryheyd siende / stond ik den Secretaris Jan Baptiste, soo veel ik konde / by / met een luttel gebroken Beschuyt / soo gansch swart / bedorven en verrot / als het ook was / en noch hadden wy moeyten genoeg sulks maar te mogen bekomen. Ik lichte / op 't beste ik konde / het deksel van de plaatse / waar hy in gesloten sat / op / en stak hem eenige kleyne stukjes / door eene nauwe openinge ofte scheure / toe / 't gene hem seer wel kwam: maar gelijk als God nimmer de zijne en verlaat in alle hare bedroefstheden / soo seyde my den selven Baptiste in Latijn / soo goed en kwaad hy konde / dat hy middelen gevonden had de sloten van zijne ysere Boeyens te openen / en die af te doen / ook dat hy even aan een pijpe Wijn gekomen was / maar dat hy daar niet uyt en konde krijgen / sonder een blekke Pompe / ofte een stok in deselve / met een Sponzy aan het eynde van dien gebonden / te steken / en den Wijn alsoo in te doen trekken en uyt te halen. Dese sake ontdekten wy aan den Serjant die ons bewaarde / denselven was seer blyde dat hy zijn gedeelte daar van soude hebben / mits sulks swijgende. Vindende een Viessche / gaf ik die op den avond aan den voornoemden Baptiste, terwijle de Soldaten boven hunnen tijd versleten met den anderen te speelen / voor dat de lampen aangesteken wierden. Desen Wijn hielp ons veel / en ik geloove dat / sonder deselve / het my by naar onmogelijken soude zyn geweest langer te hebben konnen

ken bestaan: want ik maakte heymelijk kleyne stukjes Beschuyt nat in desen Wijn / nuttigde die / en deselve versterkten my het herte. Ontrent vijf dagen naar het vertrek van Dom Louys d'Alves, dede men Jan Baptiste onder de luyken weder van daan / en by my onder den overloop komen / doch aldeur met d' ysers om de beenen / daar ik noch Boeyens ofte ysers meer aan hadde. Op een dag / om den overloop wandelende en gins en wedergaande / vond ik te goeder gelukke / onder een stuk Geschuts / een Flesse vol Syroop van Violen staan / 't welk ik aan den Serjant bekent maakte / die deselve nam en voor ons beyde bergde. Ik gebruykten van desen Syroop al drinkende / weykten ook daar in een weynig beschuyt / en alsoo wierde ik hier door in korte dagen gewaar dat mijn Cant-bleys genas / en dat myne beenen sich weder begosten uyt te strekken / 't gene my ten hoogsten verblijden; en 't voorsz. dede my soo wel dat ik van myne siekte geheel weder genas / en wel te passe wierde / ik gebruykte ook ondertusschen eenige Genees-middelen uyt de Kiste der Artsenye, die ik op eenen dag op den overloop gants open vond. In maniere als voren twee-en-twintig dagen geweest zijnde / kwam den Capiteyn van het Schip op een seker avond laat aan boort van het selve / en als doen nam ik oorsake van hem aan te spreken / om van hem te mogen weten wat hy van wille ware met my te doen / en wat hem te stade kwam dat hy my dus dede zieltogen / sonde Lijf-tocht ofte onderstant te doen geven / alsoo ik gene en hadde dan van God alleen. Den selven gaf my ter antwoorde / dat ik met hem naar Land soude varen / om met den Capiteyn Moor te gaan spreken / soo als geschiede / zijnde het den dag van de Heylige Symon en Jude; aldus waren wy ontrent tot een uyre in den avondstond by den anderen / om den voornoemden Capiteyn te mogen spreken / den welken my siende / soo vraagde hy my waaromme ik aldaar gekomen was / hem geantwoort hebbende dat den anderen my daar gebracht hadde / om met hem te spreken / seyde hy my / dat ik tot den volgenden morgen soude wachten / en geboot voorder aan dien voorsz. Capiteyn dat hy my naar zijn Huys soude nemen / soo als hy dede / en aldaar gaf hy my een weynig Beschuyt / in Water geweykt / t' eten; daar naar leyde ik my om te slapen neder ter aarden / op een Matte / boven dien was het Huys heel slecht gedekt / ook en hadde ik niets om my daar mede te dekken. Echter passeerden ik dien nacht 't beste ik konde / verwachtende met groot verlangen den volgenden dag / als sullende zijn die mijner verlossinge. Desen Capiteyn hadde een Broeder / welke den genen was die my uyt de starkte was komen halen / om my naar het Schip gevangen te brengen: den desen seyde

aan

aan zijnen Broeder / dat God een wonder werk in my gewrocht hadde / zijnde seer siek naar het Schip gebracht / en dat ik nu geheel gesond weder daar uyt was komende: Maar ik seyde in my selven / dat dit geluk my niet door de bystand van hem / boosdadige en ondankbare als hy was / aangekomen waar / die my niet eenmaal Water en hadde willen laten geven in mijn aldergrootsten noot; doch dat God alleen onmiddelijken my / in noot zijnde / bystand gedaan en ondersteunt hadde: daar ik / ten tijde van 't leven des Viceroys, ofte Stad-houders (gelijk die groote goedertierentheyd was bewijsende / desen Capiteyn Moor en zijn Broeder dikmaals in ons Schip den Stad-houder komende besoeken) dien Broeder / eenig zeer aan een zijner handen hebbende / welke hy gekwetst hadde / seer geerne Genees-middelen / en te drinken gegeven hadde; doch hy erkende sulks aan my naderhand te kwalijken. Den volgenden dag dan gekomen zijnde / soo leyde my onsen Capiteyn naar het Huys van den voorsz. Capiteyn Moor, en wachte naar hem in de Wapen-zale / alwaar 4. a 5. hondert Busschieters aan weder zyde nevens een waren staande / als mede een Schilt-wacht aan de deure / eyndelijken uyt zijn Kamer komende / hadde hy een korten Rok / op zijn Joods, aan / thoonende een heel dol en wreed wesen / met een seer kwaad gelaat / en siende met d' oogen scheel en ter zijden uyt / vraagde hy my naar mijnen naam / wien ik was / en wat mijne hanteringe waar / al-hoe-wel hy sulks seer wel wiste / alsoo hy my by naar alle dagen gesien hadde zijn Volk genesen / en dat noch meer was / selver door zijn eygen bevel. Daar naar ondervraagde hy my / of ik verlof hadde om naar Indiën te mogen gaan / en waar dat was: Hem op yder punt geantwoort hebbende / thoonde hy my eenen groenen Wortel / en vraagde my hoe die genaamt wierde / ik antwoorde hem / dat deselve geleek naar het Turbit: doen vraagde hy my wat dat het Turbit was: daar op sond hy naar den Opper-heel-meester van de Vloote / 't gene eenen bedekten Jode was / om dien te halen / desen gekomen / en hem deselve vrage gedaan zijnde / seyde dien Veynsaart hem / dat het een Gomme was: maar ik / die beter kennende dan hy / seyde hem / dat hy sich niet wel op de Droogen en verstond / en indien hy geseyd hadde Turpiti Gommosi, dat is te seggen / eenen Gommigen Wortel / soo soude hy gelijk gehad hebben / maar nu was het onwaarachtig dat 't selve een Gomme was. Den Heel-meester / seer verwondert zijnde / wist niet wat hy daar op soude seggen. Hier op begost den Capiteyn Moor my weder te vragen naar mijn verlof / Ik / die alle dese Ceremonien en Joodsche loosheden niet en verstond / antwoorde hem / dat ik die gelaten hadde aan den Versorgen der Indiaansche saken / en

dat

dat deselve die tot zijner ontlastinge / indien sulks noodig mochte wesen / bewaarde. Maar 't voorsz. onderstond hy wat ik in mijn Kiste was hebbende : Ik seyde hem / eenig Reys-tuyg / Boeken / Geld en Drogeryen : Doch dese boosdadigers hadden my sulks alreede alles afgenomen. Daar naar vraagden hy my / ofte ik yemand binnen Mozambique kende : ik seyde hem neen : en voort varende / seyde hy tot my / hoe hy sich dan op my soude mogen vertrouwen ; seyde mede dat ik van daar / sonder zijn verlof / niet en soude wech gaan : Ik antwoorde hem daar op / dat ik geen beter middel en wiste / dan dat hy my in zijn Huys ofte elders in goede bewaringe wilde houden : my weder vragende / of hy sich dan op mijne trouwe mochte verlaten ; en ik och ja geantwoort hebbende / soo seyde hy my / gaat dan henen / ik sal my dan vertrouwen op u woort / dat gy / sonder mijne verwilliginge / van dit Eyland niet en sult vertreysen : En hier op gaf hy my een teeken van zijn hand / om mijn Kist van den Griffier en Rechter / die deselve in bewaringe hadden / weder te mogen gaan lichten. Die weder bekomen hebbende / en vond ik geen geld meer daar in / ook miste ik veelderhande slag van Reys-goed ; die van hun weder eyssende / was het te vergeefs ; want zy hielden hun of zy nergens van en wisten. Den Capiteyn Moor vraagde my ook / ofte ik mijne betalinge gekregen hadde / 't welke was 25. Realen ter Maand / hem neen geantwoort hebbende / sond hy een zijner Pagien met my tot den Betaalder van het Volk van Oorloge / om my te doen tellen 't gene my toekwam. Naar 't voorsz. ging ik naar de Sterkte / met de Soldaten / die my hadden laten maken een kleyne Loof-hutte van Palm-takken / naast aan hare Wooninge / en dat voor het geld 't gene ik haar geleent hadde voor mijne gevangenisse. Ik Huys-veste my aldaar eenigen tijd / wachtende op een beter / en hielt mijne gewoonlijke Maal-tijden met hun : Maar alsoo zy uytgehongert waren / hebbende eerder gedaan als ik begonnen / soo scheyde ik van hun / en nam een Morinne, die my eten / voor een sekeren prijs ter Maand / bereyde. Deselve gaf my een weynig Rijs / in water gekookt / Melie en eenige Visch. Want wat het Brood belangt / daar en was geen altoos te bekomen / dan alleen eenige kleyne Koekjes van Melie. Voor het overige / ik was seer verlegen onder dit ongeschikte geboefte te moeten wesen / overvloeyende in alderhande slag van gebreken en boosheden. Want naar dat zy hunne wellust van dese Morinne genooten hadden / vulden zy derselver natuerlijke leden met zand en stof / en duysentderley andere vuyligheden en onreynigheden meer / die ik in mijne Loof-hutte aanhoorden. Zy wilden met gewelt my hare ongebondentheden

heden deelachtig maken; maar ik wees hun af/ en sloot voor hun mijn deure toe/ my houdende geheel alleen in mijne Loof-hutte/ met mijne Malabarische Indiane, die my diende/ en die my eyndelijken noch mijn geld ontstal/ en daar mede naar het vaste Land van Mozambique vluchte/ sonder dat ik haar oopt weder konde achterhalen. Maar alle dese moeylijkheden/ op een sekeren dag door het Eyland wandelende/ ging ik een Portugees Edelman/ van mijn kennisse/ aldaar besoeken/ woonende/ ofte gehuys-vest zijnde in den Kruyd-hof ofte Thuyn van François Mendy, Opsiender over de Weesen. Dese twee boden my een plaatse aan/ om een Loof-hutte voor my te doen maken: het welke ik seer willigtijken aannam/ gevende dieshalven aan een hunner Slaven daar toe geld/ en daar naar ging ik in de selve my ophouden/ en scheyde alsoo eyndelijk uyt het geselschap van dese ontuchtige Soldaten. In desen Thuyn nu zijnde/ soo kwamen in waarheyd de Egedissen en Slangen tot onder het hoofden-eynde van mijn bedde/ 't gene my seer ongemakkelijken viel/ als ook de Mieren die aldaar in groote menigte waren: maar ik verdroeg het alles met gedult. Desen Heer François Mendy onthielt sich in desen Thuyn met zijne Slaven/ en sond my dagelijks vele vereeringen: hy hadde groote begeerte om my aldaar te mogen houden/ my beloovende ten Houwelijk te willen geven een zijner Nichten/ een Dochter zijnde van den Capiteyn van Couama, alwaar het Goud van daan is komende: maar ik en hadde gene genegentheyd aldaar te blijven/ maar mijne Reyse te vervolgen naar d'Oost-Indiën. Ondertusschen sond my mijne Morinne, die my mijn eten verbaardigde/ en by naar een vierendeel van een mijle van daar woonde/ dagelijks mijn middag en avond-kost toe/ door eene jonge Morinne: 't gene zy my sond was een weynig Rijs in water gesoden/ en eenige schilferkens van kleyne Viskens/ op een Koek van Milie gedaan/ en niet al te gaar gebakken: maar noch was ik seer gelukkig sulks van dese goede Vrouwe te mogen bekomen/ alsoo zy niet naar en liet/ doen ik geen geld meer en hadde/ my evenwel mijn gewoonelijk eten te senden/ seggende dat zy gaarne gedult met my wilde nemen/ tot dat ik het ergens van daan bekomen soude hebben: zy hadde ook verlaten alle d'andere/ die haar bedrogen hadden/ hun op goede geloove gegeven hebbende; derhalven beklaagde zy haar aan my over derselver ontrouwe en ondankbaarheyd/ seggende/ dat zy hun nimmer hadde konnen vernoegen/ dewijle zy soo gulsig en uytgehongert waren. Zy sond my ook somwijlen een groote Morinne om my eten te brengen. De voorsz. jonge Morinne groot gaande/ en lust hebbende van eene Cange t'eten/ gaf aan hare Vrouwe op sekeren dag te ver-

verstaan / dat ik sieckelijk was / en een Cange voor mijn middag-maaltijd was begeerende ; 't welke deselve / hebbende die doen bereyden / my spoedelijken sond / zijnde sulks vervaardigt van gepelde Rijs / in water gekookt / een gebonde klare Sop. Ik was verwondert op een morgen / toen dese Morinne my die Cange bracht / en dat zy my seyde / dat hare Vrouwe my deselve sond / om te weten ofte ik dese maniere van kookinge goed vond : maar naar ik een weynig daar van geproeft hadde / gaf ik haar 't overige wederom / waar over zy seer vernoegt was / vermids de lust die zy was hebbende haar daar van wel te versaden. Maar ondertusschen naar mijn eten wachtende / achtervolgens d' oude gewoonte / en kwam niemand dien dag my het selve brengen / weshalven ik seer verwondert was / ten aansien dat de dagen aldaar alsdoen seer lange waren / en den honger my seer kwelde. Den volgenden dag ging ik derwaarts / om de reden te weten van dit uytblijven / en vond dat de Morinne in 't Kinder-bedde was gelegen : doch haar Vrouwe wierde seer moeyelijken tegens haar / om dat zy haar kwalijken bericht hadde / en ik soo bedrogen was geworden : echter ik bracht alles weder ten besten. Maar zy en sond my naar dien tijd dese Morinne niet meer toe om ietwes te brengen. Ik hebbe dit kleyne verhaal alhier willen doen / om te bethoonen dat over al / en in alle plaatsen / de swaar-gaande Vrouwen met gelijke lusten en arghlistigheden zijn bevangen.

Naar dat ik aldaar ter plaatse vele uytgestaan hadde / vaardig wesende om weder t' Scheep te gaan / was ik aan het vaste Land van Cabassiere, om aldaar een tonne Water te halen / en een Wortel te soeken / by de Portugesen genaamt Pau d' Antac, zijnde sulks een Plante die langs de aarde / al kruppende / wast / en seer gelijkt naar de lange Aristolochie, voortbrengende langachtige groene en kleyne malse Peertjes / hebbende den Wortel eene wonderbaarlijke kracht ofte deugt / om een sekere sieckte te genesen / aldaar genaamt werdende Antac, 't gene men gekrupkt / ofte in-neemt / wanneer men de Morinnen bekent heeft ; zijnde geen andere middel over / om yemand de dood te doen ontgaan / dan het selve. Men neemt van desen Wortel / in klaar water gestamt / de swaarte van een Kroone ofte daar omtrent in / en sulks doen den Sieken soodanig sweeten / dat hy daar van weder komt te genesen ; zy is een weynig bitter / en echter van een seer aangename smaak en reuk beyde te samen : Ik maakte verding met 3. a 4. Swarten, dat zy my een kleyne sak daar van souden vullen / de selve namen my met hun in de Bosschen om die te soeken : aldus met hun gaande / vond ik dusssentderley slag van Planten en Vruchten / doch my t' eenemaal onbe-

onbekent: Naar het voorsz. uyt het Bosch komende / geraakten wy in een kleyn veld / waar wy eenige Swarten vonden die de Melie voor de Oliphanten bewaarden / spannende zy rontom dese Melie touwen / hangende aan deselve steenen; en wanneer zy nu vermerken dat de Oliphanten nu daar naar toekomen / rammelen zy met deselve steenen / welke / die tegens den anderen stootende / een groot geluyt zijn makende / soo dat dese Beesten daar over verschrikkende / wech loopen: des nachts maken zy ook vueren / die dese Dieren mede seer vreesen; en indien de Mooren deselve loosheden niet en gebruykten / soo en souden zy van dese Vrucht niets konnen insamelen. Derhalven maken zy een kleyn Huysken / boven op een hoogte / en daar in houden zy den eenen naar den anderen de wacht. 't Voorsz. gesien hebbende / verhoegden wy ons naar de Wooninge / daar men my 't middag-maal bereyd hadde; aldaar dede ik mijne Bootsgesellen drinken / doch soodanig dat het weynig scheelde ofte souden onse Almadie, ofte Schuytjen / 't onderste boven gestooten hebben. Desen Drank die zy gedronken hadden / werd genoemt Sura, en is Wijn van Palm-boomen: Ik was verwondert dese Mooren dus bevangen te sien / dat zy by naar haar niet en konden bestieren / ofte de zeylen in de wind halen; ondertusschen raakte het Schuytjen vast vol waters / en viel een der Vrouwen van dese Mooren in de Zee overboort / doch ik haalden haar daar haastelijken weder uyt / sonder dat / soude zy verdronken hebben. Dit Volk en verstonden den een den anderen niet / soo dronken waren zy geworden van desen Wijn; maar mijn geluk was / dat den Mocadon; zijnde den genen die het bestierden / niet soo seer als d' andere en was bevangen; want sonder dat souden wy soo goede koop daar van niet gekomen hebben. Het wierde voor een wonderlijk ding gehouden / hoe dat wy van de groote tot de kleyne Cabassiere hadden konnen overkomen / alsoo daar duysenden van Netten / Boomen en Takken langs de Kuste / om Visch te vangen / aan een gebonden zyn leggende: Aldus / meer door geluk als wijsheyd / over geraakt zijnde tot aan de kleyne Cabassiere, (soo zy die noemen) landen wy aldaar om water te halen; doch daar en was niet meer dan een groote Put / en in deselve ook niet t'overvloedig water. De Bootsgesellen van het Schip vonden wy dat aldaar besig waren / om hun van water in voorraad te versien / soo dat ik voor my voor den avond geen beurte en konde krijgen om my te versorgen. Den nacht gevallen zijnde / en niet wetende waar te sullen slapen / voerden my dese Mooren ruym anderhalve mijle van daar; doch men en wilde ons geen Huysvestinge aldaar geven / soo dat wy te rugge naar de Haven moesten

sten keeren / en dat door een seer kwaad weder van wind en regen / ook en konde ik / door de donkerheyd / voor mijn voeten by naar niet sien ; eyndelijk / aan de Haven gekomen zijnde / ging ik in 't Schuytjen slapen / my met mijn Mantel toe dekkende / leunende op een tonne Waters / alwaar ik de regen den geheelen nacht moeste uytstaan / en deselve was seer koude. De volgende morgen / hoe ongenuchelijk ik ook was / hadde ik duysent moeylijkheden om mijne Moorsche Bootsgesellen te doen vertrekken / alsoo zy by naar haar niet weder en konden verwarmen van desen kouden nacht. Eyndelijk haalden wy 't zeyl in den wind / en setten 't op de Banken ofte Droogten / waar van wy dachten dat wy niet weder afgekomen souden hebben : Ten laatsten met groote moeyten daar van geraakt zijnde / en de wind ons met macht naar de volle Zee doende drijven / was het een groot geluk dat wy noch by de Capelle van 't Bolwerk vermogens waren aan te konnen komen ; aldaar zijnde / beloofde ik wel my selven / dat ik my noopt en soude vertrouwen aan de on-ervarentheyd van dusdanigen slag van Varensvolk / die my 't grootste gevaar hadden doen loopen / 't gene ik by naar op mijne geheele Reyse gehad hadde. Mijn tonne Water in mijne Loof-hutte hebbende doen brengen / verbaardigde ik my tot mijn Scheep ganinge naar Goa. Ondertusschen / in mijn onthouden alhier / kwam aldaar de Sone van eenen Moorschen ofte Ethiopischen Koning / van verre uyt het vaste Land / om te sien de gene die hy seyde dat zijne Vrienden waren. Want hy een Soon van een Moor en een Morinne was / doch blank ofte wit : desen bracht met hem mede een zijner Broederen / die heel swart / maar eenen genoegsaam schoonen Jongelink was / nevens eenige Slaven. Deselve kwamen my beyde besoeken in mijne Loof-hutte / seggende / dat zy-luyden verstaan hebbende dat op Mozambique witte Menschen hun onthielden / als hy was / waren zy expres gekomen om die te sien. De Portugesen onthaalden hem heel wel / om alsoo daar door toegank te krijgen in zijns Vaders Landen te mogen komen handelen. Daar wierde geseyd / dat zijn Moeder alreede twee andere gelijke witte Kinderen / als hy was / gehad hadde : maar dat zijn Vader / deselve soodanig siende / die doen dooden hadde / seggende dat zy van yemand anders als van zijn Persoon moesten zijn : en dat toen hy / mede wit zijnde / ter wereld kwam / zijn Vader hem desgelijks hadde willen laten ombrengen ; maar dat sulks door een zijner Vrienden verhindert was / hebbende dien hem gesegt en voorgehouden / dat 't selve door Goddelijke toelatinge geschiede / en dat hy alsoo behouden en gered was geworden. Het kan ook wel zijn dat zijn Moeder / geduerende

haar-

haar Groot-gaan / haar ingebeelt heeft gehad dat zy blanke Menschen sag / en dat men haar doen geseyd heeft dat 'er op Mozambique soodanige waren / ofte 't kan mede wel door andere inbeeldingen toegekomen zijn ; 't zy hoe het wil / ik sag aldaar desen genoegsamen schoonen Soon / hy en was / dat meer is / niet eens verhaapt ofte verbrand van de Zonne / en ontrent de 20. Jaren oud / en zijn Broeder / heel swart / van ontrent 18. Jaren. Zy besochten my in mijne Loof-hutte 2. a 3. malen / ik gaf hun te eten en drinken van 't gene ik aldaar te Lande vallende was hebbende / waar over zy bethoonden dat zy seer vernoegt waren. Ik verwonderde my hoe dat zy haar in gevaar gestelt hadden van soo verre van daan te komen / alleen om witte Menschen / als hy selve een was / te sien / en waar door hy derhalven ons zijne Bloed-vrienden was noemende. Een selven opsichte komt my in de gedachten / noch te Lisbon zijnde / dat ik aldaar by naar van een diergelijke sake hebbe hooren spreken / eenigen tijd te voren tot Genua voor-gevallen / en waar van een Liedeken / in maniere van eene verzierde vertellinge / in Portugaal als doen wierde gesongen : Daar was eenen rijken Genuees, getrout aan een seer eerlijke en deugtsame Vrouwe / van een der beste Huysen van Genua, deselve onlust hebbende genomen / vermits een harer Swarte Slavinnen haar hadde laten beswangeren door eenen anderen Swarten Slaaf, drukte sulks soo diep in hare gedachten / dat / komende te geleggen / zy een swart Kind baarde : de Vader hier over vertoornt / en geloovende dat zy haar eere te buyten gegaan hadde met den eenen ofte den anderen Moor, wilde haar doen dooden / doch zy ontvluchte het tot een harer Bloed-vrienden : ondertusschen gaf hy last / aan een zijner Dienaars / dit Kind in eenig ver aangelegen geweste te vondeling te leggen / ofte 't selve op eenige maniere te doen dooden : maar den Dienaar / met medelijden beweegt zijnde / ook om dat de Moeder het hem dede bevelen / bergde het Kind / en dede het heymelijk opvoeden / doende den Man gelooven dat hy hem sulks kwijt gemaakt hadde. Eenigen tijd daar naar / desen Genuees, door spijt en gramschap vervoert zijnde / over het schandelijk ongeval hem overgekomen / soo hem dochte / verliet Genua, en begaf hem naar Barbaryen, besloot ellendiglijken Turks te werden / ging tot Algier woonen. Ondertusschen droeg de arme bedrukte Moeder sorge om dit swarte Kind heymelijk te doen opbrengen ; 't welke tot de Jaren van bescheydenheyd gekomen zijnde / gaf zy het middelen om zijn Vader in de Wereld te gaan socken : Want men en wiste niet waar hy vervaren was : Desen jongen Moor, hem op Zee begeven hebbende / wierd door Rovers genomen / en tot Algier

te

te koope gebracht / en aldaar ter goeder gelukke door zijn eygen Vader gekoft: maar alsoo hy sich wonderlijken kwelde van aldus eenen ellendigen Slave te zijn / wilde de Vader weten van waar hy was / en soo verstond hy van hem de geheele Historie zijner geboorte; hier over verwondert en te gelijk van blydschap opgenomen zijnde / erkende hy hem voor zijnen Soon / en besloot dat Land te verlaten / om met hem naar Genua te keeren / en hem aldaar met zijn Huys-vrouwe weder te versoenen: Hier toe heymelijk tot zijn vertrek / en tot d' inscheepinge van 't alderbeste en schoonste dat hy hadde / last gegeven hebbende / liepen zy op een nacht met een Schip uyt Algier: maar 't ongeluk wilde voor hun dat zy door eenige Roovers wierden genomen / en die hun beyde wreedelijken vermoorden. Dusdanigen eynde nam het beklagelijk geval van desen armen Moor.

Maar om weder te komen tot onse Scheeps-ganinge te Mozambique, den tijd der Mouſſons nu gekomen zijnde ('t welke een Wind is die op sekere tyden komt / zijnde in dese gewesten van Indiën niet meer dan twee soorten van Winden die aldaar over al zijn wayende / namelijk Oost en West) dede Dom Eſtevan de Tayde, Stad-houder van Mozambique, zijn Vaar-tuyg en Schepen / van 30. Tonnen ofte daar ontrent groot / vervaardigen / en deselve laden met Bretangis en Conterie, zijnde 't eerste sekere zeylen / van Kattoen gemaakt / blauw en donker Violet geverft: en 't andere Glase ofte Ambre Kettingen / soo oprechte als naargemaakte / 't welke de Koopmanschap is die men met de Mooren aldaar verhandelt / gevende zy in wisselinge daar voor Goud / Ambregrijs, Oliphants Tanden / en andere ongemeene dingen / die men in dit Land van Couama, en aan de Caap das Correntas is vindende / daar dese Pangais, ofte dit Vaar-tuyg / zyn naar toe gaande. Maar Dom Chriſtoval de Norogne, gesegd den Capiteyn Moor, siende dit Vaar-tuyg geheel vaardig om te vertrekken / soo begaf sich die met zijne Soldaten in de Schuyten en Booten / om deselve te gaan nemen / en te brengen rondom de Galioenen zijner Vlote / aldaar dichte by gelegen. Het welke Dom Eſtevan, van de sterkte sulks gewaar werdende / sich seer dede verstooren; doch geen Volk genoeg hebbende / om zijne Schepen en Vaar-tuyg te gaan ontsetten en weder te krijgen / gebood aan zijne Konstapels deselve in de grond te schieten / niet veel vragende ofte hy zijne Koopmanschap kwam te verliesen / soo hy maar met eenen ook Capiteyn Moor mochte komen te vernielen. Den Konstapel dieshalven stelde zijn Geschut / mikte en stak een der grootste Stukken aan: Doch / ten gelukke voor beyde / kwam niet dan al te late het Kruyt daar van aan te gaan: Hier over verscheenen in

aller

aller spoed de voornaamste van de Stad Mozambique op de Wallen / om Dom Estevan te bevredigen / alsoo hy met geheeler opset alles te gronde wilde doen schieten / hem beloovende dat zy zijne Schepen weder uyt handen van Capiteyn Moor souden krygen: Want het gene desen Capiteyn dede / was niet anders dan uyt wraakgierighεyd / en om de Reyse aan deselve Schepen te verhinderen ofte te doen verliesen / tot naardeel van Dom Estevan, aan wien het meer dan hondert duysent Kroonen schade voor dit Jaar soude zijn geweest; alsoo hy op eenen anderen tijd de Pangais, ofte Schepen / niet gesonden soude konnen hebben / om hem zyn voordeel ofte winste te rugge te brengen / die hy Jaarlijks van die gewesten van Couama was trekkende: boven dien dat hy langen tijd de belegeringe der Hollanders voor zijne plaatse hadde uytgestaan. Eyndelijken het verdrag wierde getroffen tusschen hem en den Capiteyn Moor, en alsoo sond hy zijne Schepen naar haren gewoonelijken handel: maar sy en onderlieten echter daarom niet geduerig eene heymelijke bitsigheyd / van haar en kwaadwilligheyd / den een op den anderen te houden: doch kwam naderhand Ruy de Mello, den voornoemden Dom Estevan, zijne bestieringe ofte Gouverneringe van drie Jaren ten eynde wesende / aldaar aflossen. Voorder is dit Land van Couama de plaatse in Afrika, daar het beste Goud van daan is komende / en de meeste overvloed gehaalt werd: soo dat den Capiteyn van Mozambique, geduerende de drie Jaren die hy aldaar gebied / uyt Mozambique, Sofala en Couama, over de 300. duysent Kroonen kan halen / sonder daar onder te begrijpen 't gene hy aan de Krijgs-knechten is betalende / en eenige andere erkentenisse die hy aan den Koning doet. Ik sag / aldaar zijnde / de Soldye aan het Krijgs-volk betalen / het welke gedaan wierde door Goud in stoffe / invoegen als 't aldaar gevonden werd / en een yder ontfing soo veel Caraten als hem kwamen. Dit Goud is soo geel en suyver / dat het Goud van onse Pistolen en Kroonen niet meer dan Kooper daar by en schynt. Niemant derft op dese geheele Kust van Mozambique handelen / sonder verwilliginge van den Capiteyn, ofte Hopman / welke eenige Pangais, ofte kleyn Vaar-tuyg / naar de Caap van Correntas en Couama send: en van daar / met het alderschoonste Elpenbeen geladen / wederkeeren: want aldaar de Oliphanten in overvloed en seer groot zijn; Dese brengen ook Ambregrijs en Goud mede / en geven / in wisselinge van dien / eenige Kramerye aan de Mooren, ofte Cafres, die het Goud versamelen / en soeken in de Velden aan de voeten van de Bergen / wanneer overvloeyingen van wateren geschieden / die / van boven neder komende te loopen / veel Goud-stoffe met hun zijn mede bren-

brengende. Wanneer nu sulks gebeurt / komt yder Moor in zijn kleyn Waterken ofte Brebbe / met een kleyn Netjen (gemaakt op de maniere van een Netjen ofte Sakjen / in de welke men in ons Land de Konijnen gewoon is in te vangen / maar heel dichte gebreyd) en houden daar mede alle die Goud-zandekens / van de Bergen met het Water afkomende geloopen / tegens; somwylen vinden ofte bekomen zy wel seer groote en suyvere stukken / soo als ik aldaar een gesien hebbe by den Heer François Mendy, Opsiender over de Weesen tot Mozambique, die een der Rijkste was naast den Capiteyn aldaar / wegende dit stuk ontrent een half pond / en was alreede gesuyvert; doch hy hiel't selve heel ongemeen / alsoo daar niet veel diergelijke gevonden en werden.

De tijd onser weder t' Scheep-ganinge vast naderende / welke was in de Maand van Maart / soo verheugde ik my dat woeste Land te sullen verlaten / waar ik het meeste deel des tijds by naar van honger was gestorven. Aangaande de andere Schepen van onse Vloot / daar en wil ik niet vergeten van te spreken / hoe zy verongelukten door hare komste in Indiën: voor eerst de Kraake, genaamt Onse Vrouwe van Ajuda, bleeft op de Ethiopische Kuste / by het Kasteel de Mina, waar het meeste gedeelte van het Volk kwam te sterven / door de moeyelijke siekte die men in deselve Landen is krijgende / en onder anderen een sekere kwale die aan het Fondament sich innewaarts set / als een Sweeringe / en die haar met wormen vervult / die tot in de buyk toe knagen / doende alsoo yemant in groote smarte en ellende sterven: Tot dese kwale en is als nog gene uytnemender Heel- ofte Genees-middel gevonden als het sap van Limoenen / en dat men dikmaals zijn Fondament daar mede wascht: alsoo sulks de wormen verhindert haar aldaar te setten. Ik geloove dat het de bedorvene Wateren zijn / die men aldaar drinkt / die dese kwale veroorsaken. Belangende het Galioen den Heyligen Geest, 't selve / sich vindende van het inloopende Water overweldigt / 't welke / lek geworden zijnde / gedurig in liep / was genootsaakt naar Fernambouc in Brasilien te moeten loopen: Aldaar gekomen zijnde / ontboot sulks in Portugaal, om te weten wat men wilde dat hy doen soude / ofte weder naar Portugaal keeren / ofte zijne Reyse naar d' Oost-Indiën voltrekken: en't laatste te doen hem ontboden wesende / nam hy / naar hy sich vercalifateert hadde 't beste hy konde / weder zijnen kours naar Indien; doch op de hoogte van de Caap de Bonne Esperance, ofte Goede Hope / geraakt zijnde / wierde hy door harde tegenwinden bestreden / en van d'eene tot d' andere zijde geslagen / doende niet anders dan op de Zee te leggen dansen /

 niet

niet langer konnende bestaan / soo opnden het sich van vooren: 't welke den Schipper / Capiteyn en Stuerman siende / setten in aller spoed hare Boot in Zee / met een tonne Water en eenige Beschupt in deselve / hun selven latende door de Gallerye van het Schip / met een touwe daar in nederdalen. Den Capiteyn, niet soo wel dan de andere hem konnende vast houden / viel in Zee / en onvermogens zijnde om d' eerste reyse weder aan het boort van de Boot te komen / souden zyne handen by na afgekapt zijn geworden / door die daar in al vaardig stonden sulks te doen / als hy het selve boort meende aan te grijpen / soo een van hun allen / hem herkennende / hem niet gered en daar voor beschermt hadde / roepende dien tot den anderen / het is den Capiteyn; vele andere van het Schip / hun van gelijken meenende in de Boot te bergen / wierden hard en sterk met Riemen geslagen / en door den Deegen afgehouden / ook hieuwen zy wreedelijken de handen en armen af / aan alle de gene die aan de Boot maar kwamen te geraken / en bergden sich van by de 300. Menschen / die op het Schip waren / niet meer dan 16. in getalle. Dese 16. staken dadelijken in Zee / uyt vreese van door d' andere verhindert te sullen werden / en sagen een weynig daar naar het voorsz. Schip te gronde gaan / hoorende groot gekrijt en gesucht van alle d' arme Menschen die aldaar kwamen te blijven. Die in de Boot waren geraakt / deden alles wat zy konden om de Caap van Correntas te mogen aandoen / en zeylden over de 3. a 400. mijlen / eer zy daar aan konden komen / hun eten en drinken viel onderwasschen heel schaars / derhalven moesten zy eene nauwe gesette manier van leven houden / en hun van eten onthouden. Eyndelijken geraakten zy tot Mozambique, en van daar tot Goa, terwijle ik noch aldaar was / en alwaar ik dit geheele erbarmlijk en waarachtig verhaal van hun vernam. Het Galioen den Goeden Jesus, wierde genomen door d' Hollanders, niet verre van Mozambique; naar dat eenige van de hare in 't gevecht ('t gene niet seer groot en was) waren verslagen / gaven echter de Portugesen, die by naar van vreese stierven / hun haastelijken over; de Hollanders sulks verovert hebbende / bergden 't meeste Volk / en lieten 't selve in vryheyd henen gaan. De Kraake, genaamt den Palm-boom, verging tot Mogincal, de plaatse daar de Mooren de Pesce-mulier, dat is te seggen / de Vrouwe-visch / zijn vangende: want dese Visch is als een Vrouwe / en heeft eenen diergelijken aart / en zy dragen hare Jongen onder sekere vleugelkens / die sy aan hare beyde zijden / hun voor armen verstrekkende / zijn hebbende / dese komen dikmaals te Lande / en brengen aldaar selver hare Jongen voort. Men doet aan de Mooren, die ter selver plaatse uyt Visschen gaan /

gaan / eenen eed doen / dat zy niets met dese Vrouwe-visch sullen te doen hebben: Men houd dat in hare tanden seer groote krachten en eygenschappen zijn / soo als ik dikmaals gesien / en selver beproeft hebbe / tegens de Aanbeyen / Roode-loop en heete Koortsen; die tegens Marmer wrijvende en in Water omroerende / drinkt men 't selve daar voor in. Zy dragen ook Ringen aan de vinger van de slinkerhand. Dese Mooren zijn uytnemende verlieft op deselve Visschen / en seggen dat zy haarluyden ververschen wanneer zy die bekennen / ja zijn selver soo beestachtig dat zy haar daar aan / naar dat die dood zijn / komen te vergrijpen. Dese Pesce-mulier, ofte Vrouwe-visschen hebben 't aansicht t' eenemaal verschrikkelijk / en by naar als een Varkens-muyl / zijnde voorts 't geheele Lighaam Visch / gelijkende alleen derselver Vrouwelijkheyd seer naar die van een Vrouwe. Dese Menschen eten mede Menschen-vleys / waar over zy ook genoemt werden Macoue, zy snijden ook haar geheele huyt met duysentderley slag van afbeelselen. Men seyde dat zy bloed van de Hollanders gedronken hadden tot Mozambique, op een tijd als de Portugesen inder nacht eenen uytval op deselve deden: en een Soldaat van daar seyde my gesien te hebben / dat een deser Swarten den hals aan een Hollander, op d' aarde verslagen leggende / afgesneden en 't bloed al heet daar uyt ingeswelligt hadde. Zy zijn stout en kloekmoedig in den Oorlog / en dragen gantsch niet daar naar of zy met Veegens ofte Pijlen gesteken werden / ja zy en bewegen haar hier over niet eens: doch zy en zijn echter niet alle soo / want daar zijnder ook vele armhertige en teer-gevoelijke / maar weynig bloode en trage. d' Onderdanen van Monomotapa, wanneer die in den Oorlog een hunner Vyanden gedood ofte gevangen bekomen / soo snijden zy dien zijn Mannelijk lid af / en sulks laten droogen hebbende / geven zy 't aan hare Vrouwen / om aan den hals te hangen / en dese dragen 't selve / heel verziert daar mede zijnde / als een Hals-zieraad van eenig Orde; want de gene onder hun die de meeste heeft / word ook alsoo daar voor onder hun geacht / te meer om dat zy daar door bethoonen dat haren Man een van de destigste en kloekmoedigste is. Zy-luyden moeten 't selve mede t' elkens voor den Koning brengen / om dien te doen verstaan waar / en hoe zy hare Vyanden gedood hebben. De Vrouwen welken 'er gene ofte seer weinig dragen / daar maken zy onder hun weynig werk van / als maar bloode en vreesachtige Mannen hebbende. Doch om weder te keeren tot het Schip de Palmboom, 't welke tot Mogincal kwam te blijven / van 't selve alreede 300. Mannen op Zee gestorven zijnde / waren d' overige soo siekelijk geworden / dat zy 't selve groote en sterke Schip niet

en konden regeren: doch 40. a 50. der sterkste haar daar van in de Boot begeven hebbende / om naar Mozambique te komen / sloeg deselve onderwegen / ofte om dat zy alle te swaar geladen / ofte om dat zy niet wel bestiert en wierde / 't onderste boven / en verging aldaar met alle het Volk / en 't gene daar in was / sonder verder te komen als tot daar en toe. Van ons Volk sond men eenige van Mozambique om hun te helpen / en die nevens 't Schip te mogen redden / maar 't was te vergeefs / schoon zy niet meer dan 18. mijlen van daar en waren gekomen. Belangende de Kraake genaamt den Olijf-boom, die verging by d' Eylanden Quemades, niet verre van Goa, dese die daar op waren / heel naar by vervolgt werdende door de Hollanders, vonden hun genootsaakt de Boot uyt te moeten setten en haar aan Land te bergen / aldaar staken zy 't Schip in de brand / en aldus en hadden de Hollanders geen voordeel daar van / en bergden d'andere niets dan hun lijf en 't Cavedal, zijnde s' Konings geld / 't welk daar in geladen was. De Kraake genaamt de Groetenisse, wierde gedreven naar de Kuste van Arabye, op de Grensen der Abissiners, die daar mede kwam te blijven: maar ik geloove dat sulks geschiede door de kwaadwilligheyd van den Schipper en den Stuerman / en dat zy hun met het Geld der particulieren willende verrijken / als ook door dat van den Koning / 't gene zy binnen hun boort hadden tot ladinge van Peper / haar door eene boosaardige beooginge met voordacht op de Kust lieten stranden; sulks geschied zijnde / sochte sich een yder / 't eerste dat hy konde / aan 't Land te bergen / mede nemende zijn Geld en Wapenen / en waren alle kwalijken bedacht / dat zy haar niet liever met Mond-kosten en beladen / ten aansien van 't groote gebrek 't welke zy naderhand in die Wildernissen kwamen te lijden. Den Schipper en Stuerman / wel overleyd hebbende / over 't gene zy met den anderen t' samen gespannen hadden / deden 't Geld met Wapenen en Lyf-tocht / nevens eenige harer aldervertrouwste / in de Boot / daar mede hielden zy 't langs de Kust / en passeerden soo de Roode Zee, tot in de Persiaansche Inham, met voornemen om alsoo tot Ormus te geraken. De tijdinge hier van tot Goa komende / soo sond men Galioten uyt om hun te vervolgen / en zy wierden omtrent Ormus achterhaalt / en tot Goa gevangen gebracht / ten tijde mijner onthoudinge aldaar. D' Andere / omtrent 400. witte Menschen zijnde / en omtrent de 300. Swarte Slaven, stelden hun in ordre met hare Wapenen / om de Kust langs te trekken / en alsoo in een sekere Haven aan de Roode Zee te mogen geraken / om van daar naar d' Indiën over-gescheept te werden: Maar als zy nu dus met vliegende Vaandelen trokken / S. Jago roe-

pende /

yende / meynde door dese hunne maniere van doeninge de Mooren van die geweesten te verschrikken / viel het anders voor hun uyt: Want dese Volkeren / die machtig en klockmoedig zijn / van Woonstede tot Woonstede veranderde / vervolgden de Portugesen van achteren naar / doende hun geduerig alle mogelijke afbreuk die zy konden / soo dat d'andere / door den honger / dorst en vermoeytheyd afgemat zijnde / en door hare Vyanden verdrukt / nemende die dagelijks in getalle toe / hun verloren siende / yder om een goed heen komen uytsag / trekkende van hun die konden voort / sonder meer den eenen den anderen in te wachten / ofte in een geheel Lighaam als vooren / soo dat de gene die maar een weynig achter kwamen te blijven / sonder uytstel door de Mooren wierden dood-gesmeten / ontlastende die deselve aldus bekwamelijk van hun Geld en Wapenen: d'overige / die haar hier uyt redden / vervielen in handen van eenen wreeden Koning / die / siende soo vele Swarten, zijne Landsaten / onder de Portugesen gevangen / seyde tot hun arglistelijken / zy wilde doch hare Wapenen nederleggen / en haar en soude geen ongemak daar over wedervaren; zy-luyden sulks geloovende / en hun siende omringt van alle zijden / buyten gelegentheyd van tegenstand te konnen doen / gaven hare Wapenen over / en daar op dede van stonden aan dien Abissijnschen Koning hun gevangen nemen / en den eenen naar den anderen in een groote plaatse / voor zijn Hof / leyden / en naar dat hy hun aldaar heel naakt hadde laten uytkleeden / en in 't ronde neder bukken / dede hy door eenen Schilt-knaap / ofte Wapen-drager / hun de dood aankondigen / seggende dat hy hun alle / in 't gesichte van zijn Volk / wilde laten onthoofden. De Vrouwen van desen Koning / welke / terwijlen dit aldus geschiede / en dese arme Luyden hun ongeval bekreten / uyt kleyne Kijk-gaten en Vensterkens leggende om sulks te aanschouwen / siende deselve soo schoon en wit / souden / soo zy gekonnen ofte gedorst hadden / die wel alle vry gekoft hebben. Echter geviel / by geval / dat in het selve vergane Schip sich eenen Persiaanschen Ambassadeur bevont / welken gesonden was geweest in Europa, van wegen den Grooten Sophy, Koning van Persen, om onderstand by de Christen Princen tegens den Turk te versoeken. Desen Ambassadeur, wel ontfangen zijnde geworden / onder anderen / van den Koning van Spaanjen, en van dien met schoone en rijke vereeringen begenadigt weesende / t'zijner vertrek van daar / was in 't Schip de Groetenisse ook plaatse gegeven om door d'Indiën in Persen weder te keeren. Ik hadde hem / geduerende mijn onthouden tot Lisbon, door de Stad met groote pracht ook wel sien gaan / en aldaar zijnde was zijnen Tulbant met Steenen van seer hooge

waarde

waarde altoos verziert. Desen Ambassadeur dan / (die sich naar de Schip-breuk nevens d' andere mede gebergt had / siende dese arme Portugesen in dusdanigen uytersten nood / naar-de-maal hy d' Abissinische Tale ook wel verstond) wierp sich op zijne knyen neder voor den Koning / dien heel ootmoediglijken versoekende / dat hy het leven aan dese Christenen wilde geven / dewijle hun doch nu alles dat zy hadden gehad ontnomen was; en dat hy geliefde toe te laten dat zy haar in eenige Haven van zijne Landen mochten t' Schepe begeven: Hem onder anderen te gemoet voerende / dat indien hem bekent waar de macht van den Koning van Spaanjen, haar-luyder Meester / hy haar geenig leed aan en soude doen / en dat dien Prins in weinig tijds / indien hy maar wilde / hem en alle de zijne vermogens was te konnen verderven. Door dese woorden sette hy den selven Koning eenigsints ter neder / seggende dien aan den Persiaanschen Gesanter, dat hy om zijnent wille dan haar het leven soude schenken / mits dat zy spoediglijken zijn Land kwamen te ruymen / ofte andersints dat hy haar / sonder genade / soude doen sterven. 't Welke de Portugesen siende / heel blijde zijnde / 't leven sullende behouden door een soo onverwachten middel / vertrokken dadelijken van daar / en ontkwamen het alsoo / heel naakt uytgeschut / langs de Zee-kant / sonder yets anders mede te nemen dan hunne heele huyt; haar niet verre van daar t' Scheep begevende in het Schip van een Arabier, handelende op de Indiaansche Kuste / den welken haar onderhoud en overvoeringe verleende / op hope dat men hem / tot Goa komende / voor een soo goed werk sulks soude vergelden. Maar tot Goa aangeland zijnde / zijn vracht en onkosten aldaar afvorderende / soo wierde in plaatse van dien met hem gegekt. Ik sag hem doenmaals in het Huys van den Viceroy, ofte Stad-houder / Andreas Furtado de Mendoza, daarom komen / by wien ik my datmaal onthielt / doch en verkreeg daar voor niets altoos; maar wierde genootsaakt heel verstoort weder henen te moeten gaan / daar hy echter groote reden genoeg toe hadde / en dat tegens soo ondankbare en kwalijk erkennende Menschen. Desen Persoon was van een seer geschikt gelaat / wel en nettelijken gekleed. Een Bootsgesel / mijnen Vriend / van 't getal der gener zijnde welke hun aldus gebergt hadden / vertelde my dese geheele vreemde geschiedenisse / en seyde my ook / onder andere besonderheden / dat haren Capiteyn beginnen te weenen hadde / hem siende in staat van te sullen moeten sterven / en geheel naakt / invoegen als hy mede was. Den Konstapel van het Schip / die mede daar by was / seyde my / hem naakt en vaardig siende om met d' andere deselve weg te sullen moeten gaan / dat zijn grootste leet-

wesen /

wesen / 't gene hy als doen hadde gehad / geweest was / dat hy een zijner Slavinnen, een schoon Meysken / dat hy gekoft hadde tot Bombaxe in 't Land van Abissine, hoorde weenen: Desen beklaagde sich ook seer over 't verlies van eenen Steen / hebbende eene vreemde kracht en uytnemende reuk: want dien by hem dragende scheen het dat hy vol Muscus en Ambregrijs beladen was: hy seyde my ook dat hy een goed stuk Ambregrijs, nevens den Steen / verlooren hadde. De kracht van desen Steen / in water geweykt / verhaalde hy dat seer uytnemende was / tot wat voor siekte sulks ook mochte zijn / als de proeve tot verscheyde malen aan hun-luyder sieken daar van genomen hebbende; dat hy deselve / dadelijken / naar het drinken van 't water / waar in desen Steen te week gelegen / en de mate sulks ingenomen / hun genesen / en van hare siekte verlicht gevonden hadde. Desen Konstapel seyde my / dat zijnen Capiteyn hem daar voor 1000. Ducaten had willen geven / maar dat hy die / om zijne groote deugts halve / niet om 3. ofte 4. malen soo veel gelangt soude willen hebben. Hy vertelde my mede / hoe hy daar aangekomen was / namentlijk / dat zy-luyden langs de Kuste trekkende / al vechtende tegens de Mooren, die hun vervolgden / te samen op een dag in een sekere plaatse stil leggende / hy zijn Vuyr-roer genomen hadde / en door de Bosschagie daar mede was gegaan / (zijnde dese geheele Kuste daar van beset) om yet eetbaars (alsoo zy van honger by naar stierven) te mogen schieten; dat hem aldaar een Dier ontmoete / van de groote eens Swijns / doch van een weynig hooger gestalte zijnde / hebbende twee hoorenen onder d' oogen / en dat hy daarnaar schietende / sulks recht in 't hooft kwam te treffen / doch sprong het Dier recht op hem aan / maar viel onderwegen op d' aarde dood; en alsoo droeg hy 't selve met zijne Metgesellen van daar / om van een te snijden en op de Koolen te braden / soo ook geschiede: Maar van de Karaway willende eten / soo hadde hy in een kleyn blaasken / ofte vliesken / desen Steen gebonden / daar hy in den eersten weynig werks van maakte / maar dat hy / dien gewassen hebbende / en soo schoon / effen en van soete reuke bevindende / deselve seer sorgvuldiglijk naderhand bewaarde. Siet daar al het gene hy my van desen Steen te kennen gaf / hy en wiste den naam van dit Dier niet te noemen / om dieswille dat hy nooyt diergelijken meer gesien / ofte daar van hooren spreken hadde. Doch alsoo dese Moorsche Kuste vol van uytnemende en ruykende Kruyden is staande / soo kant wel zijn dat dit Dier sich daar van voed en onderhout / en dat sulks ook oorsake zy van de deugt deses Steens. Aldus verging het grootste gedeelte onser Vloote; want van 14. Sche-

pen /

pen / die wy op ons vertrek van Lisbon te samen sterk waren / kwamen maar 4. in Indiën, met een Hourque, 't gene ons voor een Jacht verstrekte / zijnde / 't selve aldaar aankomende / zijne Masten ook geheel aan stukken en gebroken. Daar was mede een Kraakjen onder de Vloot / doch dat ontlade sich weder noch in Portugaal zijnde. Aldus van soo vele Vlooten als daar Jaarlijks van Portugaal naar Indiën gaan en komen / en van Indiën naar Portugaal, loopen de meeste gedeelten daar van even 't selve gevaar / van genomen te werden ofte Schip-breuke te lijden / blijvende 't meerendeel de Zee erfgenaam van soo vele Rijkdommen en buyten / die van Oost- en West-Indiën zijn komende. Doch al-eer wy van dese Kust van Afrika scheyden / en wil ik niet vergeten te verhalen 't gene my aldaar vertelt wierde / wegen het wonderbaarlijk toeval eertijds eenen Emanuël de Sousa, geseyd Sepulvedo, Portugees Edelman / overgekomen / blijvende op deselve Kuste. Desen Heer / rijk en van goeden Huyse / in Indiën zijnde / wierde verlieft op de Dochter van eenen Garsias Sala, Hooftman van Bombain, een sterkte der Portugesen, geacht een der schoonste Vrouwen van geheel Oosten, desen versocht haar hart ten Houwelijke: maar niet ten eynde konnende komen in zijne beoogingе / vermits de Vader in geeniger manieren daar naar en wilde hooren / schoon de Dochter daar toe seer genegen was / soo besloot hy derhalven de Vader heymelijk om te brengen / en ten dien eynde vertrok hy ook op seker dag / met eenige zijner vertrouwste Metgesellen / in een Schuyte van Goa, laat tot Bombain komende / bespiede hy het soodanig / dat sy dien Capiteyn, op den avond langs de Zee-kust / volgens zijne gewoonte / vindende wandelen / dooden. Dese daat bleef soo geheym / dat Sousa niet veel moeyte daar naar meer en hadde / om te komen tot het besit van 't gene waar naar hy was staande / en dienvolgens Trouwde hy dese schoone Weese / genaamt Leonore, en bracht die naar Goa; en naar dat hy eenigen tijd aldaar met haar in groote vreugde gewoont / en sy twee Kinderen by den anderen geteelt hadden / kreeg hy lust met zijn Huysgesin eens naar Portugaal te gaan / om van dien Koning een grooter Ampt te mogen verkrijgen als 't gene hy alreede in Indiën was bekleeden: Om 't voorsz. te konnen voltrekken / een goed Schip gekoft / en tot Cochin met zijn Huys-vrouwe / Kinderen / vele Slaven en andere Persoonen van zijn gevolg / hem te Schepe begeven hebbende / soo voer hy eenigen tijd seer gelukkelijken voort: maar aan de Caap das Correntas gekomen / en zijn Schip aldaar gestrand zynde / wierde hy met de zijne genootsaakt sich aan Land met de Boot te moeten bergen 't beste dat hy konde: meynende aan het kleyne Eyland Cefala, soo sy dat noemden / aan-

aangekomen te wesen (zijnde aldaar een Sterkte der Portugesen; want het groote omtrent Mozambique gelegen is) bevont hy sich in een Land tusschen de Caap das Correntas, en die van Bona Esperançe, ofte Goede Hope / te zijn; alhier hadden zy veel te doen tegens de Swarten des lands / die hen seer moeyelijken waren vallende / uyt de Bosschen langs de Zee-kant. De Portugesen verweerden hun 't beste dat sy konden; maar wierden ook aan d' andere zijde uytnemende gekwelt door de hette / dorst en vermoeytheyd / derhalven bleven 'er aldaar vele onderwegen in d' ongenade harer Vyanden en wilde Beesten. Dese Swarten, sonder te vragen naar 't afschieten der Vuer-roers / dooden een goet deel van deselve: de overige / onder welke Sousa, sijn Huysvrouwe en Kinderen waren / redden hun / ende sagen 't beste sy konden 't Land te mogen gewinnen / soo als sy deden / en aldus kwamen sy eyndelijken in het gebied van den Koning deser Swarten, zijnde dien heel menschelijk en eenen vriend der Portugesen; desen onthaalde hun heel wel: maar van daar voort trekkende / en Mozambique naderende / vervielen sy in de handen der Vyanden van den voorsz. Koning / die hun ook alle het kwaad / dat sy konden / aandeden / doodende daar van het meeste gedeelte / en d' overige gantsch moedernaakt uytschuddende: soo dat het een groot jammer was voor desen armen Sousa, met sijnen Huysvrouwe en Kinderen / in dese ellendigen toestand aldus naakt te moeten gaan doolen in de Wildernissen en brandende Ethiopische, ofte Moorsche zanden / sonder yets om te konnen drinken ofte t' eten te hebben / in d' ongenade der wilde Dieren / en alderhande slag van ongelegentheden die men sich soude konnen inbeelden. Alhier was het dat het rechtvaardig oordeel Gods / 't gene men niet en kan ontgaan / rechtmatig begost te vallen op desen ellendigen Moorder Sousa, en dat het bloed van Schoon-vader de helsche gedrochten tot wrake tegens hem kwam op te hitsen / die, gins en weder door de Bosschagien ging om eenige wortelen te soeken / om hem-selven / sijn Huysvrouwe en Kinderen daar mede te voeden; maar 't aldergrootste mede-lijden van alle was / dat dese arme onnoosel Vrouwe / haar naakt siende / van schaamt sig in het zant begroef / om in desen stand niet gesien te werden van de gene die noch by hun overig gebleven waren; sy dede ook d' aldergrootste klachten des wereldts / verthoonende tot verscheyde reysen haren Man / dat hare overgroote sonde d' oorsake waren van soo vele ongelukken / haar-luyden overgekomen: maar eenige dagen in desen ellendigen toestand geweest zijnde / wierde eindelijk dese ongelukkige Vrouwe / alreede hare Kinderen hebbende sien sterven / overstelpt van droefheid / honger en alle andere slag van ongelegentheden / door alle dese ongevallen / by

 Sousa,

Sousa, t' sijner wederkeeringe / naar het soeken van onderhoud / gevonden dat sy op 't sterven lag / doch hy ontfing noch hare laatste suchten: en naar 't selve / met veel klachten en leetwesen van haar verloren te hebben / en dat hy d' eenigste oorsake was geweest van alle hare ongelukken / ging hy / als een hopeloose / van daar / naar haar begraven te hebben / inde Bosschagie dooien; so dat men noopt van hem yetwes meer en heeft konnen te hooren / 't zy dat hy van de Beesten opgegeten / door de Swarten gedood / ofte andersints door ongenucht en swakheyd is komen te sterven. Alle d' overige van sijn geselschap stierven van gelijken / soo hier soo daar / uytgenomen een Portugees, die met groote moeyte het noch ontkwam / ende door groote dag-reysens soo vele dede dat hy tot Mozambique geraakte / waar hy 't verhaal van dit droevige ongeval vertelden hebbende de Portugesen daar van sedert ook eene verdichte geschiedenisse gemaakt. Die de gedenkwaardige geschiedenissen van Oost-Indiën hebben beschreven / maken by een wijtloopiger verhaal van dit droevig toeval van Sousa en de sijnige; maar hebben daar in de moort / by hem aan sijn Schoon-vader begaan / verswegen / die oorsaake geweest is dat hy het oordeel Gods op hem gehaalt heeft gehad. Maar al-eer wy dese Mooren verlaten / sal ik van haar Tale spreken / dat die van alle d' andere Volkeren van Afrika is verscheelende / en dat sy ook meest alle hare Talen verscheyden hebben. Die van Mozambique wert de Moorsche genaamt / en deselve en konnen niet meer dan tot thien tellen / en daar naar beginnen zy weder van vooren aan; monti, is een / piri, 2. taton, 3. quinna, 4. chanon, 5. tandoton, 6. fongata, 7. nana, 8. quinda, 9. cohomy, 10. Het Hoofd noemen zy Meforo, 't Oore Maro, de Neuse Buonom, de Mond Mouromoin, 't Aangesichte Cohope, de Armen Menia, de Voeten Mirengi, 't Hayr / Cici, de Tanden Mannon, en alsoo de reste.

Daags voor ons vertrek van Mozambique, gebeurde het dat een Bootsgesel onser Vloote / hem aan de Zee-kust gaande wasschen / in 't Water gantsch nederbukkende / van een Visch / die zy Tiberons noemen / eenen arm met de geheele schouder / door een beet / wierde wech-genomen / deselve haar kort om wendende / beet in een ander keer hem een ander gedeelte des lighaams af / en dat al-eer desen armen Man geholpen konde werden; het weynig dat daar van overbleef / wierde noch aldaar begraven. Dese slag van Visch is seer gulsig en verlekkert op het Mensche-vleys / zy hebben 16. a 18. ryen seer scharpe tanden in den balg / en mishandelen op dusdanige maniere dikmaals de gene die in de grond van de Zee de Paarlen visschen. Om dan weder te keeren tot de vier Schepen / die van de Schip-breuke over-

overgebleven waren t'onser Scheep-ganinge / deselve waren / Ons Lieve-vrouw van den Berg Carmel, de S. Jeronymus, de S. Anthonis, en de S. Bartholomeus, met dewelke wy van Mozambique vertrokken / en ons t'zeyl begaven naar Goa, in de Maand van Maart. Den Capiteyn Moor dede my datmaal halen om zijne Sieken te bedienen / 't welke ik 't beste ik konde moeste doen / in vergeldinge van 't kwaad 't gene hy my gedaan hadde. Ons in volle Zee begeven hebbende / sagen wy drie dagen daar naar 't Eyland Combo; 't selve leyd heel hoog / en werd meer dan 25. mijlen verre gesien. 12. Dagen daar naar passeerden wy de Linie der deelen van Indiën, en 7. dagen naar 't voorsz. op 4. graden aan gene zijde de Linie gekomen zijnde / sagen wy een Arabisch Schip / 't gene van Diu kwam / en naar Mecha ging; onsen Vies-Admiraal settent naar het selve / hem toesendende 2. a 3. schooten / om te doen aankomen; 't gene hy niet en wilde doen / tot dat hy hem daar toe gedwongen sag / vliegende de Kanon-kogelen vast dicht verby hare ooren; zy sulks siende / haalden hunne zeylen in / en kwamen haar tusschen ons vervoegen / en den Capiteyn van het selve / met 6. a 7. Arabiers van goeden aansien / aan ons boort / mede brengende hun Vrygeleyd-brief van den Aarts-bisschop van Goa, te dier tijd Viceroy, ofte Stad-houder / van Indiën; onsen Capiteyn Moor 't selve Vrygeleyd besiende / en dorste niet daar tegens doen / maar naar dat hy hun 2. a 3. dagen opgehouden hadde / ontfing hy van hun groote vereeringen / en daar op sond hy 't selve Schip te doen besichtigen / om te sien ofte zy ook niet yets verbodens in en waren hebbende / als Kaneel, Kruyd-nagelen, en andere diergelijke dingen; doch alles was daar in soo vol geprópt / dat meer dan de helft der Menschen buyten op den overloop geplaats waren / met touwen en wisse-tralien / in welke zy haar vervoegden om te slapen; zijnde daar in omtrent 700. Menschen / en meest Pellegrims, die in Bedevaart naar het Graf van Mahomet gingen. Dit Schip was / soo men voorgaf / over de twee Millioenen waardig / en daar en was niet anders dan Zijde en andere ongemeene en kostelijke dingen in geladen. Eenen jongen Portugees, die met zijnen Oom / den Capiteyn van ons Schip / aan 't selve geweest was / bracht my van daar mede d' alder-uytnemenste en schoonste Rijs / die men konde sien / dese was kleyn en lang / en rook / die nuttigende / als Muscus; hadden ook in dunne plankjes Pietercelie van Macedonien, deselve was van een seer goede smake: Als mede veelderhande Suyker / en andere lekkernyen / by d' Arabiers werdende genuttigt. Zy hadden ook seer schoone Vrouwen by hun in hare Galleryen / welke met rieten omheynt en heel aardig / op de

 Arabi-

Arabische maniere / waren toegemaakt. De Mannen lagen aldaar by naar den een op den anderen / vermits het Ruym heel vol met Koopmanschap geladen was. Naar dese ontmoetinge geraakten wy alsoo verby de mond van de Roode Zee / ontrent het Eyland van Socotera, op den 7. Mey: aldaar hadden wy groote stilte / die ons seer verdrietig vielen / soo uytgebrek van zoet Water / als andere dingen / tot 's levens onderhoud noodig. Onsen Vies-Admiraal was geheel daar van ontblood / en kwam selver aan ons boort / om te soeken een weynig Beschuyt / dat wy hem / half verrot zijnde / gaven / des niet-tegenstaande vonden zy het evenwel heel goed / schoon het echter niet veel en docht. Wanneer wy nu voor de Palen van Goa kwamen / hadden wy by naar geen lijf-tocht meer / en indien wy noch maar een weynig tijds op Zee langer gebleven hadden / wy souden alle van honger hebben moeten sterven: Onderwegen ontmoete ons ook een Schip / van Chaoul komende / 't gene een Arabiers Capiteyn was voerende / 't selve deden wy door het afschieten van ons Geschut de zeylen strijken / schoon het in 't beginsel sulks niet en hadde willen doen: Hy aan ons boort gekomen zijnde / liet Capiteyn Moor hem in zijn Cajuyt gevangen setten / naar eenigen tijd aldaar geseten / doch hem eenige vereeringen gedaan hebbende / liet hy hem weder los / om zijne reyse te mogen vervorderen / om dat hy met de Portugesen handelde: echter onthielt hy hem twee zijner Bootsgesellen / om ons te dienen tot bekentmakinge der Kusten / indien wy by ongeval de winden tegen gekregen mochten hebben. Een van dese Bootsgesellen toonde my een kleyn Vogelken / zijnde niet grooter dan een Cijsken / en seyde my dat het nooyt van de Zee en ging noch aan Land en kwam / en dat wanneer het Wijfken zijn Eyeren wilde leggen / 't selve uyt het gesicht om hooge vloog / en alsoo zijn Eyeren leyde / namentlijk een t' elke male / en dat dit Ey / terwijle het aldus door de lucht nederdaalde / eer het in Zee viel / door de hette / die aldaar seer groot is / uytgebroed / en daar naar door de Zee gevoed wierde; 't selve vond ik wonderlijken en ongemeen in de natuer.

Ten laatsten kwamen wy tot Goa, het oude werdende genoemt: op den 26. van Mey / en 's avonds voor Hemel-vaarts dag ging ik van 't Schip naar Land / om tot Pangin mijn Noen-maal te mogen houden / al-eer wy tot Goa souden komen; doch te dier plaatse geland zijnde / vond ik aan dien oever vele Heydenen van 't selve gewesté / die / my siende / vraagden ofte ik geen Herberge en begeerde te soeken / dat zy my daar in behulpsaam wilden zijn / sulks gewilliglijken aannemende / volgde ik haar met mijne Reys-saken / die ik my dede achter naar dragen /

dragen / alsoo brachten zy my in het Huys van eenen armen Indiaan van Canarin, die my onder een kleyn Luyffelken van zijn Huys neder dede sitten / wachtende ik naar een beter. 'k En hadde doen ook in alles niet meer by my dan 25. Stuyvers aan geld / daar ik met mijnen Waard wel haast het eynde van wiste te vinden : maar sulks op zijnde / was ik niet weynig bekommert waar ik weer ander soude krijgen ; doch ik hadde op ons Schip eenen Vriend / die Konstapel van het selve was / die leende my eenen halven Daalder / 't welke my seer wel te passe kwam.

Ondertusschen ging ik aan den Oever van de Zee my vertreden / naar gelegentheyd vast denkende / hoe ik yets soude mogen vinden om van te konnen leven ; ik aldaar zijnde sonder eenige hulpe ofte hope dan in God alleen ; mijnen Waard was my alrede ook heel moede / want hy selfs niet en hadde waar mede hy sich konde behelpen / alsoo dat het heel noodig was dat ik hem / met het weynig dat ik noch hadde / onderhiel. Doch op eenen sekeren dag / van de Zee-kant weder naar de Stad keerende / ontmoete ik eenen Indiaan, die my vraagde / ofte ik niemand en wiste die eenige Huys-vestinge wilde huyren ; ik / over dese ontmoetinge heel verblijd wesende / seyde hem dat ik 'er selver eene was soekende ; hier op leyde hy my in zijne Wooninge ten eten ; aldaar over den prijs eens geworden zijnde / van 7. Perdos en een halve ter Maand / soo voor Kost als Huysvestinge te sullen geven / soo viel nu alleen swarigheyd om hem yetwes op de hand te mogen geven ; want hy het alsoo wel als den anderen Waard van doen was hebbende ; maar alsoo ik by naar niet meer overig en hadde / dan om te nauwer noot mijn Koffer te konnen doen verdragen / bad ik hem / dat hy doch een weynig gedult met my wilde nemen / ook dede ik soo veel / dat ik 5. a 6. Cherafins te leene kreeg / om my te dienen om aan mijnen Waard te mogen geven / naar-de-maal hy het selve seer gebrek hadde ; in het beginsel en hadde ik met hem niet versproken als over de Huys-vestinge alleen / sonder de Kost : en aan eenen Heyden omtrent 25. Boseruques, 't welke omtrent drie Fransche Stuyvers zijn / gegeven hebbende / om voor my een weynig Brood en eenige Vijgen te gaan koopen / soo vergat dien fijnen Gesel 't wederkeeren / en alsoo nam den selven mijn geld met hem wech / om dat hy my tot dese Herberge / met den genen die mijn Reys-saken droeg / gebracht hadde. My aldus sonder eten siende / verdroeg ik my met mijnen Waard / gelijk ik boven verhaalt hebbe / en alsoo had ik dagelijks seer goed koop eten. Maar als ik nu niet meer en hadde om hem te konnen geven / is 't my nu onmogelijk te verthoonen / de bekom-

kommernisse en ellende / in de welke ik my als doen vond vervallen ; mijnen Waard thoonde my alreede een seer slecht gelaat : hier op ging ik des morgens door de Wildernissen van dit Eyland van Goa , my nedersettende aan de voet van eenen Berg / om my te bedenken wat ik soude mogen doen om mijnen Waard te konnen vernoegen / die sonder dat anders een heel goed Man was / als ook zijne Huys-vrouwe / zijnde zy eene geborene Chineese , zy thoonden ook dat zy groot medelijden hadden met myne armoede. Derhalven was ik mede seer verblijd / van soo eerlyke luyden ontmoet te hebben / als ook om dat de meeste Chineesen en Japonneesen , soo Mannen als Vrouwen / aldaar dagelijks in Huys kwamen / en ik alsoo uyt haar verstond / met hun drinkende en etende / alles wat in hare gewesten was omgaande / en in hun Land 't alderbesonderste was : Aldus in dese gedachten aan dese Votse sittende / wierde ik indachtig aan sekeren Konstapel dien ik op Zee genesen / en die sich heel mijnen Vriend gesegd hadde te zijn. Ik ging daar op terstond naar zijn Huys / om hem te soeken / en den selven mijne armoede vertoont hebbende / bad ik hem dat hy my doch een halve Pataque , 't welke soo veel als 25. Stuyters is / wilde leenen / 't gene hy dede ; doch ik gaf hem tot pand eenen gouden Ring en eenige kleyne andere dingen meer van Silver / die hy alle heel willigelijken aannam / en die hem tot onderpand by bleven / hoewel het selve wel driemaal soo veel waardig was / dan 't gene hy my gegeven hadde. Dit geld aldus hebbende bekomen / was ik daar over seer verblijd / en ging sulks terstond aan mijnen Waard dragen / die my ook daarom veel beter gelaat verthoonde / en des middaags en 's avonds voor te eten gaf / dat ik inder daat heel noodig hadde. Maar dit verteert zijnde / en niet meer wetende van wat hout ik pijlen soude maken / noch tot wien ik my in mijnen noot soude vervoegen / soo gebeurden 't allen gelukke / dat ik mijn Koffer komende te roeren / om daar in yets te soeken 't gene ik noodig hadde / ik daar in een kleyn pakjen vond met Pluymen van een Vogelstruys / die ik van Marocco mede gebracht had : Dese een seker Persoon / daar tegenwoordig staande / siende / seyde hy my / dat die Pluymen aldaar seer geacht en gesocht wierden / dat ik die ook heel wel aldaar soude konnen verkoopen. Hier op maakte ik dit aan een mijner Vrienden bekent / die my ook daar voor terstond eenig geld kwam te tellen / namentlijk 10. of 12. Cherafinen , die my meer als twee Maanden dienden om van te konnen leven. Ik konde met de Portugesche Soldaten wel gaan eten hebben / soo ik gewilt hadde / maar 'k en vraagde daar niet naar. Want de Vloote gekomen zijnde / was het een seer erbarmelijke sake

met

met de Soldaten / alsoo die meestendeel van honger stierven / en op de straten sliepen; doch namen de Heeren en Edellupden van Goa, upt mede-lijden / elk 20. a 30. daar van tot hun / gevende deselve Brood en eenig Ossen-vleysch / aldaar in overvloet zijnde / te eten: Men seyden my wel / dat ik ook aldaar mijn eten / met dese Soldaten / wel vermochte te gaan halen / maar van over lange hare gulsigheyd kennende / soude ik liever keyen gegeten / als by dese deugnieten gaan eten hebben. Dese Vloote aldaar aangekomen zijnde / vondmen het paket Brieven van den Koning / 't welke niet / voor dat men tot Goa komt / mag geopent werden: dit selve hielt in / dat indien den Viceroy, ofte Stadhouder / op den weg mochte komen te sterven / dat men den Heer Andreas Furtado de Mandoze als dan soude verkiesen / en indien den selven als dan daar niet en was / datmen in sulken gevalle den Stadvoogt van 't Eyland Zeylan soude doen halen. Andreas Furtado dan aldus voor Viceroy aangenomen zijnde / ging ik naar Reys Magos, ('t welke aldaar de Kerke van de Minnebroeders is / daar de Viceroy gemeenelijk haar naar toe begeven / terwijle men alles tot hare intrede gereet is makende) om hem te mogen spreken / en te bidden / dat hy my doch in mijnen nood wilde bystaan / hy antwoorde my / dat ik hem soude komen vinden als hy in bedieninge getreden soude zijn: maar dit alles en hielp my niet / ik en konde hem ook noyt weder spreken / voor dat hy my liet halen / om met hem te rugge naar Portugaal te keeren / van sijnen dienst verlost werdende door Ruy de Talbe, die 't volgende jaar tot Goa kwam: maakende alsoo desen Andaeas Purtado aan den anderen plaatse / naar dat hy alvooren de Legers van 't Noorden en Zuyden verbaardigt hadde / om tegens de Vyanden te konnen uytgesonden werden. Hy liet my door sijnen proever halen / dat ik hem by de pas van la Madere de Dios, dat is / de Moeder Gods / een halve mijle van Goa gelegen / soude komen spreken / 't welke ik dede; aldaar seyde hy my / indien ik met hem weder wilde naar Portugaal keeren / dat hy my seer wel vernoegen soude: Ik seyde hem sulks heel willigliijke toe / vermits de groote nood daar ik my in was bevindende: want ik hadde dieshalven mijnen tweeden Waard al verlaten / en leefde op een andere plaatse van 't weynige dat ik door mijne hanteeringe konde gewinnen. Ondertusschen gaf hy my plaatse in sijn huys / terwijle men naar de scheepganinge was wachtende / en die in Januari daar aan stond te sullen gescheiden; 't was nu in de maand van November / als hy my op de genoemde passe liet halen; alhier lag een seker Capiteyn, nevens eenige Soldaten / om deselve doortocht te bewaren / konnende niemand naar het vaste Land gaan / sonder in de hand

geteekent te werden / wel-verstaande die van het Land / en de Portugesen niet dan met verlof van den Corregidor, ofte opperste der Justitie, en hier toe hadden sy een seker Yser ofte Kooper Kruys en eenig Berg-rood / in een schootel / waar mede sy de gene teekenen / welke dit nauwe water wilde passeeren / om te gaan naar het Land Dealcan' gelegen ontrent twee mijlen van daar / en aan andere dichter by gelege plaatsen daar ontrent. Ik bad dan desen Capiteyn, van wegen Andreas Furtado, dat hy my doch / om derwaarts te konnen gaan / een Almadie, ofte Schuytje / met Bootsvolk en een Naique, tot Tolk wilde mede geven / 't welke hy seer gewilliglijk dede / en belaste my ook hoogelijken aan den selven Naique, hem seggende / dat ik derwaarts Kruyden ging soeken voor Andreas Furtado voorsz. / soo als het inder daad ook waarachtig was / en ik brachte vele daar van daan te rugge / die hem wel te passe kwamen tot verwerminge voor syne verstopte Milte. Naar 't vaste Land overvarende / geraakten wy door dese gewesten in de Bewoonsteden der Heydensche Braminis: in het huys van een deser Volkeren te drinken eyschende / gaf my den selven sulks; maar verwachte van my / dat ik gedronken soude hebben sonder mijne lippen aan synen Beeker te geraken / volgens hunne gewoonte / die ik niet en wiste / derhalve dronk ik ook / sonder eenige omstandigheden te maken / op onse maniere / 't welke den Soon van desen Heyden siende / daar over aan syn Vader begost te roepen / die in syn kleyne Loof-hutte / achter syn huysken / was / en die daar op van stonden aan ook te voorschijn kwam / sich over het voorsz. grootelyks vertoorenende / soo dat ik genootsaakt wierde desen Beeker wel te doen scheuren en reynigen / door mijnen Naique, om hun alsoo weder te bevredigen. Naar 't voorsz. gingen wy verby een Pagode, ofte een hunner wel-gebouwde Kerken / in deselve komende / vond ik daar in een der voorsz. Heydenen, geheel naakt zijnde / den welken haaren Afgod bloemen verzierde / die naar het hooft van een Kalf geleek / doch middelerwijle ik noch daar in was / kwam een seeker oud Wijf onder hun my naar roepen / seggende waarom ik met mijne schoenen daar in gekomen was / mijn Naique versoeten sulks weder een weynig / met te seggen / dat my hare gewoonten onkundig waren. Van daar gaande / kwamen wy verby een ander Pagode, waar eenen Heydensche Jogue was / die syn lighaam en aangesichte bewierookte; alsoo ik daar in wilde komen / riep hy my luyde dat ik sulks niet en soude doen / makende desen aangaande vele teekenen met voeten en handen. Desen Mensch was soo ysselijken en ongedaan / dat het een wanschepsel en afgrijselijk ding om sien was. Aangaande dese Pagodes, ofte Kerken / sy-luyden hebben'er daar menigerhande

de slag / daar zijnder voor den Oorlog / voor de Vrede en voor de Liefde / daar sy de Dochters / getrout zijnde / hun Maagdom doen benemen / hebbende daar toe haren Afgod een ding als de schamelheyd van een Man ; de Dochters / welke dese Pagodes, ofte Kerken / bedienen / als Vestalen, blijven in deselve Maagden / van haren ouderdom van 10. tot 20. jaren ; dese danssen alle nachten / houden gedeurig de Lampen brandende / en gaan beurte om beurte te ruste. Ik sag aldaar seer schoone Dochters en Vrouwen. Sy trouwen aldaar hare Dochters 8. a 9. jaren oud zijnde ; want soo dra haar 12. en 13. jaar gepasseert is / wil niemand deselve meer hebben / vermits sy die onder hun gene Maagden meer en houden te zijn / ten opsichte van de hette des Lands. Naar dat dese geestelijke Dochters aldus tot haar 20. jaren in de Kerke gedien hebben / werden sy in sekere plaatsen / 't overige van hun leven / in vergeldinge van dien onderhouden. Naar dat ik eenige Planten / die my noodig waren / hadde vergadert / gingen wy in een kleyne Wooninge van een Heyden, waar ik door mijnen Taal-meester / ofte Tolk / dede vragen / ofte sy om geld voor ons niet wat te eeten hadden ; want aldaar en zijn gene Herbergen ofte Drooge-gasteryen / waar men yets verkoopt / om te mogen eten : zijnde aldaar alleen maar eenige kleyne Winkels / in welke Vruchten / en andere goede dingen om te eeten / verkoft werden. Dese Heydenen medelijden met my hebbende / soo was daar onder andere een sekere Vrouwe / die my beneden onder de Luyf van haar Huys een Servette dekte van bladeren van Plantanen, met doorenen t'samen gehecht / daar naar wierp zy my op deselve eenige Rijs / gekookt met een seker slag van Sausse / die zy Caril noemen / ik at daar van / en als ik wilde drinken uit een kleyn bakjen van kooper / dat zy my vol waters gegeven hadde / begoste zy te roepen waarom ik / daar uyt drinkende / 't selve aanraakte / naar-de-maal zy niet anders als sulks van boven neder in den mond zijn gietende / sonder die aan te raken. Ik hadde moeyten genoeg om hun te bevredigen / even als ik by d' andere / boven aangeroert / hadde gehad / en dede het Drink-vat mede weder uytschueren. Ik wilde haar ook mijn Maaltijd met geld betalen / maar zy en wilde het niet nemen / seggende dat zy my daarom niet t'eten gegeven hadde. Ik wierp echter eenige Baseruques toe aan de Meyssens die daar waren. Als ik op de aarde toggelde kwamen zy dadelijken de plaatse / waar ik sulks gedaan hadde / weder afwasschen. De Solderingen en Plaveytselen harer Huysen zijn van Koe-mis bereyd / 't welke zy seer glad weten te maken / ik denke ook dat 't selve haar is bewarende voor de Mieren / die aldaar in grooten overvloed zijn / men en kan daar niets

 be-

bewaren dat niet opgegeten en wert van dit kleyn gedierte: doch om sulks te weeren / hebben sy Tresoren / die op kleyne paaltjens steunen / ofte gedragen werden / en gestelt zijn in watervaten / waar in de Mieren haar verdrinken / meynende deselve op te klimmen. By dese Wooninge vond ik eenen seer groten Boom / geladen met Tamarinden, waar van ik eenige plukte / die noch niet heel rijp en waren / en nam daar van de Bolsters met my mede / zijnde die by naar als de Roomsche Boonen in hare Basten / doch breeder en veel grooter. Maar wederkeerende door een seer woeste plaatse / sag ik eenige Heydenen haastelijken loopen / als heel verbaast zijnde; door mijn Tolk hun hebbende doen vragen wat hun deerde / antwoorden sy / dat haar Vader sich verdronken hadde / en daar naar sag ik hun wederkomen / haar Vader mede brengende / sy hun selve troostende 't beste dat sy konden / hy hadde sich gekwelt over eenige droefheyd / hem overgekomen / alreede seer oud geworden zijnde; 't is seer gemeen onder dese Menschen dat sy haar alsoo verdrinken / vergeven ofte doen sterven op eenige diergelijke andere maniere / wanneer hun maar eenige ongelukkige saken overkomen: en als dan vragen sy seer weynig naar het leven.

Aangaande de Vrouwen / het is aldaar onder hun een gebruyke / dat wanneer men de Lighamen harer overleden Mannen verbrand / sy hun ook in het vuyr komen te werpen / en haar levendig verbranden / naar sich alvoren opgepronkt te hebben met hare alderrijkste Kleederen en Juweelen / danssende sy onder het gelupt der Instrumenten / en sterven alsoo met eene wonderbare stantvastigheyd / sprekende selver geduerig noch terwijlen sy in het vuyr zijn leggende: de gene onder hun die sulks niet en willen doen / blijven voor al haar leven eerloos gerekent / sonder dat sy sich oopt voor eenige andere meer derven verthoonen / noch voor haar Bloed-vrienden ofte andere / welke haar ook duysentderley scheltwoorden daar over geven en in d'oogen spouwen; doch de gene welke onder hun van een swakker gemoet zijn / vergiftigen haar selven / siende hare Mannen gestorven / en worden alsoo dan te samen verbrand. Daar is in acht genomen / dat het Lighaam der Vrouwen aldaar soodanigen oliachtigen eygenschap van nature heeft / dat om 5. a 6. Mannelighamen te verbranden / men maar een Vrouwe daar by te werpen noodig heeft / en dat sulks als Olye ofte smeer daar toe is dienende / om deselve haastelijken te doen verteeren. De Mahometaansche Mooren, welke op het vaste Land van Goa, omtrent Pichelin, woonen / verbieden dese maniere van wreedheyd aan de Vrouwen van hun aldus te verbranden: doch als sy sien dat men hun sulks verhinderen wil / vergeven sy echter haar selven.

Dit

Dit gebruyk van sich te verbranden / 't gene onder hun voor een Wet gehouden wert / en langen tijd onder die Volkeren van Indiën in acht genomen is geworden door d' Oude / is hergekomen / soo zy seggen / van een seker Heydens Koning onder hun / die / siende dat alle de Mannen van zijn Rijke stierven; en verstaan hebbende dat de Vrouwen deselve vergaven / om weder andere Mannen te mogen trouwen / dese insettinge maakte voor de Vrouwen; van haar met hare Mannen te moeten verbranden / en dat de gene welke Kinderen mochten hebben / in het leven souden mogen verblijven / om die te onderhouden en op te brengen / doch dat men deselve nimmer soude toestaan weder te mogen hertrouwen. Zy onderhouden 't selve ook seer vast / en doen 't overige van hun leven niet anders als suchten / weenen en klagen / en op sekere uyren / soo des daags als des nachts / stellen zy haar om te huylen op eene soo vreemde maniere / dat het yemant wee doet haar aldus te hooren: Aangaande mijn Persoon / ik was somwijlen als beswijmmelt / ofte verrukt van sinnen / over het geroep dat eenige maakten als zy hare Mannen ofte Kinderen verlooren hadden. Ik hoorde seggen van een Bramijn, die Christen tot Goa geworden was / dat de gene die een Kind verlooren hebben / 20. Jaren lang weenen. Hy vertelde my ook wegen een sekere Vrouwe / van dat slag / die aldaar de Kerke bedienden / hoe dat deselve (na dat zy haar hadde verVoegt in een Huys daar zy haren tijd doorbrengen met de Mannen die haar willen komen besoeken) eenen by haar ontfangen / en dien hem soodanig met haar verwarmt hadde / dat hy op staande voet daar over was dood gebleven / dat zy hier over soo bedroeft geworden was / dat / als men hem verbrande / zy de kloekmoedigheyd gehad hadde / haar met hem in 't vuyr te werpen / ten opsichte dat hy om harent wille gestorven was / al-hoe-wel zy hem niet als voor een goede Vriendinne verstrekt en had.

Van mijne kleyne Reyse wederkeerende / trok ik door een sekere Valleye / waar in eene seer schoone en aangename Fonteyne was / die uyt eenen platten en in 't ronde uytgehouwen Rotsteen zijnen oorspronk nam / springende het water / daar uyt voortkomende / uyt kleyne gaten van de Rotse selve. 't Was onmogelijk 't water daar uyt te scheppen / schoon dat daar weynig inne was: want yets daar uyt scheppende / kwam daar geduerig weder ander in plaatse / als eene starke en geduerig loopende Ader. Ik ging daar naar te Scheep aan de plaatse der Kerke / ofte Pagode, 't welke eenen sekeren weg / nevens de Stroom gelegen / is / seer diep zijnde / en waar van men de gront niet en kan bereyken; aldaar waren nevens de kand groo-

te en breede trappen gemaakt / en alhier komen de Heydenen alle Jaren over de 2. a 300. mijlen verre van daan / om haar op sekere tijden te wasschen / en hier toe vergaderen zy haar somwijlen over de hondert duysent Menschen / so Mannen / Vrouwen als Kinderen / werpende zy als dan vele Vruchten in desen Stroom / geloovende zy / dat deselve op het eynde van het Jaar weder uyt het water sullen opkomen. Aldus laten zy hun bedriegen van den Duyvel: want daar zijnder altijd eenige die aldaar tot onderpant verblijven / hun verdrinkende en gemeenelijk verongelukkende in die plaatse / waar in zy gelooven eenige Heyligheid verborgen te zijn. Wy nevens dese trappen te Scheep begeven hebbende / soo kwaam ik ontrent de Maand December weder tot Madre de Deos, van waar ik vertrokken was; daar na dede ik een ander kleyn Reysje / naar 't vaste Land van Pichelin / om eenige Drogeryen en andere besonderheden uyt het Land aldaar te bekomen / en ik nam hier toe weder met my mede mijnen Tolk / het Schuytjen en de Bootsgesellen / die my den Capiteyn van de pas hadde doen geven / met uytdrukkelijk gebod dat zy my te gehoorsamen / en over al te leyden souden hebben / waar ik ook wilde gaan. Wy vertrokken van op eenen schoonen avond / en voeren den geheelen nacht / zijnde Mane-schijn / tot dat wy tot Pichelin kwamen / wesende sulks een seer aangename Stad / daar vele Heydensche Koopluyden woonen / gehoorende aen Dealcan, gelegen ontrent de 4. mijlen van Goa. Wy waren aldaar in het Huys van eenen Heyden, Menate genaamt / den welken ons ontfing om de kennisse die hy hadde aan mijnen Tolk / en dese leyde my te slapen onder een kleyn Luyffelken. Aldaar was ook een Indiaansche Vrouwe / welke tot my haar Dochter bracht / om by my te slapen / soo als Menate haar gelast hadde: Doch dese Dochter / maar 13. Jaren oud zijnde / siende dat ik haar niet eens aan en raakte / begost te schreyen en te suchten / willende met kracht en gewelt dat ik met haar te doen soude hebben; doch haar Moeder dede alles wat zy konde / om haar weder te bevredigen: Voor my / ik en wiste niet waarom dese verholentheyd geschiede. Den volgenden morgen / langs de straat gaande / sag ik een Heydensche Jogue, die geheel naakt en seer beest was / gekrompen sittende voor een buyr van gedroogde Koe-mis / met welkers assche hy zijn geheele Lighaam bestroyde / hebbende het hayr soo lang als een Vrouwe / met heele groote en gekrulde hoorenen op het eynde van een stok / die hy over zijne schouderen hielt. Dit was het alder-afgrijsselijkste en onnatuerlijkste gesichte dat men konde aanschouwen: want hy bleef geheel stil sitten / geduerig zijn buyr aansiende / sonder oyt zijn hooft herwaarts ofte derwaarts te drayen.

Dese slag van Menschen zijn somwijlen 4. a 5. dagen lang sonder eten / ofte heel weynig te nuttigen / en oeffenen een seer groote onthoudinge van spijsen. Alle dese Heydenen, en voornamentlijke de Bramins, en eten niet Diersch / ofte 't welke leven gehad heeft / selver en willen zy geen roode Kruyden eten / seggende dat sulks bloed is / zy nuttigen Rijst en Melk / derhalven noemen zy de Koe haar Voester-moeder. In de Wildernissen hebben zy Gasthuysen / daar zy t'eten en te drinken geven aan Beesten en Severtgaanders / daar verby komende te reysen. Want de Rijken onder hun / komende te sterven / laten dieshalven aan dese Gasthuysen groote goederen naar. Ten desen opsichte sal ik vertellen 't gene aan een mijner Vrienden overkwam / komende uyt het Koningrijke van Pegu, tot Cochin. Dit was een Nederlander tot Lyons getrouwt / den welken twee Broeders tot Goa gehuwelijkt hadde aan Mesticos, ofte halfslag / van Cochin, dese waren met hun drie-en / in het Schip de Goeden Jesus van onse Vloote / gevangen genomen van de Hollanders, en by die aan Land geset. Dese langs de Zeekant komende gegaan / hadden zy met hun drie-en niet meer dan een paar Schoenen / waar van zy / den eenen naar den anderen / hun van dienden; den eenen welke de Schoenen aan had ging op het Land / en de twee andere ongeschoeyde ondertusschen in het water langs de Zee-kant / niet konnende gedueren op het Land onder in de holte van hare voeten / om de groote hette en den brand die toen aldaar was. Dese stierven by naar van honger en dorst / vindende niets in dese Wildernisse om hun te konnen onderhouden. Zy-luyden nu in groote flauwte en benauwtheyd zijnde / wierden zy van verre twee Heydenen gewaar / die naar hun toe kwamen geloopen / roepende tot hun dat zy haar een weynig wilden stil houden: doch zy-luyden / niet wetende wat sulks te seggen souden hebben / vreesden in 't beginsel dat het was om hun uyt te schudden: Echter / overpeynsende dat zy niets te verliesen hadden / besloten zy dese Heydenen in te wachten; dese / by hun gekomen zijnde / boden hun beleefdelijke te eten en te drinken aan / waar voor d' andere hun seer bedankten / seggende dat zy geen geld en hadden om hun te konnen voldoen / zy spraken alles door tekenen / sonder dat zy andersints den anderen konden verstaan: maar dese Heydenen wesen hun met de vingeren na den Hemel / als willende seggen / dat het God was die haar gebood dit alsoo te doen: Soo dat dese drie hier toe lichtelijken verwilligden / drinkende en etende heel wel / en daar naar vervolgden zy hare Reyse. Het selve thoont hoe vernoegt dese Heydenen zijn / wanneer zy gelegentheyd vinden konnen om goed te mogen doen aan

arme Reysigers. Het zijn seer Godvruchtige luyden / welke alle slag van schande / on-eer en ongelijk verdragen / en seer de vrede en rust beminnen: deselve goedheyd en aangeborene beleefthejd van dese Afgoden-dienaars (verdoolt in soo vele andere saaken) is eene seer goede lesse voor de Christenen, onderwesen in den waren Gods-dienst / en waar over dese hun soo weynig zijn bekommerende / weshalven de natuerlijke klaarheyd van die beschaamt is makende de overnaturelijke gaven van dese.

Naar dat ik alle de Drogeryen en andere dingen vergadert en gekoft hadde / die my noodig waren / stelde ik my om weder te rugge te keeren met mijnen Tolk en Bootsgesellen: en wy gingen alsoo langs een seer groene en aangename Kuste / overvloeyende van alderhande slag van Planten: en wanneer ik eenig Kruyd sag / 't gene my behaagde / dede ik niet dan hun gebieden / en zy wierpen sich daar op dadelijken in het water / swemmende daar naar toe om my 't selve te halen / zijnde zy geensints verlegen om hun uyt te kleeden / vermits zy geheel naakt gaan / even als alle de Indianen in het Oosten doen: De Portugesen doen aldaar duysentderley verongelijkingen / hoon en belacchelijkheden aan dese arme Menschen; en in verleden tijden hebben zy wel somwijlen gelaat gethoont gehad voor hunne oogen / als of zy eenige Vogelen ofte Dieren wilden dooden / waar over dese Heydenen, met mede-lijden bevangen / van hun deselve / om in vryheyd te herstellen / weder afkoften. Echter sedert zy gewaar geworden zijn / dat de Portugesen sulks alleen maar deden om geld van hun te krijgen / erkennende derselver kwade genegentheyd / soo en vragen zy soo veel daar niet meer naar / om dese Dieren van haar te koopen / als zy wel voor desen plegen te doen. Wanneer eenen Portugees een kleed wilt hebben / doet hy niet anders / dan gaat in de Winkel van een Indiaan, met een Snijder / aldaar kiest hy de stoffe uyt die hem behaagt / en doet soo veel in zijne tegenwoordigheyd af-snijden / als hy begeert daar van te hebben: Wanneer het naderhand nu op een betalen sal gaan / seyd hy aan den armen Heyden, dat hy hem doch in zijn Huys wilt volgen om het geld 't gene hem komt t'ontfangen / aldaar zijnde / maakt dien gelaat als ofte zijn Metgesel niet t' Huys en ware / en als of die de Sleutelen van de Geld-kiste by hem hadde. Den anderen in tegendeel / wat hy datmaal ofte naarmaals ook seyde ofte komt te doen / en weet niet anders van hem / over zijn schult / te krijgen / ja selver twee dagen naar seyd den Portugees wel tot hem / dat hy hem niet meer schuldig is. En even alsoo doen zy ook aan alle andere Koopluyden en Handwerks-luyden. Zy hebben selver mede dikmaals wel soo met my geleeft / wanneer ik hun eenig ding

ding gegeven ofte voor hun bericht hadde: want een weynig tijds daar naar / thoonden zy gelaat als of zy my niet meer en kenden. Het is waar dat men niet vreemt en moet vinden dat zy aldus in Indiën zijn handelende / naardemaal zy selver niet beter binnen Lisbon zijn doende / alwaar mijnen Waart / een Nederlander zijnde / my vertelde / dat hy op een sekeren tijd een Hoed voor een Castiliaan gestoffeert hebbende / hem geld daar voor afvoorderende / den anderen hem een Pistool, den Haan overgehaalt zijnde / getoont hadde / hem seggende / wilde hy betaalt zijn / soo mochte hy hem volgen in den Oorlog naar Neerland, werwaarts hy naar toe was gaande / en alsoo en kreeg hy niets altoos voor zijn schult. Wanneer zy in Indiën komen rusten zy haar in weynig tijds heel wel uyt / hun aldaar alle uytgevende voor Fidalgues, ofte Edelluyden / schoon zy niet boven Boeren en Handwerks-luyden en zijn; zy selver vertelden my van eenen sekeren onder hun / genaamt Ferdinandus, die in Portugaal een Verken-drijver was geweest; dat desen / in Indiën gekomen zijnde / drie letteren aan zijnen naam gevoegt hebbende / hem doen noemen hadde Dom Ferdinandus, en dat den selven in korten tijd aldaar soo wel bekent en geacht was geworden onder de Halfflachsche Vrouwen, ofte Mesticos, dat eene hem voor haren Byper verkoor / en hem / met eenen gouden Keten om den hals / te Paarde dede rijden / met vele Slaven achter hem / tot zijn gevolg: doch dat het op eenen sekeren dag gebeurt was / dat de Sone van den Meester / dien hy in zijn Land voor Verken-drijver gedient hadde / hem in dit Rijk en prachtige Gewaat / op de strate van Goa groetende / in zijne Tale aansprak / seggende / Deos guarde Ferdinando come esta, dat soo veel te seggen is / als God behoed Ferdinandus, hoe gaat het u: Maar den anderen / gelaat thoonende van hem niet te kennen / vraagde hem echter wien hy was: Den jongen Soon hem daar op antwoordende / ofte hy dan niet den genen waar / die eertijds de Verken van zijnen Vader gehoed hadde / den desen / hem daar over aan een zijde trekkende / seyde hem / men noemt my alhier Dom, en men houd my voor een Edelman van goeden Huyse en afkomste / derhalven bidde ik wilt daar niet van seggen; en om sulks naar te komen gaf hy hem eenig geld; echter bleef het niet verborgen / maar wierde ruchtbaar / en kwam ter kennisse van vele / die hun profijt daar mede wel wisten te doen / en hare Komedye door te speelen: Maar naar-de-maal ik gevallen ben op dese reede / soo sal ik alhier vervolgens seggen / wanneer dese Portugesche Soldaten nu eerst in Indiën komen / dragende noch de Kleederen van hun Land / dat als dan dese / die aldaar van over langen tijd ge-

weest hebben / d' ander langs de straten siende gaan / deselve naar roepen en noemen Reinol, vol Luysen / en duysentderley andere schelt-woorden en belacchelykheden meer / en ten tijde mijner onthoudinge aldaar / en dorsten dese nieuwe gekomene niet buyten hare Woon-plaatse gaan / voor en al-eer zy op zijn Indiaans mede gekleed waren / als d'ander; en als dan en kent men haar niet meer / speelende zy de deftige / onderhoudende de Spaansche laatdunkentheyd / hebbende gestadig haren Boays, ofte Jongens / achter hun / om hare Zonne-schutsels ofte Parasolen, te dragen / sonder dewelke zy niet uyt hare Woninge en derven gaan / ofte andersints soude men hun houden voor Schobbejakken / soo als zy ook inder daad zijn / voor de gene die hun te rechte kennen. So dra zy nu aldaar gekomen zijn / hoe onachtbaar en veracht zy ook souden mogen wesen / achten zy hun voor Fidalgues ofte Edelluyden / en veranderen hare duystere namen in andere Edelachtige. Soo als my ter kennisse kwam van eenen die sich liet aanschrijven om ten Oorlog te dienen / die zynen naam 3. a 4. maal verandert hadde / en door den Geheym-schryver / ofte Schrijver van Goa, daar voren ook bekent wierde. Wanneer zy weten dat yemant hun kent / zijn zy soo slim / dat zy onder de hand eenen Vriend van hun tot den selven senden / om hem te vragen ofte hy ook eenen soodanigen kent / en wien dien is / van wat geslachte / ofte afkomste hy zy / of van Edele ofte eerlijke luyden; indien den anderen dan komt te antwoorden dat hy eene Picarom, ofte Schobbejak / ofte eenen ellendigen is / soo brengt dien Vriend sulks den anderen aan; en desen dan / uyt spijt / hem siende voor eenen soodanigen bekent / en gevestigt / als hy inder daad is / spand met zijne Metgesellen aan / tegens den genen die deselve waarheyd geseyd heeft; dien t' haren voordeel dan in de Stad ontmoetende / geven zy hem soo veel slagen dat zy hem dooden / ofte voor dood ten minsten op de straten laten blijven leggen. 't Selve is oorsake dat men hem aldaar wel wacht de waarheyd te seggen van den genen naar wien men gevraagt wert: In tegendeel seyd men daar van alle het goed van de wereld / soo van Edeldom / kloekmoedigheid / vrome daden en andere schoone waardigheden / die t' eenemaal valsch zijn: en als dan den genen / van wien men soo wel gesproken heeft / den anderen op de strate ontmoet / komt hy dadelijken hem groeten / hem de knyen om-armen / en bidden van hem / altoos soo wel van hem te willen spreken / en dat hy geheel t' zijnen dienste is / bereyd zijnde leven en middelen voor hem te wagen. Maar wanneer zy nu genegentheyd hebben yemand te kerven of te pikkeeren met den Deegen / soo senden zy briefkens aan hare Vrienden

den / die biddende haar te willen helpen tegens eenen soodanigen / die haar verongelijkt heeft. Soo den genen dan / die voor het brieffken gevoordert is / niet en komt / en sich verontschuldigt; door dien dat hy / welken zy op het lijf willen vallen / zijnen Vriend is / soo sullen zy het op hem houden / en hem seggen dat hy eenen slaphartigen en blooden zy / en dat zy 't op hem alsoo willen verhalen; en aldus vereenigen zy haar tegens hem / sonder dat hy sich daar van ook weet te wachten. En dit zijn hare huydensdaagsche schoone vromigheden. Op seekeren dag / aan de deure van mijn Huys staande / in de Kruycifix strate, waar ik gehuysvest was / in 't Huys van Anthony Fernando, Indiaans Heel-meester / zijnde desselfs Vrouwe eene Chineese, sag ik twee hoopen Soldaten aankomen / d' eene aan de zijde van de Barmhertigheyd af / en d' andere van de Minnebroeders, dese / malkanderen naderende / leyden de handen aan den Degen / met groote ontsinnigheyd de eene tegens d' andere / maar de Schobbejakken en deden malkanderen geen groot leet / om dat zy even sterk in getalle waren; doch als hun 10. a 12. tegens een ofte twee bevinden / dan zijn zy harde Mannen op weeke Kasen / en doen wonderlijke daden. Daar was eenen die den Kloekart speelde / en dien daagden eenen anderen uyt / man voor man / desen onnooselen liet sich op de plaatse met zijnen eenigen Degen vinden / maar den anderen boosdadigen / verraatsgewijse / by hem een Vuyr-roer dragende / neep dien daar mede soodanig in zijn wangen / dat hy hem voortrok / den eersten schreeuwende dat hy hem doch als een eerlijk man / met gelijke wapenen als hy mede gebracht hadde / wilde doen sterven / soo begeerde echter desen daar naar niet eens te luysteren / maar seyde hem / soo gy wilt uw leven behouden / soo moet gy een ding doen; den anderen hem vragende wat dat was; soo seyde hy desen rampsaligen / hem aldeur by de wangen vast houdende / gy moet Jesum Christum verloochenen / het welke den anderen slaphartigen gedaan hebbende / soo seyde hem den desen daar op / gaat dan den weg naar de Helle toe / en alsoo scheyden zy van den anderen. Siet doch eens wat voor goede Christenen al in Indiën woonen. Men en soude niet konnen uytspreken de boosheden / overdadigheden en on-eerbiedigheyd die zy in de Kerke aldaar bedrijven / selve geduerende den dienste Gods: soo als ik dikmaals gesien hebbe / terwijle de Misse gedaan wierde / tot Goa; men hoorde hun luyd spreken / en met den anderen soo hard roepen / dat men niets van den dienst en konde hooren: seggende: Foulano no sabe come tal y tal foy preso; ofte andere diergelijke dingen meer / riepen ook met luyder keele als of zy op een markt ofte in het veld geweest waren: en eenige sonden

hare Slaven om hare Schrijf-laden aldaar te gaan halen / om hare brieven te mogen thoonen: daar naar / wanneer zy sien dat men het Sacrament sal opheffen / slaan zy haar 3. ofte 4. slagen tegens de borst / en van stonden aan daar naar beginnen zy weder te roepen / te lacchen en met den anderen te spotten als voren. Onder hun en vind men niet anders als woekery / gierigheyd / diefstal / wonderbare verbloekinge / ja soodanig dat de alder-doortrapste door hun souden achterhaalt en bedrogen konnen worden: want daar en gaat niet dan het selve / en 't meestendeel logentaal / onder hun om. Ik hebbe bespeurt dat zy een sekere slag van eerbewijsinge onder malkanderen hebben / wanneer zy den anderen op de straat ontmoeten / dat is dat het minste voor het meeste getal moet wijken / en indien zy niet meer dan twee en zijn / moeten zy eerst beginnen te groeten de drie die haar tegen komen / en alsoo ook d'andere: Inder daat ik was aldaar eens seer bedrogen: want my onder 2. ofte 3. van haar bevindende / en wy twee andere ontmoetende / en ik hun maniere niet wetende / soo begost ik hun eerst te groeten / om dieswille dat zy my bekent waren: maar d'andere berispten my daar over seer / seggende / dat ik hare maniere niet en wiste / en dat ik op een ander maal wel acht te nemen hadde van sulks in haar gefelschap niet te doen. Des nachts gaan zy dikmaals over strate / met hare Carepouffen, 't welke hooft-bekleedingen zijn / gemaakt van laken / op de maniere van een Helmet / trekkende de uytsieninge daar van op en neder / wanneer zy sulks maar begeeren / en tegens d'uyre van de Avondmaaltijd gaan zy wel in de Huysen daar zy weten dat wat te halen valt / kloppen aldaar aan de deure / soo zy die gesloten vinden / en gaan vrypelijken in / soo zy die open vinden / daar naar klimmen zy de trappen op naar boven / sonder eenig ding te seggen / het aansicht bedekt houdende / boven komende / vorderen zy den Meester van het Huys twee à drie hondert Cheraphins ter leene af / en indien dat hy hun sulks weygert ofte niet en komt te geven / dooden zy hem wel / ofte nemen het alderkostelijkste en beste uyt het Huys met hun mede. Een Portugees Edelman vertelde my aldaar dat hy op soodanigen maniere berast was geworden / door die Gasten / op een tijd vaardig staande om ter Tafelen te sullen gaan: alsoo zijnen Slaaf hun de deure was wesen openen / dat zy inkomende aan dien geseyd hadden / dat zy een woord aan zijnen Meester te seggen hadden / en dat zy alsoo met gewelt in Huys gekomen waren / latende een van hun aan de deure / om deselve te bewaren / boven gekomen zijnde / hadden zy voor eerst alle de silvere Schotelen genomen die op de Tafel stonden / hem daar voren af vorderen

200. Che-

200. Cheraphins, soo hy die weder begeerde te lossen / dat hy / williende die weder hebben / genootsaakt was geweest die te geven / en aldus gingen zy daar mede henen. Soo die van den Gerechte haar willen komen vangen / houden zy gestadig groote Flessen vol Bosse-kruyd / met Lonten in 't ronde omhangen / by hun / volkomen vaardig om die aan te konnen steken / en deselve uyt de vensteren / in 't midden der gener te werpen / die aan de deure souden willen komen: 't welke een vreemt gewelt en groote vernielinge is makende: zy gebruyken ook duysenterley andere slag van arglistigheden en vindingen van wreedheden / gaande des nachts met Vuyr-fakkelen op de strate / soo dat derhalven het Gerechte geensints sich met hun wil moeyen / en vervoegen hun deselve niet dan aan arme en onnoosele / waar over zy vele wreedheden zijn oeffenende. Zy zijn soo onmatelijk min-yverig ofte jaloers, van hare Vrouwen / dat men die niet in 't aangesichte en soude mogen sien / en indien zy haar met yemant maar sien spreken / worgen en vergeven zy die dadelijken; en wanneer zy die geworgt hebben / setten zy die op de nacht-stoele / roepen hare Bueren in tot bystand / en seggen aan deselve / dat het een flauwte zy / die hare Vrouwen op de stoel over-gekomen is: doch die en komen nimmer daar van weder tot hun selven. Voor desen plachten zy de Heel-meesters te laten halen / om hun te doen Laten / seggende dat zy niet wel te passe waren: daar naar / wanneer nu den Heel-meester was vertrokken / ontdeden zy de banden / en lieten 't bloed daar henen loopen / tot dat d' arme ellendige alsoo kwam te sterven: daar naar riepen zy noch de Bueren in / om dit ongeluk te aanschouwen / dat zy seyden dat inder nacht al slapende geschied was. Daar zijn andere die hare Vrouwen uyt baden brengen / in heele diepe staande Wateren en Vijvers / op het Land / alwaar zy deselve meer dan hun bekomste laten drinken / naar 't voorsz. vervoegen zy haar weder tot hare Huysen; en eenigen tijd daar naar senden zy haar Slaven om hare Vrouwen te soeken / die dan deselve verdronken vinden / 't welke die den Man aankomen dienen / en hy thoont hem daar over moeyelijken / en met eenen seer verwondert. Aldus op dese bysondere maniëren / en noch verscheyde andere / die ik vergeten hebbe / vinden zy middelen om hare Vrouwen 't leven te benemen / en haar daar van kwijt te maken ofte te ontlasten / wanneer zy maar d' alderminste achterdocht daar van zijn hebbende; en daar naar vertellen zy noch wel selver onder den anderen: daar is sulken een / die heeft alsoo 3. a 4. Vrouwen doen sterven / &c. Even eens doen ook de Vrouwen / wanneer die te weten komen dat hare Mannen eenige andere onderhouden; dan maken zy hun die

ook door 't vergift ofte andere middelen kwijt / en hier toe dienen zy hun seer van Datura-zaad, 't welke van een vremde krachte is. Dit Datura, ofte Dutroa, zijnde een slag van Stramonium, is een groote en hooge Struyke ofte Plante / voortbrengende witte Bloemen op het veld / gelijk als het Cisampelos, doch wat grooter. Den genen dan die daar van een groote menigte komt in te nemen / sterft in weynig uyren al lacchende en huylende als een Gek. Alsoo geven de Vrouwen / die bysondere Vrienden hebben / van dit Kruyd ook aan hare Mannen in / daar onder mengende 'k en weet niet wat voor andere Kruyden / 't welke sodanig is / dat den armen Man daar van komt te vervallen als in een dolheyd en raserupe; nemende een Pieke ofte Helbaart om de deure te bewaren / blijvende daar alsoo in die gestalte staan / sonder een woord te spreken aan d' inkomende ofte uytgaande: naar 't selve send de Vrouwe om haren Vriend te halen / en brengt / in de tegenwoordigheyd van dien Man selver / haren tijd in alderley genuchte door / soo lange tot dat de werkinge van het Kruyd ('t gene ontrent de 24. uyren duert) by na over zy: en den genen die sulks genuttigt ofte ingenomen heeft gehad / en weet niets van 't gene dat hy gesien ofte gedaan heeft / soo seer zijn d' oogen en gedachten beroert van dit Kruyd. De Mesticos, half-slagse Vrouwen der Indiaanen, zijn seer genegen tot de pleginge van dese slag van erglistigheden / om te bedriegen de gene die zy willen.

Wat de Slaven belangt / 't is seer erbarmelijk de wreede straffen te sien / die zy haar aandoen / haar duysentderhande pijnen doende lijden; want zy sluyten haar in dubbelde ysers / dan geven zy haar met een stok / niet twintig ofte dertig slagen / maar tot 500. reysen toe; en doen haar / soo lang als zy zijn / op haar buyk / tegen d' aarde gaan leggen / en dan zijnder twee / die / elk van zijn zy / op dit arme Lighaam slaan / als of hy van Kalk was: den Portugeschen Meester / of Mestico, daar by geseten zijnde / telt de slagen met zijn Riet. En soo by geval die / welke soo slaan / niet sterk genoeg en zijn naar zijn sin / als willende haar Gesel sparen / laat hy haar in de plaats van den lijdende leggen / en doet haar sonder medelijden handelen.

Soo als ik in mijn Herberg te Goa was / hoorde ik de heele nacht niet als slagen / en een swakke stem / die ademtoogde / want zy stoppen haar de mond met een doek toe / om haar te beletten dat zy niet roepen / selfs den adem met moeyte halende. Maar dat zy haar aldus wel hebben doen slaan / laten zy haar het lighaam met een Scheermes opsnijden / dan wrijven zy het met zout en azijn / uyt vreese dat de Wormen

daar uyt souden groeyen. Den Leser kan denken wat pijne sulks is aanbrengende.

Zy hebben noch een ander soorte van straffe / dat zy Pingar vive noemen / en 't welk aldus toe-gaat: Zy nemen Speck / en doen 't selve in een Pan / heel gloeyent / daar naar laten zy het op het Lighaam van den armen Lijder / heel naakt en op zijn buyk leggende / druppen: soo dat sulks / dese ellendige haar Vader en Moeder doet versaken / en vervloeken dat zy hun ter wereld gebracht hebben / obermits de pijne die zy gevoelen / en die haar tot in het ingewant is toedringende. Ik hebbe somwijlen een gedeelte deser onmenschelijke wreedheden gesien / die my uytnemende bedroefden / en hebbe noch schrik daar af / als ik alleen daar maar op denke. Het gebiel eens op een dag / dat een arme Indiaansche Dochter / haar in mijn Herberge kwam werpen / om hulp roepende / en my biddende haar voorspraak te willen zijn / om genade van haar Meester te verwerven: doch 'k en konde haar / tot mijn groot leetwesen / niet bevrijden / soo dat zy gegrepen / gebonden en op de aarde geleyd / en doen / sonder eenig medelijden / voorts geweldig met stokken geslagen wiert: soo dat ik haar konde horen roepen en suchten in mijn Herberge / die dicht daar by was. Daar was ook een Meestersche / die door dese schrikkelijke straffen 5. a 6. harer Slaven aldus doen sterven / en in haar Tuyn doen begraven had / en alsoo zy op een dag een ander / die haar noch over was / dede kastijden / desen / welke haar sloeg / vast moede wordende / en ondertusschen dese ellendige onder dese pijne komende te sterven / soo seyde die tegen zijn Vrouwe / dat de ander dood was; Neen / neen / antwoorde zy / zy maakt den doode / daly, daly, es rapose veille, dat is / slaat / slaat / 't is een oude Vos.

Een ander / een Slavinne hebbende / die niet wakker en naarstig genoeg en was om op te staan / als zy die riep / soo liet dese Meesterschhe of Meſtice, haar een Hoef-yser op de lenden met Nagelen vast maken / soo dat dese ellendige / eenige tijd daar na / daar van stierf / het vuyr daar in gekomen zijnde. Een andere / om de selfde oorsaak dat zy niet wakker genoeg en was / wiert de twee oog-schellen aan de wijnbrauwen genaayt; daar die van meende te sterven / het aangesicht haar heel dik en geswollen wordende. Ik hoorde op een dag een andere Indiaansche, of Chinesche Vrouwe / die men kastijde / de slagen klonken seer luyt / maar zy en dede niet dan soo sacht suchten / dat men haar kwalijk hoorde geluyt slaan / seggende / Ja, ja my signore: Ik vraagde aan de Broeder van den Herbergier / wat het was / die seyde my / dat het een Slavin was / die men

kastijde;

kastijde; en my verwonderende dat zy niet en riep/ seyde hy my/ dat men haar driemaal soo veel soude geven/ soo zy klaagde/ en dat dit niet en was/ by 't gene sommige andere verdroegen; en datter een ander was/ die in een Bove-kamer aan beyde zijn handen ophing/ en dat het al twee of drie dagen geleden was; en dat om een voddery/ als om een Uyerken Melk te hebben laten storten/ soo hy meende; want men wilde hem doen gelooven/ dat hy het uyt-gedronken had: Ik hem gevraagt hebbende/ of men hem niet los en maakte/ om hem te eten te geven/ antwoorde hy my neen; maar dat men hem wat lager afliet/ en een weynig Rijs in water gekookt gaf/ dan haalde men hem terstond met een Katerol weder op; maar dat dit het noch niet al en soude zijn; want dat hy naar dit noch dapper geroskamt soude werden; en dat men nergens anders naar en wachte/ dan tot dat hy uyt de Herberg soude wesen/ om dan dese wreede kastijdinge/ in zijn af zijn/ te beginnen. Hy verhaalde my noch/ dat zijn Broeder/ die de Meester van de Herberg was/ eens op de Markt een Japonsche Slavin gekoft hebbende/ alsoo hy/ etende met zijn Vrouw/ al lacchende kwam te seggen/ dat dese Slavin heel witte tanden had/ soo seyde de Vrouw op dat pas niet een woort; maar den tijd verspied hebbende dat haar Man uyt was/ had zy dese arme Slavin doen grijpen en vast binden/ en haar alle de tanden sonder eenig medelyden laten uyttrekken: Daar naar een ander/ daar zy vermoeden van had/ dat haar Man by kwam/ had zy een heel gloeyent yser in haar Vrouwelijkheyd doen steeken/ daar de ellendige van gestorven was.

Daar siet gy/ de wreede en Barbarische handelingen/ die de Portugesen en Mesticos van Goa, aan haar Slaven doen/ wiens staat slimmer als die van de Beesten is. Ik sal ook seggen dat mijn Waart/ hoewel een Indiaan, dese straffe manier van kastijden had geleert; en een Slaaf van Coulombin hebbende/ welk een sekere streek in Indiën is/ en dien eens voor hem naar Huys willende doen gaan/ dese Slave/ wetende dat het was om hem te kastijden/ ging zijn selven in de Put van Misericorde werpen/ en kwetste hem over zijn geheel lighaam: soo dat zijn Meester/ hem daar uyt hebbende doen trekken/ genootsaakt wiert hem te verbinden en te genesen/ alsoo hy een Wond-heeler was; maar eenige tijd daar naar/ zijn Meester hem willende kastijden/ vluchte dese arme Slaaf uyt de Herberg; maar om dat zy nootsakelijk weer in 't Huys moeten komen/ konnende het niet ontkomen/ aan wat kant zy ook gaan/ dewijl daar aan al de Poorten en doortochten Wacht is: Dese ellendige dan/ siende dat daar geen middel en was om uyt de handen van desen wree-

wreeden Meester te komen; kwam sich in de nacht / uyt wanhope / aan de tralien van de vensters / der Neder-zale zijns Meesters / ophangen / die hem 's morgens daar vond hangen / noch niet dood zijnde: en de morpte genomen hebbende hem weer t' ontbinden / deden hy hem door't beste onthaal dat hem mogelijk was / weer tot zijn selven komen / en dede soo veel dat hy daar weder van genas; want hy wilde hem niet geern verliesen / om dat hy hem mooy geld won. Deselfde Slaaf was noch by dese Meester / als ik by hem gehuysvest was / en ik sag hem dikwils genoeg heel wreedelijk kastijden / en koste daar geen raad toe doen / om dat de Meester de poort van de Keuken / daar hy zijn kastijding pleegde / achter hem toesloot / dat my seer moeyde. Op een dag / als zijn Vrouw en hy / op de selfde manier / een arme Slavin van Bengale, een Jonge Dochter / Keuken-meyd zijnde / kastijden / aan wien zy armen en beenen met stokken braken / verstoute ik my haar te hulpe te komen; maar zy baden my alle beyde ernstelijk / my gerust te houden / of dat wy anders souden t' samen te doen hebben: soo dat ik genootsaakt was haar te laten begaan. Want het is de manier niet / die te hulp te komen / welke men slaat en kastijt / soo men daar naar met haar niet en wil vechten en den anderen dood-steeken: soo verkeert en boos is dit Volk: ja selfs tot daar toe / dat een Portugees Edelman / 's nachts by zijn Vrouw leggende / en droomende dat zy met een Vriend van hem Overspel bedreef / soo wierd hy / wakker geworden zijnde / door verwoetheyd en Minne-nijd soo vervoert / dat hy haar terstond / terwijlse sliep / met een Pook dood-slak; en dit gedaan hebbende vluchte hy in't vaste Land van Goa, en van daar in't Hof van den Dialcan, in wiens dienst hy sich in de Stad van Isapor begaf: Want dese Koning / hem voor een Ridder van goed gelaat siende / ontfing hem in zijn dienst / hem middelen gevende om sich te onderhouden / en by hem te woonen; en selfs hoope hebbende hem de Wet van Jesus Christus te sullen doen versaken / om die van Mahomet aan te nemen / gaf hy hem een van zijn Susters ten Houwelijk; doch hierom wilde de Portugees nooyt zijn Gods-dienst versaken / wat dat de Dialcan en zijn Suster ook deden / 't welk dese Vorst siende / besloot hy hem te doen ombrengen; maar zy de lucht daar van wech hebbende / waarschoude haar Man / dat hy sich metter haast moest bergen / en hy haar gevraagt hebbende / of zy hem wilde volgen / antwoorde zy hem / ja heel geern: Soo dat zy / op een avond haar by voorraad versien hebbende van veel Gesteenten en andere Rijkdommen / en van twee goede Paarden / haar des nachts op weg begaven / en deden soo groote naarstigheyd dat zy te Pichelin

kwa-

kwamen / en van daar trokken zy naar Goa, daar dese Ridder soo veel door Vrienden en geld dede / dat hy vergiffenis verkreeg / van de moord / door hem tegen zijn eerste Vrouw begaan; sich tegen het Gerecht ontschuldigende dat zy hem misdaan hadde. Ondertusschen den Dialcan, 's anderendaags 's morgens / siende dat desen Portugees, noch zijn Suster / hem niet naar gewoonte kwamen besoeken / soo twijffelde hy terstond van de saak / en verstaan hebbende dat zy wech-gevlucht waren / soo sond hy veel Volks te Paart haar na / om haar te achterhalen; doch te vergeefs / want zy waren al in behouden hand: 't Welke uytnemende dese Prins moeyde / en maakte hem noch veel meer vyand van de Portugesen, dan hy te voren was. Want zy en hebben geen grooter tegen-party als hem / die haar verscheyde reysen in Goa belegert heeft; maar rechte voort hebben zy stilstand t' samen gemaakt / en ik sag een Gesant van zijnent wegen te Goa, als Andreas Furtado daar het gesag had / die met groote Pracht en Heerlijkheyd / op zijn Moorsch-Indiaans, door de Stad ging. Ik sag ook andere Gesanters van Pegu en Calicut, 't welk heel heerlijk stond / die door de straten in orden te sien gaan / met hare Wachten / die Bogen en Pijlen droegen; zy waren in haar Palanquins, in sulken pracht / naar de Viceroy, of Stadhouder van Indiën, van wegen de Koningen haar Meesters / gaande / om de vrede in haar Havens en Kusten / daar haar macht strekte / te bevestigen. Maar Andreas Furtado, tegen den Koning van Pegu verstoort zijnde / en wilde zijn Brieven niet lesen / maar scheurde die aan stukken; tegen den Gesant / seggende / dat hy aan zijn Meester soude seggen / dat hy hem in weynig dagen by soude komen / en dat hy indachtig soude zijn / van Haven en inkomste aan de Hollanders, haar Vyanden / gegeven te hebben / tegen het gene onder haar / door de vrede / besloten en toegestemt was. En dat hy ook voornemens was / den Koning van Achin, in Sumatra, te gaan besoeken / die desgelijks de Hollanders in zijn Haven / om daar te handelen / ontfangen had / hoewel hy genoeg wist dat de Hollanders van langen tijd haar geswoore Vyanden waren. De Gesant van Pegu was / over dit onthaal / en sich van den Viceroy alsoo afgeslagen siende / heel beschaamt / en keerde heel droevig en kwalijk te vreden weder naar zijn Meester. Het voornemen van Andreas Furtado en wierd evenwel niet uytgevoert; want korten tijd daar na / kwam een andere Viceroy, die sich niet veel en bemoeyde met den Oorlog te voeren / als wel om / geduerende zijn drie jaren / zijn Beursen te vullen / welk haar gemeenelijk meer als ses hondert duysent Kroonen waardig is / wel te verstaan voor die het Volk seer streng handelen.

Wat den Heer Andreas Furtado belangt / hy had groote daden van Oorlog / geduerende zijn leven / in Indiën gedaan / en door geheel Oosten een soo grooten vermaartheyd verkregen / soo dat al de Koningen / soo wel Heydensche als Mahometanen , van vreese beefden / als zy hoorden seggen dat hy voor Viceroy aangenomen was. Hy had een heel sterk en machtig Koning / genaamt Cognale , gevangen genomen en in Ketenen geleyd / die hy te Goa bracht / daar hem het hooft afgehouwen wierd / 't welk een wonderlijke schrik onder al dese Indiaansche Volkeren bracht. Hy had ook zijn vroomheyd betoont tegen den Koning van Achin op Sumatra , als hy hem braaf in de Stad van Achin ging belegeren / en ik heb hem dikwils dese uytvoeringe horen verhalen / als ik van de Indiën met hem weder kwam : my onder andere dingen seggende / dat / wanneer hy in dit Beleg was / daar soo groote menigte van Sumatranen op hem kwamen vallen / dat hy met het weynig volk welk hy hadde / niet langer konnende tegen staan / hy gedrongen was het Beleg op te breken ; maar evenwel op sulken manier / dat hy eerst al zijn Geschut dede inschepen / en doen allengskens het meestendeel van zijn Volk ; en sich houdende of hy niet en wilde vertrekken / liet hy altijd eenige om te schermutseren / hy haar altijd moed gevende den Vyand tegen te staan / en sich voet voor voet naar de Zee te begeven : Soo dat hy soo veel dede / dat hy alle de zyne / soo wel dooden / als gekwetsten en gesonden / daar af haalde / en inscheepte / en hy was de laaste die in't Schip trad / bedriegende alsoo behendiglijk de Vyanden / die haar reekening al maakten / haar op dien dag alle in haar macht te hebben.

Hy verhaalde my ook van de gedenkwaardige Belegering van Malacca , 't welk hy / Capiteyn zijnde / beschermt had tegen de geheele Hollandsche Vloot / en ontrent 14000. Heydenen , daar tien of twaalf Koningen van dat Land by waren / daar-en-boven hadden de Hollanders veel groote Stukken op het Land gegeplant / daar zy geduerig uyt schooten ; in 't kort dat hy te Water en te Lande beset was / sonder eenige hoop van ontset / geen 50. Blanke Menschen by sich in dese Sterkte hebbende / daar hy gedwongen was nacht en dag te waken / 't welk hem een schadelijke siekte van swaarmoedigheyd / verstoppinge en geelsucht / die hy noch hadde / had veroorsaakt ; en ondertusschen had hy alsdoen in alles soo goede orden gegeven / dat hy overwinnaar van al zijn Vyanden bleef / die niets op hem kosten winnen ; tot dat des Konings Stad-houder , Dom Martin Afonse , tot zijn hulp kwam ; die de tijding daar van in de belegering van Achin , daar hy was / gekregen hebbende / terstond met zijn Vloot daar naar toe zeylden ; de Hollanders , hier van bericht zijnde /

hadden straks haar Geschut weder ingescheept / en de Heydensche Koningen waren elk weder naar haar Land getrokken. Maar ondertusschen de Hollandsche macht die van Portugaal wesende komen aantasten / den anderen met schooten van grof Geschut begroetende / het vuur in des anderens Schepen stekende / en te gronde doende gaan / eyndelijk naar een lang gevecht en groot verlies van weder-zijden / de Viceroy, uyt den slag wijkende / had sich in Malacca begeven / daar hy van siekte en ongemeuchte gestorven was. Siet daar wat desen dapperen Capiteyn, Dom Andreas de Furtado, my verhaalde een weynig voor zijn dood / geduerende onse wederkomste / alsdoen op de hoogte van het Eyland S. Helene zijnde / want ik ging in zijn siekte over hem / en in zijn Kamer vertrokken zijnde / prate ik met zijn Edellieden en Soldaten van al zijn Oorlogen / geschiedenissen en overwinningen in Indiën; en ik geloof voor seker / dat indien soo een Persoon langer Onder-Koning van Indiën was gebleven / hy onder dese Ongeloovigen het Christen geloofte seer verbreyd sou hebben. My wiert onder andere dingen geseyd / dat in dese Zeeslag van Malacca een Portugees Capiteyn van een Galioen was / genaamt Louys de Sosa, die sich uyt den slag gebergt had / van de eerste vlucht nemende / verlatende zijn Schip / sich met zijn Boot te lande bergende: en dat hy daar na soo veel gedaan had / dat hy op een nacht / sonder sich te laten kennen / te Goa aangekomen was; en in zijn Huys gekomen zijnde / zijn Vrouw te bedde wesende / of het was dat hy vermoeden had dat zy hem horens sette / of om een ander oorsaak / hy stak haar zijn Degen dwers door het Lighaam / zy haar voor zijn voeten geworpen hebbende / hem biddende wel te denken wat hy dede; maar dese bede en vermurwde zijn wreede moed niet / en liet daarom niet naar dit te volvoeren; sich veel wreeder en verwoeder tegen zijn Vrouw toonende / als tegen de Hollanders, zijn Vyanden: naar dese daad het beste en moeyste / dat hy op dat pas krijgen konde / mede genomen hebbende / vertrok hy sich naar 't vaste Land / daar hy wachte tot alles gestilt was / en daar naar keerde hy weder naar Goa.

Naderhand als ik van Reys Magos weder kwam / met een van zijn Dienaars / (den selfden die my te Mozambique, Merigne, ofte Sergiant, van 't Schip zijnde / in de ysers sloot / zedert had hy hem te Goa in dienst van desen Louys de Sosa begeven) heel laat t' samen te Goa komende / ging ik mijn avondmaal in de Woon-plaats van den voornoemden Sosa houden / die my heel wel onthaalde / om de kennisse van desen Dienaar / en versocht my ook een Neef van hem te sien / die een steek van een Piek aan den Elleboog had / welken hy gekregen had met

by Vrouwen te gaan; doen was het dat ik de geheele geschiedenis van desen Louys de Sosa te weten kwam / daar mijn Waard mijn veel andere dingen van verhaalde / die al te lang en te verdrietig souden vallen om te vertellen.

Maar om dat ik op de reede van wreede en vreemde handelingen der Portugesen te Goa, en in andere plaatsen van Indiën, ben / sal ik hier noch eenige geschiedenissen / in mijn tijd / ofte weynig te voren / voorgevallen / seggen. Een Portugeschen Soldaat / verlieft geworden zijnde op een Dochter te Cochin, heel schoon en van goeden Huyse / Dochter van Portugesen, daar getrouwt; dede soo veel dat hy hem by de Slavinne van den Huyse heel gemeen maakte / haar verhalende / hoe hy van goeden Huyse / en seer met de liefde van haar jonge Meesterse bevangen was / en bad haar zijn goede wille te doen verstaan / ook offer middel was / dat zy hem met haar konde doen spreken / sonder dat dat de Vader ofte Moeder daar yets van wisten. De Slavinne door woorden / en noch veel meer door giften ('t welk de beste middel in die Landen is om alles van de Vrouwen te krijgen / wat men wil) gewonnen zijnde / dede aan haar Meesterse verstaan / hoe dat een huys en jong Portugees Edelman seer op haar verslingert was / en van liefde om harent wil stierf: De Dochter / door dit praatjen aangelokt / wierd nieuwsgierig om te weten / wie hy was / en hoe hy haar had konnen sien / om dat men in dat Land heel selden de Dochters en Vrouwen van Staat siet / die altijd in een Palaquin door de Stad gaan: Eyndelijk de Slavin wrocht soo veel op haar / dat zy het haar toesey hem te horen / en toe te laten dat hy haar op sekere uyre van de nacht sprak: die gekomen zijnde / en den jongen Portugees haar al het verhaal van zijn verlieft lijden gedaan hebbende / wierd zy niet min als hy verslingert; alreede de jaren hebbende om Vrouw te zijn / en in een Land soo heet als dat selfde / daar elken Persoon / die alleen maar de gelegentheyd kan hebben van aan een Vrouw of Dochter te te konnen spreken / versekert is / daar al van te hebben wat hy begeert / soo de minste gelegentheyd sich maar verthoont. Soo dat zy beyde besloten t' samen op een schoonen nacht met de Slavin door te gaan: 't welk zy ook deden; en de Dochter hare Gesteenten en Juweelen en veel Geld mede genomen hebbende / gingen zy te Scheep om naar Goa te gaan: daar gekomen zijnde en Huysvesting een weynig aan een kant genomen hebbende / leyden zy daar sekeren tijd een vrolijk leven: maar de Soldaat / die seer tot het spel genegen was / vond haast het eynde van alles / 't geen zijn jonge Meesterse mede gebracht had / en haar ook alreede moe zijnde / besloot hy de dood van dese arme Dochter /

ter / siende dat zy niet meer en hadde om hem te voeden: en op een dag / de Slavin in de Stad gesonden hebbende / verwurgde hy de Meesterse / en doen verborg hy haar; en de Slavin weder gekomen zijnde / dede hy het selfde met haar / daar naar begroef hy haar beyde in den Hof van het Huys. Dese Moord bleef langen tijd verholen / tot dat hy selven om een andere misdaat gevangen / en veroordeelt zijnde om gehangen te werden / als hy op de leer was / beleed hy / en ontdekte dit geheele erbarmelijke en wreede Treurspel: Dat geweldig al de wereld dede verwonderen / en veroorsaakte een eeuwige droefheyd in de arme bedrukte Vader / die zijn Dochter over al had laten soeken / sonder daar oopt tijding van te hebben als doen. Ik heb een ander te Goa gesien / die dikwils in de Herberg / daar ik woonde / kwam; Dese / twijffelend dat zijn Vrouw by een Stierman kwam / verspiede soo wel de uyr / hem in een Arbeyder vermommende / dat hy den ander by de Kerk van Barmhertigheyd betrapte / en gaf hem een grooten steek met een Mes onder de Ribben / alsoo den ander daar niet op en dacht / al-hoe-wel hy genoeg gewaarschouwt was / dat de ander het op hem gemunt had / en daarom droeg hy ook een gemaltjde Borstrok / met twee Pistolen; maar dit hielp hem niet veel: want den Indiaan was veel gauwer met zijn steek te doen / als hy om die af te weeren; en van daar ging hy recht naar zijn Huys / om desgelijks aan zijn Vrouw te doen / die / alreede de dood van haar Vriend verstaan hebbende / en siende het niet te konnen ontkomen / haar Man alreede aan de deur zijnde / wierp haar / door wanhoop / uyt het venster op de straat / daar hy haar op de punt van zijn Deegen ontfangende / haar hartseken dood liet leggen; doen vertrok hy naar 't vaste Land / daar hy de tijd verwachte / dat men te Goa Volk van doen heeft ten Oorlog. Want dan roept men uyt / en geeft vergiffenis aan al die van eenige misdaat / welke het ook zy / beschuldigt zijn / en mogen weder in alle versekerheyd in haar Huys keeren. Soodanig is het Gerecht in dat Land / daar zy den een den ander alle oogenblijken doodslaan en vermoorden. Soo zy met een geringe Persoon en van weynig aansien te doen hebben / nemen zy de moeyte niet / haar selven daar van te wreeken; maar senden haar Slaven om ter neer te houwen / ofte met slagen van Bambousen te slaan / de gene / die haar niet laag genoeg gegroet en hebben / of / sonder daar op te denken / zijn hoed voor haar niet afgenomen heeft / want zy zijn heel begeerig naar sulke ydelheden / daar zy haar mede vermaken.

Ik sal noch een geschiedenis verhalen: De Koning van Siam, wiens Dochter een witten Olyphant had / (die in Indiën heel ongemeen

gemeen zijn) wiert door den Koning van Pegu, zijn Nabuyr, om die te hebben, sterk den Oorlog aangedaan, welken hy ook ten laatsten, den Koning van Siam t'onderbrengende, verkreeg; werdende de Dochter in den Oorlog genomen, en te Goa gevangen gebracht; daar ik haar dikmaal gesien heb, doen redelijken oud zijnde, en kwam mijn Chineesche Waardin verscheyde maal besoeken; want zy waren groote Katen, en aten gemeenelijk met ons, haar vertroostende met hare ellenden te verhalen: en als zy aan een Portugeschen Heer verkocht had geweest, door een van Pegu, die haar eerst al haar Gesteenten en Juweelen had ontnomen, toen was zy niet meer als 8. of 9. jaar oud; zedert had men haar over al laten omroepen; maar de Soldaat, haar niet willende openbaren, uyt vreese gedwongen te zijn alle de Rijkdommen te moeten weder geven, was haar komen verkoopen aan de Portugesen, groote Vyanden van haar Vader, die haar heel kwalijk handelde, wanneer hy eenige van haar kon krijgen. Want hy liet sommige, heel naakt, in groote Kopere Pannen op het vyer setten, en dede haar allengskens daar in braden: anderen liet hy, heel naakt, tusschen twee groote vuyren setten, en alsoo met groote pijnen sterven; andere liet hy in het Perk van zijn Olyphanten stellen, om van haar vertreden en gedood te werden, en duysent andere Barbarische wreedheden meer, die hy tegen dese arme Portugesen in 't werk stelde.

Dese Koning van Siam op een sekeren tijd een ander Koning, zijn Vyand, den Oorlog willende aandoen, besloot eenige van de grootste Heeren van zijn Rijk, om Hoofden van zijn Leger te zijn, daar naar toe te senden: maar sommige maakten de sieke door de raad van haar Vrouwen, die haar uyt het gesicht niet en wilden verliesen; waar de Koning van bericht zijnde, liet haar met haar Vrouwen halen, en de Vrouwelijkheyd van dese Vrouwen hebbende doen afsnyden, en dat op het voorhooft van haar Mans vast maken, liet hy haar alsoo door de geheele Stad omleyden, en daar naar het hooft afhouwen. Dese selfde Koning eens komende te weten, dat zijne Bysitten onder haar met naar-gemaakte leden de tegen-natuurelijke sonden bedreven; dede hy haar in zijn tegenwoordigheyd komen, en haar elk een Mannelijk-lit op de dye hebbende laten schilderen, liet hy haar alsoo door al de straten gaan, daar naar in 't vuyr werpen en verbranden. Siet daar de wreede straffen, die dese Heydensche Koningen, sonder medelijden, tegens die oeffenen, daar zy haar op willen wreeken.

Het was een Chineesch, genaamt Jan Pay, Geheym-schrijver van Dom Andreas Furtado, die my al dese geschiedenissen verhaalde,

haalde / daar ik by sal doen / 't geen men my in dat Land / van 't Koningrijk van Pegu, dicht by dat van Siam, verhaalde; daar zedert eenige jaren de vreemste en wonderlijkste saak des wereldts geschied was. Daar waren eenige Tovenaars en Besweerders / die by den Koning van Pegu soo veel vermochten / dat hy sulken haat tot zijn Onderdanen kreeg / dat hy voornam haar t'eenemaal te verdelgen en te vernielen: om daar toe te komen / gaf hy uytdrukkelijk bevel / op levens straffe / het Land in de tijd van twee of drie jaren niet te bearbeyden ofte te bezaayen: Het Land alsoo eenige jaren leeg gelegen hebbende / sonder dat men daar yets van inhaalde / soo kwam daar een soo grooten dierte en nood onder dat arme Volk van Pegu, dat / naar dat zy al haar mond-kosten / ja selfs andere dingen niet om te eten verteert hadden / zy gedrongen wierden / op de manier van de Menschen-eters / de een den ander te eten: en dat wonderlijk en schrikkelijk is / en noyt te voren gehoort / selfs opentlijk Hal te houden van het Vlees der gener die zy op het Land konden betrappen / de sterkste doode en vermoorde zijn Metgesel / om daar Gebraad van te maken: soo dat zy op de Jagt van Menschen gingen / als naar eenige wilde Beesten / en spanden aan en versamelden hierom met hopen. Geduerende dese schrikkelijke honger / het Volk van de Koningrijken daar ontrent / verstaan hebbende dese uytterste nood / rusten veel Schepen / geladen met Rijst en andere Mond-kosten / die zy te Pegu brachten / daar zy die verkochten / waar voor zy wilden. Onder anderen was daar een Koopman / tegen over Goa, die daar ook met een Boot / met Rijst geladen / gekomen zijnde / alsoo hy langs de Huysen zijne Koopmanschap ging verkoopen / in betalinge nemende Geld / Slaven / of andere dingen / die men hem kost geven; soo kwam hy in een Huys / daar zy de middel niet hadden om eene maat Rijs te koopen / en ondertusschen stierven zy by naar rasende van honger; doch zy toonden aan desen Koopman een heel schoone jonge Dochter van het Huys / die haar Broeders en Susters / veel ouder zijnde / tot een Slavin / voor sekere maten Rijs / wilden verkoopen / de Koopman bood twee Maten / ofte een Mudde / en zy wildender drie hebben / hem onder andere dingen vertoonende / dat / soo zy dese Dochter dooden / het vlees haar veel langer soude dueren en voeden / als zijne Rijs. Eyndelijk / niet konnende eens worden / de Koopman uyt het Huys gegaan zijnde / sloegen zy korts daar naar dese arme Dochter dood / en deelden haar in stukken. Maar de Koopman / door het goede gelaat van dese Dochter geraakt zijnde / ook om dat hy medelijden met haar had / en haar het leven begeerde te behouden / keerde weder

der naar dat huis/ om haar te geven 't geen sy begeerden: maar hy was wel verbaast en bedroeft/ als zy hem de Dochter in stukken toonden/ seggende/ dat zy/ niet geloovende dat hy weder soude keeren/ haar alsoo gehandelt hadden/ om haar uytnemenden honger mede te versaden. Soodanig was het eynde van dese arme ellendige Peguaansche Dochter/ daar veel andere desgelijks ook soo voeren. Desen selfden Koopman verhaalde zedert dit erbarmelijke Treurspel aan een vriend van my/ die van Portugaal naar Oost-Indiën, op onse Vloot in het Galioen van de Goede Jesus, ging.

Voorts/ om weder tot die van Siam te komen/ de oorsaak waarom den Koning van Siam de Portugesen soo kwalijk handelt/ is/ om dat zy het selfde onthaal tegen zijn gevangene Onderdanen doen: Gelijk ik een te Goa gesien heb/ meer als 90. jaren oud/ Schrijnwerker van zijn Ambacht/ en slaaf van een Portugees Edelman/ aan wien desen armen man gedwongen was alle dagen sekere somme gelt op te brengen/ of hy werkte of niet: en ging alsoo door de Stad met zijn gereetschap werk soeken/ gelijk alle andere Handwerks-luyden doen. Mijn Waart hem op een dag aangeroepen hebbende/ om hem yets te doen maken/ verhaalde hy alle de wreetheden/ die men tegen hem gebruikte: Want als hy zijn somme niet en betaalde/ vond hem zijn Meester/ als een beest/ tegen een leer aan/ en gaf hem soo veel stok-slagen/ dat hy hem heel te brijselen en aan flinteren sloeg: en hy seyde my/ dat het meer als 40. jaren was/ dat hy Slaaf wierd/ en had al moy gelt gewonnen voor die hem bezat: en dat hy hem evenwel/ om te leven/ anders niet en gaf/ als een maat rauwe Rijs daags/ sonder yets anders: gelijk zy aan de andere Indiaanen doen/ en somwijlen twee Baseruques, welk twee penningen zijn/ om Caril te koopen/ en dat op de Rijs te doen. Siet hoe dese arme Slaven ellendiglijken/ sonder Brood en andere Mond-kosten/ als Rijs/ gekookt met klaar water/ leven: soo dat men 'er daar veel al kwijnende/ van honger en arbeyd/ siet sterven/ Zy slapen op de aarde op kleyne Esteres, ofte Matten/ die van biesen of basten van Boomen gemaakt zijn. De Portugeesen hebben een groote naam van goede Christenen op die manier te maken; want naar dat hare Slaven hebben doen Doopen/ laten zy haar alsoo ellendiglijken sterven. Ook lijken de Japonesers (haar veranderlijkheyd en onversadelijke gierigheyd wetende) eenige reden te hebben/ om sig tegen haar op te werpen. Want dit Volk/ heel gauw en loos zijnde/ merkende dat het nog wit der Portugesen is/ naar haar Christenen gemaakt te hebben/ haar van haar Landen en Goederen/ door alderhande vindingen/ te onterven;

 erven;

erven; soo houden zy gansch niet van haar vrientschap / en noch min van haar heersching; en dit is mogelijk een van de oorsaken / dat zy soo veel arme Jesuiten, die onnosel hier in waren / gemarteit hebben. Want dese Japonesers zijn heel jalours van haar Vrouwen / en de Portugeesen hebben anders geen oogwit / als haar te winnen / voornamentlijk die van de grootste / daar zy daar na mede leven soo zy willen / welk aan dit volk oorsaak geeft tot soo veel wreedheden. In Indiën zijnde / heb ik genoeg gesien / wat van de groote Hoererye / Staatsucht / gierigheyd / en begeerlijkheyd der Portugesen is / en hoe het selfde grootelijks verhindert / dat de Indianen sich niet licht Christenen laten maken. Daarom is het dat het Volk van de Portugesche Kerk / welke in die streken wonen / daar seer naar Fransche, Nederlanders, of Schotten verlangen / om dat dit Volk daar een min onkuys en schandelijk leven leyden / 't welk voornamentlijk de stoel van de Gods-dienst aldaar bewaart en onderhoud. Ik heb daar een Jesuit gekent / van 't Land van Artois, die te Salsete woonde / 't welk een kleyn Eyland is / gelegen aan het vaste Land / onder Goa staande; hy was daar als een Pastoor in een groote Paroche, en kost heel wel de Indiaansche Taal. Maar daar naar trokken de Jesuiten hem van daar / om naar Chaoul te senden / en doen sag ik de arme Lieden van de Paroche, die om hem riepen / en seer klaagden / seggende sommige / dat zy liever hadden gehad dat men haar de armen had afgehouwen / als hem haar te ontnemen. Want zy vreesden een Portugees te krijgen / die haar kwalijk mocht handelen. Siet wat dat eerlijke lieden onder de Ongeloovigen vermogen / die het goed van het kwaad wel weten te onderscheyden.

Wat de Jesuiten belangt / zy trekken tot in China, om daar eenige vrucht te doen / en scheeren haar baart en hayr op de manier der Chinesen, daar zy ook de kleding van nemen / en leeren de taal / om haar daar te beter te konnen onthouden: maar zy dorven daar niet prediken als in 't verborgen / uyt vreese dat men haar soude dooden. Men seyde my te Goa, dat zy alreede daar een goet getal bekeert hadden / en self Mandarins en Stadhouders van Landschappen. Sy hebben een Kerk en vergadering te Macao, Eyland en Stad van China, en leeren daar de Chinesche Taal. 't Is ontrent 45. mijlen van Canton; welk een groote Sad in China is / daar zy met een Rivier / veel grooter als de Seine te Rouan is / naar toe gaan / en die in de Zee loopt. In de Haven van Canton zijn meer als 3. of 4000. heel groot Boten: daar machtig veel Rivier-vogels sich in onthouden / die zy 's morgens in 't velt laten gaan / om haar kost te soeken van de een kant tot d' ander; op den avond blasen

de Chinesen een hoorn / die men heel ver kan hooren / dan komen dese Eyntvogels elk weer in sijn Boot / daar zy haar Nesten en haar Jongen hebben. Soo een Persoon een Boot met dese Eyntvogels besit / die is rijk; want zy verkoopen dese Eyntvogels op de Markt / en doender daar ook braden om te verkoopen. Een Portugees seyde my te Goa, dat / van Macao te Canton gegaan zijnde / hy van een Chinees op dus danige manier bedrogen was geweest; want een van dese gebrade Eyntvogels by een Brader gekocht hebbende / die niet kwalijk daar uyt siende / en heel vet lijkende / bracht hy die in zijn Schip / om te eten; maar als hy het Mes daar in stak / om die te ontginnen / vont hy niet als het vel / dat van onderen papier had / heel wel toegemaakt met kleyne stokkens / die het Lighaam van den Eyntvogel maakten: de Chinees behendiglijk het vleesch daar uyt getrokken hebbende / en doen het vel aldus soo wel toegemaakt / dat het een rechte Eyntvogel geleek; daar de Portugees soo beschaamt van was / dat hy aan niemant daar een woort van dorst seggen / uyt vreese van bespot te worden soo van de Chinesen, als ook van syn Metgesellen / en alsoo at hy het vel van sijn Eyntvogel alleen / sonder ander geruchte te maken.

Dit Volk van China is heel spits-sinnig / en groote bedriegers / in 't arbeyden lijdsaam / de geheele nacht wakende: als zy met haar tween / drie of vier in een saak besigt zijn / gaat een deel van haar slapen / terwijlen de anderen arbeyden / dan komen zy de anderen op haar beurt weder verlossen. Soo zy een Koopman sien / die gelt heeft om het te besteeden / doen sy alles wat zy konnen om dat te hebben / u alderhande soort van Koopmanschappen brengende om te sien / soo die niet en behagen / halen zy andere / tot soo lang dat zy het gelt gekregen hebben. Het is daar de manier dat al het Volk van een Hantwerk of Ambacht t' samen in een straat woonen / gelijk al de Schilders in een straat / al de Schoenmakers in een ander / en desgelijks van de andere Ambachten / de Edel-lieden zijn in een straat / de minder Edelen in een ander / en vermengen sich niet onder den anderen / daar straf en schande in zijnde. Zy trekken haar kinderen ook in haar eygen Hantwerk op / en niet in een ander / en onderhouden dat heel nauw. Als zy haar kinderen willen huwen / doen zy haar alle in een sekere plaats / daar toe geschikt / komen / 't welk een groot Zaal is / en stelle al de Jongmans aan d' een zijde / en de Dochters aan de andere / daar recht tegen over: De Dochters hebben het aangesicht met een sluyer bedekt / en de Jongmans gaan soeken die haar aanstaan / en houden sich aan die zy genomen hebben / en dat is de manier van haar trouwen. De Portugeesen zijn heel begeerig om

deſe Chineſen tot Slaven te hebben / om dat zy heel getrouw / en verſtandig / en heel aardig in 't werken zyn. Als de Portugeeſen te Canton komen / ſoo zijnder Chineſen, die dit Hantwerk eygen is / welke 3. of 4. mylen in het Land na de Dorpen gaan / en wanneer zy daar kleyne moye Jongen of Meysjes ſien / dat haar aanſtaat / vleyen en lokken ſy haar met kleyne lekkernyen aan / haar altijd meer beloovende / en als zy haar wat ver van huys ſien / nemen zy haar met geweld wech / en verbergen haar in ſekere plaatſen tot de nacht komt / dan komen zy aan den oeven van de Zee / daar zy weten dat de handelaars zijn / aan wien zy die voor 12. en 15. Tayes elk (dat ontrent 75. gulden is) verkoopen. Mijn Waardin te Goa, ſeyde my / dat aldus door een Chinees, op haar achſte jaar / bedrogen was geweeſt. Een jonge Chineeſch, Slaaf zijnde / verhaalde my / uyt Indiën wederkeerende / dat hy ook op die manier betrapt was / door de middel van een Pannekoek / die men hem gaf / welk een ſeker geſuypt deeg is / dat zy veel gebruyken In China zijn veel Verkens / die als wilde Swijnen zijn / daar zy Hommen van maken / om aan het Zee-volk te verkoopen / en voornamentlijk aan de Portugeeſen die daar komen: en hebben ook de loosheid / gelijk met de gebrade Eyntvogels / van al het vleys van den Ham te halen / een weynig daar aan latende / de lege plaats met ſwarte aarde / en been daar in / weder volmakende / dan dat met vet ſoo wel brijvende / dat het ſchijnt ook vleys te zijn. Zy verkoopen dat by ponden / en het is kwalijk het rechte van het onrechte te onthennen / ſchoon men het mes daar in ſteekt / ſoo men het geen ſneden en ſnijd. Siet daar het bedrog / dat zy ſelfs doen in dingen van de meeſte waarde / tegen die die daar geen kennis van en hebben.

In 't Eyland van Macao, daar de Chineſen en Portugeeſen t' ſamen woonen / was een Portugees Koopman / heel rijk / die op een Chineeſche getroude Vrouw verlieſt geworden zijnde / alle aanſoekingen en vervolginge gebruykte / die hy koſte / om haar tot zijn begeerte te brengen; maar niet konnende tot zijn voornemen raken / volharde hy met haar ſoo moeyelijk te vallen / dat zy het aan haar Man verklaarde / die / wel bedacht zijnde / ſeyde tegen haar / dat zy hem een ſekere dag en uyre beſtemmen ſoude / en dat hy veynſen ſou buyten te gaan / doch ſoude terſtond wederkomen en aan de poort kloppen; dat onder haar ſoo beſloten zijnde / wierd ook uytgevoert / en de Portugees, de beſtemde tijd van de Vrouw gehad hebbende / miſte niet ſich daar / heel verblijd van dit geluk / te laten vinden: maar ſoo dra hy in huys gekomen / en de deur geſloten was / kwam de Man aan de deur kloppen / daar de Vrouw heel ver-

baagde

baasde van maakte / en bad den Portugees sich in een kleyne Poceleyn Kuype te verbergen / hem daar in hebbende doen gaan / en heel vast in 't slot gesloten / opende zy de deur voor haar Man / die / sonder yets te laten blijken / hem daar in tot 's anderendaags morgens liet weeken / tot dat hy dese Kuyp op de Markt (ofte Dailan soo zy het noemen) dede dragen: seggende / dat daar in de fijnste Poceleyn was, die men kost verkoopen, en dat hy veel Courges, ofte dosijnen / had / daar hy de proeven van in zijn hand droeg. Als hy over de prijs met yemant eens geworden was / vielender woorden om de Kuyp te openen / en doen kwam den armen Portugees, heel beschaamt en te schande gemaakt / voor den dag / elk wel verwondert zynde / hem daar op sulken manier te sien / en den Chinees selfs maakte seer den verbaasden / en den Portugees had het gesouw en uytlacchen tot zijn bekomst / sonder ander kwaad. Als de Chinesen sommige Portugesen konnen betrappen / handelen zy die heel kwalijk / gelijk aan een Portugees Capiteyn gebeurde / die van Macao naar Canton gegaan zijnde / liet de Mandarin, Stad-houder van het Landschap / hem halen / tegens hem seggende / dat hy verstaan had / hoe de Portugesen eenige Chinesen gevangen hadden wechgevoert / en dat zy hierom hem wilden doen sterven / en zijn Schip beslaan. Den anderen kwam dat geweldig vreemt voor / en begost tegen desen Mandarin met schoone woorden en beloften te doen wat hy kost / op dat hy hem liet gaan; maar de Mandarin, niets om soo goeden koop willende doen / liet hem heel naakt uyttrekken / en soo lang als hy was nederleggen / gelijk de Portugesen aan haar Chinesche Slaven en andere doen; doen liet hy hem drie slagen met Bambousen geven / 't welk een groot Riet is / in twee-en gespleten / daar zy de kwaaddoenders mede kastyden / haar het geheele Lighaam met stukken het vel afhalende / om dat zy al slaande het riet naar haar toe halen / en alsoo wiert den armen Portugees uytgestreken / eer dat zy hem lieten gaan.

Voorts wanneer eenige Schepen in de Havens van China komen / zijn het Portugeesen, om haar Koopmanschappen te halen / soo komen de Chinesen de Tol nemen van die komen / en van die wech gaan / de rechte maat nemende van de langte en breedte van het Schip / dan weten zy ten naasten by wat het Schip mag voeren / en doen soo veel / voor soo veel / betalen / sonder acht te nemen op de Koopmanschap / noch hoedanig die is / goed of kwaad.

Wat het eeten der Chinesen belangt / zy eeten heel gulsig en kwalijk gemaniert / gelijk ik dikwils / met haar drinkende en etende / bespeurt heb. Zy hebben voor een gewoonte / van

noopt met haar handen de kost / die zy eten / aan te tasten; maar zy hebben als twee kleyne schopkens / van hout / heel wel gemaakt / die zy tusschen haar vingers houden / en nemen daar mede wat zy willen eten / soo behendiglijk als het mogelijk is / en zy zijn daar van jongs af toe gewent. Zy eten Honden-vleesch / 't welk een gemeene kost onder haar is / en gebruyken veel Rijs / en weynig Brood. Wat haar Huysen aangaat / die zijn heel kostelijk / en met alderhande aardigheden opgepronkt. De Mans en Vrouwen zijn ook heel wellustig / t'samen in de Velden met duysentderhanden vermakelykheden en soetigheden haar gaande verlustigen. Als de Mandarins door de Stad gaan / sluyt elk zijn deur / de straten ledig latende.

Maar om weder tot Goa te komen / sal ik noch seggen / dat / eer ik vertrok / my een Portugees Edelman een van haar geschiedenissen verhaalde / 't welk was / dat zy op een tijd ten Oorlog gaande naar de Zuyd-zee / met de Zee-macht van Galioten, (die alle jaren uytgaan / om de Mallabaren den Oorlog aan te doen / die groote Vyanden van de Portugesen zijn / en dat geschiet ontrent het midden van September / als haar Winter over is / en op die selfde tijd trekt soo een andere macht naar de Noord-zee / dat naar de Roode Zee is) soo beraamden de Capiteynen van de Vloot / t' samen te gaan naar een Wooning van Edellieden / langs de Kust / dicht by Cochin, om een Pagode, ofte Heydensche Afgod van Gout / heel groot / met andere kleyne / die in een sekeren Tempel waren / wech te voeren. En om dat dese Edellieden met de Portugesen in een verbond waren / wilden zy desen aanslag op den dag niet doen / maar op een nacht gingen zy in dese kleyne Zee-stad / daar de Pagode was / te lande / en daar komende / staken zy over al het vuur in / om dese arme Lieden verbaart te maken / en van daar gingen zy naar de Pagode; maar het vuyr vloog soo schielijk voort / dat eer zy den Afgod kosten nemen / dwong het vuyr haar in alle naarstigheyd te vertrekken / en hadde geen meer tijd / als alleen de Oor-juweelen en de Ringen van de vingers van dese arme Gods-dienstige te rukken / die daar in gesloten waren / en / naar haar gewoonten / in haar Pagode in de nacht dansten. Zy waren ontrent 500. / en siende den Vyand daar in komen / versamelden zy alle by een / den anderen by de armen en beenen soo vast houdende / dat het de Portugeesen onmogelijk was een eenige daar uyt te trekken: maar siende dat het vuyr haar dicht op de hielen kwam / deden zy niet als de Juweelen van de ooren van dese arme Dochters te trekken / wien zy wreedelijk de vingers afsneden / om de Ringen te hebben / daar zy soodanigen geschreeuw over maakten / dat het seer ver-

bar-

barmelijk was haar te hooren; de Portugeesen, voor het vuyr vluchtende / lieten daar alle dese arme Dochters verbranden / sonder dat yemant haar te hulp kost komen: en alsoo handelen de Portugesen haar beste vrienden en Bont-genoten. Die my dese erbarmelijke geschiedenisse verhaalde / genaamt Dom Andreas Lobe, by desen aanslag mede geweest zijnde / seyde my / dat dit gekarm hem geweldig tot medelijden beweegde; maar dat hy alleen daar geen orden in kon stellen / als hy wel gewenscht had / de andere haar niet veel aan zijn beden en vertooningen latende gelegen zijn. Zy oeffenen gemeenelijk diergelijke wreedheden / al zy in Troupen langs de Kusten loopen / brandende en roovende op dese arme Heydenen, die niet als haar goede gunst en vrindschap begeeren / maar zy hebben daarom niet te meer medogen.

Wat de Stad van Goa en het Land ontrent aangaat / ik neem niet voor / hier een heel nauwe en wijdloopige beschrijvinge daar van te doen / want boven dat veel hedendaagsche Schrijver daar wijd van gehandelt hebben / en dat dit alles alreede aan een yegelijk genoeg bekent is / sal men echter noch aanmerken / dat het weynig / 't welk ik daar van seg / niet en is als 't gene mijn geheugen my zedert heeft konnen indachtig maken / om dat / op die plaatsen zijnde / ik soo nauw waargenomen wierd / gelijk alle Vremden / en boven al die Franschen zijn / dat ik gantsch geen middel had / yets op schrift te stellen / van 't geen ik sag en alle dagen vernam; en de voornaamste oorsaak van mijn gevangenis te Mozambique was / dat men my beschuldigde een Wech-wijser ter Zee gemaakt te hebben / 't welk de Portugesen meest vreesen / niet willende dat de Vreemdelingen / als de Franschen, Engelschen en Hollanders, weten / hoe het met dat Land staat / uyt vreese dat zy haar niet te lichter uyt het nest komen lichten / het Land en haar swakheyd wetende; soo dat ik gantsch geen gelegentheyd had yets op schrift te setten / als op mijn Tafel-boekjen / en dat noch heel weynig en heel geheym. Ik sal evenwel van Goa in weynig woorden zeggen / dat het een Stad is / in een Eyland / heel wel gelegen / omringt met een Rivier / ten deele vlak veld / ten deele gebergte; zy mag soo groot als Tours zijn / maar heel volkrijk van allerhande Volkeren van Indiën. Zy is redelijk wel gebout / wel te verstaan wat de Kerken / Gasthuysen / Versamel-plaatsen / opentlijke Hoven / en bysondere Huysen van Portugesen en Mesticos aangaat / die zijn van valsche roodachtige Marmer en van gehouwen steen. De andere Huysen der Indianen zijn als Loof-hutten / van aarde en van wat steen gebout. Zy hebben veel Tuynen / daar Tanques ,, of Vyvers in zijn / om sich te Ba-

den /

den / en veel vrucht-dragende Boomen. Het Land is heel goed en vruchtbaar / tweemaal in 't jaar Rijs dragende. De Heydenen hebben daar veel vryheyd tot haar Gods-dienst / maar zy en mogen geen Pagode of Tempel in de Stad hebben / doch wel in 't vaste Land / en buyten het Eyland. Als dese Heydenen en Afgoden-dienaars komen te sterven / en kleyne kinderen naarlaten / zijn de Jesuiten heel sorgvuldig die by haar te nemen / om die in het geloove te onderwijsen en op te trekken; en om dit te doen / nemen zy al haar Landen / Erfdeel / en andere goederen aan haar. Mijn Waard / een Indiaans Christen, verhaalde my / dat men met hem alsoo geleeft had; maar hy was daarom te beter daar niet in onderrecht. Daar is groot nyd en verbittertheyd tusschen de Jesuiten en de andere Ordens van Godsdienstigen / om dat de anderen daar t' eenemaal willen het gebied hebben; ja tot soo verre / dat ik dikwils in 't Preeken haar veel woorden van ingenomentheyd tegen den anderen heb horen ontvallen. De Jesuiten hebben de Saquates, ofte giften / die de Ambassadeurs van de nabuyrige Koningen / en die met de Portugesen in verbond zijn / mede brengen / als zy een nieuwen Onder-Koning komen begroeten / 't welk gemeenelijk in Gesteenten en andere kostelijke dingen bestaat / dat 15. of 20000. Kroonen min of meer mag halen. De Koning van Spanjen heeft haar dat toegestaan / om dat zy alleen de bediening hebben van de Jonkheyd te leeren / en zijn altijd vaardig / als de gelegentheyd voorvalt / om haar ook terstond aan te nemen. Wat het Volk van Oorlog belangt / dat is ontrent 1500. of 2000. somwijlen meer somwijlen min / naar dat de Vloot aankomen. Ik sag een algemeene monstering van al de Inwoonders / Wapens dragende / soo wel Portugesen als Mesticos en Indianen, en wierden ontrent de 4000. bevonden. Zy deden dat om de vreese die zy doen voor de Hollanders hadden; die de Zee met veel Schepen kruysten. Ik heb daar geen Franschen gesien ofte gekent / als een goede Jesuit, genaamt Steven vander Cruyssen, geboren van Rouan, daar ik veel beleeftheyd en troost van ontfing. Ik sag nog drie anderen / die het van de Maldives ontkomen waren / waar onder een was / genaamt François Pirard van Bretagne, die een verhaal van zijn Reysen heeft gedaan. Men verhaalde my ook / dat / ontrent drie Maanden eer ik te Goa kwam / van daar vertrokken was een Fransch Edelman / genaamt de Feynes, die sich daar liet noemen de Graaf van Montfart, hy was heel gauw in de konst van plaatsen te doen opspringen; 't welk oorsaak van zijn ongeluk was / want uyt Persien te Ormus bekomen zijnde / alsoo hy daar had geseyd / dat hy de middel wist van een Strekte / hoe die ook was /

licht te doen opspringen / wiert hy gevangen gehouden / en naar Goa gesonden / daar hy altijd in gevangenis opgesloten bleef / uyt vrese / die men had / dat hy de Sterkte van het Land niet gade en sloeg ; en met de eerste Vloot / die weder naar Portugaal keerde / wierde hy mede wederom gesonden / en soo dra hy te Lisbon aangekomen was / hielt men hem noch gevangen / daar ik zedert in Portugaal heb hooren seggen / dat hy langen tijd en heel streng vast gehouden wiert / tot dat de Heer du Mayne in Spanjen kwam / die sijne vryheyd verbordtde. Men seyd dat hy daar ongelukkelijk een Diamant / van groote waarde / verloor / die hy uyt Indiëen ofte uyt Persien mede gebragt had : Hy wiert hem ontstolen / als men hem van de eene gevangenis in d' ander bracht / en kon 'er noopt tijding van hebben. Wat de vruchtbaarheyd der landdouwe van Goa belangt / en het geene dat die voortbrengt / ik beroep my op 't gene / dat daar van heel wijtloopig door alle Portugesen en andere / die gereyst hebben / is beschreven : alleen sal ik seggen / dat de aldernootsakelijkste Vrucht voor het leven der Menschen in dat Land / is die van de Palmboom , heel gemeen door geheel Indiën , en daar men soo veel gerif van trekt / als bykans van al de andere t' samen. Dese Boom is heel voosachtig / door sijn stam loopende gelijk draden ofte aderen / besloten met een velleken / en trekt sijn voedsel uyt swavelachtige gronden / daar hy heel wel in aard / en trekt seer veel vochtigheyd naar sich / 't welke hem nootsakelijk is / om de grootheyd van sijn vruchten die hy draagt / en om de menigte Esure , ofte Wijn / die dese vruchten van sig geven. Dese Boom heeft dese bysondere eygenschap / dat de Vrouwlijke geen vrucht en kan dragen / als in de tegenwoordigheyt en dicht by de Manlijken Palmboom. Uyt de Neut van desen Palmboom , welke de Cocos is / soo vermaart in Indiën , trekt men overvloedigiijk te drinken en te eten / en de duysent andere vermakelijkheden tot het leven. By de Maldives zijn dese Cocos in overvloet ; maar onder anderen aanmerken sy een soorte / die uyt de gront van de Zee komt / de vrucht is heel groot / en veel meer als die van de gemeene Palmboomen, ook zijn zy ongemeen en dier onder de Portugesen , en houden dat daar een groote kragt in is voor de siekte van de long / en voor de kuch en tegen het venijn. De Neut is heel groof / lang en swart / op de manier van de Condole. Men verkoopt die somwijlen tot 30. of 40. Ducaten het stuk / en certijds kosten die meer als nu / om dat men in hem alle de krachten niet en vind / die men hem toeschreef ; men siet den Boom / die dese vrucht draagt / niet wasschen in de gront van de Zee / maar als de Zee heel ontroert is / word de vrucht van de grond naar boven gebracht / ende men vind die op den oever van de Zee.

Maar het is genoeg van dese Oost-Indiën gesproken / daar ik hier niet als eenvoudig verhaal van en doe / de rest bewarende om daar veel wijtloopiger van te spreken / als ik mijne aanteykeningen in orden sal gestelt / en veel dingen in mijn geheugen sal geroepen hebben / die daar uytgevallen zyn. Ik kwam doen weder tot mijn wederom-reys / als den Heer Andreas Furtado de Mandose / weder naar Portugaal gaande / my liet halen / om met hem te reysen ; hy vraagde my / of ik met de Graaf de la Fere niet in Indiën was gekomen ? ik antwoorde ja / maar dat ik hem op den weg / tot mijn ongeluk en groote noot / verlooren had. Daar op seyde hy my / dat ik met hem sou te Scheep gaan / en dat hy my wel genoegen sou : 't welk ik heel willig aannam / en was heel verblijd dat Land te verlaten / daar in sonder gelt of sonder eenige hoop van hulp was / onder soo snooden en kwaadaardigen Volk / daar ik niet als armoeden en ellenden had verdragen / en noch te verdragen had.

Wy vertrokken dan van de Palen van Goa, ingescheept zijnde in het Schip genaamt Nostra Segnora de peigna de Francia, dat seer geladen en beslommert was / soo dat het een groote moeyte was daar op te zijn. Andreas Furtado was heel siek / als hy te scheep ging. Wy gingen ten laatsten met groote moeyten t' zeyl / om dat dit Schip met Caneel by naar tot half wegen de mast geladen was / dagelijks groote vlijt doende om ons van soo veel beslommering te verlossen : wy lieten daar sommige van de onsen / die niet te scheep wilden gaan / siende dat het Schip soo geladen was.

Den 16. January sagen wy de Wildernissen van Arabye, en dreven met redelijke goede wind tot aan de Kust van Crimbe, der Abyssinen Land / en voeren daar den 9. February langs heen : maar den elfden meenden wy te blijven / door een harde tegenwind / het Schip door de Zee seer geslagen en de planken door los geworden / kreeg het schip veel waters in / sonder te weten waar het mocht van daan komen / en ging bykans te gronde : want daar waren alreede meer als 12. voeten waters in / en het Schip begost de Steven seer in de Zee te setten ; daar op wierpen wy alles in Zee dat op de Overloop was / 't welk meer als 300. Quintalen Caneel waren / met andere kassen van Koopmanschappen / daar wy het Schip mede verlichten / om met ter haast naar om laag te konnen raken / en de weg van t' water te vinden ; 't welk ons bergde ; want sommige / haar heel uytkledende om de weg van 't water te vinden / naar voren toe swemmende vonden eyndelijk dese planken open / dat maakte dat elke reys / als het Schip met de Steven in 't water kwam / het meer dan 10. pijpen waters in kreeg. En soo dit ongeval ons op de

de nacht overvallen had / soo wel als het op den morgen geschiede / wy souden sonder eeniger hulp gesonken hebben. Het Zeewater kwam al boven onse Peper / en ontrent 200. pijpen van ons soet water / dat heel zout en gepepert wiert. Den Heer Andreas Furtado, hoe siek hy ook was / dese uyterste noot siende / kiom om hoog op de Overloop / om te doen verlichten / en pompen: en ontrent 300. Swarte Slaven, met eenige Bootsgesellen / bleven meer als drie dagen / en soo veel nachten / anders niet doen / als water uyt het Schip trekken / 't welk sy nauwelijks noch al kosten uytpompen. Eyndelijk / God ons de genade gedaan hebbende van uyt dit gevaar te raken / hernamen wy onse streek / en kwaamen by de Caap de Corentas, die ontrent 80. mijlen van ons was.

Den 15. van Februarij sagen wy het Eyland van S. Laurens, heel bedekt met mist en setten het voort / om met een gunstig weder verby de Caap de Bonne Esperance te geraken; Den 16. van Maart voeren wy daar verby / met een heel soet en stil weder / te gelijk by dat wy eerst in 't komen gehad hadden: Wy daar dicht verby loopende / geleek het Land op sijn hoogte als een platte form / heel hoog verheven zijnde: De Portugesen noemen dit de Tafel, en daar dichte by een ronde Berg / heel hoog / die sy het Brood noemen. Het zijn Rotsen / die een in 't platte / en d' ander in ronde verheven zijnde / die sich heel ver vertoonen. Te Mozambique zijn twe Bergen op de selfde manier / die sy ook noemen la Mese & le Pan, en dienen tot een ken-teken / om die streek te kennen.

Op de hoogte van het Eyland S. Helene zijnde / raatslaagden wy lang / of wy daar aan souden gaan / om soet water te halen / en de reysende Zee-luy twisteden hart en lang tegen den Piloot en Schipper; maar sy stelden het alle aan den Heer Andreas Furtado, die doen dood siek was / en die seyde geen orde van de Koning van Spanjen te hebben / om aan dat Eyland aan te gaan / soo het niet en was by groote noot / en dat hy vreesde daar vyanden te vinden / die hem omgemak mochten aan doen / dewijl het de gewoonelijke plaats is daar zy aankomen. Hier op beval hy dat men het soet water / dat ons overig was / oversien soude / namentlijk of elk / geduerende vier maanden (welke tijd of daar ontrent tot onse weg van nooden was / naar het goed of kwaad weder dat wy mochten hebben) een uyerken daags soude konnen hebben. Dese ondersoekinge nauw gedaan zijnde / vond men ten naasten by voor elk dese maat / zijnde ontrent de 200. pijpen zout geworden; soo dat wy onsen weg vervolgde / de wint heel goed hebbende. Wy en kosten den Heer Andreas Furtado, hoe kwalijk hy ook was / niet bewegen / in 't Eyland van S. Helene een weynig te gaan rusten / en daar eenige tijd sich te

 ver-

verfrisschen: soo dat eyndelijk desen goeden Heer / door zijn kwaal afgemat en gebroken / den eersten April kwam te overlijden / dat een groot verlies voor allen was / en voornamentlijk voor my die groote hoop op hem hadde. Zijn Lighaam wierd terstond ingebalsemt / om het naar Portugaal te konnen brengen; want in de Schepen isser nooyt Campher, Benjoin, en andere Speceryen / om sulks te doen / gebrek. Daar was een Portugeschen Barbier, die anders niet en wist als laten en scheeren / en den gauwert willende maken / meende hy Balsem te maken / met den Benjoin te doen smelten / en het Lighaam daar mede te vullen: maar siende hoe hy grootelijks miste / ontloste ik hem van dese moeyte en misslag / werkende op een ander manier / die hy niet verstond / welk ik in zijn tegenwoordigheyd dede / op dat hy zijn dwaling merkte: soo dat het Lighaam / wel gebalsemt / en in een Kist wel toegesloten / in de Kleer-kas van de Kamer / met een brandende lampe / geset hebbende / brachten wy het alsoo / sonder eenige rook ofte ongemak / tot Lisbon toe.

Varende dicht verby de Eylanden van Azores, en daar langs heen / wasser groote twist tusschen die van 't Schip / eenige met alle geweld willende te lande gaan / 't welk de Capiteyn, de Piloot en de Schipper niet doen en wilden. Dese twist kwam van de reysende Soldaten / die naar Portugaal overkwamen / om vergelding van haar diensten in Indiën: want dan geeft de Koning haar eenige Capiteynschappen van de Sterkten in Indiën: Sy wilden doen de hand bykans aan de Wapenen slaan / en maakten heel de onwilligen / meenende noch in Indiën te zijn: maar de Capiteyn, de oproerigste by hem hebbende doen komen / bracht haar wel haast weder tot haar pligt. En onse reys met een heel goede wind vervorderende / kwamen wy den 2. July te Cascais, en 's anderendaags ging ik te lande / mijn Bagagie aan boort latende / die daar langer als een maant bleef / sonder die eenigsints te konnen krijgen / daar wacht zijnde / die alles wech stalen. Op 't eynde van een maand / de geregtigheden van den Koning betaalt zijnde / liet men de kleyne Bagagie uytkomen / en daar warender veel / die haar Koffers wel geslooten vonden; maar niet daar in: Ik was ook wel een van die: maar het was een kleyn verlies voor my / dewijl ik niets besonder van dat Land mede-gebracht had / daar ik niet als ongemak had geleden; en ik was wel te vreden in een goede Haven gekomen te zijn / hoewel ik voor mijn Persoon heel kwalijk te pas was / om die zoute en drabbige wateren die ik gedronken had / die my de Maag soo seer ontsteken hadden / dat mijn mond niet als heete dampen uyt en asemde / en ik kost kwalijk weder te recht bekomen. Eyndelijk met veel verkoelende hulpmid-

middelen in beter staat geraakt zijnde / en my sterk genoeg vindende / om de weg naar mijn lieve Vaderland weder te nemen / daar ik my met groot verlangen / naar soo veel moeyte en gevaar / weer wenschte te sien / ging ik den 17. Augustus t' scheep in het Schip van Pieter Symensz, van Rochel, en daar was in ons geselschap een ander Schip / genaamt den Dolphijn, ook van Rochel: Maar in Zee zijnde / kregen wy soo een kwaad weer / dat den Dolphijn, heel hol water makende / ons seer bad van hem af te wijken: maar op een nacht / een groote storm zijnde / zijn zeylen gebrooken en die kwijt wesende / was hy genootsaakt sich met zijn groot Boven-zeyl aan zijn groote ree te behelpen; soo dat wy hem 's morgens meer als drie mijlen van ons sagen / en hy had zijn teeken in de wind gehangen / om ons tot hem te doen komen: 't geen wy metter haast deden / en hem naarderende / sagen wy hem om hulp roepen / en dat zy te gronde gingen. Wy kwamen voorby haar Steven / en doen bergde sich / die kost / in ons Schip; het was heel erbarmelijk haar in dese uyterste noot te sien. Ik bergden 'er een langs het boort / die van de blind van ons Schip af viel. Alsoo bleef het Schip en al de Koopmanschap die daar in was; en wy kwamen eyndelijk den 13. van September te Rochel, van daar kwam ik den 23. van deselfde maand te Parijs, ter tijd als onsen Jongen Koning / Louys den dertienden, (die God beware en voorspoed verleene) sich te Rheims was gaan laten inhulden.

Ik en hadde geen tijding van het ongelukkige toeval / in de Persoon van den Koning Hendrik de Groote, mijn goede Meester / geschied / voor en al-eer dat wy in het gesicht van Lisbon kwamen: want doen kwam / naar gewoonte / een Boeper uyt de Haven / om ons te besichtigen en te kennen / die ons de erbarmelijke geschiedenis verhaalde / welke ik kwalijk kost glooben / maar te lande gegaan zijnde / wierd my dat als te wel / tot mijn eeuwig leetwesen / bevestigt.

Eynde van het vierde Boek.

VYFDE BOEK
Der Reysen van
JAN MOCQUET,
In Syrien, en 't Heylige Land.

My te Parijs, van soo lange en moeyelijke Reysen / weder gekomen siende / naar de dood van den Koning Hendrik de Groote, dit ik met alle goede Franschen niet genoeg kost beweenen en beklagen; soo verlangde ik een Godsdienstige Reyse naar het Heylige Land te doen; om daar / als een goed Christen, te gaan af doen / soo veel beloften aan God gedaan / over de ontallijke gevaren en ongelukken / daar het zijn Goddelijke goedheyd belieft had my in soo veel voorvallen van te bewaren. Met dit opset vertrok ik dan van Paris, en begaf my in de Koets-wagen naar Lyon, doen van daar / langs de Rhosne te Avignon, en te lande naar Marselje, daar ik den 14. van Augustus kwam / en eenige dagen bleef / om de gelegentheyt van voort te reysen te verwagten / die ik eyndelijk heel bekwam vond / in een Schip van Toulon, genaamt S. François, toebehorende aan de Burgne en Vendestrade, Kooplieden van Toulon en van Marselje. Daar te scheep gegaan zijnde / den 8. September / begaven wy ons t' zeyl / en den 12. sagen wy het Eyland van Sardaigne, blijvende te Noord-westen van ons; en den 15. sagen wy de Kust van Barbarien, dichte verby het Eyland Gueritte varende / 't welk een kleyn Eyland is / dicht by het land / daar dikwils de Turksche en Christene Rovers en Zee-schuymers haar onthouden. Wy hadden dit Eyland tegen het Zuyd-zuyd-westen. Den 17. voeren wy langs Malta; daar na langs Sicilie; daar wy een Schip vonden / in manier als een Galioot, dat recht op ons aan kwam / om te weten of wy ook spek voor zijn bek waaren: maar als zy gewaar wierden dat de zijden van ons Schip met grof Geschut wel versien waren / wenden zy naar de ander kant / haar streek naar Barbaryen

ryen nemende / en anderen Roof soekende / lichter om wech te nemen. Den 21. voeren wy langs Candie, daar een kleyn Eyland is / genaamt Agose, 't welk in de Zee komt met een punt naar het Zuyden; daar naar gingen wy den 27. ons naar het Eyland van Cypres begeven / naar de Stad van Bafe, dicht aan de strand / en voeren verby het Hooft van Gata, meenende te gaan naar Farnaguste, maar de wind heel stijf en onse Kours geworden zijnde / hielden wy het drijvende tot Tripoly, in Sirien, daar wy den laatsten dag van September kwamen. 's Anderendaags / den eersten October / ging ik te Lande / en nam in de Stad mijne Woon-plaats / in een Campo, dicht by de Joodsche Wijk. Dese Campos zijn groote Huysen / met groote Zalen en Fonteynen / daar de Vremdelingen haar in vertrekken / als in Herbergen. Dit komt aan seker Heer toe / welke dese verhuert / en die daar de Deurwaarder van is (die zy Boabe, of Bewaarder / noemen) ontfangt het gelt der gener die daar door gaan en geeft het aan de Meester / daar hy dit in huur van heeft.

Eenige tijd te Tripoly gebleven hebbende / had ik lust om den Berg Libanus te sien / en om te doen nam ik een Turk, met een Ezel / om onse mont-kosten te dragen. Wy trokken den 11. November uyt de Stad / en gingen door heel hooge Bergen / moeyelijk om op te klimmen / en kwamen eyndelijk aan de Woonplaats van een Caldeeusch Aartsbisschop, genaamt Vader Georgius, die ons 't best soo hy kon ontfing. Zijn huys is recht onder den Berg Libanus, zijn kerk onder zijn woon-plaats / en een Water-meulen onder zijn Kerk. Ik sag een goeden Chaldeeusche Vader / Priester en Bloed-vriend van den Aartsbisschop / die van 't malen kwam / gelijk hy ons met zijn aangesicht / heel bemeelt zijnde / noch betoonde; en ik geloofde niet / hem in dese staat siende / dat hy aan de Kerk behoorde / tot 's anderendaags 's morgens / welk Sondag was / dat ik hem sag gaan / met een Hostie in zijn hand / na een Borgt aldaar / om daar Mis te singen. Vader Georgius woonde daar met zijn Moeder / Suster en Nichten / t' samen een huys houdende. Hy wees my een Capel, boven zijn huys / op een kleyne Rots / recht onder den Berg Libanus: en seyde my / dat daar een gat was / waar door alle jaren een groote menigte waters komt al op de eerste dagen van May alleen / als hy inde genoemde Capel de Mis song. De Berg is vol van Cypressen: de plaats is vermakelijk genoeg / maar in de Winter is het daar heel moeyelijk / om de groote kouw en de menigte sneeuw / die haar seer kwellen: en de goede Vader seyde my / dat hy hierom genootsaakt was / te Tripoly de Winter te gaan doorbrengen / en daar in 't voor-jaar weder te keeren.

's Ans

'S Anderendaags 's morgens / als wy de Mis gehoort hadden / wandelden wy naar de plaats daar de Ceder-Boomen staan / die drie mijlen of daar ontrent daar van daan zijn ; daar gekomen zijnde / vielder sulk een koude mist / dat myn Turk in zyn handen blies. Ik dede hem op een Ceder klimmen / om eenige takken af te breken : maar hy bleef daar niet lang / of de groote kou dede hem haast af klimmen / en hy konder soo niet af breken / als ik wel gewenschte : ook vreesde ik / dat hy / half bevrosen zijnde / van boven neer mocht vallen ; daar-en-boven had hy niet ontbeten / van wegen haar Romadan ; want dan vasten zy tot den avond / sonder yets te dorven eten / op straffe van het leven / soo het in 't verborgen niet en geschiet / en by die noch / welke niet wel haar Wet onderhouden : en alsoo ik hem seer sag beven / dede ik hem straks afkomen / vreesende hem te verliesen. Van daar namen wy onse weg om weder naar Canibi te keeren / 't welk de plaats van den Chaldeeuschen Oudvader is : en hadden heel kwaad weder van regen / soo lang tot wy tegen den avond daar kwamen / naar dat wy veel kleyne huysjes / meest op de kant van onbegankelijke Rotsen gelegen / verby gegaan waren / die bykans alle van Caldeërs en Griekſche Christenen zijn / ook sommige Mooren daar onder haar zijnde. Wy wierden daar heel wel ontfangen / en dronken uytnemende Wijn / die op dese Bergen wascht. 's Anderendaags 's morgens / naar dat wy de Mis gehoort hadden / keerden wy weder naar Tripoly, daar ik een heel moeyelyke Winter doorbracht / om de groote vloet des waters / dat van de Bergen kwam / en dat soo seer een kleyne Rivier opjoeg / die midden door de Stad loopt / dat sy een deel huysen wech nam / met een groot verlies van Koopmanschappen en van Meulens / die zy met de steene Brug wech sleepte : 't Welk de oorsaak was / dat het Brood daar ongemeen en dier was / en ik had groote moeyte een weynig swart en half bedorven Beschuyt te krijgen / 't welk men my met de pond verkocht / en dat haar heel aangenaam was / en noch was daar niet half genoeg / en het Volk schreeuden al van honger. Het Huys van den Franschen Consul viel op hem / en doode hem : Vele andere huysen vielen ook alsoo door dit ongeluk van den vloot / die te gelijk op een nacht kwam / sonder dat men daar op dacht.

De Stad van Trypoly is gelegen in een Valey / onder den Berg Libanus : en daar is noch een oud Kasteel / met vierkante toorens / voor desen gebout door de Franschen, als doen Heeren van het Heylig Land : huydendaags leyd daar Turksche besittinge in / De Stad is soo groot als Pontoise, en daar is niet meer als een Rivier dieder doorvloeyt / die heel licht overloopt als de snee van de Bergen smelt / en doet dan machtig veel schade gelijk ik sag doen ik

daar

daar was. Al d' andere tijd gaat men by naar daar droogs voets door. De Stad is redelijk wel gebout/ de Huysen laag/ uytgesondert die van de Grooten: en daar woonen veel Griekfche Chriftenen, Joden, fommige Franfchen en Italianen: die van Marfelje handelen daar fterk. Daar is een Baffa, ofte Stad-houder/ die in de Zomer met zijn Adel onder Tenten in de Beemden gaat woonen/ welke tusschen de poort en de Stad zijn/ en oeffenen haar daar met Worp-pijlen en met de Lancie. De Stad is ontrent 9. dagen van Aleppo.

De Lente gekomen zijnde/ nam ik voor naar Jerufalem te gaan/ en hierom den 9. April van Tripoly vertrekkende/ met een Mouquary, ofte Turkfche Voerman/ namen wy onsen weg naar Damafco, en de eerste nacht sliepen wy in een velt aan een Rivier gelegen/ daar wy groote kou leden/ van wegen de koude winden/ die van dese Bergen/ met snee bedekt/ komen. 's Anderendaags lichten wy onse kleyne Caravane, die uyt Turken en Joden, en uyt een Griek en zijn Suster/ Chriftenen zijnde/ bestond: Dese Griekfche Dochter en had niet meer als 12. jaren/ en was heel sterk en deugtsaam/ sittende op haar kleyn Ezeltje/ dat haar Broeder geleyde. Wy trokken over veel Bergen/ en kwamen een Woon-plaats van Arabiers, daar wy heel kwalijk geherbergt waren/ leggende langs de muyren van de Huysen/ welk heel vuyle plaatsen zijn: Ik maakte mijn Peuluwe van een steen.

's Anderendaags gingen wy ons Noen-maal te Armel houden/ een kleyne Stad van de Arabiers, en begaven ons in een Lust-huys/ heel schoon en heerlijk/ maar daar was niet een Mensch in; en diende nergens toe als om de Caravanes tot een vertrek en Herberg te verstrekken/ gevende aan de Portier/ die daar de bewaarder van is/ een weynig. Dit Huys is op zijn Moorfch toegerust/ en sterk genoeg om tegenstand te bien. Een seker Turk, die het van den Baffa van Tripoly te leen had/ dit aldus hebbende laten bouwen/ soo dede de Baffe hem vatten en in zijn tegenwoordigheyd brengen/ tegen hem seggende/ dat hy zijn Onderdaan zijnde/ machtiger als hy selfs was/ ten opsichte van het kostelijk en sterk Huys/ dat hy had doen bouwen/ om sich tegens hem te konnen opwerpen/ en hier op dede hy hem/ tot vergelding van veel goede en aanmerkelijke diensten/ die hy hem gedaan had/ het hooft afhouwen.

Van dese plaats vertrekkende/ gingen wy langs een kleyne Rivier/ op een heuvel/ ons neerslaan/ binnen een heyning van sekere heel lage muyren/ daar een kleyn Huys van Arabiers was. Wy sliepen langs de muyr/ en brachten de nacht met groote vreese/ voor Arabierfche Rovers/ over. Wy vertrokken daar heel

 vroeg

vroeg van daan / en kwamen te Bailbec, een heel oude Stad / daar eertijds Christenen geweest zijn / en men siet daar noch de overblijffelen van een Kerk. Ik ging in de Stad met mijn Mouquary, 't welk den Turk was / die my voerde / en daar sochten wy wat Wijn maar in 't geheym / alsoo 't verboden was / die te verkoopen / en vonden heel goede witte by een Griek, die ons seer bad / dat wel geheym te houden. Men liet niet naar onse Bagagie te doorsoeken / maar zy en vonden die niet; want wy haddense wel opgeslooten. Wy sliepen buyten de Stad langs de muyren / welke van groote steenen gemaakt zijn / niet gemetselt / maar rou / de eene op d' anderen geleyd / elk is wel 12. of 15. voeten lang. De Bassa van dese Plaats trok op de middag met al zijn Ruytery en Voet-volk daar uyt / gaande naar een plaats daar ontrent / om een verschil / dat hy tegen den Bassa van Damasco had. Hy trok in heel goede orde / voor soo veel als de Turken en Arabiers belangt. Wy vertrokken van daar 2. of 3. uyren voor den dag / reysende door Steen-klippen / daar het meeste deel van gebroken en om ver gesmeeten was / en men sag noch de aders en goten / grooter als een arm / waar het water door liep als zy over-en waren. Onder anderen is daar een van dese Rotsen in twee gespleten / 3. of 4. mijlen van Damasco zijnde / en de Rivier de Jordaan, die van den Berg Libanus komt / loopt met groot gewelt daar dicht verby / en daar is een brug / waar wy overkwamen. Langs dese Rivier zijn holle plaatsen in de Rots / daar sich eertijds sommige Kluysenaars in onthielden: en de plaats is in der waarheid heel eygen voor een eensaam leven / wijl die heel woest en swaar om by te komen is. Wy gingen slapen in 't midden van een plaats / in een Wooninge / en 's anderendaags kwamen wy te Damasco, 't welk Saterdag avond voor Palm-sondag was. Ik nam Herbergs in het Huys van eenen Ibrahim, Rabbi der Joden, by wien ik door een Neef van hem / die ik te Tripoly gekonnen had / aangewesen wiert: hy ontfing ons 't beste dat hy konde / en wy hielden een slecht avond-maal / wijl het den dag van haar Sabbath was / en dan durven zy niets aanroeren. 's Anderendaags dede ik soo veel by dese Joden mijn Waard / dat hy my een van zijn Knechten gaf / om my te leyden / en een Ezel te helpen koopen. Zy bereyden haar doen tegen haar Paasschen, en ik sag haar op de Markt Hamels daar toe koopen / en dese Knecht socht de beste voor zijn Meester daar uyt: soo dat ik moeyte genoeg had om hem ter plaatse te geleyden / daar ik wiste dat een Ezel te koop was / die men met ons naar Tripoly gebracht had; ik maakte der koop mede voor 19. Pataques, en een halve voor de Jood. Ik wisselde mijn gelt / en nam voor de Spaansche Munt stukken van Albouquelkes, om

om aan de Cafars ofte Collenaars te geven / en won daar 55. voor 50. op: want de Cafars namen die daar voor soo veel aan als in Spanjen. Albouquelkes is Hoogduyts gelt / daar een teyken van een Leeuw op staat / en de Turken nemen dat voor een Hond / en daarom noemen zy het Albouques, en gelt van een Hond. Ik bad ook mijn Jood my een Turk te soeken / 't geen hy dede / en beloofde hem een Pataquo in drie dagen / daar zy op leven.

Wat dese Stad van Damasco belangt / zy is heel schoon en vermakelyk / hebbende heel fraaye Tuynen / en is gelegen in een Dal / in 't midden van een Beemt / en daar is een Meer en een Rivier / die daar dwers doorloopen / met menigte schoone Fonteynen. Onder andere siet men die van S. Paulus by een Turksche Kerk.

Dese Stad is in twee-en gedeylt / door een groot Kerkhof van ontrent 400. passen / op zijn Moorsch. De Stad is soo groot als Orleans, zy is vol Koop-handel / en onder anderen is daar een groote straat / die niet als van Winkels met Specerypen en drooge Kruyden is. Dese Stad is ten deele met muyren omringt / en daar is een sterk Kasteel / veel Tuynen en Fonteynen daar om. Daar is een Bassa, ofte Stad-houder / en veel Grieksche Christenen woonen daar / maar geen Franschen; zy is drie dagen van de Zee / en vijf van Jerusalem gelegen / eertijds was het de grootste Handel-plaats van Indiën, Persien, Chaldeen, Armenien en andere plaatsen.

Wy vertrokken van Damasco den 16. April / en gingen naar Sassa, daar een Cafard ofte Tol is; maar mijn Turk, om niet te betalen / en begeerende de helft / van 't geen aan de Cafar toekwam / selfs te hebben / sette op mijn Turkse Hoed / van verf op zijn Grieks, een andere witte / op zijn Turks, en trokken alsoo door / sonder dat de Cafars ons yets seyden / my niet voor een Christen kennende / of wel om dat zy in haar Huysen lagen en sliepen: want wy en sagen niet een Persoon tot ons komen / gaande over de Brug die daar is / soo dat wy meenden het al ontkomen te zijn. Van daar trokken wy door een heel moeyelijke weg van groote steenen / dat my heel pijnelijk viel / by na niet konnen voortgaan / om het water en het slik dat tusschen beyden was; en dese moeyelijke weg duurde bykans den heelen dag: maar als wy al heel ver in dese diepte waren / sagen wy een Turkschen Ruyter tot ons komen / die een roer aan de knop van zijn Saal had / en dicht verby my rijdende / vraagde my / An ta Frangi, of ik een Christen was? en hem geantwoort hebbende / Ja / keerde hy sich in toorn tegen mijn Turk, die voor my was / en sette hem alrede het Swaard op

de keel om hem om te brengen / indien een arme Arabier, die dicht daar by werkte / hem niet te hulp waar gekomen / biddende desen Ruyter zijn toorn te willen laten sakken: en doen kwam hy naar my / en bracht een slag met zijn Swaard naar my / maar ik week aan een kant / en hy zijn Paart op my stootende / seyde / Rou, dat is te seggen keert weder; maar mijn Turk dede soo veel / dat hy sich vernoegde een stuk gelts te nemen / en den Arabier bad hem soo seer: daar na nam mijn Turk my den witten Turkschen Hoed af / hem toonende dat ik een geverfde daar onder had / maar dat hy my die gegeven had om my voor de Zon te bewaren: die / met het gelt / paayde hem / en behoede ons van het gevaar van geslagen / en gedrongen te worden weder naar Saffa te keeren / daar de Cafars en Soubachis, die daar zijn / het ons niet vergeven souden hebben. Ik wierp doen zijn witten wrong wech / my vernoegende met de mijne / sonder my meer te willen vertrouwen in 't gene hy my seyde. Wy hadden altijd groote vreese / dat dese Cafars ons souden na volgen / door het bericht van den Ruyter / maar zy en kwamen niet; mijn Turk had 'er soo grooten schrik voor / dat hy hem op elken slag omkeerde / en dreef den Ezel soo seer voort als hy kost. Wy gingen slapen te Connetra, in een velt / daar wy Tol betaalden: De Chelubin, welk te seggen is / de Heer daar van / die een weynig van de Gemische spraak ('t welk een bedorven Italiaans is) kon / sprak voor my tegen de Cafars, dat zy my soetelijk handelen souden / en namen 't geen hy belaste. Hy kwam met andere Ruyters van zijn Troep om my te onderhouden / daar ik in een Hof by mijn Ezel was / en onder mijn Bagagie mijn Mandore siende / bad hy my seer daar op te Speelen / 't welk ik gaarn dede / en schonk hem een schoone en groote Granaat-appel / die my een van de Bassa van Damasco zijn Volk gegeven had: Hy wasser heel mede vernoegt / achtende sich heel wel betaalt / voor de beleefthevd / die hy my / tegen de Cafars, gedaan had. Dese Cafars zijn de Collenaars en Pachters van den Turk, en zijn altijd met haar drie-en / een is voor den Grooten Heer / de tweede voor de Soldaten van 't Land / en de derde voor de Soubachin, ofte Stad-houder van de Plaats. Ik sliep daar in een Stal van Muyl-ezels en Kemels / op een weynig Kruyd dat ik kost / en bracht alsoo den nacht by mijn Ezel door.

Wy vertrokken van daar ontrent drie uyren voor den dag / en vonden het geselschap / dat naar den Chec Marabou ging / die twee dagen voor ons van Damasco vertrokken was / die wy by de Tiberische Zee, of staande water van Genezareth, achterhaalden. Desen Chec Marabou trekt alle jaren uyt Damasco met zijn

Caravane om te Jerasalem in den Tempel van Salomon Bebaart te gaan doen / en alle die met hem gaan / wel te verstaan die van het Land en betalen niets; zy zijn somwijlen vijf of ses duysent. Ik verheugde my seer dit geselschap te vinden; uyt vreese die ik had / dat mijn Turk my een kwaden trek mochte speelen / en my ontnemen 't geen ik by my hadde / hoewel den Jood Ibrahim zijn hand in mijne had doen stellen / hy op zijn geloof van Mahomet beloovende / my als sich selven in zijn bewaringe te nemen / en my te Damasco weder te brengen / of een Brief van my aan dese Jood te leveren. Maar ik verliet my soo seer daar niet op / of ik was altijd wel op mijn hoede / wetende den aard van dit vervloekte en ongeloovige geslacht van Menschen / die een Mensch om een geringe saak souden doen ombrengen / en soo veel te meer de Christenen, daar zy soo een afschrik van hebben; want zy en beminnen of en dienen haar niet / dan voor soo ver zy daar profijt van hoopen te trekken / daar zy seer begeerig naar zijn. Wy trokken dan door veel Bosschen / en Eyndelijk kwamen wy aan den Brug van Jacob, daar een Cafar is / en daar loopt een heel snelle Rivier door / de welke de Jordaan is / die sich daar in de Tiberische Zee werpt / welke niet ver daar van daan is. Dese Tollenaars waren Arabiers, en mijn Turk, denkende soo veel niet te betalen / om yets voor hem over te houden / socht haar wijs te maken / dat ik een Jood was / en dat ik naar Zaphet ging / een Stad daar haar vergadering is; maar dese Arabiers, heel loos / sagen wel aan mijn gelaat / dat ik niets daar van en hadde / en een oud Man / heel swart en verbrand van de Zon / seyde tegen my / Hada Frangij, willende seggen / dat ik een Christen was. Mijn Turk, en een ander van ons geselschap / baden haar seer / van my niet te nemen / en dat ik een armen bloed was / en deden my met de andere voor uyt gaan / zy daar blijvende om te betalen: Maar boven dit alles betaalden zy veel meer / (ten minsten maakten zy het my wijs) als ik selfs gedaan soude hebben; maar ik moest dit overkomen of ik wilde of niet. Als men over den Brug gekomen is / siet men in dese Rivier een kleyn Eyland / daar een oud gebou is / dat men seyde te zijn het Huys van Jacob. Van daar trokken wy door woestijnen / daar veel tenten van Arabiers ter zijden ons waren / en wy gingen heel ras / uyt vrese die wy hadden / sonder yets te rusten of ons te verversschen; Ik was heel moeyelijk op mijn Turk, dat hy my de tijd niet en wilde geven van een beet Brood te eten / heel swak zijnde / om dat wy naar de middernacht vertrokken waren / en soo veel wegs gegaan hadden; en het ongeluk wilde noch / dat wy geen water en vonden om te drinken. Als wy al dese Wooningen

 gen

gen van de Arabiers verby waren / sloegen wy ons neer langs een Rots / daar het heel heet was ; en daar water soekende / vonden wy een weynig in een gat onder de Rots / 't welk regen-water was / langen tijd daar vergaart geweest zijnde: Wy willender van proeven / maar het was soo bitter en soo stinkent / dat het my onmogelijk was te drinken / hoewel ik voor desen heel leelijk gedronken had ; ik meen dat de Hagedissen / Serpenten / en andere vergiftige Dieren / die daar in menigte zijn / daar hadden wesen drinken / en haar daar in gedompelt hadden. Onse Turken, hoewel zy grooten dorst hadden / en schooon zy heel rouw en hard van leven zijn / en konden daar ook niet van proeven. Ter goeder uyren had ik noch een Granaat-appel ofte twee / waar van ik aan elk een kleyn beetjen gaf / om haar de mond wat te ververschen ; in hare tegenwoordigheid daar niet van dorvende eten sonder haar yets te geven / hoewel ik het selve seer van nooden had / doch ik moeste alsoo doen om vrede te houden : geen andere sorg hebbende / dan om haar te soeken te believen : indien ik met haar wilde leven. Aldus raakten wy door dese moeyelijke weg / tot dat wy by de Put van Joseph kwamen / daar wy van zijn water dronken / dat heel goed en vers is / en vulden onse Terouques ; dese Put is in een kleyne verhevene plaatse / zijnde daar een gebou / waar eenige Arabiers woonen / zy is overdekt met een gewelf / onderstut van vier witte Marmere Pijlaren / maar rechtevoort zijnder niet meer als drie heele / de andere gebrooken zijnde. Naar dat wy ons bekomst gedronken hadden / hernamen wy onse weg ; maar dese Arabiers wilden met geweld dat men haar yets voor dit water soude geven / en hadden mijn Ezel daar over al vast gehouden / als mijn Turk daar kwam / om haar te beletten dat zy mijn Brood niet en namen / 't welk ik van Damasco had mede gebracht / daar ik my van Mond-kosten voor eenige dagen had versien ; maar ten laatsten / naar groote moeyten / moest men haar noch evenwel wat geven ; en kwamen wy alsoo uyt hare handen / trekkende voorts door het Dal der vijf Brooden , daar onsen Heer dat wonderlijke teeken dede : van daar kwamen wy den 18. April aan de Tiberische Zee , en daar vonden wy den Chec , die te Jerusalem ging naar den Tempel van Salomon , verselt met 4. of 5000. alderhande Persoonen. De Plaats daar wy doen waren / is genaamt Lameny , daar wy onse kleyne Bagagie by een dooren-hage neder-setten / en ondertusschen ging ik my in de Zee baden / om my een weynig te verkwikken en te ververschen. Ik vond het water daar heel soet en stil / en heel goed om te drinken / hebbende een seer soet zand op de grond. De Rivier de Jordaan loopt / met een heel stijve vloed / vlak

Pag. 3.

door het midden / sonder sich met dese Zee te mengen / en van daar werpt hy sich in de Doode Zee, by Jerusalem, waar men hem van den Olyf-berg heel vlak is siende: want deselve is in een Dal / hebbende het Land van Arabye, heel hoog en woest / aan d' ander zijde / gelijk ik van den Olyf-berg sag. Dese plaats Lameny heeft ook Tol-huysen / maar ik en sag die niet.

Ik sag daar al dese Marabous en Santons, die voor de Tente van den Chec Dansten / en het was mooy haar dienst-pleging en sottigheden te sien doen: haar alle in 't ronde / als in een dans / stellende / dan klappende met de handen / roepende / Hila, Hilala, daar na haar buygende en met groot getier oprechtende. Daar was een Santon, die haar met de handen / door teykenen / gebaar / en bewegingen / als een Musijk-meester om leyde / en stond in 't midden van den dans / haar volgende met het aangesicht naar haar toe. Het soude heel onmogelijk zijn te vertoonen de groote sottigheden en lompigheden / die zy in desen dans bedreven / want daar zijnder sommige onder / die uyt den dans scheyden / en gaan in 't midden / soo lang als zy zijn / op de aarde leggen / dan nemen twee van dese Santons of Marabous hem de een by het hooft / de andere by de voeten / en rekken hem soo seer uyt als zy konnen; daar na dese Persoon / aldus gelegen maakt den doode / en houd sich of hy groote trekkinge en schuddingen der leden had / sich twee of drie maal geweldig omwerpende / daar na doet hy als of hy den geest gaf / en als dan de Marabous, siende dat hy hem niet meer en roert of ademtoogt / hem als dood houdende / soo neemt die / welke by het hooft is / hem zijn rechter-hand / en strijkt die over zijn aangesicht / daar na doet hy met de linker desgelijks / en dan over de buyk: die aan de voeten is trekt hem heel stijf / en de andere / hem by het hooft houdende / recht hem heel overeynd / en dese doode / op-gewekt zijnde / gaat terstond met de andere naar den dans / slaande in de handen met haar. Op elke reys leven zijder met 4. of 5. aldus / en gaan de een naar de ander naar dese schoone apery. Terwijle ik dese malligheden aan sag / wasser een Moorin by my / die dit alles siende / in soo een raserny raakte / dat zy begost te schudden / en / als de anderen / soo seer te roepen / dat men groote moeyte had om haar vast te houden / doende of zy door geraaktheyd op-getogen was. Den avond gekomen zijnde / begaven zy haar allen na het Sala, ofte het Gebed, te doen / en ontstaken veel Lampen voor de Tent van den Chec Marabou, die de Overste van de andere Santons en Marabou is / en setten voor de Tent alle de Vlaggen / die als Wimpels zijn / daar in / met Arabische Letters / yets van de Wet van Mahomet in geschreven is: En 's morgens / als men

de Caravane moet op-breken / nemen al dese Santons elk een van dese Wimpels / en gaan zingende voor haaren Chec, die van dese Vlaggen omringt is / daar na klimt hy op een schoon Paart / met eenige andere Ruyters / die hem versellen / en trekken alsoo met groote Ceremonien voor de Caravane.

Als wy dan van Lameny vertrokken waren / bracht my mijn Turk van de Chec zijn wech af: seggende tegen my / dat daar langs den Chec reed / veel waters was / en dat mijn Ezel daar niet soude konnen over komen. Hy bedroog my alsoo / om my Tollen te doen betalen / waar hy / soo ik geloof / mede veel van had. Wy trokken over heel hooge en bykans onbeganbelijke Bergen / en daar waren sommige Turksche Mannen en Vrouwen met ons / die ook desen wech hadden genomen. Op den avond kwamen wy te Eonjar, 't welk een plaats is ontrent twee Musquet-schoten van den Berg Tabor gelegen. Wy meenden dat den Chec daar ook moeste komen: maar hy kwam daar dien dag niet. 't Welk dien van de Campo siende / 't welk als een besloten plaats is / deden zy ons in het Neer-hof komen / uyt vreese van de Arabiers, en daar voegde ik my in 't midden / met mijn Ezel by my. Daar waren Grieken, die my met haar ten Avondmaal nooden / my Rijst en gekookte Boonen gevende. Naar den Eten / als ik in het Hof / by mijn Bagagie, wilde gaan rusten / soo liet een Janitsar, die met ons dien dag / met drie of vier Turksche Vrouwen / gekomen was / my halen / zijnde onder een overdek met veel andere Arabiers, en nooden my met hem wat Amandelen en Rosijnen te eeten / en sprak selfs voor my tegen de Cafars, soo veel by haar te weeg brengende / dat ik niets en betaalde / door dien hy haar vertoonde / dat ik in het geselschap van den Chec kwam / daar alles vrank en vry was. Maar men bewees my zedert te Nabelous wel het tegendeel.

Wy vertrokken van daar voor den dag / met drie of vier Turksche Koop-lieden / den Janitsar daar blijvende / om den Chec te verwachten / en kwamen te Gigny, verby de voet van den Berg Tabor trekkende / die heel hoog is / en bedekt met Boomen als Eyken / dragende Ekkelen / en bladeren die als hulst steken. Desen Berg is heel hoog / meer als een mijl hebbende om op te klimmen / en den omgang bykans drie / het bovenste is plat / en daar is eertijds een gebouw en Woon-plaats van Kluysenaars geweest / maar alles is nu verwoest / en rontom is het niet als Bosschaadje. Gigny is een kleyne Stad; daar gekomen zijnde / begaven wy ons in het Hof van een Kasteel / gedurende de groote hitte van de Son: en daar zijnde / kwamen veel Tollenaars / Arabiers, met Bogen / Pijlen / Werp-pijlen / en Roers gewapent / die my als woedende wolven

omring-

omringden / gedurig tegens my roepende / alcafar are drehen, dat is / geeft my gelt. Ik ontschuldigde my 't beste dat ik konde / om haar niet al te geven / dat zy begeerden / maar de Tol-meester / sonder my yets te seggen / op de eerste weygering die ik dede / sloeg my soo geweldig met een stok op de schouders / dat hy zijn stok brak / en liet terstond een ander halen / soo dik als een arm / daar hy my soo wreedelijk mede handelde / dat ik gedwongen wiert haar al te geven dat zy begeerden: Mijn schelmschen Turk was ondertusschen hier niet / en dede dit geheele Treur-spel spelen / my alleen van het geselschap van den Chee af-getrokken hebbende / om my te lichter te berooven. Als hy weer gekomen was / gaf ik hem gelt / seggende / dat hy ging soo hy wilde / en dat ik soo een Guyt in mijn geselschap niet van doen en had; maar hy seyde my / dat hy verplicht was my te Jerusalem te geleyden / en te Damasco van my weer tijding te brengen / soo ik met hem niet weder keerde. Ik moest eyndelijk desen dwingeland gedoogen / die noyt vernoegt en was / hoe veel ik hem gaf / en loochende het gelt ontfangen te hebben / dat ik hem te Damasco voor-uyt gaf / en dat ook / 't welk ik hem te Gigny gaf / meenende hem wederom te senden. Wy vertrokken alsoo van Gigny, den 22. April / en kwamen te Caranouby, een plaats van de Arabiers, in 't velt gelegen / en daar kwamen dese Arabiers van alle kanten om my te sien / te Paarde zijnde / met de Lance / in manier als een Piek; want dit zijn haar gewone Wapenen. Zy sochten ons af te setten: maar sommige van haar wierden door die van de Caravane vervolgt / die naar haar met ysere ballen / steenen en stokken wierpen / soo dat de Arabiers door het veld haar best wech vluchten. Een daar van wierter gekregen / die men voor den Chec bracht / die hem voor zijn dievery met stok-slagen dede kastijden. Alsdoen rokte mijn Turk, die niet en socht dan my mijn gelt te benemen / twee Arabiers op / om Alcafar, of Tollenaars-recht / van my te eysschen: ik was daar van wel verwondert / my in 't blakke siende / daar gantsch geen schijn van Tol en was / en seyde haar / dat ik in die plaats niet schuldig was: maar mijn Turk, die 't haar aangeseyd had / drong met gewelt aan / dat ik betaalde / op dat hy daar ook deel van had / ik wilde het even-wel niet doen / en my heel dicht by de Tent van een Turks Edelman siende / hielt ik my veel kloeker / wel wetende dat hy niet en soude gedogen / dat men my overlast dede / soo dat de Arabiers gedrongen wierden / weder te keeren als zy gekomen waren: maar mijn schelmschen Turk hielt een wrok op my / want 's anderendaags van Caranouby vertrekkende / en reysende door de Stad van Herodes, (daar St. Jan zijn hooft af-gehouwen wiert / en daar men noch veel Marmere

Pylaaren overeynd stet / en daar onder veel oude Olyf-boomen) kwamen wy te Nabelous, een groote Stad / de welk men Samaria seyd te zijn. De Chec sloeg zijn Tenten neder in een groote omheynde plaats / een vierendeel myls onder de Stad / en mijn Turk, my dicht by een Olyf-boom / met mijn Bagagie en mijn Ezel / neder stellende / ging de Collenaars van my verwittigen. Ik was ver van de Tenten / onder arme Arabiers, die ons naar Jerusalem volgden / en desen booswicht had my van het geselschap van drie Broeders / Turken, heel goede lieden / af-gesondert / daar wy te voren ons neer-geslagen hadden. Als ik aldus onder den Olyf-boom was etende van het weynig dat ik hadde; want ik en kost niets vinden / als sommige Koeken in de Oly gesnerkt; kwamen twee Arabiersche Collenaars tot my / en sonder my yets te seggen / nam de een my by de hals / en sleepte my voort / en d' andere sloeg my met een stok van achteren / doende my met gewelt voor hem gaan / seggende / dat zy my voor den Soubachin, te Nabelous, wilden brengen: in dit uytterste wist ik anders niet te doen / als God tot mijn hulp aan te roepen / en hy en verliet my ook niet: want op die selfde tijd / een heel eerlijk Turks Edelman / my soo kwalijk door dit wreed gespuys handelt siende / ging uyt zijn Tent / en kwam my uyt haar handen trekken / haar vragende / wat zy voor haar recht moeste hebben / zy wilden toen seven Sequins hebben / 't welk wel een groote som was / voor het weynig gelt dat my van soo veel wreedheden over was. Desen Turk dede eyndelijk soo veel dat zy haar met ses Pataques vernoegden / 't welk ontrent drie gulden bedraagt / die hy door een van zijn Dienaars liet brengen; maar daar na keerde een van dese Collenaars wederom / my noch een halve Pataque af eysschende / en dat ik den Chec sou gaan bedanken / 't welk ik door den raad van den Turksche Edelman moest doen; en dese Collenaar gaf my een kleyn papier / daar het teken van den Grooten Heer op gedrukt was. Dit was het onthaal / dat ik te Nabelous ontfing / daar de Christenen geweldig getyranniseert worden. By dese plaats is een heel schoone Fonteyn / van marmer en van steen gemaakt / zy seggen dat het de Fonteyn van Jacob is / of van het Samaritaansche Vrouwtje. Op den avond kwam mijn Turk by my / den onwetende maken de van alles dat my over-gekomen was: maar ik moest dat verdragen en veynsen / wijl ik niet beter en kon. Den Chec bleef twee of drie dagen te Nabelous, de sieken aan-rakende. Want men bied hem dese sieken aan / en hy raakt haar de armen en beenen; daar na geeft men hem wat gelts / dat zijn Geheymschrijver ontfangt / en daar geeft hy kleyne papiertjes / als aflaatjes en briefjes / voor. Wy hadden daar een groote regen / die

die wy dag en nacht geduldig / sonder te konnen schuylen / moesten verdragen: maar siende dat die gedurig duerde / voegde ik my by de drie Turken, Broeders / my niet meer op mijn Turk verlatende / en volgde haar in de Stad / met mijn kleyne Bagagie, niet wetende / waar doen mijn Moucary was: wy sloegen ons in een oud overwelfsel neer / vol van spinrach: dit overwelfsel is soo oud dat men seyd het meer dan 3000. jaren zijn / dat het gemaakt is. Daar vertrekken haar de Kemels en Caravanet in / die gaan en komen. Ik bleef aldus in dese donkere en vuyle plaats onder de Kemels / Muylen en Ezels / selfs niet een weynig Stroo hebbende om onder my te leggen / en soo benauwt zijnde / dat ik niet en koste leggen / soo dat ik gedwongen was heel gebogen by mijn Ezel te blijven / die my mede-lijden veroorsaakte / wijl ik niet en had / dat ik hem kon te eten geven. Alhier dit kwaad weer over-gebracht hebbende / kwam mijn Turk 's anderendaags by my / de verlegene makende met my te soeken: maar het was maar een Dronkaart / die zijn tijd door bracht met Sorbet te drinken / die men by de Tenten verkocht / daar hy dacht noch nacht van daan en kwam / en socht my ook seer daar na toe te trekken / om van die drank te drinken / die zy heel warm in swelgen / heeft geen smaak / en is bruynachtig van verf: de Syriers noemen die Cody. In Tripoly zijn veel groote Kelders / als Herbergen / daar zy gemeenelijk van dese drank gaan drinken / die zaad en ziedent water t' samen gemaakt is.

Van dese plaats vertrekkende / gingen wy ons Tenten neer slaan drie of vier mijlen van Jerusalem, op een plaats daar eertijds een Capel is geweest / die half verwoest is / en daar by is een schoone Fonteyn op de weg. Den 27. April kwamen wy te Jerusalem, en waren daar van de eersten. Dicht by de Stad ontmoete ik de Soubachy, Stad-houder van dese plaats / die met veel Ruyters daar uyt trok / alle in goede orden / en die den Chec Marabou te gemoet gingen. Dese Soubachy vraagde my of ik een Christen was / en ja geantwoort hebbende / belaste hy aan mijn Turk, my door de Poort van Jaffe te geleyden / en daar aan de Poort te laten wachten / tot dat men Tolken was gaan halen / die een Griek en een Persoon van Cadi ofte Juge waren. Mijn Turk en miste niet te doen / 't gene de ander hem gelast had / en dede my aan de Poort van Jaffe blijven / daar ik langen tijd den Tolk / en den Persoon van Cadi wachte / om mijn Bagagie te besien: zy gekomen zijnde / soo deden zy my in Stad komen / en brachten my op de plaats / daar de Religieusen wonen / daar zy mijn Bagagie besichtigden / my daar met dese goede Religieusen latende / die ik groete. Naar het Noenmaal gaven zy my een Griekfche Tolk / om my tot Bethleem te verfellen / daar

 ik

ik terstont naar toe ging / trekkende over de Visscherp van Bersabee, en dronk uyt een Fonteyn / die boven op de Brug is: van daar kwamen wy te Terebinthe, daar de Maget haar ruste: naar Bethleem gaande; doen aan de Regen-bak / of Putten / die aan de drie Koningen verscheen / onsen Heer gaande aanbidden / mijn Tolk dede my van dat water drinken / 't welk heel goed is. Dicht daar by sagen wy den Toren van Jacob, die bykans geheel verwoest is; doen de plaats / daar de Propheet Elias ruste / op een Rots nevens de wech. Sy toonen daar noch het teyken van zijn Lighaam / in de Rots in-gedrukt. Van daar sagen wy het Velt van de Harders, doen dicht daar by de vijf lage Regenbakken / die David dede maken: Twee zijnder met monden / en de drie andere open: Sy zijn alle in 't ronde drie of vier voeten de een van de ander / een kleine steen-werp van de weg. Wy vonden daar Griekfche Vrouwen en Dochters / die water putteden / daar mijn Tolk my van dede drinken / en vond het heel uitnemende. Als wy nu te Bethleem gekomen waren / gingen wy in het Klooster / dat een heel vermakelijke plaats is / en doen kleede den Vader Gardiaan, welke een goede en yverige Religieuse is / sich met zijne verzierselen / en my een aan-gestekene Wassen-keers gevende / toonde hy my alle de Heylige Plaatsen, als onder anderen de plaats daar onse Heer geboren wiert; het hoogste Autaar staat daar op: doen de plaats daar de drie Koningen sich neer bogen om aan te bidden / en de plaats daar St. Hieronimus begraven was / en andere plaatsen / daar ik nooyt van gedaan sou hebben / soo ik die alle van stuk tot stuk soude verhalen / die in 't besonder wel gesien kunnede worden in al de beschrijvingen / die 'er van gedaan zijn.

Naar dese Heylige Plaats besocht / en Saterdag morgen den 28. April Mis gehoort / (die over de Kribbe was) en eenige Paternosters / die de Grieken daar maken / gekocht hebbende / ging ik de Spelonk sien / daar de Maget in vluchte / als Herodes de onnoosele Kinderen dede dooden. Als ik 'er uyt kwam / vond ik sommige Griekfche Vrouwen / die my kwamen bidden eenige raad voor haar sieke Kinderen te geven / om dat zy hadden horen seggen / dat ik een Haquin, dat is / een Arts, was: ik gaf haar die naar mijn kleyn verstant / en naar dat de plaats het toe liet. Rontom de Stad van Bethleem is een groote Wijngaart; en huydendaags is het niet als een klein Dorp / vol puyn en oude muyren / en daar dicht by toont men de overblijfsels van de Stad Bethulia, daar niet een Woon-plaats in en is. Wat de plaats van de Kribbe belangt / huydendaags is het niet als een heel oud overwelfsel / door eenige kleine Pijlaren van Marmer ondersteut / op dat het niet in en valle: het Overwelfsel is met valsch goud overgult;

gult: men treed daar door tien of twaalf trappen in; op de plaats van de Kribbe is een groote Marmer-steen. Naar dit alles gesien te hebben/ nam ik de weg weder naar Jerusalem, daar gekomen zynde/ moest ik mijn Ezel verkoopen/ om gelt te hebben/ soo tot den ingang van het Heylig Graf, daar ik 14 Sequins, welk ontent 20. Kroonen zijn/ moest geven/ als ook om mijn Turk te betalen/ die my soo wreed handelde/ dat ik bykans noopt gelts genoeg kost vinden/ om hem te vernoegen. Hy bracht een van de Citeires, of Dienaars van den Cady, by my/ om voor zijn Meester te komen: en als ik hem door de handen van mijn Tolk betaalt had/ wilde hy noch bykans loochenen/ dat ik hem yets gegeven had/ en ik wilde hem niet volgen/ of ik moest altijd desen Tolk by my hebben/ om te bewijsen hoe dat ik hem betaalt/ en hy te vreden geweest had. Maar hy bracht by/ dat hy een Ezel gekocht had/ en dat hy geen gelts genoeg hebbende om die te betalen/ ik hem moeste betalen/ gelijk of ik daar aan verbonden was geweest/ en dat ik hem niet genoeg gegeven had voor de beleefthepd/ die hy soo hoog schatte als 't gene daar ik met hem voor de tijd van een Maand over-een-gekomen was. Eyndelijk/ my van desen Persoon soo seer gemoeyt siende/ die ik my niet en kost kwijd maaken/ seggende dat hy my met gewelt voor den Cady ofte Richter van Jerusalem soude doen brengen/ wiert ik gedwongen een steen van mijn vinger te trekken/ en die aan hem te geven/ tot dat den Tolk by ons kwam: maar ik sach hem niet zedert dat hy een Brief van my gekregen had/ om die aan den Jood, Rabbi Ibrahim, te brengen/ en hem te toonen/ hoe dat hy my te Jerusalem gesond en vry/ als hy belooft had/ gebracht had. Den volgenden Saterdag/ op den avond/ gingen sommige Pelgrims/ die daar waren/ met my naar 't Heylig Graf onse gebeden en besoek doen: De Stad-houder de sleutels gesonden hebbende/ op het versoek dat hem gedaan wiert/ naar-de-maal daar noch meer Pelgrims gekomen waren; en in de Kerk komende/ seyden zy tegens my/ Hada, om te seggen/ dat ik die gene was/ die van de laatste gekomen was; want de andere hadden daar eenige dagen te voren haren Godsdienst al gedaan/ en hadden by dese gelegentheyd daar noch weer willen komen. Daar zijnde/ gingen wy alle in ommegang/ en den Vader Boucher, Minnebroeder/ dede de Predikatie/ en toonde ons elke plaats daar onse Heer eenige pijne had uyt-gestaan/ als de plaats daar de Pylaar is/ waar hy tegen gebonden en gegeesselt was geweest; daar na gingen wy naar 't Heylig Graf, waar hy in-geleyd/ en begraven wiert/ dat is als een kleyn Overwelfsel/ daar veel Lampen in ontsteken zijn/ en een Autaar, daar men Misse doet/ 't welk boven op het Heylig Graf is: Van daar gingen wy op den Berg

van Calvarie, en sagen het gat / daar het Kruys in gestelt en geplant wiert / 't welk van binnen met silver bekleet is / de Rots is daar nevens gespleten / dat tot de grond toe gaat; en men siet in een Capel daar onder / hoe de scheure voort gaat. Naar dat wy daar een kleyne Predikatie gehoort hadden / gingen wy naar de plaats / daar onse Heer wiert neder-geset / hebbende de Doorne-kroon op zijn hooft; doen daar hy gevangen genomen wiert / verwachtende de uyre van zijn dood en lyden; daar hy gesalft wiert / 't welk een grote steen van Marmer was / als een Graf / met ysere tralien omringt: en in kort al de andere Heylige Plaatsen van aandacht / die in de omheyning van dit Heylige Graft zijn. Naar dit alles hoorde ik de Misse / op 't laatste van den dag / in dese plaats van 't Heylige Graft, my Biechtende met de aldergrootste aandacht / die het my mogelyk was / in een soo Heylig en eerwaardige Plaats / en dat met sulk een vernoegen en vreugt / dat ik geloof nooyt diergelijke ontfangen te hebben / on-eyndelijke dank aan mijn God doende / voor my van soo veel ongelukken en gevaar bewaart / en in dese Heylige Plaats gebracht te hebben / om daar de plicht van een goed Christen en Catholijk te doen.

Naar dat ik aldus mijn aandacht vol-eynd had / keerde ik weer naar 't Klooster / en naar het Noen-maal een Religieus, met eenen genaamt Grand Eils, van Parijs, (die daar ook was) met my nemende / gingen wy door de straat / die men de pijnelijke noemt / daar onsen Heer, zijn Kruys dragende / doorging / welke is afdalende: Aldaar sagen wy de plaats / waar Veronica de Doek / diese droeg / op het aangesicht van onse Heer drukte: Doen daar Pilatus seyde / Siet den Mensche, en de plaatsen daar S. Pieter in de gevankenis gestelt / S. Steven gesteenigt / en daar de Maget begraven wiert: De Graven van Joseph, en van S. Anne; de plaats / ofte den Olyf-berg, daar onsen Heer ten Hemel voer / zijn voeten gedrukt latende en de Rots / en rechtevoort en siet men niet als de linker voet / de Turken de Rechter in den Tempel van Salomon gebracht hebbende / naar dat my geseyd wiert: Doen de plaatsen daar onse Heer weende over de Stad van Jerusalem: daar Judas sich ophing; daar Lazarus opgewekt wiert; daar de drie Mariaas te Bethanie onsen Heer kwamen soeken / om hem te bidden by haar Broeders te komen: en men siet noch de steen / daar onse Heer opsat: doen het Slot van Emaus; daar hy Maaltyd hiel; daar hy de Blinde genas; daar S. Pieter zijn mis-slag beweende: Daar naar het Graf van Absalon, 't welk in de Rots als een Tooren gehouwen is / boven op een knop van een wonderlijke dikte en groote hebbende / en daar is een venster in / aan de zy van het Dal van Josaphat, waar door de Kinderen / verby

verby gaande / noch steenen in werpen / soo men seyd / tot verwijting dat Absalon zijn Vader den Oorlog had aangedaan: Doen de plaats daar onsen Heer viel / by de beek Cedrom, en men siet daar noch het teken van zijn armen en handen op de Rots: Doen daar hy ondervraagt wiert / onder de vergulde Poort: daar hy in de gevangenis gebracht wiert / in 't Huys van Annas, by den Berg Sion: den Olyf-boom daar hy aangebonden was / die noch groen is / en rontom van de aarde verheven: De Grieken besitten dese plaats: Daar naar de Steen van 't Heylig Graf; de plaats daar S. Jacob onthooft wiert; daar de Offerhande van Abraham geschiede: De Ethiopiers leggen daar in besettinge / en is dicht by het Heylig Graf: In 't kort al d'andere Heylige Plaatsen / die in de Stad van Jerusalem, en daar ontrent zijn / naar dat ons die door de Religieuse, die ons geleyde / getoont en aangewesen wierden.

Wat de Stad van Jerusalem belangt (alsoo zy heden veel kleynder is dan het Oude) zy is soo groot als Blois, en op een Berg / in de Bergen / nergens vlakte hebbende / als naar de zy van Jaffa. Zy is met goede muyren omringt / gebouwt zedert de afsnijdinge / die van het oude gemaakt is / welk heel groot was / en waar men de kring en de overblijffels noch van siet. Zy hebben dem Berg Sion daar buyten gelaten / om die van Calvarie daar weder in te brengen. De geheele Stad is vol vervallene muyren en oude verwelffels / en daar wonen alderhande slag van Volkeren en Religieusen, Joden, Grieken, Latijnen, Mooren en Turken. De Stad-houder wort Soubachin genaamt / die onder den Bassa van Damosco staat. Den Tempel van Salomon is gebouwt op de manier van een heel groote en hooge Dom, met loot / dat vergult is / bedekt: en rontom zijnder gebouwen als of het Capellen waren: Hy is van gehouwen steen gebout. Desen dient haar voor een Turkse kerk / daar de Turken niet toe en laten dat Christenen of Joden in komen. Het Land daar omtrent / gelijk al het andere van 't Heylig Land, is onbebout en woest / vol oude muyren en puyn / en is seer steenachtig: in 't kort het gevoelt in alles / en over al / de vervloekinge van God / over de ongerechtigheden van dit Volk / dat hy soo seer bemind heeft / en waarom hy dit Land het beste en aangenaamste en overvloedigste des Werelds had gemaakt. Dit moet heden voor een schoon voorbeelt en waarschouwinge aan ons Christenen dienen / die soo kwalijk zijn Heylige Wet onderhouden / waar toe hy ons door zijn genade heeft geroepen / in plaats van die hy verworpen heeft / om haar ondankbaarheyd en onachtsaamheyd. Als ik mijnen nieusgierigen yver met dit alles vernoegt had / keerde ik weder naar het Klooster / en 's anderendaags bereyde ik my tot mijn wederom-reys / nemende een

Muyl-

Muyl-ezel van den Atelas, Leyds-man en Tolk der Christenen, dat een Griek was / en gaf hem 7. Sequins.

Ik vertrok dan van Jerusalem, 's Maandag den 30. en trok door het Dal Terebinte, daar David Goliat versloeg. Daar vonden wy veel Cafars; maar den Atelas, dede soo veel voor my tegens haar / dat hy my van dese moeyte verloste. Van daar togen wy door het Huys van Jeremias, daar een schoone Fonteyn uyt komt / die de Reysers dient; doen kwamen wy te Rame, een kleyne Stad / daar wy in het Huys van den Franschen Consul sliepen / en s' anderendaags morgens gingen wy naar Jaffa, daar wy den heelen dag bleven / wachtende tot den anderen dag / en sliepen onder een oud overwelssel aan de Zee. Het was een redelijke goede Stad / en goede Haven; maar is rechtevoort t' eenemaal verwoest / en men siet niet meer als drie Toorens heel / en sommige kleyne Huysen. Men vind daar niets te eten of te drinken / maar men moet daar alle nootdruft brengen. De morgen gekomen zijnde / den Atelas orde tot onse inscheepinge gegeven / en ons een Griek, met een groote Boot / op de maniere van een Jagt / besteit hebbende / vertrokken wy de eerste dag van May van daar / en voeren verby de Stad Cesaree, heel verwoest / en wierpen het anker by Cayphas, in een plaats / daar eertijds een Klooster is geweest. Wy gingen te Lande om soet water te gaan soeken / en ververschten ons met te gaan baden. Daar was met ons een Chaous van den Turk, en een Janitsar. 's Anderendaags 's morgens van daar vertrekkende / smeten wy het anker by den Berg Carmel uyt / daar Elias gewoont heeft: doen langs S. Jan van Acre, eertijds Ptolemaide, (welk een heel vermakelijke Stad op de kant van de Zee is / daar sich eertijds de Ridders van Malta onthielden) varende / kwamen wy voor de Stad van Thyr, daar wy met sommige te Lande gingen / om Mondkosten te krijgen; en ik ging de plaats sien / daar men seyd dat Sampson den Tempel der Philistinen dede omvallen: Dese plaats is heel verwoest en verlaten / en daar zijn noch veel Marmere Pijlaren / en een onder anderen van een wonderlijke groote en lankte / heel glat / en het schijnt datter drie in een zijn: zy is aan een eynd gebroken / en byna 7. vademen groot: zy seggen / dat het die is / welke Sampson omver wierp: maar dit is niet waar; want de Schrift seyd ons dat het te Gaza was / een andere Stad / ver van Thyr gelegen / soo dat dese Pijlaren van eenige ander oud gebouw moeten zijn. Wy namen eenige ververschingen in het Huys van een Griek, die in een verwelf water des levens maakte. Op den avond keerden wy weder in ons Jagt / slapen / om naar middernacht t'zeyl te gaan.

Dese Stad van Thyr, ofte Sur, is heel verwoest / en daar zijn niet

niet als sommige Mooren en Griekſche Chriſtenen, die daar onder verwerffels in de aarde woonen. Men ſiet daar noch veel Marmere Pylaren / die de muyren onderſtutten / geſtelt en geleyd zijnde dwers over den ander / om te beletten / dat de Zee de muyr niet om en ſmijt. Deſe Stad was groot van begrijp; maar rechtevoort is zy als een Wildernis. Van daar voor den dag vertrekkende / begaven wy ons voor Sydon of Sayete, daar wy dichte by / op een kleyne hoogte / het Huys van de Cananeſche Vrouw / by den oever van de Zee / ſagen; wy traden te Lande om ververſching / en ik hiel mijn middagmaal in de Woonplaats der Chriſtenen met den Conſul aldaar; die my ſeyde / dat eenige dagen te vooren daar een Schip van Malta gekomen was / dat verſekering had gehad van Mir Joſeph Facardin, Stad-houder van Sydon, en dat Schip weder in Zee keerende / om eenige roof te ſoeken / een Turkſe Caramouſin ontmoet had / die hy nam / en ſette daar ſommige Ridders en Soldaten / in / die / haren Admiraal eenige mijlen van daar latende / te Sydon kwamen / om ververſchinge te halen; en daar zijnde / gebeurden het by geval / dat de Broeder van dien die deſe Caramouſin verloren had / het ſchip van zijn Broeder ſiende / aan de Mooren van de Stad riep / hoe het mogelijk was / dat zy gedoogden / dat de Chriſtenen honden (alſoo noemen zy ons) en Robers tot in haar Haven kwamen / naar haar goed genomen te hebben: waar op die van de Stad ter Wapen loopende / en haar terſtond in Boten inſcheypende / op deſe Caramouſin liepen / en bevochten die van alle kanten / die van binnen beſchermden haar wel / ſoo lang haar Kruyd duurde; maar eyndelijk / de meeſtendeel dood ofte gekwetſt zijnde / wierden de anderen met geweld gevangen genomen en in de Stad gebracht / daar zy met haar 16. die zy ſterk waren / het hooft afgehouwen wierden. Weynig dagen daar na / ſond de Admiraal zijn Boot naar Sydon, om tijding van haar Volk te weten; maar zy wierden met haar 7. of 8. die zy waren vaſt gehouden en gevanden geſtelt / als ik daar was; en de Conſul ſeyde my noch meer / dat Mir Joſeph Facardin hem beloofd had haar te doen ontkomen in de nacht / ſonder dat het Volk daar van wiſt / dat ſeer op haar gebeten was. Deſe Emir Joſeph, gemeenelijk genoemt den Ermine van Sayete, of Emir de Sayda, is ſeer beleeft en vriendelijk tegen de Chriſtenen, en ſeyd ſich afkomſtig te zijn van de oude Koningen van Jeruſalem, van het bloed der Franſche Vorſten; Het is den ſelfden / die men zedert ſeyd in Toſcane, by den Grooten Hartog / gekomen te zijn / met voornemen van ſich Chriſten te laten maken / en hulp aan de Chriſtene Princen te bieden / om de Turken uyt de plaatſen te drijven.

Van Sydon vertrokken zijnde / gingen wy te Barut slapen / 't welk een heel schoone en vermakelyke plaats is / twee kleyne Porten op de kant van de Zee hebbende; men seyd dat Barut de plaats is daar S. Joris den Draak doode / en de Maagd verloste / als de Schelderyen verthoonen / die men daar van maakt. 's Anderendaags / de seste dag van May / kwamen wy te Tripoly, daar ik eenige dagen bleef / mijn tijd doorbrengende met sommige ongemeene Planten te soeken / schoone en welriekende Bloemen dragende / daar ik een goed deel van plukte op den Berg Libanus, en omtrent de Stad Tripoly, daar naar liet ik die inpakken / om aan den Koning te brengen / wien ik / naderhand weder gekeert zijnde / heel schoone Bloemen dede sien / gelijk zedert die mijn aankomste te Parijs, in den Hoff van de Louvre, die voor de Kamer van zijn Majesteyt is / geplant wierden.

Voorts den Bassa van Tripoly is een heel hovaardig en wreed Mensch / men verhaalde my daar / dat hy op een sekeren tijd verliefd geworden zijnde op een heel schoone Dochter / van een der beste Huysen van de Stad / en siende dat hy door geenderhande list tot zijn oog-wit konde raken / nam hy voor / gewelt te gebruyken / en dede verspieden wanneer zy met haar Moeder naar 't Bad ging / als hare gewoonten zijn; doen daar ook gegaan zijnde / nam hy dese arme Dochter met gewelt / en daar mede / wat hy wilde / gedaan hebbende / nam hy zijn Gangeare, ofte Mes / krom als een Sabel gemaakt zijnde / en sneed haar wreedelijk geheel open / van haar Vrouwelijkheyd tot aan haren hals. Daar siet gy hoe dese wreede Menschen aldaar hare begeerten / hoe schrikkelijk en boos die ook zijn / voldoen.

Men seyde my noch / dat dese Bassa op de aankomste van een Fransch Schip / genaamt den Dolphijn, toebehorende aan den Heer de Moisset, het selve willende gaan besien / en daar met groote vriendelijkheyd in onthaalt zijnde; alsoo een van de zijne in 't uytgaan hem verweet dat hy met Christenen gegeten had / hy met sulken verwoedheyd vervoert wiert / dat hy hem zijn Gangeare naar het hooft wierp / daar hy hem seer mede kwetste / en het was noodig dat de Heel-meester hem dadelijk verbond / of anders sou hy gesturven hebben. Men verhaalde my veel andere wreede en geweldigt daden van desen Persoon / en die ook heel gemeen en by al dit ongeloovig geslacht gewoon zijn.

Naar eenigen tijd te Tripoly verbleven te hebben / vertrok ik den 18. May van daar / en ging te Scheep / om weder naar Vrankrijk te keeren. Den 21. voeren wy verby het Eyland van Cypres, en sagen den 25. de Kust van Turkyen, daer naar de Bergen van Phœnicien en Satelie, en dichte by het Eyland van Rhodes, 't welk ons ten Noord-noord-westen bleef. Daar naar

voeren

voeren wy langs het Eyland van Candie, daar wy twee Turkse Caramousins, op ons aankomende/ gewaar wierden/ maar als zy haar al te swak tegen ons Schip sagen/ wenden zy het aan d'ander kant; wy vervolgden den eenen langen tijd met schieten van 't grof Geschut; maar de nacht komende/ vervolgden wy onse streek/ hem het latende ontsnappen/ en alsoo hy groote vreese hadde/ dede hy wat hem mogelyk was met zeylen en riemen/ om van ons af te raken. Van daar voeren wy verby het Eyland van Malta, en den 12. dag van Junius sagen wy het Eyland van Sardaigne, dat ten Noord-westen van ons was/ en ten laasten kwamen wy door Gods genade te Marselje den 19. Juny: Ik en bleef daar niet lang/ alleen bracht ik een Brief/ die ik hadde voor den Heer du Vayx, eerste President tot Aix, van waar ik weder te Marselje kwam/ en van daar recht op Parijs, waar/ ik God zy gelooft/ gesond aankwam.

Eynde van het Vijfde Boek.

SESTE en laaste BOEK

Der Reysen van

JAN MOCQUET,

In Spanjen, met voornemen van noch verder te Reysen, en wat hem belette.

Weder-gekeert zijnde uyt Syrie en 't Heylig Land, met menigte ongemeene Planten/ en andere by sondere dingen/ die ik daar door mijne nieusgierige naarsoekinge had konnen krijgen/ om den Koning/ en de Regeerende Koninginne aan te bieden/ liet ik niet naar/ soo dra ik te Parijs gekomen was/ den eerbied aan haar Majesteyten te gaan doen/ die heel vernoegt waren mijne besonderheden te sien/ en belasten my een eygen plaats in haar Hof/

de

de Tuilleries, te geven / om daar een Cabinet van alderhande ongemeene en sinnelijke dingen op te richten / die ik in al mijn Reysen door de Wereld had konnen vergaren. Maar naar dat ik het selve wel begonnen had / van 't gene my alsdoen byder hand was / oordeelde ik dat / om naar mijn begeerten voort te gaan / het my noodig was noch eenige Reysen verder te doen / en ik had doen geen minder voornemen / als de ronde te doen om de geheele Wereld / en ter Zee door de streek van 't Westen / en van daar door 't Oosten weder in ons Westen te keeren; een voornemen inder daat soo groot / dat sulks alleen in mijn gedachten te hebben door den brengen / my eer genoeg daar van scheen te komen / en evenwel hoopte ik door de genade van die my over al altijd geleyd heeft / ten eynde te konnen raken: maar ik wiert belet door de voorvallen / die gy sult verstaan. Met dit opset dan vertrok ik van Parijs, en volgde haar Koninglijke Majesteiten tot Tours toe. Van daar Scheepte ik my in op de Rivier de Loire tot Nantes en S. Leger toe / om de gelegentheyd te vinden van in Portugaal te komen / daar ik de streek van mijn voornemen moest nemen; maar in Zee gesteken zijnde / wiert de wind ons soo tegen / dat wy genootsaakt wierden weder te S. Leger te keeren / en dat noch met groote moeyte; en daar verstaan hebbende / dat de Koning te Nantes gekomen was / nam ik de gelegentheyd waar van daar na toe te trekken / om my van sommige vry-geleyen te versien / die ik vergeten had mede te nemen / en die ik oordeelde tot mijn reys van nooden te hebben. 't Welk gedaan hebbende / keerde ik weer naar S. Leger; maar ik vond dat in mijn afzijn het schip al t' zeyl gegaan was / de wind heel goed vindende / en dat het slimst was / had ook mijn Mond-kosten mede genomen / die ik nevens eenige Bagagie tot mijn Reys had vergadert / daar ik zedert noopt tijding van heb konnen krijgen. Dit ontriefde my seer / en was my een kwade voorspook voor mijn groot voornemen. Ik liet echter niet naar / 't best dat ik konde / in een ander Schip van Aulonne te Scheep te gaan / dat naar Andalusie ging; het Schip was genoemt de Voorspoed, en de Meester Frans Michaud. Eerst Landen wy te Aulonne, daar naar / met een goeden wind / voeren met een Vloot van 7. of 8. Schepen uyt / het naar Spanjen settende: eenige tijd op de Zee geweest / en sommige Zee-rovers naar-gejaagt hebbende / kwamen wy aan het Hooft S. Vincent, en van dit Hooft kennis gekreegen hebbende / voeren wy langs het Land by Farao, Haven van de Algarves, daar sommige van onse Schepen het anker wierpen om te handelen / en wy anderen setten het tot S. Lucas de Barramede toe / daar ons Schip / dat met zeylen geladen was / moest aankomen. Daar gekomen zijnde / bedacht

ik my / dat het oorbaarlijk sou zijn / dat ik tot Sivilien overvoer / om kennis te krijgen / soo van de Genees-kunde en Drank-mengery / daar de oeffening van de onse wat is verscheelende / als ook om de middel te vinden van in de West-Indiën te raken / en de reys te volvoeren / die ik voorgenomen had / 't welke was recht op Mexico te gaan / en van daar my in te Scheepen aan de kant van de Zuyd-zee / om tot de Philippinas te komen / en de geheele Kust van Oost-Indien te volgen / langs China, Cambodja, Siam, Malacce, Pugu, Bengale, Carnmandel, Malabar, Goa, Diu, Ormus, en dan van daar te Lande weder te keeren door Persien, Babylonie, en soo tot Aleppo toe / om van daar te water weder in Vrankrijk te raken / en alsoo de schoonste Reys des wereldts te voleynden; en naar het voorbeelt van dese vermaarde Helden / Magellaan, Draak, Candisch, en Olivier van Noort, de Reys om de geheele wereld te doen. Maar God had het anders geschikt / tot mijn welvaart / dewijl zijne wil altijd rechtveerdig strekt tot zijn eer en ons nut.

Van S. Lucas dan vertrokken zijnde / volgende de Maremme, langs de grote Rivier Guadalquivir, kwam ik te Sivilie, en begaf my terstond in de Winkel van de vermaarste Drank-menger van de Stad / in de Straat / die zy noemen de los Francos. De Meester heete Alonso Rodrigo: een Portugies, daar ik eenige tijd bleef / soo om de Taal te leeren / die ik alreede een weynig verstond / als ook om van de gedroogde Kruyden kennis te hebben / daar dese Persoon heel grooten handel mede dreef. Want hy had twee of drie Pak-huysen in zijn Huys / en soo veel of meer elders in de Stad / daar zijn Kinderen die Kruyden verkochten. Naar dat ik eenige dagen by hem gebleven had / vertrok ik / om de lust die ik had / van gelegentheid te vinden om te Scheep te gaan; maar ik wiert noch opgehouden door een ander / genaamt Jan Sanche, die ook by dese Rodrigo gewoont had / en was Drank-menger van 't Leger en Steden op de grenzen van Africa, voor den Koning van Spanjen. Hy had zijn Winkel te Mamerre, een plaats / die de Spaansche, niet lang geleen / in Barbaryen ingenomen hadden / en dede groote vlijt om dese Winkel op te maken / die hy in dese sterkte moest senden / ik bleef daar dan by hem / om hem te helpen / en hielt my daar van den 3. November tot den 8. January / toen zijn Winkel opgemaakt was. Daar na ging ik my te Lande wat vertreden / om wat lucht te scheppen / uyt oorsaak van de groote vuyligheden van dese Stad Sivilie, die daar een heel kwade lucht veroorsaakt / en vervolgens veel siekten.

Als ik sommige Bergen te voet overging / om my wat te vertreden / ontmoete ik een eerlijk Ridder / genaamt Pedro Sanche,

gelijk ik naderhand verstond; die my soo beleefdelijk noode / by hem te komen Herbergen in een kleyne Stad / genaamt Corea, of Coria, die dicht daar by was / dat ik het hem niet en koste weygeren / en ontfing my heel wel / en ik bleef daar tot 's anderendaags / toen ik den weg weder naar het Gebergte nam / daar ik eenige dagen was / om de Planten te kennen / en vond veel Rosmarijns in Bloessem / en menigte Mastic-boomen, daar het Land heel overvloedig van is: Onder anderen plukte ik sommige Distels / genaamt Chameleonis ally, Narcissen in Bloem / en Appelen van Mandragora, die zy Sabollas de Villano noemen. Hier na / alsoo ik sag dat in dese Wildernis heel slecht eten was / daar ik meestendeel niet als water / en sommige wortelen om te eten / vond / en somwijlen een weynig Brood in de Hutten van de Harders / soo keerde ik weder naar Corea, en besocht weer mijn Waart / den Heer Pedro Sanche, die heel verblijd was my te sien / en onthaalde my seer. Hy kwam my zedert te Sivilie besoeken / om de uytlegginge van een seker Drankje te hebben / dat men hem voor zijn Vrouw gegeven had / die Swaar was. Van daar keerde ik weder naar Sivilie, daar de Heer Jan Sanche, Drank-menger / my by hem wilde houden; maar ik had mijn Reys van de Indiën soo in 't hooft / dat ik daar niet en wilde blijven. Ik nam dan mijn weg recht op S. Lucas, en begaf my op de Rivier / met veel andere Persoonen in geselschap / in een Boot' By de nacht kwamen wy te S. Lucas, en ik ging by mijn ouden Waart Herberg nemen / die genoemt was Bastanville van Biscayen. Ik bleef daar eenige dagen / om de gelegentheyd te verwachten van te Scheep te gaan; maar het ongeluk was voor my / dat de Schepen alsdoen in de Haven gehouden waren / en niet en dorsten uytkomen / om dat men bericht had dat van Algiers, en andere plaatsen van Barbarye, in Zee geloopen waren by de 50. Schepen / die op de Kusten pasten / en hadden haar in tien / vijftien en twintigen verdeelt / op elke Hoogte en Hooft / daar zy dachten dat men uyt moest komen / soo dat zy alles namen / 't gene zy kosten ontmoeten.

Wy dan aldus opgehouden siende / en sonder veel voorraats om van te leven / reede het meeste deel van 't geen ik hadde / verteert hebbende / wiert ik genootsaakt / beter gelegentheyd af wachtende / my by een Drank-menger van S. Lucas te begeven / die my dede belooven hem langen tijd te dienen: maar het ongeluk wilde voor my noch / dat dese arme Persoon / op een avond van een avondmaal wederkeerende / gebangen gehouden wiert door last van den Hertog van Medina Sidonia, die Heer van dese Stad is / en het Gerecht kwam voorts in zijn Huys / al zijn Papieren nemende / daar de Alguasils en Dienaars van 't Gerecht een geweldig

weldig Huys mede hielden. Zy beschuldigden hem dat hy seker Schimp-dicht tegen den Hartog had gemaakt. Ik bleef daar dien nacht met groote moeyte en ongemak.

's Anderendaags begaf ik my weder in 't velt / om naar de Haven van S. Marie te gaan / daar ik soo veel dede / naar dat ik veel wateren en kwade wegen doorgekomen was / dat ik tegen de nacht in 't geselschap van een Religieuse Jacobiner kwam / die my veel vriendschap bewees / en dede my met hem Huysvesten in het Huys van een Mulastre, Den volgenden dag nam ik de weg van Xerez de la Frontera, en had groote moeyte eer ik daar kwam / om de groote menigte wateren / die ik vond / om over te raken: Eyndelijk / het best soo ik konde / ontkomen zijnde / en heel swak wesende / om de grooten honger die ik hadde / ontmoete ik ter goeder uyre twee Persoonen / in het gesicht van Xerez, die my heel vriendelijk nooden met haar te eten; en naar dat wy onse Maaltijd gedaan hadden / begosten zy van verscheyde saaken te spreken; en onder anderen kwamen zy op mijn onderwerp / van den honger / te spreken / en welk lichter te verdragen is; of dat men in een plaats stil is / sonder yts te doen / of dat men werkt en besig is met yets te maken. Eyndelijk een van haar besloot / dat hy meer den honger voelde als hy niet en dede / dan wanneer hy werkte: en ik vond dat hy eenige reden had / om dat het doen de gedachten afwent / en het schoot my in te hebben horen seggen / dat de verscheyde Speelen met de Kaart / Schaakspel en andere / eertijds versonnen waren / om de Menschen besig te houden geduerende een groote schaarsheyd van Mond-kosten / en haar door dese middel van gedachten tot honger af te wenden: En hier op seyde men dat Draak, dien vermaarden Engelschen Oversten / van zijn groote Reys om de Wereld wederkeerende / daar hy rontom gevaren had / als hy sich eens in groote noot van Mond-kosten bevond / wanneer hy sag dat zijn Volk van den honger seer gekweld waren / dede hy haar Speelen om dit uyt haar gedachten te brengen / en als zy grooten dorst hadden / rade hy haar te gaan slapen om haar te verfrisschen / en daar door vochtig te worden. Desen honger was soo groot / soo ik van sommige Engelschen heb horen verhalen / dat zy gedrongen wierden eenige Swarten te eten / die zy mede gebracht hadden / en dicht by Engeland een Schip vol verversching gevonden hebbende / namen zy daar soo veel van / dat zyder van storven / en by naar alle borsten.

Maar om weder tot Xerez te komen / ten laatsten kwam ik daar met groote moeyten / en door de Stad gaande / bevond ik bygeval voor de Winkel van een Drank-menger / daar eenige

Artzen waren / die t' samen praten ; als zy my sagen / wierpen zy eenige spot-woorden uyt / om mijn Kleed op zijn Fransch : maar my naar haar keerende / seyde ik haar drie of vier woorden van de Artzeny in 't Latijn ; waar op zy / alsoo zy heel onwetent in de Latijnsche Taal waren / anders niet en wisten te antwoorden / als my te noemen / om my te doen verwonderen / een sekere t' samen-menging / genaamt Hieralogody, maar ik vraagde haar / of zy niet en wisten / wat dat Hierapachy was / 't welk het selfde is / daar zy heel verwondert en beschaamt van wierden / en alsoo liet ik haar daar / mijnen weg vervorderende. In dese Stad ontmoete ik t' allen gelukke een Fransman van Bretange, die by een Ridder woonde / en bracht my tot zijnent / daar hy my het beste onthaal dede dat hy konde. Daar vond ik een Persiaansche Slaaf / die my van zijn Land / en van de Oost-Indiën, daar ik geweest had / hebbende horen sprelien / soo verblijd was / dat hy seyde / dat ik van zijn Maagschap was / en dede my heel goed onthaal in dit Huys / daar hy vermogen in had.

Dese Stad van Xerez is gelegen op een hoog en heel goed Land / gelijk al het overige van het Landschap Andalusie, en leyd dicht by de kleyne Rivier Guadalete, vermaart / om de groote slag / die daar voor desen geschiede / waar Roderic, laatste Koning van Spanjen, met al den Adel der Visigotten dood bleef / doen de Mooren sich Meester van geheel Spanjen maakten. Het Land is rijk in Kooren / Wijnen / Oly en alderhande Vruchten / en brengt ook die goede Paarden voort / welke men Genets noemt. Als ik daar was / verhaalde men my / dat de Richter van de plaats / die den Koning van Spanjen daar gestelt had / niet hebbende eenig onrecht willen doen / dat de Edel-lieden en Hildagues van de Stad van hem versochten / soo hadden zy hem ten avondmaal versocht / met voornemen om hem eenige smaat aan te doen : maar hy van haar kwade wil mistrouwende / had daar niet willen gaan / waar door zy / verstoort zijnde / zijne gedaante gemaakt / en het selve voor zijn poort door trotsheyd in een vuur verbrand hadden / en ondertusschen dorst hy uyt zijn Huys niet komen / gelijk als van haar belegert zijnde : waar op zijn Vrouw te Hoof aan den Koning was gaan klagen / en hem recht eysschen / dat haar gedaan wiert / want de Koning van Spanjen dese moetwillige Edel-lieden hebbende doen komen / liet haar Vonnis metter haast maken / en haar veroordeelen alle het hooft te verliesen : maar als zy tot haar verschooning geseyd hadden / dat zy dronken waren / wanneer zy desen kwaden trek aan den Richter van den Koning gedaan hadden / wiert het haar licht vergeven / en kregen genade /

uyt-

uytgenomen twee Broeders / die nooyt wilden bekennen dronken geweest te zijn als dit geschiede / en waren soo hoogmoedig / dat zy liever haar hoofden wilden verliesen / dan het selfde als de anderen belijden: en hier naar kwam het Spreek-woort / dat los Hidalgos de Xerez son barrachos, dat is / dat de Edel-lieden van Xerez Dronkaarts zijn.

Voorts eenige dagen te Xerez verbleven hebbende / keerde ik weder naar de Haven van S. Marie, met hoop gelegentheyd te vinden om te Scheep te gaan: maar daar zijnde / wat ik ook dede / ik konde noopt verlof krijgen van naar Indiën te gaan / om het streng verbod / dat daar is / van geen Vreemdelingen / en boven al Franschen, daar naar toe te laten gaan: soo ik noch gelt had gehad om te geven / mogelijk soude ik metter tijd verlof verkregen hebben / maar ik had niet een Maravedis meer / noch hoop daar yets te winnen / boven dat bevond ik my niet al te wel gestelt. Dit alles / met het kwaad onthaal / dat ik van soo weynig barmhertig en vriendelijk Volk ontfing / gaf my oorsaak naar mijn weder-reys te verlangen / en dacht in een der Schepen van Aulonne, die daar waren / Scheep te gaan / om weder naar Vrankrijk te keeren: En ik vergaderde al eenige heel ongemeene Planten / die ik met eenige Bagagie in een Schip dede / daar ik zedert anders geen tyding van heb konnen krijgen / als dat men my seyde dat zy alles in Zee geworpen hadden. Ondertusschen moeyde het my seer / dat dit Schip niet t' zeyl ging; maar het was opgehouden door de Doode Zee / welk het afgaan van de Maan is. Want de Zee volgt soo seer de verscheyde loopen van dese veranderlijke Sterre / dat men altijd vermerkt dat de Eb en Vloed in zijn volheid is / als de Maan in haar conjunctie is / daar naar vermindert die / tot het eerste kwartier / dan kalmt de Zee / en dan wascht die weder allenxkens / tot dat zy vol is / dan het Gety weder afvallende tot het laatste kwartier / begint zy op een nieuw weder te wassen / en aldus gedueriglijk. Dit Schip van Aulonne, daar ik naar wachte / was genaamt de Gifte Gods, en kwam toe aan eenen Pieter Bled. Ondertusschen ging dit schip door / sonder my in te nemen / en ik bleef daar met groote moeyte en ellende / en had anders geen toevlucht / als my in een Boot te begeven / die ik vond om naar Caliz daar dichte by te gaan / en echter hadden wy groote moeyten / om de sterke tegen-wind: Wy gingen eyndelijk in een heel woeste plaats / omtrent een mijl van Caliz, te Lande / daar ik te voet langs de Zee-strant naar toe ging. Ik vond daar kennis / maar ik had de gelegentheyd niet om my daar lang stil te houden / om dat de Stad vervult was met Soldaten van het Leger van Dom Louys Fayardo, Overste der Spaansche Vloot / die

eerste van de Mamorre weder kwam / 't welk hy van de Mooren genomen had / en daar veel Zee-rovers gevonden hebbende / hadde hy sommige daar van doen ophangen / en de andere aan de ketenen leggen / de overige haar door waanhoop ten deele hebbende laten sinken / en ten deele haar selfs in brand gesteken / liever als sich over te geven.

Dese Stad van Caliz of Cadiz, was eertijds dat soo vermaarde Gades, daar men seyd dat Hercules, de Gerions overwonnen hebbende / zijne gedenkwaardige Pijlaren plante / als alsdoen het eynde en uyterste van de Scheep-vaart zijnde: Maar naar dese eeuwen hebben de Portugeesen en Spanjaarts geluckkelijken het Plus ultra, ofte noch verder / gevonden / welk haar in 't lang en breed den doortocht door geheel Oosten en Westen gegeven heeft. Dese Pijlaren van Gades, waren / of de twee Bergen van Abyla en Calpe, op het uytterste van de engte / d' een naar de kant van Africa, en d' ander van Europa, hedendaags Ceuta en Algezira; of wel de rechte Pijlaren van Koper / of van Gout en Silver gemengt / die door Hercules in den Tempel van de Schik-godinnen gestelt waren / en daar na in den Tempel aan hem in de Stad van Gades toe-geëygent. Dese engte is zedert Gibraltar of Gabel Terif, dat is Berg van Tarif genoemt / ter gedachtenis van die vermaarde Heydensche Oorlogs-held / die Spanjen inkreeg.

De Stad Gades heeft eertijds heel Volkrijk geweest / en heden is het een kleyne Stad / vermaart om de Zout-mijnen / en om de Almadraves, ofte Visserye van de Tonijns. Voor desen was het een Eyland meer dan 700. treden van het vaste Land gelegen / maar nu is 'er niet meer als een kleyne Dijk die het affcheyd.

Siende dan dat ik my te Cadiz niet wel en kost ophouden / ging ik te landewaarts in / naar een oude verwoeste Tooren / die zy die van Hercules noemen / naar de engte streckende: ik vond daar sommige ongemeene Planten / die ik met my nam / en in dese Tooren gaande / besag ik die van binnen / hoewel met moeyten / om dat de Zee dicht verby liep / en daar kwam ook een soo geweldigen golf / dat die my bykans wech nam. Dit gebou is soo wel gemaakt / en lijkt soo heel / dat het schijnt geen 20. jaren te zijn / dat die gebout is. Als ik onder dese verballene muyren was / sag ik een groote Wolf recht op my aankomen / die ik in 't beginsel een Ezel meynde te zijn / maar hem gekent hebbende / hielt ik my stil / en liet hem verby my gaan / sonder yets te seggen ofte te doen / aangesien ik wel sag dat hy voetsel socht. By dese verwoestingen vond ik een Tempel / daar ik inging / en leek wel een Azoy ofte Kerk op zijn Turks, men had daar evelwel een Autaar opgerecht / daar men somwijlen Misse dede.

Als

Als ik van daar weder naar Caliz keerde / vond ik dat de Zee seer in 't rijsen aangegroeyt was / soo dat ik my een weynig nat maakte om door te gaan / en soo ik langer gewacht had / ik soude daar een kwade Herberg gehad hebben. Ik kwam daar eyndelijk door / en vond een goeden ouden Man in mijnen weg / die my aansprak / en verhaalde heel veel van al dese Oudheden / en hoe dat zy in die tijd in zeden / veel beter lieden waren / als hedendaags / hoewel zy de kennisse van den waren God niet en hadden: maar nu waren de Christenen, met al dese kennissen / de booste des Wereldts / onder haar niet als onrechtvaardigheyd en gierigheyd zijnde: en hier op seyde hy my / dat hy een van de voornaamste van de Stad Caliz geweest had; maar dat sommige deugnieten / sonder andere oorsaak als uyt nijd en boosheyd / hem een geding berokent hadden / welk meer als 30. jaren geduyrt / en hem t' eenmaal t' onder-gebracht had. Naar dat wy over onsen staat t' samen gepraat hadden / verliet ik hem / en kwam weder te Caliz; daar zijnde / ging ik om de Drank-mengery van 't Leger van Dom Louys Fayardo te sien / die in 't Gasthuys der Sieken en Gewonden / uyt Barbaryen weder-gekomen was. Ik was verwondert dese ellendige plaats te sien; want het was een slecht Huys / 't welk men by de muyren van de Stad gemeen had / om daar de arme Soldaten te brengen / soo lang het Leger daar soude zijn. Ik trad dan in dese schrikkelijke plaats / vol van geschreeuw en klachten der arme Sieken / heel kwalijk besorgt en verbonden / naar soo veel moeyten uitgestaan te hebben met de Ongeloovigen te bevechten. Sy lagen heel kwalijk en morsig / en het was schrikkelijk soo veel bloed in Bekkens by haar gestort te sien: Haar Bedden waren op de manier van de Zee-lieden / namentlijk Quasters, soo zy die noemen / dat een soort van leeren zyn 7. of 8. voeten lang / dat 4. of 5. breet / en hangen aan koorden / de eene hoog / de andere laag / en de een aan de anderen gehecht. Maar ik was niet min verwondert de Apteekery te sien / om zijn slechten staat daar hy in was / en had in een hoek in alles niet meer / als eenige bussen / overhoop en door een / en noch slechter oversien / soo ik meen. Wy praten een weynig t' samen / en hy seyde my / onder andere dingen / dat men hem veel gelts schuldig was / dat hy niet en koste krijgen.

Hier naar / siende dat ik daar geen geregentheyd kost vinden om te Scheep te gaan / trok ik uyt Caliz, en met groote arbeyd en moeyten / keerde ik weder naar S. Lucas en Sivilie, en trok door Rote, een kleyne Stad / en door een Abdy, genaamt Nostra Sennora de Rhede; en van daar kwam ik in een plaats / ge-

genaamt Chipione; ik daar wat gelts door eenige genesingen van de Artzeny gewonnen hebbende / soo kwam ik weder te S. Lucas, en van daar te Sivilie, daar ik genootsaakt wiert eenige tijd te blijven / en begaf my by een Drank-menger / die te Triane woonde / over de Brug: Triane is een Voor-stad over de Rivier de Guadalquevir, en daar is een Kasteel / daar de ondersoeking ofte het Heylig Ampt is / soo zy het noemen: Desen Drank-menger dede belijdenis van 't Christendom, maar men hielt hem voor een Jood, gelijk hy my wel bethoonde; want hy dede my het kwaadste onthaal des werelds aan / wat dienst ik hem by zijn Alquitarres, ofte Distilleer-klokken beweeς: 't Verdroeg veel by hem / en wiert daar uytnemen sick van een overgevinge en Buykloop / soo seer dat ik meende te sterven. Dit duurde my meer als twee Maanden / en had ik al de moeyten des wereld / om my te herstellen / sonder echter groote hulp van desen Jood ofte de zijne te ontfangen. Terwyle ik daar was / kwam my in den sin / dat die van S. Annas Karspel, in de Voor-stad van Triane, op den avond van Paasdag een ommegang deden / houdende alle ontstekene Was-kaarsen in de hand / en zingende een Lof-zang / ter eeren van de Heylige Maagt, om te bethoonen dat zy sonder Erf-sonde ontfangen is / waar op zy pasten de woorden van de Psalmist: Cæli enarrana gloriam Dei, & in sole posuit Tabernaculum suum, &c. De Hemelen verhalen Gods roem, en in de Zon heeft hy zijn Tabernakel gestelt, &c. en andere diergelijke. En hier op was 'er een groot getier door de heele Stad van Sivilie, en daar wierden selfs Priesters in de ondersoeking getrokken / om dat zy wilden staande houden / dat de Maagd in sonde ontfangen was / soo dat daar een groot geraas was: en mijn Jood was doen seer bevreest / sonder uyt zijn Huys te dorven gaan / hoewel hy van het selfde Karspel was. Daar warender sommige / die of door vreese / of aandacht / op de band van haar Hoed groote geborduurde Letteren van desen inhoud droegen / Sin pecado origi nal voto a tal, om te toonen / 't geen zy geloofden ofte wilden dat men van haar geloofde. Op dien selfden tijd dede men voor de groote Kerk van Sivilie, op een Tafereel van Marmer / in goude Letters / schrijven / Concebida sin pecado original, zy ontfing sonder erf-sonde.

Zynde dan van mijn Drank-menger / hoe swak ik noch was / vertrokken, en sommige Vrinden gevonden hebbende / die my eenig gelt leenden / kwam ik weder te S. Lucas, met hoop van middel te vinden om te Scheep te gaan / niet naar Indiën, daar ik alle hoop van verlooren had / maar om weder naar Vrankrijk te keeren / doch het ongeluk wilde / dat ik dicht by S. Lucas, in de Pinars, afgeset wiert / en te S. Lucas zijnde / kende ik

mijne Rovers wel / maar ik en dorst haar nooyt yets laten merken / uyt vreese van erger ; want het Recht is daar alsoo wel als elders kwalijk sonder gelt te bekomen.

Ten laaesten gelegentheyd gevonden hebbende / om naar Vrankrijk te gaan / vertrokken wy met een Vloot van 10. Schepen / en gingen onse hoogte wel ver in de Zee soeken / uyt vreese voor de Roof-schepen van Thuinis : Het schip daar ik in was / was van Enkhuysen in Holland , en het Hooft daar van was genaamt Jan Taye. Op een dag dat het heel stil was / noode dese Hooft-man d' Admiraal en Onder-Admiraal en andere Hooftmannen / die hem te voren onthaalt hadden / en naar zy t' samen goede zier gemaakt en wakker van de Spaansche Wijnen gedronken hadden / vertrokken zy op den avond heel vol weder naar haar Schepen. Ondertusschen begost sich de wint te verheffen / en men moest de zeylen veranderen / maar al de Bootsgesellen / en de Piloot selfs / waren soo dronken / dat zy niet en wisten wat zy deden. Als die / welk het roer bestierde / belaste naar leger wal te wenden / wende hy het naar hooger / het in de wint zijnde : de een riep van d' een kant / d' ander van d' ander / het was de grootste onordentelijkheyd des werelds / en zy verstonden den anderen niet. Als ik dit sag / nam ik selfs het roer in de hand / en dede het Schip zijn streek houden / doen kwam daar een reysend Fransch Bootsgesel / die uyt de gevangenis van Barbaryen kwam / en had soo veel niet gedronken als de anderen / ik liet hem het roer over / om dat men my seyde / dat ik my van de Capiteyn soude wachten / die seer op my verstoort was. Ik liet evenwel niet naar hem op den overloop van 't Schip te gaan vinden / daar hy noch eenige Vlessen met zijn Bootsgesellen was leeg makende. Als hy my sag begost hy een weynig tusschen zijn tanden te morren / maar ik nam terstond een kop en bracht het hem / dat hem een weynig ter neer sette / en hy seyde / dat hy heel moeyelijk op my was / en hem de oorsaak gevraagt hebbende / wees hy my zijn arm / by naar niet konnen spreeken / als om my te seggen of ik geen Vlijm en had om te Laten / soo het van nooden was. Waar op ik twijffelde / ofte niet een Guyt / een Noordman van Havre, hem hier over bericht had gedaan ; want van S. Lucas vertrekkende / had ik hem geseyd / hoe de Struyk-rovers my mijn Gereedschap genomen hadden. Ik had evenwel voorraad van Genees-kruyden met my genomen / om de Sieken / als het van nooden sou zijn / te helpen / en ik heelde de Broeder van de Capiteyn van een seker kwaad / dat hy aan de beenen had / daar hy van genas: dat my grootelijks dienstig was ; want zedert dien tijd was hy altijd voor my / tegen die gene / welke

my kwaad wilden / en selfs tegen desen Noordman, die niet en focht als het Volk tegen my op te ruyen / om my een kwaden trek te speelen; maar God bewaarde my. 's Anderendaags nam men een armen reysende Neerlandse Jongen / die aan de groote Rede vastgemaakt wiert / om hem in Zee te werpen / om dat / seyden zy / hy sich dronken gemaakt / en de overloop bespogen had. Hy wiert alsoo drie-maal om hoog van de Ree in de Zee gedompelt / naar dat de Capiteyn hem eerst toe-gedronken / en bescheyd had doen doen. Het was een erbarmelijke saak het krijten en weenen van desen armen Jongen te horen / en ik kost soo wreeden Schouw-spel niet aansien / maar ging om laag / daar ik haar ondertusschen tegens my hoorden morren / op het aanhitsen van desen Noordman, die Capiteyn had geweest van een Terreneuf-Vaarder, en was een Reysgesel in dit Schip / met meerder gelt als gesontheyd en eerlijkheyd.

Naar dat wy ten langen lesten aldus eenige tijd gevaren hadden / kwamen wy gelukkelijk door Gods genade den 15 Augusty te Havre, en van daar ging ik recht na Parijs, 't welk het eynde was van al mijn Reysen / en van dese laatste tocht / veel moeyelijker en ongemakkelijker als lang. Maar God zy van alles gelooft / wien ik oneyndelijk danke / dat het hem door zijn Goddelijke goedheyd belieft heeft my van mijn Jonkheyd af van soo veel gevaren en kommer / die ik tot nu toe uytgestaan heb / te bewaren. Want ik was noch aan de borst / als mijn Vader te Meaux in de gevangenis geset wiert / om een schult / die hy moest betalen / en eer hy verlof kreeg om orden te geven / moest mijn Moeder voor hem / met my / gevangen sitten / en alsoo begost ik al vroeg de ellenden des werelds te gevoelen / die ik zedert / in meerder jaren / meerder en swaarder gevoelt heb / wijl ik meest altijd / uyt mijn Land / in vreemde en vergelene Landen ben geweest / van alle middelen ontbloot / en van allerhande kwalen overvallen / die den Mensch konnen voorvallen: en selfs / zedert mijn weder-komste in mijn eygen Vaderland / daar ik niet gemist heb bynaar de selfde ongelukken en rampen uyt te staan; daar ik weynig hulp van Menschen toe gehad heb / alleen by-gestaan zijnde door de genade van mijn God / die my noyt verlaten heeft; ook soo hebben de kwellingen / die het hem gelieft heeft my toe te senden / oorsaak geweest / dat veel eerlijke en met middelen gezegende Personen haar goede en prijsselijke barmhertigheyd tegens my geoeffent hebben.

Eynde van het Seste en laatste Boek.

BERIGT
AAN DE
BOEK-BINDER:

Om de Plaaten te ſtellen

N: B: Alſoo door abuis van de Plaat-ſnijer, boven de Plaaten is gezet Pag: 1. 2. 3. ſoo moet dit verſtaan werden, No. 1. 2. 3.

Te LEEUWARDEN,
Uit de Drukkery van MEINDERT INJEMA.

